

C:\Users\Plazma\Desktop\Knhy pdf\Hesse_Herman-Maly_svet.pdb

PDB Name: Hesse Maly svet

Creator ID: REAd

PDB Type: TEXT

Version: 0

Unique ID Seed: 0

Creation Date: 24.10.2008

Modification Date: 24.10.2008

Last Backup Date: 1.1.1970

Modification Number: 0

Hermann Hesse Malý svět
povídky
překlad Ivana Vízdalová

Zasnoubení

V Jelení uličce je skromný obchod bílým zbožím, který stejně jako jeho okolí je dosud nedotčen změnami nové doby a má stále dost zákazníků. Každému, i když tam pravidelně chodí už dvacet let, se při odchodu dosud říká: "Prokažte mi tu čest a přijďte zase," a občas tam zajdou dvě tři staré zákaznice, které požadují tolik a tolik loktů stužek a prýmků a jsou také v loktech obslouženy. Obsluhují neprovdaná majitelova dcera a jedna najatá prodavačka; sám majitel je v obchodě od rána do večera, nepromluví však nikdy ani slovo. Může mu být kolem sedmdesátky, je velmi malé postavy, má milé růžové líce, krátce sestřižený šedý vous, hlavu nejspíš už holou a na ní vždycky nosí tuhou kulatou čepičku s vyšívanými květinami a meandry. Jmenuje se Andreas Ohngelt a patří k ctihodnému patriciátu města.

Na mlčenlivém mužičkovi nikdo nevidí nic zvláštního, vypadá už desítky let stejně a zdá se, že nestárne, ale že taky nikdy nebyl mladší. Jenže i Andreas Ohngelt byl kdysi chlapec a mladík, a když se zeptáte starších lidí, můžete se dozvědět, že se mu dříve říkávalo "malý Ohngelt" a že proti své vůli požíval jisté slávy. Jednou, asi před pětatřiceti lety, dokonce prožil "románek", který tenkrát znal v Gerbersau každý, i když ho teď už nikdo nechce vyprávět ani poslouchat. Týkalo se to jeho zasnoubení.

Mladý Andreas měl už ve škole odpor k řečnické družnosti, všude se cítil přebytný, měl pocit, že ho každý pozoruje, a byl tak ustrašený a skromný, že se každému už předem podřídil a vyklidil pole. Před učiteli měl hluboký respekt, před kamarády strach smíšený s obdivem. Nikdy ho nebylo vidět na ulici a na hřištích, jen zřídka při koupání v řece, v zimě se vždycky lekl a skrčil, když viděl, že nějaký chlapec nabírá do ruky sníh. Zato doma si s potěšením něžně hrál s panenkami po starší sestře a s dětským krámkem, kde vážil mouku, sůl a písek a balil je do kornoutků, potom je mezi sebou vyměňoval, vysypával, přebaloval a znovu vážil. Také rád matce pomáhal s lehčími domácími pracemi, nakupoval za ni nebo na zahrádce obíral plze ze salátu.

Jeho spolužáci ho sice často trápili a vysmívali se mu, ale protože se nikdy nevztekal a nezlobil se na ně, měl vcelku snadný a docela spokojený život. Přátelství a cit, které u sobě rovných nenacházel a

kteří se sám neodvážil projevit, věnoval panenkám. Otce záhy ztratil, byl pozdní dítě a matka by si ho zřejmě přála jiného, ale nechala ho dělat, co chtěl, a za jeho poslušnou přítulnost se mu odvděčovala poněkud soucitnou láskou.

Tento snesitelný stav však trval jen tak dlouho, dokud malý Andreas za sebou neměl školu a učení, které odsloužil na horním tržišti v Dierlammově obchodě. Asi v té době, to jest přibližně od jeho sedmnáctého roku, se jeho nitro prahnoucí po něžnostech vydalo jinými cestami. Mladík, jenž zůstal drobný a plachý, se začal stále více ohlížet za děvčaty a v srdci si postavil oltář ženské lásky, na němž plameny šlehalý tím výše, čím smutněji se odvíjela jeho zamilování.

K seznamování a okukování dívek každého věku měl hojně příležitostí, neboť mladý Ohngelt, když uplynul čas učení, nastoupil do obchodu bílým zbožím, který patřil jeho tetě a po níž ho měl jednou převzít. Přicházely tam den co den děti, žáky ze školy, mladé slečny a staré panny, služebné a vdané ženy, přehrabovaly se ve stužkách a plátnech, vybíraly si lemy a vzory k vyšívání, chválily a kritizovaly, smlouvaly a chtěly se poradit, aniž rady uposlechly, kupovaly a koupené zase měnily. U toho všeho mladík zdvořile a nesměle postával, vytahoval zásuvky, stoupal a zase sestupoval po příručním žebříčku, rozkládal a zase skládal, zapisoval objednávky a dával informace o cenách a každých osm dní byl zamilovaný do jiné zákaznice. S ruměncem vychvaloval prýmky a vlnu, rozechvěle potvrzoval účty, s bušícím srdcem přidržoval dveře krámu a říkal větičku o cti a brzkém příchodu, když mladá krasavice domýšlivě vycházela z krámu.

Andreas si ve snaze kráskám se opravdu zalíbit a být jim příjemný osvojil jemné a pozorné způsoby. Každé ráno si pečlivě učesal světlé vlasy, šaty a prádlo udržoval v úzkostlivé čistotě a netrpělivě sledoval, jak mu pomalu vyrůstá knírek nad horním rtem. Naučil se elegantním poklonám při vítání zákazníků, naučil se při předkládání zboží opírat hřbetem levé ruky o pult a stát jen na jedné noze s druhou opřenou o špičku a dotáhl to k mistrovství v usmívání, které záhy ovládal od diskrétního úsměvu po rozzářenost vnitřním štěstím. Kromě toho byl neustále na lovu nových krásně znějících frází, které většinou sestávaly z přísloví, a on se jim učil a vynalézal stále nové a skvělejší. Protože už z domova byl v řeči neobratný a ustrašený a jen zřídka vyslovil úplnou větu s podmínkou a přísudkem, našel teď v

této podivné slovní zásobě pomoc a zvykl si předstírat sobě i druhým jakousi řečnickou schopnost, byt se přitom vzdával smyslu a srozumitelnosti toho, co říkal.

Když někdo řekl: "To je ale dneska nádherné počasí," malý Ohngelt odpověděl: "Jistě - ano - nepochybně, s dovolením ovšem -." Když se zákaznice zeptala, jestli plátno také vydrží, pravil: "(S prosím, ano, bez pochyby, takřikajíc zcela jistě." A když se někdo zeptal, jak se mu vede, odvětil: "Díky nejoddanější - pochopitelně dobře - těší mě velice -." Ve zvláště důležitých a významných situacích se neobával užít výrazů jako "nicméně, ale přece jen, v žádném případě proti". Přitom bylo celé jeho tělo od skloněné hlavy až po potukávající špičku nohy zosobněním pozornosti, zdvořilého výrazu. Nejvýrazněji však hovořil jeho poměrně dlouhý krk, hubený a šlachovitý, s překvapivě velkým a pohyblivým ohryzkem. Když malý dychtivý obchodníkův pomocník ve stakatovém tempu odpovídal, vypadalo to, že celou jeho třetinu tvoří ohryzek.

Příroda nerozděluje své dary beze smyslu, a jestliže Ohngeltův výrazný krk byl v rozporu s jeho řečnickými schopnostmi, pak byl tím oprávněnější jako osobní rys a charakteristický znak vášnivého

pěvce. Andreas byl velkým příznivcem zpěvu. Ani při nejzdařilejších komplimentech, při nejvypilovanějších obchodnických gestech, při nejprocítěnějších "přece jen" a "když už" mu duše tak nejihla jako při zpívání. Tento talent zůstal po dobu školní docházky skrytý, když však skončilo mutování, rozvíjel se čím dál krásněji, i když jen v soukromí. Neboť k Ohngeltově úzkostné plachosti by se nehodilo holdovat tajemnému potěšení a umění jinak než v nejbezpečnější skrytu.

Večer, když mezi večerí a ulehnutím trávil hodinku ve své komůrce, v temnotě přezpíval své písně a rozplýval se v lyrickém nadšení. Hlasově byl poměrně vysoký tenor a co mu chybělo na školenosti, snažil se nahradit temperamentem. V oku měl vlahý lesk, hlavu s nádhernou pěšinkou zakláněl a ohryzek mu s tóny stoupal a klesal. Jeho oblíbená píseň byla "Když vlaštovky táhnou domů". Při sloce "Loučení, ach loučení bolí," rozechvěle protahoval tóny a někdy měl v očích slzy.

Ve své obchodní dráze dělal rychlé pokroky. Původně se plánovalo, že ho pošlou ještě na pár let do většího města. Učinil se však už teď v tetině krámě tak nepostradatelným, že ho nechtěla pustit, a

protože měl později krám převzít jako dědic, bylo o jeho vnější blahobyť na věčné časy postaráno. Jinak tomu bylo s touhou jeho srdce. Pro všechny dívky svého věku, především pro ty hezké, nebyl navzdory svým pohledům a poklonám ničím jiným než komickou figurkou. Byl do nich všech po řadě zamilovaný a bral by každou, která by mu vyšla jen o krok vstříc. Ale nevyšla žádná, přestože pozvolna obohacoval svou řeč o ty nejvdělanější fráze a svou toaletu o ty nejpříjemnější věci.

Jedna výjimka tu, pravda, byla, jenomže si jí sotva povšiml. Slečna Pavla Kircherová, které se říkalo Kircherovic Pavlínka, k němu byla vždycky milá a zdálo se, že ho bere vážně. Samozřejmě nebyla ani mladá, ani hezká, spíše o několik let starší než on a dost nenápadná, jinak ale šikovná a vážená dívka z dobře situované řemeslnické rodiny. Když ji Andreas na ulici pozdravil, mile a vážně poděkovala, a když přišla do krámu, byla vlídná, prostá a skromná, usnadňovala mu obsluhu a brala jeho obchodnické pozornosti jako bernou minci. Proto ji docela rád viděl a měl k ní důvěru, jinak mu však byla úplně lhostejná a patřila k těm několika málo svobodným dívkám, na které mimo obchod nikdy ani nepomyslel. Svou naději vkládal hned v pěkné nové boty, hned v hezký šátek kolem krku, nehledě samozřejmě na knírek, který mu časem vyrazil a který si střezil jako oko v hlavě. Nakonec si koupil od jednoho obchodního cestujícího i zlatý prsten s velkým opálem. To mu bylo šestadvacet let.

Když mu bylo třicet a stále ještě z toužebné dále obeploval přístav manželství, považovaly matka a teta za nutné účinně zasáhnout. Teta, která už byla dosti v letech, zahájila nabídkou, že mu postoupí obchod ještě za svého života, ale pouze v den jeho svatby s bezúhonnou gerbersauskou dívkou. To byl i pro matku signál k útoku. Po dlouhých úvahách dospěla k závěru, že syn musí vstoupit do nějakého spolku, aby se dostal více mezi lidi a naučil se, jak se chovat k ženám. A protože dobře znala jeho lásku k pěveckému umění, zamýšlela chytit ho na tuto udičku a vybídla ho, aby se přihlásil za člena pěveckého kroužku.

I přes svůj strach ze společnosti Andreas v podstatě souhlasil. Ale místo pěveckého kroužku navrhl spolek církevního zpěvu, protože se mu prý vážná hudba líbí víc. Skutečným důvodem však bylo, že do spolku církevního zpěvu chodila Margareta Dierlammová. Byla to

dcera Ohngeltova bývalého mistra, velmi hezké a veselé děvče něco přes dvacet let a Andreas do ní byl v poslední době zamilovaný, protože už delší dobu na něj nezbývaly žádné svobodné stejně staré dívky, alespoň žádné pěkné.

Matka neměla proti spolku církevního zpěvu žádnou vážnou námitku. Sice tento spolek nepořádal ani z poloviny tolik společenských večerů a slavností jako pěvecký kroužek, zato však v něm bylo členství mnohem levnější a i tady bylo dost dívek z dobrých rodin, se kterými se Andreas bude na zkouškách a při vystoupeních setkávat. A tak se bez meškání vypravila s panem synem ke staříckému učiteli, který spolek vedl a vlídně je přijal.

"Tak, pane Ohngelte," řekl, "vy byste chtěl u nás zpívat?"

"Ano, jistě, prosím -"

"A už jste dříve zpíval?"

"Ach, ano, tedy, v jistém smyslu -"

"No, vyzkoušíme to. Zazpívejte nějakou píseň, kterou umíte zpaměti."

Ohngelt zrudl jako chlapec a za žádnou cenu nechtěl začít. Učitel však trval na svém a nakonec se málem rozzlobil, takže Andreas konečně přece jen překonal rozpaky a s rezignovaným pohledem upřeným na klidně sedící matku zanotoval oblíbenou píseň. Strhla ho a on první verš zapěl bez zadrhnutí.

Dirigent pokynul, že to stačí. Už byl opět velmi zdvořilý a řekl, že to bylo sice pěkně zazpíváno, a je vidět, že con amore, ale možná je to nadání spíše pro světskou hudbu a jestli by to snad nechtěl zkusit třeba v pěveckém kroužku. Pan Ohngelt už chtěl ze sebe vysoukat rozpačitou odpověď, když se do věci vložila matka. On zpívá opravdu dobře, prohlásila, jen teď byl trochu rozpačitý, a ona by byla opravdu velmi ráda, kdyby ho přijal, pěvecký kroužek je přece něco docela jiného a není tak na výši a ona také každý rok přispívá na kostel a zkrátka kdyby byl pan učitel tak hodný, alespoň na zkušební dobu, pak už se uvidí. Starý muž se ještě dvakrát chlácholivě pokusil jí to rozmluvit, že církevní zpěv není žádná zábava a že na varhanním kůru je už beztak málo místa, mateřská výmluvnost však nakonec přece zvítězila. Letitému dirigentovi se ještě nestalo, že by se ke zpívání přihlásil více než třicetiletý muž a přivedl s sebou jako oporu svou matku. Přestože pro něj byl tento přírůstek do sboru neobvyklý a vlastně nepohodlný, celá věc ho v skrytu bavila, i když ne kvůli

hudbě. Pozval Andreama na příští zkoušku a s úsměvem nechal oba odejít.

Ve středu večer se malý Ohngelt přesně na čas dostavil do školní třídy, kde se konaly zkoušky.

Nacvičoval se chorál na Velikonoce. Postupně přicházející zpěváci a zpěvačky nového člena velmi vlídně zdravili a všichni se chovali tak uvolněně a vesele, že se Ohngelt cítil báječně. Byla tu i Margareta Dierlammová a i ona s milým úsměvem na nováčka kývla. Sice za sebou občas zaslechl tichý smích, byl však zvyklý, že je považován za trochu komického, a nenechal se tím vyvést z míry. Ale udivilo ho zdrženlivé a vážné chování Kircherovic Pavlinky, která tu také byla, a jak záhy upozoroval, patřila k váženým zpěvačkám. Jinak mu vždy projevovala účinnou přízeň a teď byla právě ona podivně chladná a bezmála se zdálo, že je jí proti mysli, že se sem vešel. Ale co je mu do Kircherovic Pavlinky?

Při zpívání si Ohngelt vedl nadmíru opatrně. Měl sice ještě ze školy nějaké ponětí o notách a mnohé takty zpíval tiše podle ostatních, celkem však si nebyl svým uměním příliš jist a s úzkostí pochyboval o tom, zda se to někdy změní. Dirigent, kterého Andreama rozpačitost bavila a dojímala, ho šetřil a při loučení dokonce řekl: "Když vydržíte, časem to půjde." Celý večer však měl Andreas to potěšení být v Margaretině blízkosti a často se na ni smět podívat. Pomyslel si, že při veřejném vystoupení před a po bohoslužbě stojí tenory hned za dívkami, a maloval si tu slast, že o Velikonocích a při všech dalších příležitostech bude stát blízko slečny Dierlammové a bez obav ji bude moci pozorovat. Tu si ke svému žalu uvědomil, jak je malý a nízkého vzrůstu a že když bude stát mezi ostatními zpěváky, nic neuvidí. S velkou námahou a zajíkáním se touto nadcházející strastí u varhan svěřil jednomu ze zpěváků, samozřejmě bez udání skutečného důvodu svých obav. Kolega ho se smíchem uklidnil a pravil, že už mu dopomůže k nějakému slušnějšímu postavení.

Když zkouška skončila, všichni se rychle rozešli, jen tak tak že se ještě pozdravili. Někteří pánové provázeli domů dámy, jiní si společně zašli na sklenici piva. Ohngelt zůstal sám a žalostně stál na náměstíčku před temnou školní budovou, zaraženě se díval za ostatními, zvláště za Margaretou Dierlammovou, a tvářil se zklamaně, když ho mýjela Kircherovic Pavlinka, a jak smekl klobouk, řekla: "Jdete domů? Tak to máme stejnou cestu a můžeme jít spolu." Vděčně se k ní připojil a spěšně krácel vedle ní mokřými, březnově chladnými

ulicemi k domovu, aniž s ní vyměnil více slov než pozdrav na dobrou noc.

Druhý den přišla do krámu Margareta Dierlammová a on ji směl obsluhovat. Sahal na každou látku, jako by to bylo hedvábí, a oháněl se metrem jako smyčcem, do každé službičky vkládal cit a půvab a tiše se odvažoval doufat, že řekne slůvko o spolku a včerejší zkoušce. A skutečně to také udělala. Už byla ve dveřích, když se zeptala: "To byla pro mě novinka, že také zpíváte, pane Ohngelte. Zpíváte už dlouho?" A zatímco s bušením srdce ze sebe vypravil "Ano - spíše jen tak - s dovolením," lehce kývla hlavou a zmizela v uličce.

Podívejme, podívejme, pomyslel si a spřádal sny o budoucnosti, dokonce při uklízení poprvé v životě

zaměnil polovlněné prýmký za čistě vlněné.

Mezitím se blížily Velikonoce, a protože kostelní sbor měl zpívat na Velký pátek i na Velikonoční neděli, konaly se zkoušky několikrát v týdnu. Ohngelt se dostavil vždycky přesně, velmi se snažil, aby nic nepokazil, a všichni s ním také jednali přívětivě. Jen Kirche-rovic Pavlínka jako by s ním nebyla doopravdy spokojená a to mu nebylo milé, protože nakonec to byla jediná dáma, k níž měl plnou důvěru. Také se stalo pravidlem, že šel po jejím boku domů, neboť nabídnout doprovod Margaretě sice bylo vždy jeho tichým přáním a rozhodnutím, nikdy však k tomu nesebral odvahu. Tak teď chodil s Pavlínkou. Poprvé nepadlo cestou domů ani slovo. Podruhé ho Kir-cherová oslovila a otázala se, proč je tak skoupý na slovo a jestli se jí snad bojí.

"Ne," zajíkl se polekaně, "to ne - spíše - jistě ne - naopak."

Tiše se zasmála a zeptala se: "A jak to jde se zpíváním? Těší vás to?"

"Samozřejmě ano - velmi - ovšem."

Zavrtěla hlavou a tiše řekla: "Copak se s vámi, pane Ohngelte, opravdu nedá mluvit? Vy se také vyhnete každé odpovědi."

Bezmocně se na ni zadíval a zakoktal.

"Já to přece myslím dobře," pokračovala. "Nevěříte mi?"

Prudce příkyvoval.

"No prosím! Cožpak neumíte říci nic jiného než jak to a přece jen a s dovolením a podobné hlouposti?"

"Ano, to ano, umím, přestože - jistě."

"Ano, přestože, jistě. Řekněte mi, večer s paní matkou a s tetou

přece také mluvíte normálně, ne? Tak mluvte stejně se mnou a s ostatními lidmi. Potom by přece bylo možné vést rozumný hovor. Nechcete?"

"Ale ano, já chci - jistě -"

"Tak dobře, to je od vás moudré. Teď s vámi tedy mohu mluvit. Ráda bych vám totiž leccos pověděla."

A začala s ním mluvit tak, jak nebyl zvyklý. Zeptala se ho, co hledá ve spolku církevního zpěvu, když přece neumí zpívat a skoro všichni jsou tam mladší než on. A jestli si nevšiml, že si tam z něj často dělají legraci, a samé takové věci. Ale čím více ho obsah její řeči pokořoval, tím naléhavěji pociťoval vlídnost a dobrý úmysl jejích domluv. Trochu plačtivě kolísal mezi chladným odmítnutím a dojatou vděčností. A to už byli před domem Kircherových. Pavla mu podala ruku a vážně pravila:

"Dobrou noc, pane Ohngelte, a nic ve zlém. Příště si zase pohovoříme, ano?"

Zmateně šel domů, a i když ho bolelo pomýšlení na to, co mu odhalila, bylo mu novinkou a útěchou, že s ním někdo mluvil tak přátelsky a vážně a myslel to s ním tak dobře.

Cestou z další zkoušky se mu už dařilo mluvit docela normálně, asi jako doma s matkou, a s tímto úspěchem v něm rostla odvaha a sebedůvěra. Následujícího večera už byl tak daleko, že se pokusil o přiznání, byl dokonce napůl odhodlán říci jméno Dierlammová, neboť si sliboval nemožné od toho, že to bude Pavla vědět a pomůže mu. Ale nenechala ho k tomu dojít. Náhle jeho doznání přerušila a řekla: "Vy se chcete oženit, že? To je také to nejmoudřejší, co můžete udělat. Věk na to máte."

"Věk ano," odvětil smutně. Ale ona se jen zasmála a on šel domů bez útěchy. Příště zase zavedl řeč na tuto záležitost. Pavlínka jen poznamenala, že přece sám musí vědět, koho chce; jisté je jenom to, že role, kterou hraje v pěveckém spolku, mu v tom nemůže pomoci, protože mladé dívky se u svého vyvoleného smíří raději se vším možným, jen ne se směšností.

Duševní muka, do nichž ho tato slova uvrhla, konečně ustoupila vzrušení z příprav na Velký pátek, kdy se měl Ohngelt poprvé ukázat na varhanním kůru ve sboru. Toho rána se zvláště pečlivě oblékl a s navoskovaným cylindrem časně přišel do kostela. Když mu bylo přiděleno místo, obrátil se ještě jednou na toho kolegu, který mu

slíbil, že mu při rozestavování pomůže. Skutečně se zdálo, že dotyčný na to nezapomněl, kývl na chlapce šlapajícího měchy a ten s úsměvem přinesl bedýnku, tu postavili na Ohngeltovo místo a na ni si malý muž stoupl, takže teď požíval, co se možnosti vidět a být viděn týče, stejné výhody jako nejdelší tenoři. Jenomže takto stát bylo namáhavé a nebezpečné, musel přesně udržovat rovnováhu a prolil nejednu

kapku potu při pomyšlení, že by mohl spadnout a se zlomenýma nohama se zřítit mezi dívky stojící níž u zábradlí, neboť kůr se svažoval v úzkých, strmých terasovitých stupních dolů směrem ke kostelní lodi. Zato však měl to potěšení dívat se ze závratné blízkosti na šíji Margarety Dierlammové. Po zpěvu a celé bohoslužbě se cítil úplně vyčerpaný a zhluboka si oddychl, když se otevřely dveře a zazněly zvony. Druhý den mu Kircherovic Pavlínka vyčetla, že jeho uměle vyvýšené místo vypadá opravdu domýšlivě a zesměšňuje ho. Slíbil, že se nadále už nebude za svůj malý vzrůst stydět, ale druhý den, na svátek velikonoční, chtěl bedýnku ještě naposledy použít, už proto, aby toho pána, co mu to nabídl, neurazil. Neodvážila se ho zeptat, zda nevidí, že právě ten přinesl bedýnku jen proto, aby si z něj udělal legraci. Zavrtěla hlavou, nechala ho být a jeho hloupost ji rozzlobila a jeho bezelstnost ji zároveň dojala. O Velikonoční neděli byla na kůru nálada ještě o něco slavnostnější než minule. Uváděla se náročná hudba a Ohngelt statečně balancoval na svém lešení. Ke konci chorálu však s hrůzou zjistil, že jeho podstaveček se mu pod nohama začíná kývat a ujíždět. Nemohl dělat nic jiného než klidně stát a pokud možno zabránit pádu z podia. To se mu také podařilo a místo skandálu a neštěstí se nepříhodilo nic jiného, než že tenor Ohngelt se za tichého praskání pomalu zmenšoval a se strachem ve tváři klesal, až zmizel z dohledu. Dirigent, kostelní loď, kruchta a krásná šíje plavovlasé Margarety se mu postupně ztrácely z očí, ve zdraví se však dostal na zem a v kostele si kromě šklebících se bratří ze sboru všimla té události jen část školáků sedících poblíž. Nad místem jeho potupy se nesl a jásal umělecky náročný velikonoční chorál.

Když lidé za zvuků posledních varhanních tónů vycházeli z kostela, zůstal sbor ještě na pár slov na kůru, protože zítra, na Velikonoční pondělí, se jako každý rok konal slavnostní výlet spolku. Od tohoto výletu si Andreas Ohngelt od začátku hodně sliboval. Ted'

dokonce našel odvalu a zeptal se slečny Dierlammové, zda má také v úmyslu jít, a ta otázka mu splynula ze rtů bez velkých potíží.

"Ano, jistě půjdu," řekla hezká dívka klidně a dodala: "Ostatně neublížil jste si prve?" Přitom dala průchod potlačovanému smíchu natolik, že už nevyčkala na odpověď a odběhla. V tom okamžiku se na něj podívala Pavlínka soucitným a vážným pohledem, který Ohngeltův zmatek ještě vystupňoval. Jeho odvaha, jak rychle vzplanula, tak rychle ho zase opustila, a kdyby o výletu už předtím nemluvil s maminkou a nevyzval ji, aby šla s ním, nejrady by teď upustil od výletu, od spolku i od všech nadějí. Velikonoční pondělí bylo modré a slunné a kolem druhé hodiny se téměř všichni členové pěveckého spolku s četnými hosty a příbuznými sešli nad městem v modřínové aleji. Ohngelt s sebou přivedl matku. Večer předtím se jí přiznal, že se zamiloval do Margarety Dierlammové, že sice chová jen málo nadějí, ale přece jen trochu důvěřuje matčině podpoře a odpolednímu výletu. I když matka přála svému chlapci to nejlepší, přece jen se jí Margareta pro něj zdála moc mladá a moc hezká. Ale zkusit se to může; hlavní věc, aby Andreas brzy dostal ženu, už kvůli obchodu.

Vyrazilo se bez zpěvu, protože lesní cesta stoupala poměrně prudce a nepohodlně. Paní Ohngeltová však přesto našla dost soustředění a dechu, aby za prvé synovi udělila poslední lekci chování pro příští hodiny a potom zahájila zábavný rozhovor s paní Dierlammovou. Margaretina matka, obtížně nabírající dech, aby se při namáhavém stoupání zmohla alespoň na nejdůležitější odpovědi, vyslechla spoustu příjemných a zajímavých věcí. Paní Ohngeltová začala s nádherným počasím, pak přešla k holdu církevní hudbě, ke chvále pěkného zevnějšku paní Dierlammové a k nadšení nad Margaretinými jamnými šaty, setrvala u záležitostí toalety a nakonec vyličila obdivuhodný vzestup, jaký zaznamenal obchod bílým zbožím patřící švagrové. Paní Dierlammové nezbyvalo nic jiného, než se také pochvalně zmínit o mladém Ohngeltovi, který prokazuje tolik vkusu a obchodnických schopností, což její manžel už před lety, v době, kdy se u něj Andreas učil, zpozoroval a uznával. Na tuto li-chotku odpověděla nadšená matka napůl povzdechem. Jistě, Andreas je schopný a ještě to daleko dotáhne, také ten skvělý obchod mu už skoro patří, ale je to zlé s jeho plachostí před ženami. Nechybí mu sice chuť ani potřebné ctnosti, chybí mu však důvěra a odvaha k

činu.

Paní Dierlammová teď začala ustaranou matku těšit, a i když byla velmi vzdálena pomyšlení na svou

dceru, přece jen ji ujišťovala, že spojení s Andreasem by mohlo být pro každou svobodnou dceru ve městě jen vítané. Ta slova vnímala Ohngeltová jako sladký příslib.

Mezitím byla Margareta s ostatní mládeží ze společnosti daleko vpředu a k této skupince nejmladších a nejveselejších se připojil i Ohngelt, přestože se svými krátkýma nohama měl potíže jim stačit.

Zase k němu byli všichni vybraně vlídní, protože pro tyhle vtípálky byl ustrašený mužik se zamilovanými očima tím pravým soustem. I krásná Margareta se připojila a zdánlivě vážně znovu a znovu vtahovala ctitele do rozhovoru, takže byl celý rozpálený šťastným vzrušením a spolykanými kusy vět.

Jenže to potěšení netrvalo dlouho. Pozvolna si ten chudák přece jen všiml, že se mu za zády vysmívají, a i když se s tím dokázal vyrovnat, přece jen byl zarmoucený a opět ztrácel naději. Avšak pokud možno na sobě nedával nic znát. Rozpustilost mladých stoupala každou čtvrt hodinkou a on se nuceně smál tím hlasitěji, čím více chápal, že všechny vtipy a narážky jsou namířeny na něj. Nakonec nejtroufalejší z chlapců, jak hora vysoký pomocník z lékárny, vystupňoval všechno škádlení opravdu hrubým žertem. Právě šli kolem krásného starého dubu a lékárník prohlásil, že se pokusí dosáhnout rukama na nejspodnější větev vysokého stromu. Postavil se pod ni a několikrát vyskočil, ale nestačilo to a přihlížející, kteří stáli v půlkruhu kolem něj, se mu začali smát. Tu dostal nápad, že by si mohl vtípem opět získat úctu a na místo vysmívaného postavit někoho jiného. Uchopil proto malého Ohngelta kolem pasu, vyzvedl ho do výšky a vyzval ho, aby se chytil větve a pevně držel. Překvapený mužik se zlobil a jistě by neposlechl, kdyby se ve své nejisté poloze neobával, že spadne. Tak se chytil a křečovitě držel; jakmile to však jeho nosič zpozoroval, pustil ho a Ohngelt za smíchu mládeže bezmocně visel na větvi, třepal nohama a vyražel vzteklé výkřiky.

"Dolů!" řval. "Hej, vy, okamžitě mě sundejte dolů!"

Hlas mu přeskakoval, cítil se úplně zničený a navždy zostuzený. Lékárník však mínil, že se musí vykoupit, a všichni nadšeně tleskali.

"Musíte se vykoupit!" volala i Margareta Dierlammová.

Tomu přece jen nedokázal odolat.

"Ano, ano," vykřikl, "ale rychle!"

Jeho trapič pronesl krátkou řeč, jejímž obsahem bylo, že pan Ohngelt je už tři týdny členem spolku církevního zpěvu, aniž ho kdy kdo slyšel zpívat. Ted' nemůže být ze své vysoké a nebezpečné polohy vysvobozen dříve, dokud shromáždění nezazpívá nějakou píseň.

Jakmile dopověděl, Andreas už začal zpívat, protože cítil, že ho opouštějí síly. Napůl se vzlykem naladil:

"Pamatuješ ještě tu hodinu," a nebyl hotov ještě ani s první slokou, když se s výkřikem zřítíl. Ted' se všichni přece jen polekali, a kdyby si byl zlomil nohu, mohl by si být jist soucitem. Ale vstal, sice bledý, leč nezraněný, sáhl po svém klobouku, který ležel vedle na mechu, pečlivě si ho nasadil a mlčky odcházel - stejnou cestou, jakou přišli. Za první zátočinou usedl na kraj cesty a snažil se vzpamatovat.

Tady ho také našel lékárník, který se za ním vydal hnán špatným svědomím. Žádal ho o prominutí, odpovědi se však nedočkal.

"Opravdu mě to moc mrzí," řekl ještě jednou prosebně. "Opravdu jsem neměl nic špatného v úmyslu.

Prosím, promiňte mi to a pojd'te zase s námi!"

"To je v pořádku," odpověděl Ohngelt, mávl rukou a muž neuspokojen odcházel.

O něco později pomalu docházela druhá část společnosti se staršími lidmi a oběma matkami. Ohngelt šel k matce a řekl:

"Chci domů."

"Domů? A pročpak? Stalo se něco?"

"Ne. Ale stejně to nemá cenu, ted' to vím jistě."

"Tak? Dostal jsi košem?"

"Ne, ale vím přece - "

Přerušila ho a táhla ho s sebou dál.

"Ted' žádné hlouposti! Půjdeš dál s námi a ono to už bude dobré. Při kávě tě posadím k Margaretě, dávej pozor."

Ztrápeně zavrtěl hlavou, poslechl však a šel dál. Kircherovic Pav-línka se pokusila s ním zapříst

rozhovor, ale musela to zase vzdát, protože se jen mlčky díval před sebe a tvářil se podrážděně a zatrpklé, jak ho ještě nikdy předtím neviděla.

Po půl hodině dospěla společnost k cíli výletu, do lesní vesničky, jejíž hostinec byl proslavený dobrou kávou a v jejíž blízkosti byly trosky hradu loupežných rytířů. V zahradě hostince hrála mládež, která už dávno dorazila, různé hry. Teď z hostince vynášeli stoly a

sestavovali je vedle sebe, mladí nosili židle a lavice; prostíraly se čisté ubrusy a objednávaly tácy se šálky, konvicemi, talířky a pečivem. Paní Ohngeltové se opravdu podařilo usadit syna po Margareti-ně boku. Ten však svou výhodu nijak nevnímal, jen prožíval své neštěstí a bezútešně zíral před sebe, bezmyšlenkovitě lžičkou míchal stydnoucí kávu a zatvrzele mlčel i navzdory pohledům, které k němu matka vysílala.

Po druhém šálku kávy se mladí taškáři rozhodli, že se půjde na trosky hradu a tam se uspořádá hra. Mládež včetně dívek se hlučně zvedla. Vstala i Margareta Dierlammová a při vstávání předala skleslému Ohngeltovi svou hezkou, perlami pošívanou taštičku se slovy: "Pane Ohngelte, prosím vás, dobře mi ji pohlídejte, jdeme teď na hrad." Přikývl a vzal věcičku k sobě. Krutá samozřejmost, se kterou předpokládala, že on zůstane se starými a nezúčastní se her, už ho neudivovala. Udivovalo ho jen, že to všechno nezpozoroval už od začátku, tu podivnou vlídnost při zkouškách, tu záležitost s bedýnkou a všechno ostatní.

Když mladí odešli a ostatní dále popíjeli kávu a povídali si, Ohngelt nepozorovaně zmizel ze svého místa, vyšel ze zahrady a namířil přes pole k lesu. Hezká taštička, kterou držel v ruce, vesele zářila ve slunečním svitu. Zastavil se u čerstvého pařezu. Vytáhl kapesník, rozprostřel ho na ještě světlé, vlhké dřevo a usedl na něj. Pak si podepřel hlavu do dlaní a oddával se smutným myšlenkám, a když jeho pohled opět padl na pestrou taštičku a zároveň sem poryv větru zanesl křik a veselý smích společnosti, sklonil těžkou hlavu ještě hlouběji a tiše, dětsky se rozplakal.

Zůstal tak sedět dobrou hodinu. Oči mu opět oschly a vzrušení se rozplynulo, ale smutný stav a beznadějnost jeho snah mu teď byly jasnější než předtím. Tu zaslechl, jak se blíží lehké kroky, šustí šaty, a než mohl vyskočit ze svého místa, stála vedle něj Pavla Kircherová.

"Úplně sám?" zeptala se v žertu. A protože neodpověděl a ona se na něj pozorněji zadívala, náhle zvažněla a zeptala se s ženskou dobrotivostí: "Copak vám schází? Stala se vám nějaká nehoda?"

"Ne," zašeptal Ohngelt a nehledal žádnou frázi. "Ne. Jen jsem zjistil, že se nehodím mezi lidi. A že jsem jim dělal šáška."

"No, tak zlé to nebude..."

"Ale ano, právě tak. Byl jsem pro ně šásek, zvláště pro děvčata."

Protože jsem byl dobrák a myslel jsem to upřímně. Měla jste pravdu, neměl jsem do spolku chodit."

"Můžete zase vystoupit a všechno bude dobré."

"Vystoupit sice mohu a udělám to raději dnes než zítra. Ale tím zdaleka ještě nebude všechno dobré."

"Pročpak ne?"

"Protože jsem jim byl pro legraci. A protože teď už vůbec žádná -"

Málem ho přemohlo vzlyknutí. Vlídne se zeptala: "- a protože teď už žádná -?"

Rozechvělým hlasem pokračoval: "Protože teď už si mě vůbec žádná dívka nebude vážit a nebude mě chtít brát vážně."

"Pane Ohngelte," řekla Pavla pomalu, "nejste teď nespravedlivý? Nebo si myslíte, že já si vás nevážím a neberu vás vážně?"

"Ano, to ano. Myslím, že vy si mě ještě vážíte. Ale to není ono."

"A co je to ono?"

"Ach, Bože, vůbec bych o tom neměl mluvit. Ale jsem úplně blázen z toho, když si pomyslím, že každý je na tom lépe než já a já jsem přece také člověk, ne? Ale mě - mě - mě si nechce žádná vzít!"

Nastala delší odmlka. Potom Pavlínka zase začala:

"A už jste se té či oné zeptal, jestli vás chce nebo ne?"

"Zeptal? Ne, to ne. Proč taky? Víím předem, že žádná nechce."

"Tak tedy žádáte, aby za vámi dívky přišly a řekly: Ach, pane Ohngelte, promiňte, ale já bych byla strašně ráda, kdybyste se se mnou oženil! No, to si můžete ještě dlouho počkat."

"To já vím," povzdychl si Andreas. "Vždyť vy víte, jak to myslím, slečno Pavlínko. Kdybych věděl, že to jedna se mnou myslí dobře a může mě trochu snést, tak -"

"Tak byste možná byl tak milostivý a zamrkal na ni, nebo kývl ukazováčkem! Bože můj, vy jste - vy jste _"

S tím rychle odcházela, ale ne snad se smíchem, nýbrž se slzami v očích. Ohngelt to nemohl vidět, všiml si však něčeho zvláštního v jejím hlase a na jejím odchodu, proto se za ní rozběhl, a když byl u ní a oba nenacházeli slov, náhle se objali a políbili. A malý Ohngelt byl zasnoubený.

Když se se svou nevěstou zahanbeně a přece statečně objevil ruku v ruce v zahradě hostince, byli už všichni připraveni k odchodu a čekalo se jen na ně dva. Ve všeobecném zmatku, divení, potřásání

hlavami a blahopřáních přistoupila k Ohngeltovi krásná Margareta a zeptala se: "No a kde jste nechal mou taštičku?"

Ženich se lekl a spěchal zpátky do lesa a Pavlínka běžela s ním. Na místě, kde tak dlouho seděl a plakal, ležela v hnědém listí trpytivá taštička a nevěsta řekla: "Dobře, že jsme se vrátili. Tamhle je ještě tvůj kapesník."

Walter Kőmpff

O starém Hugovi Kőmpffovi se nedá říci o mnoho více, než že to byl v každém ohledu pravý gerbersauský starousedlík té správné sorty. Starý, pevný a velký dům na tržišti, s nízkým, temným krámkem uvnitř, který však byl pokládán za zlatý důl, převzal po otci a dědovi a vedl ho dál ve starém duchu. Vlastní cestou šel pouze v tom, že si přivedl nevěstu odjinud. Jmenovala se Kornélie a byla to dcera faráře, hezká vážná dáma zcela nemajetná. Údiv a řeči o tom trvaly nějakou dobu, a i když ji i potom lidé považovali za trochu zvláštní, přece si na ni jakžtakž zvykli. Kőmpff žil ve velmi tichém manželství a za dobrých časů pro obchod nenápadně v otcově stylu, byl dobrácký a vážený, přitom vynikající obchodník, takže mu nechybělo nic, co tady patří ke štěstí a blahobytu. V pravý čas přišel také synek a byl pokřtěn jménem Walter; měl tvář a tělesnou stavbu Kőmpffů, oči však nikoli šedomodré, nýbrž po matce hnědé. Nu, pravda, Kőmpffa s hnědýma očima ještě nikdo neviděl, ale kolem a kolem vzato se to otci nejevilo jako nějaké neštěstí a z chlapce také od počátku nerostl žádný odrodilec. Všechno šlo svým tichým, zdravým chodem, obchod běžel výtečně, žena byla sice stále ještě trochu jiná, než jak bylo zvykem, ale to nebyla žádná škoda a maličký rostl a prospíval a začal chodit do školy, kde patřil k nejlepším. Teď už obchodníkovi jen chybělo, aby se stal členem obecní rady, ale ani to na sebe nemohlo nechat dlouho čekat - a pak dosáhne svého vrcholu a všechno bude jako u otce a dědečka. K tomu však nedošlo. Zcela v rozporu s kőmpffovskou tradicí ulehl pán domu už ve čtyřiačtyřiceti letech na smrtelné lože. Umíral dosti pomalu, mohl tedy ještě v klidu určit a uspořádat všechno potřebné. A tak jednoho dne u něj u postele seděla jeho hezká tmavo-vlasá žena a hovořili o tom a onom, co se má stát a co by snad mohla budoucnost přinést. Především se samozřejmě mluvilo o malém Walterovi a ani je nepřekvapilo, že v tomto bodě rozhodně nebyli stejného mínění, a dostali se proto do tichého, ale úporného boje. Ovšem kdyby někdo poslouchal za dveřmi, nezpozoroval by žádnou hádku. Žena totiž od prvního dne manželství dbala na to, aby i v nedobrych dnech panovala zdvořilost a mírná mluva. Nejednou se muž při nějakém návrhu nebo rozhodování rozzuřil, když vycítil její tichý,

ale pevný odpor. Dokázala se však na něj při prvním ostrém slově podívat tak, že se rychle stáhl a svůj hněv bud' potlačil, nebo alespoň odnesl s sebou do krámu či na ulici a ušetřil tím manželku, jejíž vůle potom většinou bez dalších slov platila a byla provedena. Tak i teď, kdy už byl blízko smrti a proti jeho poslednímu a největšímu přání stálo její jiné mínění, se rozhovor odvíjel s mírou a kázní. Avšak tvář nemocného vypadala, jako by se ovládal jen s nejvyšším vypětím, jako by kdykoli mohl nad sebou ztratit vládu a propadnout vzteku nebo zoufalství.

"Jsem na leccos zvyklý, Kornélie," řekl, "a jistě jsi také mnohdy měla pravdu ty, ale pochop přece, že tentokrát jde o něco jiného. To, co ti říkám, je mé rozhodné přání a vůle, kterou mám už léta; nyní ji musím jasně a určitě vyslovit a trvat na ní. Víš, že tentokrát to není nějaký rozmar a že mám smrt na jazyku. Mluvil jsem teď o části své závěti a bylo by lepší, kdybys ji v dobrém přijala."

"Nic nepomůže, když o tom budeme tolik mluvit," odpověděla. "Požádal jsi mě o něco, co ti nemohu splnit. Je mi to líto, ale na tom se nedá nic změnit."

"Kornélie, je to poslední prosba umírajícího. Ani na to nemyslíš?"

"Ale ano, myslím. Mnohem více však myslím na to, že mám rozhodnout o celém chlapcově životě - a to smím stejně málo, jako to smíš ty."

"Proč ne? Takové věci se dějí den co den. Kdybych zůstal zdravý, také bych z Waltera přece udělal to, co považuji za správné. Ted' se chci alespoň postarat, aby měl i beze mě před sebou cestu a cíl a dospěl k tomu, co je pro něj nejlepší."

"Jenže zapomínáš, že patří nám oběma. Kdybys byl zdravý, vedli bychom ho oba a počkali bychom, co se pro něj ukáže jako nejlepší."

Nemocný pán semkl rty a mlčel. Zavřel oči a uvažoval o cestách, kterými by ještě mohl v dobrém dospět k cíli. Jenže žádné nenašel, a protože měl bolesti a nemohl si být jist, zda bude zítra ještě při vědomí, rozhodl se k poslednímu.

"Bud' tak hodná a přived' ho sem," řekl klidně.

"Waltera?"

"Ano, ale okamžitě."

Paní Kornélie pomalu došla ke dveřím. Potom se obrátila.

"Raději to nedělej," řekla prosebně.

"Copak?"

"To, co chceš udělat, Hugo. Určitě to není správné."

Znovu zavřel oči a jen opět unaveně pravil: "Přived ho!"

Vyšla tedy a zamířila naproti do velkého, světlého předního pokoje, kde Walter seděl nad školními úlohami. Byl to jemný a poslušný chlapec mezi dvanácti a třinácti lety. Ted' byl samozřejmě poplašený a vyvedený z rovnováhy, protože mu nezatajili, že s otcem to spěje ke konci. Rozrušeně a přemáhaje vnitřní odpor tedy následoval matku do ložnice nemocného, kde ho otec vyzval, aby k němu usedl na kraj postele.

Nemocný muž pohladil chlapcovu malou teplou ruku a laskavě na něj pohlédl.

"Waltře, musím si s tebou promluvit o něčem důležitém. Už jsi dost velký, tak dobře poslouchej a správně mě pochop. V tomto pokoji zemřel můj otec i můj dědeček, ve stejné posteli, ale oba byli mnohem starší než já a každý už měl dospělého syna, kterému mohl klidně předat dům a obchod a všechno. To je totiž důležité, víš. Představ si, že tvůj pradědeček a potom tvůj dědeček a pak tvůj otec, každý z nich tady mnoho let pracoval a staral se, aby dal synovi obchod v dobrém stavu. A já mám teď umřít a ani nevím, kdo bude po mně pánem domu. Přemýšlej o tom. Co si myslíš?"

Chlapec zmateně a smutně klopil oči; nedokázal nic říci a nemohl ani přemýšlet, vážnost a slavnostní stísněnost této zvláštní hodiny v sešeřelém pokoji, to vše ho obklopovalo jako těžký, dusný vzduch.

Polkl, protože se ho zmocňoval pláč, a ve smutku a rozpacích mlčel.

"Však ty mi rozumíš," pokračoval otec a znovu ho pohladil po ruce. "Bylo by mi velmi milé, kdybych ted' mohl zcela jistě vědět, že až ty budeš jednou dost velký, povedeš dál náš starý obchod. Kdybys mi tedy slíbil, že se z tebe stane obchodník a později převezmeš všechno to dole, zbavil bych se velké starosti a mohl bych mnohem snáze a lehčeji zemřít. Matka míní -"

"Ano, Waltře," ozvala se paní Kornélie, "slyšel jsi, co otec řekl, že? Ted' záleží jen na tobě, co chceš odpovědět. Jen si to musíš dobře rozmyslet. Jestli si myslíš, že by snad bylo lepší, aby ses nestal obchodníkem, jen to klidně řekni; nikdo tě nebude nutit."

Chvilku mlčeli všichni tři.

"Jestli chceš, můžeš jít naproti a tam ještě přemýšlet, potom tě zavolám," řekla matka. Otec na Waltera pevně a tázavě upřel zrak, chlapec vstal a nevěděl, co říci. Cítil, že matka nechce totéž co otec,

jehož prosba se mu nezdála tak velká a důležitá. Právě se hodlal obrátit a vyjít ven, když ho trpící ještě jednou chtěl chytit za ruku, ale už na ni nedosáhl. Walter to uviděl a obrátil se k němu, tu spatřil v pohledu nemocného otázku a prosbu a téměř strach a náhle pocítil soucit a úlek, že je v jeho rukou, zda umírajícímu otci způsobí bolest nebo radost. Tento pocit nezvyklé odpovědnosti ho tísnil jako vědomí viny, a tak zaváhal a v náhlém pohnutí podal otci ruku a se slzami v očích zašeptal: "Ano, slibuji to." Potom ho matka odvedla zpátky do velkého pokoje, kde se teď také začínalo šepět; rozžala lampu, vtiskla chlapci políbení na čelo a pokoušela se ho uklidnit. Poté se vrátila k nemocnému, jenž nyní vyčerpaně ležel na polštářích ponořen do lehké dřímoty. Urostlá, krásná žena usedla do lenošky u okna a upřela unavené oči ven do šera, přes dvůr a nepravidelné špičaté střechy domů v zadních křídlech na bledou oblohu. Byla ještě v dobrých letech a stále krasavice, jen na spáncích vypadala bledá plet téměř unaveně.

Také by měla zapotřebí si trochu zdřímnout, ale neusnula, přestože všechno uvnitř ní odpočívalo. Přemýšlela. Bylo jí vlastní, že rozhodující, důležitá období musela prožít naplno a až do poslední chvíle, ať chtěla nebo ne. Drželo ji to i nyní, navzdory únavě, uprostřed tajuplně, tiše vzrušeného, předrážděného žití těchto hodin, v nichž bylo všechno důležité a vážné a nedozírné. Musela myslet na chlapce a v myšlenkách ho utěšovat, musela poslouchat dech svého muže, který tam ležel a dřímá a ještě tu byl, ale už sem vlastně ani nepatřil. Nejvíce však musela myslet na uplynulou hodinu.

Byl to její poslední spor s manželem a opět ho prohrála, přestože věděla, že je v právu. všechna ta léta manželka prohlédala a viděla mu do srdce v lásce i rozepři a zařídila to tak, že spolu žili tiše a čistotně. Měla ho ráda, dnes stejně jako kdykoli předtím, a přece byla vždycky sama. Dokázala číst v jeho duši, on však její porozumět neuměl, ani v lásce, a šel svými vlastními cestami. Vždy zůstával na povrchu, rozumem i duší, a když vyvstaly věci, ve kterých se mu nesměla ani nemohla podřídit, ustoupil a usmíval se, ale neporozuměl jí.

A teď přece jen došlo k nejhoršímu. Nikdy s ním nemohla o dítěti mluvit vážně - a co by mu také měla říkat? Nechápal podstatu. Byl přesvědčen, že malý má po matce hnědé oči a jinak všechno po něm. A ona už léta každý den věděla, že dítě má její duši a že v této duši žije něco, co odporuje otcovu duchu a povaze, odporuje podvědomě

a s nepochopenou bolestí. Jistě, měl z otce mnoho, podobal se mu téměř ve všem. Ale ten nejnitemnější nerv, ten, který utváří pravou podstatu člověka a tajemně chystá jeho osudy, tuto životní jiskru mělo dítě po ní - a kdo by mohl nahlédnout do nejvnitřnějšího zrcadla jeho srdce, do lehce zčeřeného, něžného pramene osobnosti a osobitosti, našel by tam odraz matčiny duše.

Paní Kómpffová opatrně vstala a přistoupila k posteli, naklonila se nad spícího muže a dívala se na něj. Přála si pro něj ještě jeden den, ještě několik hodin, aby ho mohla ještě jednou doopravdy vidět. Nikdy jí úplně nerozuměl, ale nebyla to jeho vina, a právě omezenost jeho silné a průhledné povahy, která se jí tak často podřídila i bez vnitřního pochopení, se jí jevila milovaníhodná a rytířská. Prohlédla ho už v době zasnoubení, tehdy nikoli bez lehké bolesti.

Později muž při obchodování a mezi svými kamarády ovšem trochu zhrubl, stal se obyčejnějším a měšťácky omezenějším, než jí bylo milé, ale základ jeho čestně pevné povahy přece jen zůstal, a tak spolu vedli život, ve kterém nebylo čeho litovat. Jen si myslela, že chlapce povede tak, aby zůstal svobodný a mohl se bez překážek řídit tím, co je pro něj přirozené. A teď možná s otcem ztratí i dítě. Nemocný mohl spát až pozdě do noci. Potom se v bolestech probral a k ránu bylo zřejmé, že slábne a rychle ztrácí poslední síly. Mezitím však ještě měl okamžik, kdy dokázal jasně mluvit. "Ty," řekl.

"Ty jsi přece slyšela, že mi to slíbil."

"Ano, jistě. Slíbil to."

"Tak tedy mohu být úplně klidný?"

"Ano, můžeš."

"To je dobře. - Kornélie, ty se na mě zlobíš?"

"Proč?"

"Kvůli Walterovi."

"Ne, vůbec ne."

"Opravdu?"

"Zcela určitě. A ty na mě taky ne, vid'?"

"Ne, ne. Ach ty! Také tobě děkuji."

Ustala a vzala ho za ruku. Dostavily se bolesti a on tiše sténal, hodinu za hodinou, až ráno vyčerpaně a tiše ležel s očima napůl otevřenýma.

Zemřel až o dvacet hodin později.

Krásná paní teď nosila černé šaty a chlapec černou pásku na rukávě. Bydleli nadále v domě, ale obchod pronajali. Nájemce se jmenoval pan Leipolt a byl to malý, poněkud vtíravě zdvořilý mužík. Walterovým poručníkem byl ustanoven jeden dobromyslný otcův kamarád, který se v domě objevoval jen zřídka a měl před přísnou vdovou s pronikavým pohledem trochu strach. Ostatně byl považován za vynikajícího obchodníka. Tak bylo zatím všechno podle možností dobře zařízeno a v domě Kómpffových šel život nerušeně dál.

Jen se služebními, se kterými byly už dříve vždycky potíže, to vážlo ještě víc než kdykoli jindy, a jednou dokonce musela vdova tři týdny sama vařit a starat se o dům. Nedávala sice menší mzdu než ostatní a nijak nešetřila ani na jídle a na dárkách k Novému roku, přesto však u ní málokterá služka zůstala delší dobu. Neboť zatímco v mnohém byla až příliš vlídná a nikdy od ní nebylo slyšet hrubého slova, v některých maličkostech projevovala až nepochopitelnou přísnost. Před nedávnem propustila pilné, šikovné děvče, které měla ráda, kvůli maličké lži z nouze. Děvče prosilo za odpuštění a plakalo, ale všechno bylo marné. Pro paní Kómpffovou byla sebemenší výmluva nebo neupřímnost nesnesitelnější než dvacet rozbitých talířů nebo připálených polévek.

A stalo se, že se do Gerbersau vrátila Líza Holderová. Byla několik let ve službě v cizině, přivezla si slušné úspory a přijela hlavně proto, aby se poohlédla po jednom mistrovi z továrny na pokrývky, se kterým měla kdysi poměr a který už jí delší dobu nenapsal. Přijela příliš pozdě a našla nevěrného muže ženatého, což se jí dotklo natolik, že chtěla hned zase odcestovat. Náhodou však padla do rukou paní Kómpffové, nechala se utěšit a přemluvit, aby neodjížděla, a od té doby zůstala v domě celých třicet let. Několik měsíců pracovala v domácnosti jako pilná a tichá služebná. Na její poslušnost si nebylo možné stěžovat, přesto však se neobávala příležitostně neuposlechnout nějaké rady nebo mírně něco namítnout proti přidělenému úkolu. Protože to dělala rozumně a slušně a vždy zcela otevřeně, paní na to přistoupila, vše s ní prohovořila a nechala se poučit, a tak se pomalu stalo, že při zachování paní-ny autority se ze služebné stávala spolumajitelkou a spolupracovnicí. Při tom však nezůstalo. Jednoho svátečního večera totiž zcela přirozeně došlo k tomu, že Líza své paní u stolu při svitu lampy a ručních pracích vyličila celou svou počestnou, ale nepříliš radostnou

minulost, načež paní Kómpffová pojala ke stárnoucí dívce takovou úctu a pocítila s ní takovou účast, že její otevřenost opětovala a sdělila jí také několik svých jinak přísně střežených vzpomínek. A záhy se pro obě stalo zvykem povídat si o svých myšlenkách a názorech.

Při tom se stalo, že leccos z panina uvažování nepozorovaně přešlo na služebnou. Jmenovitě v náboženských věcech od ní přejala mnoho názorů, nikoli obrácením, ale podvědomě, ze zvyku a přátelství. Paní Kómpffová sice byla dcerou faráře, v žádném případě však nebyla ortodoxní, alespoň pro ni bible a vrozený cit znamenaly mnohem více než církevní normy. Puntičkářsky dbala na to, aby její každodenní činnost a život byly vždy v souladu s její úctou k Bohu a se zákony, které citově přijala za své. Přitom se nevyhýbala přirozeným událostem a požadavkům dne, jen si uvnitř zachovávala tiché místo, kam nesměly události ani slova zasáhnout a kde si mohla sama v sobě odpočinout nebo hledat rovnováhu v nejistých dobách.

Nemohlo to dopadnout jinak, než že obě ženy a způsob života domácnosti ovlivnily také malého Waltera. Zatím ho však příliš zaměstnávala škola, takže mu nezbyvalo mnoho času pro další rozhovory a poučování. Také matka ho ráda nechávala v klidu, a čím jistější si byla jeho vnitřní podstatou, tím nezaujatěji sledovala, kolik vlastností a zvláštností po otci se u dítěte pozvolna projevuje. Zvláště zevnějškem mu byl čím dále podobnější.

Ale i když zatím na něm nikdo nepozoroval nic zvláštního, chlapec měl přece jen velmi neobvyklou povahu. A jak málo se hnědé oči hodily do jeho rodového obličejce Kómpffů, tak málo se v jeho povaze dokázalo sloučit otcovo a matčino dědictví. Zatím to dokonce i matka pociťovala jen zřídka. Walter se však už dostal do pozdních dětských let, kdy člověk všelijak vyžívá a dochází k podivuhodným skokům, kdy mladí lidé neustále kolísají mezi citlivou stydlivostí a drsnou divokostí. Tu přece jen bývalo občas nápadné, jak rychle se jeho rozrušení měnilo a jak snadno se u něj střídaly nálady. Úplně jako otec totiž pociťoval potřebu přizpůsobit se průměru a vládnoucímu tónu, byl tedy ve škole dobrý kamarád a spolužák a i učitelé ho měli rádi. A přece se zdálo, že se ho kromě toho zmocňují ještě jiné potřeby. Alespoň to někdy vypadalo, jako by se rozpomněl sám na sebe a odložil masku, to když se vytratil z nějaké divoké hry a buď se sám usadil ve své podkrovní komůrce, nebo přišel s nezvyklou, němou něžností za matkou. Když se mu pak přívětivě věnovala a

opětovala jeho mazlení, byl nechlapecky dojatý a někdy dokonce plakával. Jednou se také podílel na malé mstě, kterou třída provedla učiteli, a i když se nejprve uličnictvím hlasitě chlubil, náhle se cítil velmi sklíčeně a z vlastní vůle šel poprosit za odpuštění.

To všechno bylo vysvětlitelné a vypadalo nevinně. Sice se v tom projevovala určitá slabost, ale také Walterovo dobré srdce - a nikomu to neškodilo. Tak matce, služebné i synovi až do jeho patnáctého roku plynul čas v tichosti a spokojenosti. Také pan Leipolt o chlapce usiloval, alespoň se snažil získat si jeho přátelství a často mu dával drobné dárky ze zboží na krámě. Přesto Walter přespříliš zdvořilého obchodníka neměl v lásce a ze všech sil se mu vyhýbal.

Ke konci posledního školního roku měla matka se synkem rozhovor, ve kterém se snažila zjistit, zda je stále rozhodnuta bez odporu srozuměn s tím, že se stane obchodníkem. Spíše od něj očekávala, že bude chtít dál chodit do škol a studovat. Ale chlapec vůbec nic nenamítal a považoval za samozřejmé, že se teď stane krámským učedníkem. Byť ji to v podstatě muselo těšit a také těšilo, přece jen pociťovala cosi jako zklamání. Sice se ještě projevil zcela nečekaný odpor, když se chlapec tvrdošíjně zdráhal odsloužit si učení ve vlastním domě u pana Leipolta, což by bylo nejjednodušší a pro něj také nejsnazší, takže to matka i poručník dávno považovali za samozřejmé. Matka nikoli s nelibostí spatřovala v tom zarytém odporu něco ze své nátury, ustoupila a pro chlapce bylo nalezeno místo učedníka v obchodním domě. Walter zahájil novou činnost s obvyklou hrdostí a horlivostí, denně o ní dokázal hodně povídat a hned zpočátku si osvojil některé řečnické obraty a gesta gerbersauských obchodníků, čemuž se matka vlídně usmívala. Ale tento veselý začátek netrval nijak dlouho.

Už za krátkou dobu byl učedník, který nejprve směl dělat jen drobné krámské službičky nebo pouze přihlížet, povolán za pult, což ho nejprve velmi těšilo a naplňovalo hrdostí, záhy však vedlo k těžkému konfliktu. Jakmile totiž několikrát sám obsloužil pár zákazníků, jeho mistr mu naznačil, že musí s váhou zacházet opatrněji. Walter si nebyl vědom, že by něco zanedbal, a požádal o podrobnější pokyny.

"No, cožpak to nevíš už od svého otce?" zeptal se obchodník.

"A co? Ne, já nevím nic," odpověděl překvapeně Walter.

Tak mu tedy majitel obchodu ukázal, jak musí při vážení soli, ká-

vy, cukru a podobného zboží důraznějším přisypáním poslední odměrky váhu stlačit zdánlivě ve prospěch zákazníka, ačkoli ve skutečnosti ještě trocha chybí. To je nutné už proto, že například na cukru se stejně skoro nic nevydělává. A nikdo si toho ani nevšimne.

Walter z toho byl zděšen.

"Ale to přece není poctivé," namítl prostě.

Obchodník ho důrazně poučoval, ale chlapec ho sotva poslouchal, tak ohromující se mu ta věc zdála. A náhle si vzpomněl na mistrova předcházející otázku. Celý rudý mu skočil do řeči a křičel: "A můj otec to nikdy nedělal, určitě ne!"

Pán byl nepříjemně překvapený, moudře však potlačil ostrou výtku a pokrčil rameny: "To já vím lépe, ty mudrlante. Takový krám, kde by se to nedělalo, prostě neexistuje."

Chlapec však už byl u dveří a muže ani neposlouchal, ale v prudkém hněvu a bolesti běžel domů, kde svým zážitkem a obžalobou matku uvedl úžas. Věděla, s jakou svědomitou úctou vzhlížel ke svému

mistrovi a v jakém rozporu s jeho povahou jsou scény a nápadné chování. Tentokrát však Walterovi velmi dobře rozuměla a přes okamžitou starost ji těšilo, že jeho citlivé svědomí bylo silnější než zvyk a ohled. Nejprve sama došla za obchodníkem a uklidňovala ho; potom musel být na radu povolán poručník, kterému zase byl nepochopitelný Walterův odpor a vůbec nechápal, že matka mu ještě navíc dává za pravdu. I on šel za majitelem obchodu a promluvil s ním. Potom matce doporučil, aby chlapce několik dní nechali v klidu, což se také stalo. Ten se však ani po třech, čtyřech ba ani osmi dnech nenechal přimět k návratu do krámu. A jestliže opravdu musí každý obchodník podvádět, prohlásil, pak obchodníkem být nechce.

Poručník měl v jednom městečku výše v údolí známého, který vlastnil malý obchůdek a byl považován za zbožného muže a člena pietistického kroužku, a jehož si proto příliš nevážil. Tomu ve své bezradnosti napsal a muž záhy odpověděl, že sice nikdy žádného učedníka nemívá, je však ochoten Waltra na zkoušku přijmout. A tak tedy Waltra dovezli do Deltingenu a svěřili tomuto obchodníkovi.

Jmenoval se Leckle a ve městě se mu říkalo Cucal, protože když přemýšlel, měl ve zvyku myšlenky a rozhodnutí vycucávat z levého palce. Byl sice opravdu velmi zbožný a náležel k jedné malé sektě, proto však nebyl špatným obchodníkem. V krámě dělal velké obchody a navzdory svému ošumělému zevnějšku měl pověst zámožného

muže. Waltra přijal do své domácnosti se vším všudy a chlapec na tom nebyl špatně, protože Cucal byl sice poněkud strohý a malicherný, zato paní Lecklová byla duše mírná, která překypovala soucitem a jak to jen šlo učedníka rozmazlovala útěšnými slovy, pohlazením a něčím dobrým k zakousnutí.

V Lecklově krámě se hospodařilo sice přísně, nikoli však na úkor zákazníků, kterým se cukr a káva vážily dobře a poctivě. Walter Kämpff začal věřit, že i jako obchodník může člověk být a zůstat čestný, a protože mu nechyběla šikovnost v práci, jen zřídka se mu od přísného mistra dostalo výtky. Ale v Deltingenu se neučil jen obchodnickému řemeslu. Cucal ho s sebou pilně brávil na "hodinky", které se občas konaly i v jeho domě. Seděli tu pohromadě sedlá-ci, krejčí, pekaři a ševci, někdy se ženami, jindy bez nich, a pokoušeli se utišit hlad svého ducha a své mysli modlitbou, laickým kázáním a společným vykládáním bible. K takovému konání má tamější lid silný sklon a většinou se k němu připojí povahy lepší a vznešeněji založené.

Walter v podstatě neměl nic proti takovému pojmání přírody, a i když se mu občas zdálo, že to s rozebíráním bible už přehánějí, mnohdy dospěl k opravdovému zbožnému zahlobání. Nebyl to však jen velmi mladý muž, byl to také gerbersauský Kämpff; proto když už mu postupně na celé věci připadalo leccos směšné a stále častěji slýchal, jak si z nich ostatní mladí lidé dělají legraci, začal být nedůvěřivý a držel se pokud možno zpátky. Jestliže přináležitost ke zbožným bratřím byla nápadná a dokonce směšná, nebylo to nic pro něj, jelikož mu i navzdory všem rozporným hnutím bylo setrávání v měšťanské tradici hlubokou potřebou. Přesto však na něm ulpělo dosti z nálady hodiněk a ducha Lecklova domu.

Nakonec si zde zvykl natolik, že se mu nechtělo odejít ani po skončení učební doby a přes poručníkovu nabádání zůstal u Cucala ještě plně dva roky. Teprve pak se poručníkovi podařilo přesvědčit ho, že musí ještě trochu poznat svět a obchod, aby jednou, později, mohl vést svůj vlastní krám. Tak tedy nakonec Walter odešel do neznáma, když si ještě předtím odsloužil svůj čas u vojáků. Bez této drsné průpravy by pravděpodobně život v cizině dlouho nevydržel. Ani tak pro něj nebylo snadné se protlouci. Takzvané dobrých míst samozřejmě neměl nedostatek, protože všude přicházel s dobrým doporučením. Ale vnitřně musel hodně spolknout a překousnout, aby

se udržel nad věcí a neutekl. Sice už od něj nikdo nechtěl, aby šidil při vážení, protože většinou pracoval v kancelářích velkých obchodů, ale i když se neděly žádné prokazatelné nepravosti, přece jen mu celý ten shon a honba za penězi často připadaly nesnesitelně drsné, kruté a nudné, zvláště proto, že už nebyl ve styku s žádnými lidmi Cucalo-va druhu a nevěděl, kde uspokojit nejasné potřeby své fantazie.

Přesto se vším prokousával pozvolna a s unavenou odevzdaností se smířil s tím, že to tak zkrátka musí být, že ani jeho otec to neměl lehčí a že se všechno děje dle vůle boží. Tajemná a jaksi neuvědomělá touha po životě svobodném a jasném, který by sám sebe zdůvodnil a uspokojil, v něm však nikdy nezemřela, jen se ztišila až do oné jemné bolesti, kterou pozná každý hlouběji založený člověk ke konci

mládí, když zjistí, jak nedostatečný je život.

Podivné bylo jen to, že opět bylo nutno vynaložit obrovskou námahu, aby se vrátil do Gerbersau.

Přestože chápal, že je jeho škoda, když přenechává domácí obchod cizímu nájemci déle, než je nutné, vůbec se mu nechtělo jet domů. Čím více se tato nutnost blížila, tím větší strach se ho totiž zmocňoval. Až bude jednou konečně sedět ve vlastním domě a obchodě, říkal si, pak už pro něj nebude úniku. Děsilo ho obchodovat na vlastním, protože věřil, že to člověka kazí. Znal sice mnohé velké i malé obchodníky, kteří svou poctivostí a ryzím smýšlením dělali svému stavu čest a byli pro něj uctívanými vzory; ale to všechno byly silné, výrazné osobnosti, kterým jako by úcta a úspěch samy kráčely v ústrety; Kómpff znal sama sebe natolik dobře, aby věděl, že jemu tato síla a celistvost naprosto chybějí.

Téměř rok celou věc protahoval. Potom musel chtít nechtě přijet, protože Leipoltova už jednou prodloužená nájemní doba opět docházela a tento termín nemohl promeškat, nechtěl-li utrpět značné ztráty.

Nepatřil už k nejmladším, když začátkem zimy přijel s kufrem domů a převzal vlastnictví otcova domu. Zevnějškem se skoro úplně podobal otci, jak vypadal v době, kdy se ženil. V Gerbersau ho všude přijali s úctou, náležející mu jakožto dědici a pánovi úctyhodného domu a majetku, který se navrácí domů, a Kómpff se do své role vžil snadněji, než předpokládal. Přátelé jeho otce mu ochotně odpovídali na pozdrav a dbali na to, aby se přátelil s jejich syny. Bývalí kamarádi ze školy mu potřásali rukou, přáli mu štěstí a uvedli ho ke stolům stálých hostů U Jelena a U Kotvy. Díky vzpomínce na otce a jeho památce nacházel pro sebe všude nejen volné místo, ale i pevně vy-

tyčenou cestu a jen se občas divil, že mu náleží stejná úcta jako otci, přestože byl pevně přesvědčen, že otec byl jinší člověk.

Protože nájemní doba pana Leipolta už téměř vypršela, měl Kómpff zpočátku dost práce, aby se seznámil s účetnictvím a inventářem, provedl vyúčtování s Leipoltem a uvedl se u dodavatelů a zákazníků. Často sedával ještě do noci nad účetními knihami a v duchu byl rád, že na něj hned čekalo tolik práce, protože pro ni mohl zatím zapomenout na starosti, které v něm vězely hlouběji, a ještě nějakou dobu se mohl, aniž to bylo nápadné, vyhýbat matčiny otázkám. Dobře vycítil, že si oba nutně potřebují důkladně pohovořit, a rád ještě rozhovor oddálil. Jinak se k ní choval s upřímnou, trochu ostýchavou něhou, neboť náhle mu opět bylo jasné, že ona je jediný člověk na světě, který se k němu hodí a který mu rozumí a má ho správným způsobem rád.

Když už bylo konečně všechno v chodu a nájemce se odstěhoval, když Walter většinu večerů a i přes den leckterou půlhodinu seděl s matkou a vyprávěla nechal si vyprávět, přišla také zcela nehledaně a nevolána i hodina, kdy si paní Komélie otevřela srdce svého syna a jako v jeho chlapeckých letech před sebou zase spatřila poněkud plachou duši. Se zvláštními pocity zjišťovala, že se její staré tušení potvrdilo: její syn, navzdory veškerému zdání, se nestal Kómpffem ani obchodníkem, jen vězel, vnitřně ještě dítě, ve vnucené roli a udiveně se nechal unášet, aniž byl činorodě při věci. Uměl počítat, vést účetnictví, nakupovat a prodávat jako každý jiný, ale byla to naučená, nepodstatná schopnost. A nyní měl dvojí strach, buď že svou roli bude hrát špatně a otcovu jménu neudělá čest, nebo se do ní nakonec ponoří a zkaží se a svou duši obětuje penězům.

Nadešla řada tichých let. Pan Kómpff postupně zjišťoval, že čestné přijetí, jehož se mu dostalo, zčásti platilo jeho svobodnému stavu. A to, že navzdory mnohému lákání jen stárl a neženil se, znamenalo -jak sám se špatným svědomím pociťoval - rozhodující odklon od tradičních pravidel města a domu.

Nedokázal však proti tomu udělat nic. Stále více se jej totiž zmocňovala trapná plachost před všemi důležitými rozhodnutími. A jak by se měl chovat k ženě a dokonce k dětem, on, který si sám často připadal jako chlapec, s neklidným srdcem a nedostatečnou sebedůvěrou? Občas, když u stálého stolu v salonku honorace viděl své vrstevníky, jak vystupují a jak sebe samé i jeden druhého berou vážně, chtělo se mu žasnout, zda jsou všichni

skutečně v nitru sami sebou tak jisti a připadají si tak mužně, jak vypadají. A jestli ano, proč berou vážně jeho a jak to, že si nevšimli, že on je na tom úplně jinak?

To však neviděl nikdo, žádný zákazník v obchodě a žádný kolega a kamarád na trhu nebo při popíjení,

nikdo, jenom matka. Ta ho musela samozřejmě dobře znát, protože u ní to velké dítě stále znovu sedávalo, stěžovalo si, radilo se a ptalo a ona ho uklidňovala a ovládala, aniž chtěla. Skromně se však na tom podílela i Líza Holderová. Když ti tři pozoruhodní lidé spolu večer sedávali, hovořili o neobvyklých věcech. Neustále neklidné svědomí švalo obchodníka k novým a novým otázkám a myšlenkám, o kterých se radili a hledali závěry ve zkušenostech a v bibli a činili k nim poznámky. Středem všech otázek byla neblahá skutečnost, že pan Kőmpff není šťastný -a rád by byl.

No, kdyby se býval oženil, povzdychla Líza. Ale ne, dokazoval pán, kdyby se byl oženil, bylo by to spíše ještě horší; znal pro to mnoho důvodů. Ale kdyby třeba studoval nebo by se stal písařem či řemeslníkem. V tom případě by se věci měly tak a tak. A pán dokazoval, že potom by pravděpodobně měl teprve smůlu. Zkoušelo se to s truhlářem, učitelem, farářem, lékařem, ale nic z toho nevzešlo.

"A i kdyby to možná bylo docela dobré," uzavíral smutně, "stejně je všechno jinak a já jsem obchodník jako otec."

Občas paní Kornélie vyprávěla o otci. O něm slýchal vždycky rád. Ach, kdybych byl takový muž, jakým byl on, myslíval si při tom a někdy to také říkal. Poté si četli nějakou kapitolu z bible nebo i z nějaké knížky, kterou měli půjčenou z knihovny měšťanského spolku. A matka z přečteného vyvozovala důsledky a říkala: "Jak vidno, jen málo lidí si zařídí život tak, jak by pro ně bylo dobré. Každý musí dost prodělat a vytrpět, i když to na něm není znát. Milý Bůh už bude vědět, k čemu je to dobré, a člověk to na sebe prostě zatím musí vzít a mít trpělivost."

Mezitím Walter Kőmpff provozoval svůj obchod, počítal a psal dopisy, tu a tam vykonal nějakou návštěvu, chodil do kostela, všechno přesně a spořádaně, jak žádala tradice. Jak roky běžely, už ho to trochu unavovalo, ale nikdy ho to nezmohlo úplně; v tváři měl vždycky něco, co se podobalo udivenému a ustaranému sebeuvědomování.

Jeho matku zpočátku tento způsob trochu děsil. Myslela si, že

možná bude ještě méně spokojený, ale mužnější a rozhodnější. Zato ji však dojímala důvěřivá víra, s níž na ní lpěl a neúnavně s ní všechno sdílel a měl společné. A jak čas plynul a všechno zůstávalo při starém, zvykla si na to a už na jeho ustaraném a bezcílném jednání neviděla nic příliš znepokojivého.

Walteru Kőmpffovi bylo bezmála čtyřicet a neoženil se a změnil se jen málo. Ve městě přijímali jeho poněkud samotářský život jako vrtoch starého mládence.

Nikdy si nepomyslel, že do tohoto rezignovaného života ještě může vstoupit změna.

Nastala však náhle, když paní Kornélie, jejížž pomalého stárnutí si sotva kdo povšiml, po krátké nemoci úplně zbledla, znovu se vzpamatovala a znovu onemocněla a rychle a tiše zemřela. U lože mrtvé, od něhož právě odešel městský farář, stáli syn a stará služebná.

"Lízo, jdi ven," řekl pan Kőmpff

"Ach, ale pane -!"

"Bud' tak hodná a jdi ven!"

Vyšla ven a bezradně seděla v kuchyni. Za hodinu zaklepala na dveře, nedostala odpověď a zase odešla. A opět přišla za hodinu a marně klepala. Zaklepala ještě jednou.

"Pane Kőmpffe! Pane!"

"Bud' zticha, Lízo!" ozvalo se zevnitř.

"A co večeře?"

"Bud' zticha, Lízo! Najez se sama!"

"A vy nebudete?"

"Já ne. Nech mě teď' být! Dobrou noc!"

"Ano. Já už dovnitř nesmím?"

"Až zítra, Lízo."

Musela se vzdálit. Ale po bezesné noci naplněné starostmi vstala ráno už v pět hodin.

"Pane Kőmpffe!"

"Ano, co je?"

"Mám teď' udělat kávu?"

"Jak myslíš."

"A potom, můžu potom dovnitř?"

"Ano, Lízo."

Dala vařit vodu a vzala dvě lžíce mleté kávy a cikorky, nechala

vodu prosáknout, vzala dva šálky a nalila. Pak zase přišla.

Odemkl a pustil ji dovnitř. Poklekla k posteli, podívala se na mrtvou a narovnála jí šátek. Potom vstala a pohlédla na pána a uvažovala, jak ho má oslovit. Ale jak se na něj podívala, sotva ho poznala. Byl bledý, měl úzkou tvář, velké divné oči a díval se, jako by ji chtěl skrz naskrz probodnout pohledem, což jindy vůbec nedělal.

"Jistě vám není dobře, pane -"

"Teď je mi docela dobře. Můžeme si vypít kávu."

To udělali a nepromluvili ani slovo.

Celý den seděl sám v pokoji. Přišlo kondolovat několik návštěvníků, on je velmi klidně přijala velmi záhy a chladně se s nimi zase rozloučil, aniž někomu umožnil podívat se na mrtvou. V noci u ní opět chtěl bdít, usnul ale na židli a probudil se až k ránu. Teprve nyní ho napadlo, že se musí obléknout do černého. Sám vytáhl převlečník ze skříně. Večer byl pohřeb, na kterém neplakal a choval se velmi klidně. Tím rozrušenější byla Líza Holderová, která v širokých svátečních šatech a s uplakanou tváří vedla průvod žen. Přes mokré kapesník neustále pokukovala po svém pánovi, o něhož měla strach. Cítila, že ten chladný a klidný projev není opravdový a že vzdorná uzavřenost a poustevnictví ho musejí stravovat. Přesto její snaha vytrhnout ho ze strnulosti byla marná. Doma sedával u okna a neklidně procházel po místnostech. Na dveřích obchodu hlásala vývěska, že krám je na tři dny zavřený. Zůstal však zavřený ještě čtvrtý a pátý den, až několik známých začalo naléhat.

Kömpff tedy znovu stál za pultem, vážil, počítal, bral peníze, ale to všechno dělal duchem nepřítomen. Na večerech Měšťanského spolku a mezi hosty U Jelena se už neobjevoval a lidé ho nechali být, protože přece držel smutek. V jeho duši bylo prázdné a ticho. Jak jen má teď žít? Smrtící bezradnost ho držela jako v křeči, nedokázal ani stát, ani padnout, ale cítil, že se vznáší v prázdnotě bez pevné půdy pod nohama.

Po nějaké době začal být neklidný; cítil, že se musí něco stát, nikoli z vnějšku, ale z něj samého, aby ho to osvobodilo. Tehdy si také lidé počali něčeho všimnout a nadešel čas, kdy se Walter Kömpff stal nejznámějším mužem, mužem, o němž se v Gerbersau nejvíce mluvilo.

Jak se zdá, měl podivný obchodník v této době, kdy cítil, že jeho osud dozrává, silnou potřebu samoty a vůči sobě samému nedůvěru,

která mu kázala osvobodit se od navykklých vlivů a vytvořit si vlastní, uzavřenou atmosféru. Alespoň se teď začal vyhýbat všem kontaktům a dokonce se i pokusil odstranit věrnou Lízu Holderovou.

"Snad potom budu moci snáze zapomenout na nebožku matku," řekl a nabídl Líze velký dar, aby v klidu odešla. Stará služka se však jen zasmála a prohlásila, že jednou do domu patří a také v něm zůstane.

Dobře věděla, že mu nejde o to, aby zapomněl na matku, že spíše naopak její památce věnuje každou hodinu a nechtěl by se vzdát ani toho nejmenšího předmětu, který mu ji připomíná. A možná Líza Holderová už tehdy vytušila nálady svého pána; každopádně ho neopustila a mateřsky se starala o jeho osiřelou domácnost.

Nemohlo pro ni být snadné setrvat v oněch dnech u toho podivína. Walter Kömpff tehdy začal pociťovat, že byl příliš dlouho dítětem své matky. Bouře, které ho nyní zachvátily, v něm byly už léta a on vděčně dovolil mateřské ruce, aby je zažehnávala a zmírňovala. Teď se mu však zdálo, že by bývalo lepší ztroskotat a začít znovu včas, nikoli až teď, když už nemá mladickou sílu a je dlouholetým zvykem stonásobně spoután a ochromen. Jeho duše toužila po svobodě a rovnováze stejně vášnivě jako tehdy, ale jeho hlava byla hlavou obchodníka a celý jeho život klouzal dolů po pevné, hladké dráze a on nevěděl, jak se před tím jistým skluzem zachránit a dostat se na nové stezky vedoucí vzhůru.

V zoufalství několikrát navštívil večerní shromáždění pietistů. Sice se tam v něm probudilo tušení útěchy a posily, avšak potají nedůvěřoval vnitřní opravdovosti mužů, kteří trávili celé večery malichernými pokusy o neteologický výklad bible, dávali najevo zarytou hrdost autodidaktů a jen zřídka byli opravdu zajedno.

Musí existovat pramen důvěry a Boží radosti, možnost návratu k dětské prostotě do Boží náruče: ale tady není. Všichni tito lidé přece, jak se mu zdálo, někdy, sem tam uzavřeli kompromis a ve svém životě zachovávali jednu přijatou hranici mezi duchovním a světským. Právě to dělal K&mpff celý život a právě z toho pramenila jeho únava, smutek a bezútěšnost.

Život, jaký si představoval, musel být i v těch nejmenších hnutích oddán Bohu a osvěcen srdečnou důvěrou. Nechtěl už vykonávat ani sebemenší činnost, aniž by přitom nebyl zajedno se sebou a s Bohem. A dobře věděl, že tento sladký a svatý pocit nikdy nemůže mít nad účetní knihou a u pokladny v krámě. V nedělních novinách, kte-

ré si kupoval, se občas dočetl o velkých laických kazatelích a velkém probouzení v Americe, ve Švédsku nebo ve Skotsku, o shromážděních, na kterých si desítky a stovky, zasaženy bleskem poznání, přísahají, že nadále povedou nový život v oduševnění a pravdě. Po takových zprávách, které lačně hltal, měl K&mpff pocit, jako by sám Bůh občas sestoupil na zem a putoval mezi lidmi, tam či onde, v mnohých zemích, ale nikdy tady, nikdy v jeho blízkosti.

Líza Holderová vypráví, že tehdy vypadal uboze. Jeho dobrácká, trochu dětinská tvář pohubla a získala ostré rysy, vrásky se prohloubily a ztvrdly. On, který byl dosud vždycky hladce oholený, byl nyní zarostlý řídkým, bezbarvě plavým vousem, kvůli kterému se mu chlapci posmívali. Stejně zanedbával i své oblečení a bez neúnavné péče ustarané služebné by rychle byl dětem úplně pro smích. Starý plášť s mastnými skvrnami, který nosil do lámu, si teď většinou nechával na sobě i ke stolu, ba i večer, kdy chodíval na dlouhé procházky, z nichž se často vracel až kolem půlnoci.

Jen obchod zanedbával. To bylo to jediné, co ho svazovalo s dřívějšími časy a s tradicí; puntičkářsky vedl účetní knihy a celý den stál v krámě a obsluhoval. Potěšení z toho neměl, i když obchody šly dobře. Ale musel mít práci, musel své svědomí a své síly připoutat k pevné, trvalé povinnosti a dobře věděl, že kdyby se vzdal své obvyklé činnosti, ztratil by poslední oporu a neodvratně by propadl mocnostem, jichž se bál stejně hluboce, jako je uctíval.

V malých městech je vždycky nějaký žebrák a pobuda, starý opilec nebo propuštěný vězeň, který je každému pro smích a zlost a odměnou za skrovnou dobročinnost města musí sloužit jako strašák dětí a opovrhovaný vyvrženec. Tím byl v oné době jistý Alois Bec-keler zvaný Kokrháč, svérázný starý budižkničemu a světem protřelý vandrák, který zde po dlouhých tuláckých letech zakotvil. Jakmile měl něco k snědku nebo se trochu napil, začal velkopansky vystupovat a dával v hospodě k lepšímu šprýmovnou filozofii lenocha, říkal si kníže z Bezpeněz a korunní princ Eldoráda, litoval každého, kdo žije z práce svých rukou, a vždycky našel několik posluchačů, kteří mu přáli a zaplatili pěkných pár sklenic. Jednoho večera, když Walter K&mpff podnikal jednu ze svých dlouhých, osamělých a beznadějných procházek, narazil na tohoto Kokrháče, jenž ležel jak dlouhý tak široký na silnici a právě vyspával malou odpolední opičku.

K&mpff se nejprve lekl, když najednou před sebou uviděl ležící postavu, na kterou v šeru skoro šlápl. Rychle však poznal vagabunda a vyčítavě zvolal:

"Hej, Beckelere, co tady děláte?"

Starý muž se napůl posadil, vesele zamžoural a odpověděl: "No a co oni, K&mpffe, co tady dělají oni, no?"

Oslovenému se nelíbilo, že mu ten lump neříká pane a nevyká mu.

"Nemůžete být zdvořilejší, Beckelere?" zeptal se dotčeně.

"Ne, K&mpffe," ušklíbl se tulák, "to nemohu, i když je mi to líto."

"A proč ne?"

"Protože mi za to nikdo nic nedá a zadarmo je jenom smrt. Dal mi snad někdy ctěný pán z K&mpffů něco nebo mi něco přihrál? Ne, bohatý pán z K&mpffů to ještě nikdy neudělal, ten je moc vznešený a moc hrdý, než aby si mohl všimnout jednoho chudáka. Je to tak, nebo ne?"

"Však víte proč. Co uděláte s almužnou? Jenom to, že ji propijete, a na pití já peníze nemám a nedám."

"Tak, tak. No pak dobrou noc a příjemný odpočinek, bratříčku."

"Jak to bratříčku?"

"No copak nejsou všichni lidé bratři, Kómpffe? Co? Cožpak snad Spasitel zemřel pro tebe a pro mě ne?"

"Nemluvte tak, s takovými věcmi se nežertuje."

"A já jsem žertoval?"

Kómpff se zamyslel. Lumpova slova se spojila s jeho vlastními hloubavými myšlenkami a podivně ho rozrušila.

"Tak dobře," řekl vlídně, "vstaňte. Rád bych vám něco dal."

"Ale podívejme!"

"Ale musíte mi slíbit, že to nepropijete. Ano?"

Beckeler pokrčil rameny. Měl dneska upřímnou náladu.

"Slíbit to sice můžu, ale jestli to dodržím, to už je jiná věc. Mít peníze, které nesmím použít tak, jak chci, je totéž, jako nemít žádné."

"Je to pro vaše dobro, musíte mi věřit."

Pijan se zasmál. "Teď je mi čtyřiašedesát let. Opravdu si myslíte, že víte líp než já sám, co je pro mě dobré? Myslíte si to?"

Kómpffa, který už v ruce držel peněženku, se zmocnily rozpaky. Nikdy nebyl v mluvení a odpovídání silný a tváří v tvář tomuto člověku, který byl volný jako pták, nazval ho bratříčkem a posmíval se

jeho blahovůli, se cítil bezmocný a podrobený Rychle a skoro bázlivě vzal z peněženky tolar a podával ho Beckelerovi.

"Tady si to vezměte..."

Alois Beckeler s údivem přijal tak velký peníz, podržel si ho před očima a zavrtěl rozcuchanou hlavou. Pak začal poníženě, květnatě a mnohomluvně děkovat. Kómpff se zastyděl a bylo mu až lito, k jaké zdvořilosti a pokoře peníz filozofa přiměl, a rychle odešel.

Přesto v sobě cítil úlevu a připadalo mu, jako by vykonal nějaký čin. To, že dal Beckelerovi tolar na propití, bylo pro něj něco tak dobrodružného, výstředního, ba až neslýchaného, jako kdyby peníze promarnil sám. Vrátil se toho večera domů tak brzy a tak spokojeně, jako už po týdny ne.

Pro Kokrháče teď nastala požehnaná doba. Každých pár dní dostával od Waltera Kómpffa minci, tu marku, tu padesátník, takže jeho blahobyt nebral konce. Jednou, když šel kolem Kómpffova krámu, ho pán zavolal dovnitř a daroval mu tucet dobrých doutníků. Líza Holderová byla náhodou při tom a zakročila.

"Přece nebudete dávat tomu lumpovi takové drahé doutníky!"

"Jen klid," řekl pán, "proč by se také neměl jednou mít dobře?" A starý budižkničemu nezůstal jediným obdarovaným. Osamělého mudrce se zmocňovala rostoucí chuť rozdávat a působit radost. Chudým ženám dával v krámě dvojnásobnou váhu, nebo si od nich nebral peníze, formanům dával o jarmarcích bohaté spropitné a selkám rád při nákupu vkládal do košíku ještě zdarma balíček cikorky nebo hrst rozinek.

To se nemohlo dít dlouho bez povšimnutí. Nejprve si toho všimla Líza Holderová a dělala pánovi neustále těžké výčitky, které sice neměly úspěch, ale nemálo ho zahanbovaly a trápily, takže se pomalu učil svou marnotratnost před ní skrývat. Ta věrná duše začala být nedůvěřivá a dala se na vyzvídání a to všechno povážlivě ohrožovalo klid v domě.

Kromě Lízy a Kokrháče začala být obchodníková zvláštní štědrost nápadná dětem. Stále častěji k němu přicházely s fenikem a za ten si přály cukr, sladké dřevo a svatojanský chleba a dostaly tolik, kolik chtěly. A jestliže Líza ze studu a Beckeler z mazanosti mlčeli, děti nikoli a záhy roznesly zvěst o Kómpffově velkorysé náladě po celém městě.

Podivné bylo, že sám proti této přejícnosti bojoval a obával se jí.

Poté, co přes den rozdával a utrácel libry, večer při počítání peněz a při účtování ho přepadal strach z toho nepořádného, neobchodnického hospodaření. S hrůzou přepočítával a pokoušel se vyčíslit svou škodu, šetřil při objednávání a nakupování, hledal levné zdroje, a to všechno jen proto, aby mohl druhého dne znovu plýtvat a mít radost z rozdávání. Děti hned se spíláním vyháněl, hned jim rozdával

dobroty. Jen sám sobě nedopřál nic, šetřil na domácnosti a na oblečení, odvykl si pít odpoledne kávu, a když byl soudek na víno ve sklepech prázdný, už nikdy ho nedal naplnit.

Nedobré následky na sebe nenechaly dlouho čekat. Obchodníci si u něj ústně a v hrubých dopisech stěžovali, že jim svým nesmyslným přidáváním a rozdáváním odlákává zákazníky. Mnozí solidní občané a už i někteří jeho místní zákazníci, které jeho změněné chování pohoršovalo, se jeho lámu vyhýbali a na něj samého, když už ho museli potkat, se dívali s nepokrytou nedůvěrou. Také rodiče některých dětí, kterým dal pamlsky, si s ním rozzlobeně přišli promluvit. Jeho váženost mezi honorací, už delší dobu nijak skvělá, se vytratila úplně, a přece mu ji nevynahradila ani pochybná obliba mezi bezvýznamnými a chudými. Kőmpff nebral tyto jednotlivé změny příliš vážně, přesto však měl pocit nezadržitelného sklouzávání do nejistoty. Stále častěji se stávalo, že ho známí zdravili posměšným nebo soucitným gestem, že se na ulici za jeho zády mluvilo nebo se ozval smích, že se mu vážení lidé s nevoli vyhýbali. Několik starých pánů patřících ještě k přátelům jeho otce za ním ještě párkrát přišlo s výčitkou, radou a domluvou, brzy však chodit přestali a rozhněvaně se od něj odvrátili. A ve městě se stále více šířil názor, že Walter Kőmpff to nemá v hlavě v pořádku a brzy bude zralý pro blázinec.

S obchodem teď byl konec, to chápal ubohý muž nejlépe sám. Ale než krám s konečnou platností zavřel, dopustil se ještě nemoudrého velkorysého činu, který mu nadělal mnoho nepřátel.

Jednoho pondělí oznámil inzerátem v týdeníku, že od dnešního dne prodává všechno zboží za cenu, kterou za ně sám platí.

Jeden den byl jeho krám plný jako nikdy. Lepší lidé nepřišli, jinak však všichni, aby měli ze zjevně pomateného kupce také užitek. Váha se celý den nezastavila a zvonek nade dveřmi cinkal nepřetržitě.

Lidé si odnášeli koše a pytle plné věcí koupených za babku. Líza Holderová byla úplně bez sebe.

Protože ji pán neposlouchal a vykázal ji z krámu, postavila se do domovních dveří a každému zákazníkovi,

kovi, který vycházel ven, řekla své mínění. Docházelo k jednomu skandálu za druhým, ale zatrpklá stará žena vydržela a pokoušela se každému, kdo neměl hroší kůži, laciný nákup pořádně osolit.

"Nechtěl bys ještě dostat dva feníky od cesty?" ptala se jednoho a druhému řekla: "To je ale milé, že jste nechali stát alespoň pult."

Ale dvě hodiny před koncem pracovní doby se objevil starosta v doprovodu úředního sluhy a přikázal, aby se krám zavřel. Kőmpff se nezdráhal a okamžitě zatáhl roletu. Druhý den musel jít na radnici a odtamtud ho s vrtěním hlavy propustili, až když prohlásil, že je rozhodnut svůj obchod zrušit.

Krámu se teď zbavil. Dal svou firmu vyškrtnout z obchodního rejstříku, protože nechtěl obchod ani pronajmout, ani prodat. Zásoby, které mu ještě zůstaly a nějak se hodily, bez rozmyslu rozdál chudým lidem. Líza bojovala o každý kousek a odnášela pytle s kávou, cukrové homole a všechno, pro co někde našla místo, do domácnosti.

Jeden vzdálený příbuzný podal žádost, aby byl Walter Kőmpff zbaven svéprávnosti, ale po delším jednání od toho bylo upuštěno, zčásti proto, že neměl žádné blízké příbuzné, jmenovitě nezletilé dědice, zčásti proto, že Kőmpff sice zavřel obchod, ale zdálo se, že je neškodný a nepotřebuje poručníka. Vypadalo to, že o vyšinutého muže se nestará živá duše. Sice se o něm v okolí mluvilo, většinou s posměchem a nelibostí, mnohdy také s politováním; podívat se za ním do jeho domu však nepřišel nikdo. Jen byly velmi rychle doručeny všechny dosud nezaplacené účty, protože se věřitelé obávali, že za celou záležitostí nakonec bude nešikovně započatý bankrot. Kőmpff ale své účetní knihy správně a pod notářským dohledem uzavřel a zaplatil všechny dluhy v hotovosti. Samozřejmě toto ukvapené uzavírání silně oslabilo nejen jeho peněženku, ale především jeho síly, a když byl hotov, cítil se bídě a blízko zhroucení.

V těchto zlých dnech, kdy zůstal po překotně konané práci osamělý, nečinný a ponechaný sám sobě, přišel alespoň jeden člověk, aby mu domluvil; byl to Cucal, Kőmpffův bývalý mistr z Deltingenu. Zbožný obchodník, jehož Walter dříve ještě několikrát navštívil, ale pak už léta neviděl, mezitím zestárl a zešedivěla byl to od něj hrdinský čin, že se ještě vydal na cestu do Gerbersau.

Měl na sobě hnědý převlečník s dlouhými šosy a nosil ohromný, modře a žlutě vzorovaný kapesník, na jehož širokých okrajích byly

obrázky krajin, domů a zvířat.

"Smím se podívat dovnitř?" zeptal se, když vstoupil do obývacího pokoje, kde osamělý muž právě unaveně a bezradně listoval ve velké bibli. Potom se posadil, odložil klobouk a kapesník na stůl, přetáhl si šosy přes kolena a zkoumavě se zahleděl do bledé, nejisté tváře svého někdejšího učedníka.

"Tak se proslychá, že jste teď soukromá osoba?"

"Zavřel jsem obchod, ano."

"Tak, tak. A je možné se zeptat, co teď máte v plánu? Jste přece ještě poměrně mladý muž."

"Sám bych to rád věděl. Vím jen, že jsem nikdy nebyl správný obchodník, proto jsem přestal. Teď se chci podívat, co se na mě ještě dá napravit."

"Jestli smím říci, co si myslím, tak se mi zdá, že už je pozdě."

"Může být na něco dobrého příliš pozdě?"

"Když člověk ví, co je dobré, tak ne. Ale aby se člověk jen tak vzdal povolání, kterému se vyučil, aniž ví, co bude dělat dál, to není správné. Ano, kdybyste to udělal jako mladík!"

"Prostě to trvalo dlouho, než jsem dospěl k rozhodnutí."

"Vypadá to tak. Ale myslím, že pro tak pomalá rozhodnutí je život příliš krátký. Podívejte se, vždyť vás trochu znám a vím, že jste to měl těžké a tak úplně se nehodíte pro život. Takových povah je více. Vy jste se stal obchodníkem otci k vůli, že? Teď jste promarnil svůj život a stejně jste neučinil to, co váš otec chtěl."

"Co jsem měl dělat?"

"Co? Zatnout zuby a vydržet. Zdálo se vám, že se váš život nepodařil, a snad tomu tak bylo, ale je teď na správné koleji? Odhodil jste úděl, který jste na sebe vzal, a to bylo zbabělé a nemoudré. Byl jste nešťastný, ale vaše neštěstí bylo slušné a dělalo vám čest. Vzdal jste se toho nikoli pro něco lepšího, ale jen proto, že jste byl unavený. Není to tak?"

"Možná ano."

"No vidíte. Proto jsem přijel a říkám vám: zpronevěřil jste se. Ale jenom kvůli spílání bych se svými starými nohama přece jen cestu sem nevážil. Proto vám říkám: napravte to, jak nejdřív to jen půjde."

"Jak bych to měl udělat?"

"Tady v Gerbersau znovu začít nemůžete, to chápu. Ale proč ne jinde? Převezměte zase znovu obchod, nemusí to být žádný velký, a

dělejte zase čest jménu svého otce. Ze dne na den to nejde, ale když budete chtít, pomohu vám hledat. Mám?"

"Děkuji mnohokrát, pane Leckle. Rozmyslím si to."

Cucal nepřijal nic k pití ani k jídlu a nejbližším vlakem zase odjel domů.

Kömpff mu byl vděčný, jeho radu však přijmout nemohl.

V zahálce, na kterou nebyl zvyklý a kterou jen těžko snášel, bývalý obchodník občas podnikal melancholické procházky městem. Přitom se vždycky podívoval a skličovalo ho vidět, jak řemeslníci a obchodníci, dělníci a poslíčci vykonávají svou práci, jak má každý své místo a své uplatnění a každý svůj cíl, zatímco jen on sám obchází kolem bez cíle a oprávnění.

Lékař, se kterým se radil ohledně své nespavosti, považoval jeho nečinnost za osudnou. Poradil mu, aby si za městem koupil kousek půdy a tam si založil zahrádku. Návrh se mu líbil, a tak si na jílovišti opatřil malý pozemek, pořídil si nářadí a horlivě začal kopat a rýt. Vytrvale zabodával rýč do země a cítil, že když pracuje v potu tváře do úpadu, jeho zmatená hlava je lehčí. Když však bylo špatné počasí a za dlouhých večerů opět seděl zadumaně doma, četával si v bibli a oddával se bezvýhodnému přemítání o nepochopitelně zařízeném světě a o svém bídném životě. Dobře vycítil, že zavřením obchodu se Bohu nepřiblížil, a v zoufalých hodinách se mu zdálo, že Bůh je nedosažitelně vzdálený a na jeho pošetilé počínání shlíží s přisností a posměchem.

Při práci na zahrádce měl většinou přihlížejícího společníka. Byl to Alois Beckeler. Starého budižkničemu těšilo dívat se, jak se takový bohatý muž dře a lopotí, zatímco on, žebrák, přihlíží a nedělá nic. Občas, když Kömpff odpočíval, spolu diskutovali o všech možných věcech. Přitom Beckeler podle okolností vystupoval hned velkopan-sky, hned podlézavě zdvořile.

"Nechcete mi pomoci?" zeptal se například Kómpff.

"Ne, pane, raději ne. Víte, já to moc dobře nesnáším. Ohlupuje to hlavu."

"Mně ne, Beckelere."

"Samozřejmě, vám ne. A proč? Protože pracujete pro svou zábavu. To je věc pánů, a ne moje. Kromě toho jste ještě v dobrých letech, kdežto mně už je sedmdesát. To už si člověk svůj klid opravdu zaslouží."

"Ale onehdy jste říkal, že je vám čtyřiašedesát, a ne sedmdesát."

"Říkal jsem čtyřiašedesát? To jsem byl asi pod párou. Když se pořádně napiju, vždycky se cítím o moc mladší."

"Je vám tedy vážně sedmdesát?"

"Jestli mi není, může do toho chybět jen málo. Nepočítal jsem to."

"Že taky nemůžete nechat toho pití! Nemáte z toho špatné svědomí?"

"Ne. Pokud jde o svědomí, to mám zdravé a dokáže leccos vydržet. Kdyby mi jinak nic nechybělo, chtěl bych žít ještě jednou tak dlouho."

Byly také dny, kdy byl Kómpff zamračený a nemluvný. Kokrháč na to měl jemný nos a hned při příchodu zjišťoval, jak to s pomateným zahradníkem vypadá. To potom nevešel dovnitř, zůstal stát u plotu, postával tam asi půl hodiny, čímž vykonal jakousi mlčenlivou zdvořilostní návštěvu. S tichým potěšením se opíral o zahradní plot, nepromluvil ani slovo a sledoval svého podivného dobrodince, který vzdychal, kopal, ryl, nosil vodu nebo sázel stromky. A mlčky zase odcházel, odplivoval si s rukama v kapsách, šklebil se a vesele pomrkvával.

Těžké časy teď měla Líza Holderová. V nehostinném domě zůstávala nyní sama, uklízela pokoje, prala a vařila. Zpočátku se bránila proti novým způsobům svého pána rozzlobenými obličejí a hrubými slovy. Potom od nich upustila a rozhodla se, že muže, který se dostal na scestí, chvíli nechá být, dokud se sám neunaví a zase ji nezačne poslouchat. Tak to šlo několik týdnů.

Nejvíce ji zlobilo jeho kamarádkové chování ke Kokrháčovi, kterému nezapomněla někdejší drahé doutníky. Ale na podzim, když celé týdny pršelo a Kómpff nemohl na zahrádku, nadešla její hodina. Pán byl zasmušilejší než kdy jindy.

Přišla tedy jednoho večera do pokoje se svým šicím košíkem a sedla si na druhý konec stolu, u kterého pán domu studoval účty za poslední měsíc.

"Co chceš, Lízo?" zeptal se překvapeně.

"Chci tady sedět a zašívát, teď, když už je zase potřeba lampa."

"To smíš."

"Tak, smím? Dříve, když tu byla ještě nebožka paní, tak jsem tady vždycky měla své místo, bez ptaní."

"Ano, ano."

"Jistě, od té doby se hodně změnilo. Lidé si na člověka ukazují prstem."

"Jak to, Lízo?"

"Mám vám něco povědět?"

"No jen to pověz."

"Dobře. Víte vy, co dělá Kokrháč? Večer vysedává po hospodách a pomlouvá vás."

"Mě? A jak?"

"Napodobuje vás, jak dřete na zahrádce, dělá si z toho legraci a vykládá, jaké hovory s ním vždycky vedete."

"A je to pravda, Lízo?"

"Jistěže je to pravda! O lži se nestarám, já ne. To tedy dělá Kokrháč a pak jsou lidé, kteří u toho sedí a smějí se a popichují ho a zaplatí mu pivo za to, že o vás tak mluví."

Kómpff pozorně a smutně poslouchal. Potom od sebe odsunul lampu, jak jen mu stačila paže, a když Líza vzhledla a čekala na odpověď, s udiveným úlekem zjistila, že muž má plné oči slzí.

Věděla, že je její pán nemocný, ale takovou bezbrannou slabost od něj nečekala. Náhle také viděla, jak vypadá staře a uboze. Mlčky pokračovala ve spravování a už se neodvažovala vzhlednout a on tam seděl

a slzy mu stékaly po tvářích do řídkého vousu. Služebná sama musela polknout, aby ovládla své pohnutí. Dosud považovala pána za přepracovaného, náladového a podivínského. Teď viděla, že je bezmocný, duševně chorý a v srdci poraněný.

Ti dva už onoho večera nepromluví ani slovo. Kőmpff se po chvíli zase zabýval účty, Líza Holderová pletla a zašívala, několikrát povytáhla knot lampy a brzy s tichým pozdravem odešla.

Od té doby, co věděla, že je tak ubohý a bezmocný, zmizela z jejího srdce žárlivá zášť. Byla ráda, že o něj smí pečovat a lehce ho pohladit, najednou ho zase viděla jako dítě, starala se o něj a už mu neměla nic za zlé.

Když Walter zase jednou při pěkném počasí kutal na zahrádce, objevil se s veselým pozdravem Alois Beckeler. Vešel dovnitř, ještě jednou pozdravil a postavil se ke kraji záhonu.

"Pozdrav Bůh," řekl Kőmpff, "copak chcete?"

"Nic, jenom jsem přišel na návštěvu. Dlouho vás tady venku nebylo vidět."

"Chcete ode mě ještě něco?"

"Ne. A jak to myslíte? Přece už jsem tady jindy taky býval."

"Není ale nutné, abyste zase chodil."

"Ano, pane Kőmpffe, ale pročpak?"

"Bude lepší, když o tom nebudeme mluvit. Jen jděte, Beckelere, a nechte mě na pokoji."

Kokrháč se zatvářil uraženě.

"Tak? Můžu jít, když už vám nejsem dost dobrý. To asi bude taky stát v bibli, že se tak má zacházet se starými přáteli."

Kőmpff byl zasmušilý.

"Tak ne, Beckelere!" řekl vlídně. "Rozejděme se v dobrém, to je vždycky lepší. To si ještě vezměte, ano?"

Dal mu tolar, který pobuda s údivem vzal a schoval.

"Tedy můj dík a nic ve zlém! Děkuji pěkně. Adieu, pane Kőmpffe, tak adieu!"

S tím odcházel, pobavenější než jindy. Když však za několik dní přišel znovu a tentokrát byl rázně vyhozen, aniž dostal dárek, vztekla se vzdálil a přes plot nadával: "No, vy velkej pane, víte vy, kam patříte? Do Tübingenu patříte, tam je blázinec, jestli je vám to známo."

Kokrháč nebyl daleko od pravdy. Kőmpff v měsících osamělosti zacházel stále dál do slepé uličky sebetrýznivých spekulací a ve své opuštěnosti se zmítal v neplodných úvahách. Když teď, s počátkem zimy, skončila všechna jeho zdravá práce a rozptýlení na zahrádce, už se vůbec nedostal z úzkého, bezútěšného kruhu zraňujících myšlenek. Od té chvíle to s ním šlo z kopce, i když nemoc přicházela v záchvatech a zahrávala si s ním.

Nejprve ho zahálka a osamělost přiváděly k tomu, aby se neustále probíral svým minulým životem.

Stravoval se lítostí nad domnělými hříchy dřívějších let. Pak se zase zoufale obviňoval, že nedodržel slovo dané otci. Často v bibli narážel na místa, jimiž se cítil zasažen jako zločinec.

V této trýznivé době byl vůči Líze Holderové poddajný a ústupný jako provinilé dítě. Navykl si za maličkosti ji úpěnlivě prosit o odpuštění a naháněl jí tak nemalý strach. Cítila, že jeho rozum pohasíná, a přesto se neodvážila někomu o tom říci.

Jednu dobu se Kőmpff držel jenom doma. Kolem Vánoc začal být neklidný, hodně mluvil o starých časech a o své matce, a protože ho neklid opět často hnal z domu, začaly teď mnohé potíže. Neboť me-

zitím ztratil přirozenost v chování k lidem. Pozoroval, že je nápadný, že se o něm mluví a že si na něj ukazují, že za ním děti běhají a vážení lidé se mu vyhýbají.

Začal se nyní cítit nejistě. Mnohdy před lidmi, které potkával, smekal klobouk přehnaně hluboko. K jiným přistupoval, podával jim ruku a srdečně prosil o odpuštění, aniž řekl za co. A jednomu chlapci, který posměšně napodoboval jeho chůzi, daroval svou vycházkovou hůl se slonovinovou rukojetí.

Jednoho svého bývalého známého a zákazníka, který se od něj odvrátil hned po jeho prvních obchodnických pošetilostech, navštívil a pravil, že je mu to líto, hluboce líto, ať mu přece promine a opět se na něj dívá přátelsky.

Jednoho večera, krátce před Novým rokem, šel - poprvé po více než roce - k Jelenovi a sedl si ke stolu honorace. Přišel brzy a byl prvním večerním hostem. Postupně přicházeli ostatní, každý na něho překvapeně pohlédl, rozpačitě kývl, a jak chodili jeden za druhým, obsadili několik ostatních stolů. Jen stůl, u kterého seděl Kómpff, zůstal jinak volný, přestože to byl stůl stálých hostů. Tu zaplatil víno, které nevypil, smutně pozdravil a šel domů.

Hluboký pocit viny v něm vyvolával podlézavost vůči všem. Smekal teď klobouk dokonce před Aloisem Beckelerem, a když do něj děti schválně strčily, říkal pardon. Mnozí s ním měli soucit, byl však teď městu pro blázny a dětem pro posměch.

Dali Kómpffa prohlédnout u lékaře. Ten označil jeho stav jako zmatenost, jinak ho prohlásil za neškodného a přimlouval se, aby ho nechali doma, v jeho obvyklém prostředí.

Od této prohlídky se stal nebohý muž nedůvěřivým. Také se zoufale bránil odebrání svéprávnosti, které teď přece jen muselo být provedeno. Od té chvíle na sebe jeho nemoc vzala jinou podobu.

"Lízo," řekl jednoho dne hospodyně, "Lízo, byl jsem přece osel. Ale teď vím, jak na tom jsem."

"Ano, a co tak najednou?" zeptala se úzkostlivě, protože jeho tón se jí nelíbil.

"Lízo, dávej pozor, můžeš se něco přiučit. Tedy řekl jsem osel, že ano. Celý život jsem se štvál a honil a minul své štěstí pro něco, co vůbec neexistuje!"

"Tomu už zase nerozumím."

"Představ si, že někdo slyšel o krásném, bohatém městě v dálce.

Má obrovskou touhu tam jít, i když je to tak daleko. Nakonec nechá všechno ležet, rozdá, co má, řekne všem dobrým přátelům adieu a jde pryč, pořád a pořád jde, dny a měsíce, dobrým i zlým, tak dlouho, dokud má ještě síly. A potom, když už je tak daleko, že se nikdy nemůže vrátit zpátky, zjistí, že to o tom krásném městě v dálce byla lež a pohádka. To město tam vůbec není a nikdy nebylo."

"To je smutné. Ale něco takového přece nikdo neudělá."

"Já, Lízo, přece já! Já jsem byl takový, můžeš to říci, komu chceš. Celý život, Lízo."

"To není možné, pane! A co je to za město?"

"Žádné město, to bylo jen takové srovnání, víš. Vždycky jsem zůstal tady. Ale také jsem měl jednu touhu a pro ni jsem všechno zmeškal a ztratil. Měl jsem touhu po Bohu - po Pánu Bohu, Lízo. Toho jsem chtěl najít, za tím jsem běžel a teď jsem tak daleko, že už se nikdy nemohu vrátit - rozumíš? Nikdy už se nevrátím. A všechno byl jen klam."

"Copak? Co byl klam?"

"Ten milý Bůh, víš. Není nikde, neexistuje."

"Pane, pane, neříkejte takové věci! To se nesmí, víte. To je smrtelný hřích."

"Nech mě domluvit. - Ne, ticho. Nebo snad jsi za ním celý život běžela ty? Četla ty sis sta a sta nocí v bibli? Prosila jsi ty tisíckrát na kolenou Boha, aby tě vyslyšel, aby přijal tvou oběť a dal ti za ni trochu světla a klidu? Dělalas to ty? A ztratila jsi ty své přátele - aby ses více přiblížila k Bohu -, odvrhla jsi své povolání a svou čest, abys uviděla Boha? - Já jsem to udělal, všechno to a ještě mnohem víc, a kdyby Bůh žil a měl jen tolik srdce a spravedlnosti jako starý Bec-keler, tak na mě pohlédl."

"Chtěl vás zkoušet."

"To udělal, to ano. Ale potom musel vidět, že jsem nechtěl nic než jeho. Ale on neviděl nic. Nezkoušel on mě, ale já jeho a zjistil jsem, že Bůh je jen pohádka."

Od tohoto tématu se Walter Kómpff už nemohl odpoutat. Nacházel téměř útěchu v tom, že nyní měl vysvětlení pro svůj ztroskotaný život. A přesto si nebyl novým poznatkem v žádném případě jist. Jakkoli popíral Boha, pocíťoval stejnou měrou naději i obavu, že popíraný by mohl právě teď vstoupit do místnosti a prokázat svou všudypřítomnost. A někdy se dokonce rouhal, jen aby snad Boha

slyšel odpovědět, jako dítě, které před vraty dvora napodobuje štěkot, aby zjistilo, zda je uvnitř pes nebo ne.

To byl poslední vývojový stupeň v jeho životě. Jeho Bůh se mu stal modlou, kterou dráždil a již spílal, aby ji přiměl k mluvení. Tím byl ztracen smysl jeho bytí a v nemocné duši se sice ještě vznášely duhové bubliny a snové preludy, avšak už žádné zárodky života. Jeho světlo vyhořelo a rychle a smutně haslo.

Jedné noci ho Liza Holderová ještě pozdě slyšela mluvit a přecházet sem a tam, než v jeho ložnici nastal klid. Ráno na její klepání neodpovídal. A když služebná tiše otevřela dveře a po špičkách vešla dovnitř, náhle pronikavě vykřikla a rozrušeně vyběhla, protože našla svého pána oběšeného na řemenu od kufru. Nějaký čas ještě lidé o jeho konci hodně mluvili. Ale málokterí pocítovali něco z toho, co bylo jeho osudem. A málokterí mysleli na to, jak blízko my všichni přebýváme u temnoty, v jejímž stínu zbloudil Walter Kómpff.

Ladidel První kapitola

Mladý pan Alfred Ladidel uměl od dětství brát život lehce. Přál si věnovat se vyššímu studiu, když však s určitým zpožděním složil zkoušku do vyšších tříd gymnázia jen dostatečně, rozhodl se bez větších rozpaků uposlechnout rady svých učitelů a rodičů a této dráhy se vzdát. A jakmile se tak stalo a byl dán jako učeník do písárny k jednomu notáři, naučil se nahlížet, jak velmi jsou stav studentský a věda většinou přeceňovány a jak málo skutečná hodnota člověka závisí na vykonaných zkouškách a akademických semestrech. Velmi brzy v něm tento názor zakořenil, zmocnil se jeho mysli a občas ho přiměl k tomu, aby mezi kolegy vykládal, jak po zralé úvaze, proti přání učitelů, zvolil tuto zdánlivě jednodušší dráhu a že to bylo nejmoudřejší rozhodnutí jeho života, i když to pro něj také byla oběť. Svým vrstevníkům, kteří zůstali ve škole a které každý den potkával na ulici s jejich brašnami plnými knih, blahosklonně kynul a radoval se, když viděl, jak smekají před učiteli. Přes den se trpělivě podřizoval příkazům notáře, jenž to začátečníkům nijak neusnadňoval. Večer se s kamarády cvičil v umění kouřit doutníky a bezstarostně se toulal uličkami. Když to bylo nutné, vypil mezi sobě rovnými sklenici piva, i když kapesné vyprošené od maminky raději nosil k cukráři, stejně tak i v kanceláři, když si ostatní o přestávkách pochutnávali na chlebu s máslem a moštu, vždycky pojídal něco sladkého, ať už o hubených dnech housku s marmeládou nebo v tučnějších časech indiánka, linecký rohlíček či kokosku. Tak si odpykal počátky učení a hrdě se odstěhoval do hlavního města, kde se cítil nadmíru dobře. Teprve zde se plně rozvinula jeho vzletná povaha. Už dříve mladík cítil, že ho přitahují krásná umění a že touží po kráse a slávě. Nyní mezi mladšími kolegy a přáteli nesporně platil za famózního druha a nadaného chlapíka a byl ve věcech zábavy a vkusu považován za znalce a dotazován na radu. Jestliže už jako chlapec s dovedností a láskou zpíval, pískal, deklamoval a tančil, stal se od té doby ve všem tom krásném předvádění mistrem, ba přiučil se ještě něčemu novému. Především měl kytaru, na kterou doprovázel své písně a žertovné veršičky a s níž v každé společnosti sklízel potlesk, dále občas vymýšlel básničky, které okamžitě zpíval

na známé melodie hrané na kytaru, a aniž by porušoval důstojnost svého stavu, dokázal se oblékat tak, aby vypadal jako něco zvláštního, geniálního. Zejména motýlky si vázal jako smělou volnou stuhu, což se nikomu jinému nedařilo, a uměl si hezké hnědé vlasy dokonale učesat po způsobu kavalírů. Kdo Alfreda Ladidela viděl, když na některém spolkovém večírku tančil quodlibet a bavil dámy nebo když ve spolku Fidelitas seděl opřený v křesle, zpíval své krátké veselé popěvky a přitom se štíhlými prsty doprovázel na kytaru, která mu visela na zelené stuze kolem krku, a jak potom, když skončil a skromně odmítal hlasitý potlesk a zamyšleně a tiše se dál probíral strunami, dokud všichni bouřlivě nepožadovali další zpívání, ten si ho musel velmi vážít, dokonce ho obdivovat. Protože vedle skromného měsíčního platu dostával z domova slušný balík peněz, mohl se takovým společenským radovánkám oddávat bez starosti a činil to spokojeně a bez pocitu újmy, neboť navzdory svému světáctví zůstal v mnoha ohledech skoro ještě dítě. Tak třeba stále ještě raději než pivo pil malinovou limonádu a když mohl, zašel si místo oběda k cukráři na šálek čokolády a několik zákusků. Snaživci a neúspěšní, kteří samozřejmě mezi jeho kamarády nechyběli, mu proto říkali Baby a přes všechny jeho krásné dovednosti ho nebrali vážně. To bylo jediné, co znovu a znovu kalilo hodiny jeho života.

Časem se k tomu ovšem přidal ještě další stín. Přiměřeně svému věku se začal mladý pan Ladidel zamyšleně ohlížet za hezkými dívkami a neustále byl do té či oné zamilovaný. Záhy mu to však přinášelo spíše muka než slast, neboť zatímco jeho touha po lásce rostla, odvaha a podnikavost v této oblasti u něj

stále víc klesala. Sice doma ve svém pokojíku při kytáře zpíval mnoho cituplných a zamilovaných písní, v přítomnosti krásných dívek ho však odvaha opouštěla. Byl stále skvělý tanečník, ale umění bavit druhé ho nechalo na holičkách, kdykoli se chtěl pokusit vyjádřit něco ze svých citů. Tím oslni-věji pak samozřejmě mluvil, zpíval a zářil v kruhu svých přátel, jenže jejich potlesk a oslavování by byl rád dal za jeden polibek některé krásné dívky.

Tato nesmělost, která se zjevně nehodila k ostatním stránkám jeho povahy, měla kořeny v nezkaženosti srdce, jakou mu přátelé vůbec nepřisuzovali. Ti, když to jejich touha žádala, nacházeli občas milostné potěšení v nezávazných poměrech se služkami a kuchařkami, kdy sice byli zamilováni, ale o vášni a ideální lásce, natož o věr-

nosti navěky a budoucím manželství nemohlo být ani řeči. A bez toho všeho si mladý pan Ladidel neuměl lásku představit.

Přitom, aniž se to odvažoval zaznamenat, ho dívky vídaly rády. Líbila se jim jeho hezká tvář, umění tančit, zpívat, měly na něm rády i tu ostýchavou touhu a cítily, že pod jeho krásou a jemným zjevem se skrývá neopotřebované a napůl dětské srdce.

Jenže z takových utajených sympatií zatím neměl nic, a i když se ve Fidelitasu stále ještě těšil obdivu, stín se stával hlubším a tísnivěj-ším a hrozil, že zvolna zatemní celý jeho život. V takových zlých časech se přiměl horlivě ponořit do práce, na chvíli se stal příkladným notářským praktikantem a po večerech se pilně připravoval na úřední zkoušku, částečně proto, aby své myšlenky přinutil ubírat se jinou cestou, částečně proto, aby tím dříve a jistěji dospěl do vytoužené situace, kdy bude moci vystupovat jako nápadník a při troše štěstí jako ženich. Avšak tato období nikdy netrvala dlouho, protože vysedávání a tvrdá práce hlavou neodpovídaly jeho povaze. Když se horlivost vybila, mladík opět sáhl po kytáře, půvabně a toužebně se procházel ulicemi hlavního města nebo psal básně do svého sešítu. V poslední době byly většinou zamilované a cituplné a sestávaly ze slov a veršů, rýmů a pěkných obrátů, které četl v různých zpěvníčkách a zapamatoval si je. Skládal je k sobě, aniž k nim něco přičinil, a tak vznikla čistá mozaika používaných výrazů oblíbených milostných básníků. Těšilo ho přepisovat tyto veršiky načisto úhledným kancelářským rukopisem a často při tom na hodinu zapomněl na své trápení. I jinak patřilo k jeho šťastné letoře, že v dobrých i zlých časech se rád ponořil do hry a pro ni zapomněl na důležité a skutečné věci. Už každodenní úprava zevnějšku znamenala příjemně strávený čas, pročesávání a kartáčování polodlouhých hnědých vlasů, voskování a další pěstění řídkého knírku nad horním rtem, uvazování uzlu kravaty, důkladné okartáčování saka a čištění a pilování nehtů na rukou. Dále ho často zaměstnávalo urovnávání a prohlížení klenotů, které přechovával ve skřínce z mahagonového dřeva. Byl mezi nimi pár pozlacených manžetových knoflíků, knížečka vázaná v zeleném sametu s nápisem "Pomněnka", kam nechal své nejbližší přátele zapsat jména a data narození, z bílé kosti vyřezaná násadka s filigrán-skými gotickými ornamenty, drobný skleněný střípek, ve kterém, když ho člověk držel proti světlu a podíval se dovnitř, bylo vidět pohled na památník v Niederwaldu, dále srdíčko ze stříbra, které

bylo možno odemknout nesmírně maličkým klíčkem, nedělní kapesní nůž se střenkou ze slonoviny a v ní vyřezanými květy protěže, konečně polámanou dívčí brož s několika granáty, z nichž část už vypadala a kterou si chtěl majitel při nějaké slavnostní příležitosti nechat upravit jako šperk pro sebe. A že mu kromě toho nechyběla tenká, elegantní vycházková hůlka s rukojetí v podobě chrlí hlavy, ani jehlice do kravaty ve tvaru zlatého kolovrátku, to se rozumí samo sebou.

Stejně jako mladý muž schovával a opatroval své cennosti a poklady, tak s sebou také věrně nosil malý, stále planoucí ohýnek lásky, díval se na něj někdy s radostí, jindy melancholicky, a doufal v čas, kdy ho bude moci důstojně použít a darovat.

Mezitím se mezi kolegy rozšířil nový zájem, který se Ladidelovi nelíbil a který silně otrásl jeho dosavadní oblíbeností a autoritou. Nějaký mladý soukromý docent na vysoké škole technické začal pořádat večerní přednášky o národohospodářství a ty pilně navštěvovali především zaměstnanci z kanceláří a nižších úřadů. Všichni La-didelovi známí tam chodili, a když se potom sešli, rozvíjely se ohnivé debaty o sociálních záležitostech a vnitřní politice, jichž se Ladi-del ani nemohl, ani nechtěl zúčastnit. Nudil se při

nich a zlobil, a protože kamarádi pro nového ducha téměř zapomněli na jeho dřívější umění a sotva je vyžadovali, klesal stále hlouběji a hlouběji ze své bývalé výše do temnoty beze slávy. Zpočátku ještě bojoval a několikrát si s sebou domů vzal knihy, jenže je považoval za beznadějně nudné, s povzdechem je opět odkládal a upouštěl od učenosti i od slávy.

V této době, kdy nenosil svou hezkou hlavu příliš vysoko, se jednou v pátek zapomněl dát oholit, což vždy tento den a v úterý činíval. Proto večer cestou domů, když už dávno přešel ulici, kde sídlil jeho holič, vešel do skromného holičství poblíž místa, kam chodil jíst, neboť přestože ho tísnily starosti, nechtěl se zpronevěřit žádné své zvyklosti. A navíc pro něj čtvrthodinka u holiče byla malou slavností. Neměl nic proti tomu, když třeba musel počkat, to pak s potěšením usedl do křesla a než přišel na řadu a s požitkem zaklonil hlavu, aby na tvářích pocítil pomocnickovy opatrné prsty, chladnou čepel a nakonec jemné pudrovátko, listoval v nějakých novinách a prohlížel si obrázkové reklamy na mýdla, vlasové oleje a vosky na kníry.

I nyní dostal dobrou náladu, když vešel do krámu, odložil hůl ke

stěně, pověsil klobouk, opřel se v pohodlném holičském křesle a vnímal šumění vonící mýdlové pěny. S velkou pečlivostí ho obsluhoval mladý pomocník, oholil ho, omyl, podržel mu před očima oválné ruční zrcadlo, osušil mu tváře, lehce po nich přešel pudrovát-kem a zdvořile se zeptal: "Jinak neráčíte nic?" Potom lehce vykročil za vstávajícím zákazníkem, okartáčoval mu límec, přijal zaslouženě vydělané peníze za holení a podával mu hůlku a klobouk. Mladý pán byl i nadále v dobré a spokojené náladě, už špulil rty, že s radostným popiskováním vyjde na ulici, když zaslechl, že se ho holičský pomocník, na něhož sotva pohlédl, ptá: "Promiňte, nejmenujete se pan Alfred Ladidel?"

Zadíval se na muže a okamžitě v něm poznal bývalého spolužáka Fritze Kleubera. Nu, za jiných okolností by tuto známost přijal s menším potěšením a střežil by se udržovat styky s holičským pomocníkem, za něhož by se musel před kolegy stydět. Jenže teď byl dobře naladěný a kromě toho v poslední době jeho hrdost a stavovský cit silně ochably. Proto jak z dobré nálady, tak z potřeby přátelství a uznání podal holiči ruku a zvolal: "Podívejme, Fritz Kleuber! Snad si přece ještě tykáme, ne? Jak se ti vede?" Kamarád ze školy radostně přijal podávanou ruku i tykání, a protože byl ve službě a neměl čas, domluvili si schůzku na neděli odpoledne.

Na tu hodinu se holič velmi těšil a byl starému kamarádovi vděčný, že si i přes svůj vznešenější stav vzpomněl na jejich přátelství ze školních let. Fritz Kleuber vždycky choval k synovi od sousedů a spolužákovi určitou úctu, protože ho dotýčný převyšoval ve všech uměních žití, a i teď na něj Ladidelův jemný zevnějšek opět hluboce zapůsobil. Proto se v neděli, jakmile mu skončila služba, na návštěvu pečlivě připravoval a oblékl si své nejlepší šaty. Než vstoupil do domu, kde Ladidel bydlel, otřel si vysoké boty novinami, potom vesele vyběhl po schodišti a zaklepal na dveře, na kterých se skvěla Alfredova vizitka.

I ten se trochu připravil, protože chtěl na krajana a přítele z mládí učinit velkolepý dojem. Přijal ho velmi srdečně, měl na stole prostřeno s výbornou kávou a pečivem a bujaře Kleubera zval.

"Žádné okolky, kamaráde, ne? Vypijeme si spolu kávu a pak se půjdeme projít, jestli jsi pro."

Jistě byl pro, vděčně se posadil, pil kávu, jedl zákusky, pak dostal cigaretu a projevoval nelíčenou radost nad takovým přijetím. Brzy

rozprávěli ve starém domáckém tónu o minulých časech, o učitelích a spolužácích a co se s nimi všemi stalo. Holič musel trochu povídat, jak se mu od té doby dařilo a kam se všude dostal, potom jeho společník začal vykládat a podrobně se rozhovořil o svém životě a vyhlídkách. A nakonec sňal ze stěny kytaru, naladil ji, probral se ve strunách a začal zpívat, zpíval jednu písničku za druhou, samé veselé kousky, až holič smíchy slzel. Vzdlali se procházky a místo toho si prohlíželi některé Ladidelovy poklady a nad nimi se dali do hovoru o tom, jak si každý z nich představuje vznešený životní styl. Tu samozřejmě byly holičovy nároky na štěstí mnohem skromnější, než měl jeho přítel, ale nakonec neúmyslně vytáhl trumf, kterým získal jeho úctu a závist. Vyprávěl totiž, že má ve městě nevěstu, a pozval přítele, aby s ním brzy za ní zašel na návštěvu, že bude vítán.

"Podívejme," zvolal Ladidel, "ty máš nevěstu! Tak daleko já bohužel ještě nejsem. Víte už, kdy se budete

moci vzít?"

"Ještě ne úplně přesně, ale déle než dva roky rozhodně čekat nebudeme, už jsme přes rok zasnoubeni. Já mám tři tisíce marek dědictví po matce, a když budu ještě rok, dva pilný a něco k tomu ušetřím, mohli bychom si otevřít vlastní krám. Už také vím, kde, totiž v Schaffhausenu ve Švýcarsku, tam jsem pracoval dva roky, mistr mě má rád a je starý a nedávno mi psal, že až se dopracuji tak daleko, nejraději by svou živnost přenechal mně a ne moc drazé. Dobře znám ten obchod z dřívějšího, jde dobře, stojí hned vedle hotelu, chodí tam hodně cizinců a kromě holičství je tam i prodej pohlednic."

Sáhl do náprsní kapsy hnědého svátečního saka a vytáhl peněženku, v níž měl dopis schaffhausenského mistra, a přinesl i pohlednici zabalenou do hedvábného papíru, kterou ukazoval příteli.

"Ach, Rýnský vodopád!" zvolal Alfred a spolu se na obrázek zadívali. Rýnský vodopád byl zalit purpurovým světlem bengálského ohně, holič všechno popisoval, znal na něm každé místočko a vyprávěl o tom a o mnoha cizincích, kteří jezdí za tím přírodním zázrakem, zase se dostal ke svému mistrovi a jeho krámu, přečetl jeho dopis a byl plný horlivosti a nadšení, takže jeho kamarád konečně chtěl zase přijít ke slovu a trochu se uplatnit. Proto začal mluvit o pomníku v Niederwaldu, který sice neviděl sám, ale byl tam jeho strýc, otevřel svou kazetu s poklady, vyjmul z ní kostěnou násadku a nechal přítele, aby se podíval skličkem, které tu nádheru skrývalo. Fritz Kleuber rád přiznal, že to není o nic menší krása než jeho rudý

vodopád, a skromně zase přenechal slovo druhému, jenž se teď vyptával na řemeslo svého hosta. Rozhovor byl živý, Ladidel kladl stále nové otázky a Kleuber svědomitě a poctivě odpovídal. Mluvil se o broušení břitvy, o pohybech při střihání vlasů, o pomádách a olejích a při té příležitosti Fritz vytáhl z kapsy malou porcelánovou dózičku s jemnou pomádou a nabídl ji příteli jako skromný dárek, který mu přinesl. Po chvilce zdráhání ji hostitel přijal, dózičku otevřel, přivo-něl si k ní, trochu pomády vyzkoušel a pak ji konečně postavil na toaletní stolek.

Mezitím nastal večer, Fritz chtěl jít u své nevěsty a rozloučil se, přičemž přátelsky poděkoval za pohostinství. Také Alfred prohlásil, že to bylo krásné a příjemné strávené odpoledne, a domluvili se, že se v úterý nebo ve středu večer opět setkají.

Druhá kapitola

Mezitím Fritze Kleubera napadlo, že se musí za nedělní pozvání a kávu Ladidelovi revanšovat a rovněž mu projevit úctu. Proto mu v pondělí napsal dopis se zlatým okrajem a do papíru vytlačenou holubičkou a pozval ho, aby s ním ve středu povečeřel u jeho nevěsty, slečny Mety Weberové, v Jelení uličce. Na ten večer se Alfred Ladidel pečlivě připravoval. Poptal se na slečnu Metu Weberovou a zjistil, že ona a její rovněž ještě svobodná sestra pocházejí z rodiny dlouho už zemřelého kancelářského písaře Webera, je tedy úřednickou dcerou, a tak ji může se ctí navštívit. Tato úvaha a také pomyšlení na svobodnou sestru ho přiměly k tomu, že se zvláště pěkně upravil a předem si také trochu promyslel konverzaci.

Dobře vyzbrojen vkročil kolem osmé hodiny do Jelení uličky a záhy našel ten dům, nešel však dovnitř, ale přecházel uličkou, dokud po čtvrt hodině nepřišel přítel Kleuber. Připojil se k němu a jeden za druhým stoupali do vysoko položeného bytu obou slečen. U skleněných dveří je uvítala ovdovělá paní Weberová, nesmělá drobná dáma s ustaranou, starou tváří trpitelky, která, jak se kandidátovi notariátu zdálo, slibovala jen málo veselí. Pozdravil, byl jí představen a uveden pak do chodby, kde bylo šero a vonělo to tu kuchyní. Odtud se šlo do pokoje, který byl tak velký, světlý a příjemný, že by to člověk

ani nečekal. A od okna, kde ve večerním přisvitu zářily geranie jako kostelní okna, čile přicházely dvě dcery paní Weberové. I ty byly milým překvapením a výrazně překonávaly to nejlepší, co se od drobné staré ženy dalo očekávat.

"Dobrý večer," řekla jedna a podala holičovi ruku.

"Moje nevěsta," řekl Fritz Ladidelovi a ten se k hezké dívce přiblížil s bezchybnou poklonou, natáhl ruku dosud ukrytou za zády a podal jí kytici konvalinek koupených cestou. Usmála se, řekla děkuji a popostrčila sestru, která se také usmívala a byla hezká a plavovlasá a jmenovala se Marta. Pak bez prodlení usedli k prostřenému stolu k čaji a omeletě ozdobené řechovým salátem. Při jídle nepadlo

skoro ani slovo, Fritz seděl vedle své nevěsty, která mu mazala chleby máslem, a stará matka s obtížemi kousala a rozhlížela se kolem s trvale ustaraným pohledem, se kterým se cítila dobře, který však Ladidelovi naháněl strach, takže jedl málo a choval se stísněně a tiše.

Po večeři matka sice zůstala v pokoji, zmizela však v lenošce u okna, na němž předtím zatáhla záclony, a vypadalo to, že podřimuje. Zato mládež se rychle uvolnila a dívky vtáhly hosta do škádlivého a vesele útočného rozhovoru, přičemž Fritz přítele podporoval. Ze stěny se na ně z rámu z třešňového dřeva díval nebožtík pan Weber, kromě něho však bylo v útulném pokoji všechno hezké a veselé, od geráníí pohasínajících v soumraku až po šaty a botky dívek a po mandolínu visící na jedné kratší stěně. Na tu padl hostův pohled, když ho rozhovor začínal rozpalovat, nápadně po ní pokukoval a vyhnul se odpovědi, jež ho zahнала do úzkých, tím, že se zeptal, kde-rápak ze sester je muzikální a hraje na mandolínu. To zůstalo na Martě a hned se jí sestra i budoucí švagr smáli, protože mandolína ze sebe sotva vydala nějaký tón od doby, kdy pro ni v dávno uplynulých dívčích letech horovala. Přesto trval pan Ladidel na tom, že Marta musí něco zahrát a prohlašoval se za neúprosného milovníka hudby. Protože slečna k tomu skutečně nebylo možné přimět, sáhla nakonec po nástroji Meta a položila ho před ni, a protože sestra se odmítavě usmívala a zrudla, vzal mandolínu do ruky Ladidel a tiše na ni hledajícími prsty brnkal.

"Ach, vy to umíte," zvolala Marta. "Vy jste pěkný, jiné lidi uvedete do rozpaků a nakonec to sám umíte lépe."

Skromně vysvětlil, že tomu tak není, sotva kdy měl takovou věc v ruce, ale zato už několik let hraje na kytaru.

"Ano," vykřikl Fritz, "měly byste ho slyšet! Proč jsi ji s sebou nepřinesl? To příště musíš, platí?" Večer letěl jako na křídlech. Když se oba mladíci loučili, zvedla se u okna drobná a ustaraná zapomenutá matka a popřála dobré noci. Fritz šel ještě pár ulic s Ladidelem, který překypoval potěšením a chválou. Ve ztichlém bytě Weberů se hned po odchodu hostů poklidil stůl a zhaslo světlo. V ložnici byly obě dívky jako vždy zticha, dokud matka neusnula. Pak začala Marta, zpočátku šeptem, povídat.

"Kam jsi dala ty své konvalinky?"

"Vidělas, do sklenice na kamnech."

"Aha. Dobrou noc!"

"Jsi unavená?"

"Trochu."

"Ty, jak se ti líbil ten notář? Trochu ulízaný, ne?"

"Proč?"

"No, já jsem si pořád myslela, že můj Fritz by se měl stát notářem a ten druhý holičem. Nemyslíš taky? Má v sobě něco takového sladkého."

"Trošku ano. Ale stejně je příjemný a má vkus. Vidělas jeho kravatu?"

"Samozejmě."

"A potom, víš, je tak nějak nezkažený. Zpočátku byl přece úplně nesmělý."

"Vždyť je mu taky teprve dvacet. - No, tak dobrou noc!"

Marta ještě chvíli, než usnula, myslela na Alfreda Ladidela. Líbil se jí a ona nechala ve svém srdci otevřenou komůrku pro hezkého mladíka, kdyby měl jednoho dne chuť vejít a myslet to vážně. Protože o pouhé milkování nestála, jednak proto, že už tuhle přípravu měla nějakou dobu za sebou (z těch časů pocházela mandolína), jednak neměla chuť chodit ještě dlouho nezasnoubená vedle o rok mladší Mety. Ani kandidáta notářství nenechalo srdce na pokoji. Sice ještě žil v nejasném milostném toužení mládence sotva dospělého a zamiloval se do každé hezké dcerušky, kterou uviděl; a vlastně se mu líbila víc Meta. Jenže to už byla Fritzova nevěsta, jednou provždy zadaná, a Marta se s ní mohla klidně rovnat; proto se Alfredovo srdce během večera stále více přiklánělo na její stranu a odnášelo si s neurčitým zbožněním její podobu se světlým, těžkým pletencem plavých vlasů

kolem hlavy.

Trvalo proto jen pár dní a malá společnost opět usedla pospolu ve večerním pokoji; tentokrát však přišli

mladí muži později, protože vdovin stůl by tak časté hostění neunesl. Zato si s sebou Ladidel vzal kytaru, kterou před ním Fritz hrdě nesl. Hudebník to uměl zařídit tak, že se jeho umění sice uplatnilo a sklídilo bouřlivý potlesk, ale on nezůstal sám a nenechal všechno na sobě. Neboť poté, co zanotoval několik písniček a ve chvílce rozvinul své umění zpívat a hrát, vtáhl do hraní i ostatní a hrál samé takové melodie, které od prvního taktu všechny lákaly, aby zpívali s ním.

Snoubenci, rozezhřátí a dojatí hudbou a slavnostní náladou, přisedli blíž k sobě a zpívali jen tiše a některé sloky, mezitím si povídali a kradmo se lehce hladili, zatímco Marta seděla proti kytaristovi, dívala se na něj a vesele s ním zpívala každý verš. Když si při loučení v temné chodbě snoubenci vyměňovali polibky, dva zbylí tu minutu stáli rozpačení a čekali. V posteli potom Meta zase zavedla řeč na notáře, jak mu vždycky říkala, tentokrát s uznáním a chválou. Ale sestra jen řekla ano, položila plavou hlavu na ruce a dlouho tiše ležela a bděla, dívajíc se do tmy a zhluboka dýchajíc. Později, když sestra už spala, si Marta tiše, dlouze povzdychla, nikoli však proto, že by ji právě něco trápilo, nýbrž jen tak, z tlumeného pocitu nejistoty všech milostných nadějí, a povzdech už neopakovala. Místo toho krátce poté usnula s úsměvem na plných rtech.

Styky se uspokojivě vyvíjely, Fritz Kleuber s hrdostí nazýval elegantního Alfreda svým přítelem, Meta viděla ráda, že její snoubenec nepřichází sám, ale vodí s sebou toho hudebníka, a Marta měla hosta tím raději, čím více poznávala jeho téměř ještě dětskou nevinnost. Zdálo se jí, že tenhle hezký a povolný mladík by pro ni byl muž jako stvořený, mohla by se s ním ukázat a být na něj hrdá, aniž by mu musela přenechat vládu.

I Alfred, který byl s tím, jak ho Weberovy ženy přijímaly, velmi spokojený, vycíťoval v Martině vlídnosti vřelost, kterou při veškeré nesmělosti dovedl dobře ocenit. Milostný vztah a zasnoubení s tou krásnou, urostlou dívkou se mu ve chvílích smělosti nezdály zcela nemožné, a trvale mu připadaly žádoucí a lákavé.

Přesto se na obou stranách nestalo nic rozhodujícího, a to z několika důvodů. Především Marta po delší známosti odhalila na mladém muži leccos nezralého a chlapeckého a považovala za vhodné mladí-

kovi ještě tak nezkušenému cestu ke štěstí příliš neusnadňovat. Dobře rozpoznala, že by bylo lehké ho k sobě připoutat a udržet si ho, ale zdálo se jí laciné, aby to mladý pán měl tak snadné a nakonec ještě získal dojem, že mu nadbíhá. Přece ho chtěla dostat ona, byla to její vůle, a tak se rozhodla, že ho zatím povede v patrnosti a vyzbrojena bude čekat na okamžik, až on si své štěstí zaslouží.

Ladidelovi svazovaly jazyk jiné důvody. Byla tu za prvé jeho ne-smělost, která ho stále znovu nutila, aby svým postřehům nedůvěřoval a pochyboval o domněnce, že je milován a žádoucí. Zároveň se vedle dívky cítil velmi mladý a nehotový - nikoli neprávem, přestože mohla být sotva o tři nebo čtyři roky starší než on. A nakonec ve vážných hodinách stísněně uvažoval o tom, jak nejisté jsou základy jeho vnější existence. Čím více se totiž blížil rok, kdy bude muset skončit se svou dosavadní podřízenou činností a při státní zkoušce prokázat své schopnosti a vědomosti, tím naléhavější byly jeho pochybnosti. Sice se všechny ty pěkné malé drobnosti a okrajové povinnosti v úřadu rychle a jistě naučil, v kanceláři si vedl dobře a skvěle hrál zaměstnaného písaře; ale studium zákonů pro něj bylo těžké, a když myslel na to, co všechno se u zkoušek požaduje, vyvstával mu na čele pot.

Občas se zoufale zavřel ve svém pokoji a rozhodl se, že strmou horu vědy vezme útokem. Příručky, zákoníky a jejich výklady mu ležely na stole, ráno časně vstal a s mrazením k nim usedl, naostřil tužky a udělal si přesné pracovní plány na týdně dopředu. Ale měl slabou vůli a nikdy dlouho nevydržel, vždycky si našel nějakou jinou práci, která se mu v tom okamžiku zdála potřebnější a důležitější; a čím déle tam knihy ležely a dívaly se na něj, tím trpčí byl jejich obsah.

Mezitím se jeho přátelství s Fritzem Kleuberem upevnilo. Občas se stalo, že Fritz za ním večer zašel, a když se zdálo, že to je nutné, nabídl se, že ho oholí. Při tom Alfreda napadlo, že tu činnost zkusí sám, a Fritz vesele souhlasil. Svým vážným a skoro uctivým způsobem ukázal příteli, jehož si velmi vážil, patřičné pohyby, naučil ho správně obtáhnout břitvu a umíchat dobrou mýdlovou pěnu, která drží. Alfred se projevil, jak druhý muž předpovídal, jako velmi učenlivý a šikovný. Brzy dokázal rychle a bezvadně oholit nejen sebe, ale prokázat tuto službu i svému příteli a učiteli a nacházel v tom potěšení, které mu leckterý studiem ztrpčený den přece jen večer

vylepšilo. Netušenou radost měl, když ho Fritz ještě zasvěcoval do splétání vlasů. Jednoho dne mu totiž, nadšen jeho rychlými pokroky, přinesl umělý cop ze ženských vlasů a ukázal mu, jak takové umělecké dílo vzniká. Ladidel byl okamžitě pro tuto jemnou práci rukou zapálený a netrpělivými prsty se dal do rozplétání pramenů a jejich opětovného splétání. Brzy se mu to dařilo a teď Fritz přišel s obtížnějšími a jemnějšími pracemi a Alfred se hravě učil, s potěšením probíral v prstech dlouhé, jemné, hedvábné vlasy, ponořil se do způsobů pletení a stylů účesu, brzy si také dal ukázat natáčení loken na želiškách a při každém setkání s přítelem teď vedl dlouhé zasvěcené hovory o odborných věcech. Díval se teď také zkoumavým a učenlivým okem na účesy všech žen a dívek, které potkával, a překvapoval Kleubera leckterým výstižným úsudkem.

Jen ho opakovaně a naléhavě prosil, aby před slečnami Weberovými o této jeho zábavě nic neříkal. Cítil, že by tam se svým novým uměním sklidil málo cti. A přece bylo jeho oblíbeným snem a skrytým srdečným přáním mít jednou v ruce dlouhé světlé vlasy slečny Marty a splést jí nové, složité copy.

Tak plynuly letní dny a týdny. V jednom z posledních srpnových dnů se Ladidel zúčastnil procházky s rodinou Weberových. Putovalo se proti proudu řeky ke zřícenině hradu a po chůzi se odpočívalo ve stínu na šikmé horské louce. Marta byla toho dne obzvláště milá a chovala se Alfredovi důvěrně, teď seděla v jeho blízkosti na zeleném svahu, rovnala kytici z pozdních lučních květů, přidala k nim několik stříbřitých, chvějivých rozkvetlých travin a vypadala tak mile a půvabně, že z ní Alfred nemohl spustit oči. Tu si všiml, že se jí uvolnil účes, přisedl si k ní a řekl jí to a zároveň se odvážil vztáhnout ruku k jejím plavým pletencům a nabídl se, že je uvede do pořádku. Marta však nebyla na takové sbližování od něj vůbec zvyklá, zrudla, rozzlobila se, stroze ho odmítla a požádala sestru, aby jí vlasy vyčesala. Alfred zarmouceně a trochu uraženě mlčel, styděl se a později nepřijal pozvání, aby u paní Weberové povečeřel, ale hned po návratu do města šel svou cestou.

Bylo to první malé nedorozumění mezi oběma napůl zamilovanými a mohlo přispět k dobru věci a k rozvinutí jejich vztahu. Ale dopadlo to všechno docela jinak.

Třetí kapitola

Marta to se svým odmítnutím nemyslela zle a teď byla překvapena, když zjistila, že Alfred se už přes týden vyhýbá jejich domu. Bylo jí ho trochu líto a byla by ho ráda opět viděla. Když však nepřišel osm, ba deset dní a zdálo se, že se opravdu zlobí, uvědomila si, že mu nikdy nedala právo, aby se choval jako uražený milenec. Teď se začala hněvat ona. Kdyby zase přišel a hrál si na milostivě usmířeného, chtěla mu ukázat, jak velmi se zmýlil.

Zatím se však mýlila ona, neboť důvodem, proč Ladidel nepřicházel, nebyl vzdor, ale nesmělost a strach před Martinou přísností. Chtěl nechat uplynout nějaký čas, až mu ona odpustí jeho tehdejší vtíravost a on sám zapomene na tu hloupost a překoná stud. Odpykával si tuto dobu a jasně cítil, jak velmi si už zvykl na Martinu přítomnost a jak trpké by pro něj bylo opět se vzdát blízkosti milé dívky. Také to nevydržel déle než do poloviny druhého týdne, jednoho dne se pečlivě oholil, uvázal si novou vázanku a navštívil Weberovy, tentokrát bez Fritze, protože nechtěl, aby byl svědkem jeho zahanbení.

Aby nepřišel s prázdnými rukama jako nějaký žebrák, vymyslel si plán. Na poslední týden v září se chystala velká střelecká slavnost, na kterou se už celé město horlivě chystalo. Alfred Ladidel zamýšlel pozvat na tu veselici obě slečny Weberovy a doufal, že tak bude mít dobrý důvod pro svou návštěvu a zároveň si udělá u Marty oko.

Vlídne přijetí by zamilovaného, který byl už celé dny přesycen svou osamělostí, utěšilo a učinilo z něj věrného sluhu. Ale Marta, pohoršená jeho dlouhou nepřítomností, se tvářila tvrdě a přísně. Sotva ho pozdravila, když vešel do pokoje, přenechala uvítání a zábavu sestře, jen přecházela po místnosti a utírala prach, jako kdyby byla sama. Ladidel byl velmi zaražený a teprve po chvíli, kdy jeho rozpačitý rozhovor s Metou vázl, se odvážil obrátit na dotčenou a přednést své pozvání.

Dívka však už nebyla k zadržení. Alfredova pokořená oddanost jen posílila její rozhodnutí, že toho mladička tentokrát vezme do parády a obrousí mu dráčky. Chladně ho vyslechla a pozvání odmítla s

odůvodněním, že se pro ni nehodí chodit na slavnosti v doprovodu mladých mužů, a pokud jde o sestru, ta je zasnoubená a je věcí jejího ženicha, aby ji pozval, bude-li chtít.

Ladidel tedy sáhl po klobouku, lehce se uklonil a odcházel jako muž, který lituje, že zaklepal na špatné dveře, a nemá v úmyslu ještě někdy přijít. Meta se ho sice pokoušela zadržet a domluvit mu, Marta však jeho poklonu chladně opětovala pokývnutím hlavy a Alfredovi bylo nejinak, než že se s ním rozloučila navždy.

Nepatrnou útěchu mu poskytovala myšlenka, že se v této věci zachoval mužně a hrdě. Hněv a smutek však převažovaly, vztekla kráčet domů, a když ho večer chtěl navštívit Fritz Kleuber, nechal ho klepat u dveří a zase odejít, aniž se mu ukázal. Knihy na něj nabádavě hleděly, kytara visela na stěně, ale nechal všechno ležet a viset, šel ven a celý večer se potloukal uličkami, až se unavil. Při tom si vzpomněl na všechno, co kdy ošklivého slyšel říkat o falešnosti a náladovosti žen a co se mu dříve jevilo jako prázdné a závistivé žva-nění. Teď všechno chápal a i ta nejzatrpklejší slova považoval za výstižná.

Uplynulo několik dní a Alfred pevně, proti své hrdosti a vůli, doufal, že se něco stane, že prostřednictvím Fritze dostane nějaké psaníčko nebo zprávu, protože když vyprchal první hněv, nezdálo se mu usmíření tak úplně nemožné a jeho srdce se navzdory všem argumentům obracelo zpátky za tou zlou dívkou.

Jenže se nic nestalo a nikdo nepřišel. Velká střelecká slavnost se však blížila a ať se to zasmušilému Ladidelovi líbilo nebo ne, musel den za dnem vidět a slyšet, jak se každý chystá slavit ty nádherné dny. Stavěly se májky a pletly girlandy, domy se zdobily jedlovými větvemi a brány nápisy, velká slavnostní hala na trávníku byla hotová a třepotaly se na ní praporky a podzim k tomu dodával svou nejkrásnější nebeskou modř.

Přestože se Ladidel týdny na slavnost těšil a přestože před ním a jeho kolegy byl jeden, možná dva dny volna, připojoval se k veselí jen násilně a pevně si umínil, že slavnostem nevěnuje ani pohled. S hořkostí se díval na prapory a loubí, tu a tam slyšel otevřeným oknem, jak kapely zkoušejí a jak si dívky zpívají při práci, a čím více město hlučelo a znělo očekáváním a těšením, tím nepřátelštěji chodil v tom davu po svých pochmurných cestách, srdce naplněné vzteklým odříkáním. V kanceláři kolegové už nějaký čas nemluví o ničem jiném než o slavnosti a kuli plány, jak si té nádheru opravdu chytře a důkladně užít. Občas se Ladidelovi dařilo hrát bezstarostného a předstírat, jako by se i on těšil a měl své záměry a plány; většinou však mlčky seděl u svého pultíku a okázale dával najevo pílí. Přitom ho

duše bolela nejen kvůli Martě a mrzutosti s ní, ale víc a víc i pro tu velkou slávu, na kterou tak dlouho s radostí čekal a z níž teď neměl nic mít.

Jeho poslední naděje padla, když ho několik dní před zahájením slávy navštívil Kleuber. Tvářil se zkormoučeně a vyprávěl, že vůbec neví, co dívkám vlezlo do hlavy, odmítly jeho pozvání na slavnost a prohlásily, že při svých poměrech se nemohou žádných veselíc zúčastňovat. Tak Alfredovi navrhl, aby si spolu udělali veselé slavnostní dny, dobře tak těm strohým pannám, když teď bez nich utratí pár tolarů. Jenže Ladidel odolal i tomuto pokušení. Vlídne poděkoval, ale prohlásil, že se necítí moc dobře a že by také chtěl volného času využít k tomu, aby pokročil se svým studiem. O tom studiu příteli už dříve tolik vykládal a užíval při tom tolika speciálních výrazů a cizích slov, že se Fritz v hlubokém respektu neodvážil nic namítat a smutně zase odešel.

Mezitím nadešel den, kdy měl být střelecký svátek zahájen. Měla to být neděle a slavnost měla trvat celý týden. Město hlaholilo zpěvem, dechovkou, střelbou z hmoždířů a radostným povykem, ze všech stran přicházely a shromažďovaly se průvody, přijížděly spolky z celé země. Všude zněla hudba a proudy lidí a muziky se nakonec všechny setkávaly před městem u střelnice, kde od rána čekaly tisíce lidí. Černý mohutný tok průvodu se blížil, nad ním těžce vlály a rozvíjely se praporky a jedna kapela za druhou halasně postupovaly na obrovské prostranství. Na všechnu tu nádheru svítilo shora veselé nedělní sluníčko. Vlajkonošům se na zrudlém čele perlily velké kapky potu, pořadatelé chraptivě vykřikovali a jako zběsilí pobíhali kolem, dav se jim posmíval a výkřiky je podněcoval; kdo byl poblíž a měl možnost vstoupit, využil příležitosti, aby už v tuto časnou hodinu v dobře zásobených stanech s pitím získal nějaký občerstvující nápoj.

Ladidel seděl na posteli ve svém pokoji a neměl ještě obutou ani jednu botu, tak málo mu zjevně záleželo

na těch radovánkách. Teď, po únavném a dlouhém nočním přemýšlení, se zaobíral předsevzetím napsat Martě dopis. Vytáhl tedy ze zásuvky stolu své psací náčiní a list dopisního papíru se svým monogramem, zasunul do násadky nové pero, jazykem je navlhčil, vyzkoušel inkoust a pak napsal okrouhlým, elegantně rozmáchlým kancelářským písmem nejprve adresu urozené slečny Marty Weberové, bytem v Jelení uličce, do

vlastních rukou. Mezitím ho z dále doléhající dechovka a hluk slavnosti naladily elegicky a považoval za dobré zahájit svůj dopis líčením této atmosféry. Pečlivě tedy začal:

"Velevážená slečno!

Dovolte mi, abych se na Vás obrátil. Je nedělní ráno a v dálce hraje hudba, protože začíná střelecká slavnost. Jen já se jí nemohu zúčastnit a zůstávám doma."

Přečetl, co napsal, byl spokojen a rozmyšlel dál. Napadaly ho ještě leccjaké krásné a výstižné obraty, kterými mohl popsat svůj zachmuřený stav. Ale co potom? Bylo mu jasné, že to může mít cenu a smysl jen potud, pokud by to byl úvod k vyznání lásky a námluvám. A jak se toho mohl odvážit? Ať přemýšlel jakkoli, ať vymyslel cokoli, nic nemělo cenu, dokud nebude mít za sebou zkoušku a nezíská oprávnění k námluvám.

Seděl tedy zase nerozhodný a zoufalý. Uplynula hodina a nepostoupil ani o krůček. Celý dům byl ponořen do hlubokého klidu, protože všichni byli venku a nad střechami jásala vzdálená hudba. Ladidel se oddával svému smutku a uvažoval, kolik radosti a potěšení mu dnes uniklo a že sotva v dohledné době, ba možná už nikdy nebude mít zase příležitost vidět tak velkou a skvostnou slávu. Z toho ho zaplavila lítost nad sebou samým a nepřekonatelná touha po útěše, kterou kytara nemohla uspokojit. Proto kolem poledne udělal něco, co rozhodně udělat nechtěl. Obul se a vyšel z domu, a zatímco zamýšlel jen malou procházku a chtěl být brzy zase doma a myslet na dopis a svou ubohost, hudba, hluk a kouzlo slavnosti ho přitahovaly uličku za uličkou jako magnetová hora lodí, a znenadání stál před střelnicí. Tam se probral a zastyděl za svou slabost s pocitem, že zradil svůj smutek, ale trvalo to jen pár okamžiků, neboť dav ho popoháněl a hlučel kolem něj, a Ladidel nebyl z těch, kdo v takovém jásetu zůstanou pevní nebo odejdou.

A tak se tu bez cíle jen tak potloukal strháván davem a viděl, slyšel, cítila vdechoval tolik vzrušujícího, že se mu z toho příjemně točila hlava. Z trumpet a rohů tu i tam vyrážela řízná dechovka a v přestávkách sem odněkud zdálky, kde se začínalo stolovat, sladce a naléhavě doléhala měkčí hudba houslí a fléten. Kromě toho se na

každém kroku v davu lidí událo něco zvláštního, veselého a děsivého, plašili se koně, padaly a křičely děti, jeden předčasně opilý si bezstarostně zpíval, jako by tu byl sám. Kramáři vyvolávali a obcházeli kolem s pomeranči a cukrovím, se vznášejícími se balonky pro děti, s pečivem a kyticemi umělých květín na klobouky chlapců, stranou se za hlasitě hudby orchestrionu točil kolotoč. Tu se bosňák hlasitě dohadoval se zákazníkem, který nechtěl platit, tam vedl policejní sluha za ruku chlapečka, který se ztratil. Tahle lidská vřava Ladidela ohlušovala a on se cítil šťasten, že je takového ruchu účasten a na vlastní oči vidí věci, o kterých se ještě dlouho bude v celé zemi mluvit. Bylo pro něj důležité slyšet, v jakou hodinu je očekáván král, a když se mu podařilo protlačit se do blízkosti sálu pro čestné hosty, kde se na pódiu vyzdobeném prapory konal banket, s obdivem a s úctou se díval na starostu, městské radní a další hodnostáře s řády a vyznamenáními, jak sedí v čele čestné tabule a jedí a pijí bílé víno z broušených skleniček. Šeptem se vyslovovala jména mužů a kdo o nich věděl něco víc nebo s nimi dokonce měl už něco do činění, našel vděčné posluchače. Každého obšťastňovalo, že se to všechno odehrává před jeho očima a že mu bylo dopřáno vidět tolik lesku. I malý Ladidel žasl a obdivoval to, a jako divák, který smí přihlížet takovým událostem se cítil velký a významný; představoval si už, jak jednou v budoucnu bude lidem, kteří byli méně šťastní a nemohli být u toho, přesně popisovat celou tu krásu.

Na oběd úplně zapomněl, a když po několika hodinách pocítil hlad, sedl si do pekařova stánku a pojedl několik zákusků. Potom spěchal, aby opravdu nic nepromeškal, zase zpátky do ruchu a byl přešťastný, že viděl krále, i když jen zezadu. Teď si zaplatil vstup ke střeleckým stánkům, a i když střelení nerozuměl, přece jen s potěšením a napětím sledoval střelce, nechal si ukázat některé slavné hrdiny a s úctou

pozoroval, jak střelci stahují obličej a mhouří oči. Potom zašel ke kolotoči a chvíli přihlížel, bloudil pod stromy mezi přívalem rozveselených lidí, koupil si pohlednici s podobiznou krále, dlouho naslouchal vyvolávání jednoho trhovce, který vychvaloval své zboží a dělal vtip za vtipem, a popásal se pohledem na davy nastrojených lidí. S ruměncem ustoupil od budky fotografa, jehož žena ho zvala ke vstupu a za smíchu kolemstojících jej nazvala rozkošným Donem Juanem. A stále znovu se zastavoval, aby poslouchal hudbu,

pobrukoval si známé melodie a pošvihával hůlkou do taktu.

Nad tím vším se snášel večer, střílení ustávalo a tu a tam v halách nebo pod stromy začínaly pitky. Zatímco nebe bylo ještě zalito jemným světlem a věže i vzdálené hory se rýsovaly v jasném podzimmím večeru, leckde už se rozzínaly svítlny a lampy. Ladidel šel v opojení stále dál a litoval sklonku dne. Měšťané teď spěchali domů na večeri, unavené děti se kymácely otcům na ramenou, elegantní vozy zmizely. Zato rostla nálada a bujnost mládeže, která se těšila na tanec a víno, a jak se náměstí a uličky vyprazdňovaly, na každém rohu se objevovaly páry zamilovaných, zavěšeny do sebe, naplněny netrpělivostí a předtuchou noční rozkoše.

V tu dobu se Ladidelova radostná nálada začala vytrácet jako mizející denní světlo. Dojatě a posmutněle se osamělý mladík ploužil večerem. Neminul jediný chichotající se pár, aniž se za ním obrátil, a když se v zahradě pod vysokými černými kaštaný v lákavé nádheře rozsvítily řady červených papírových lampionů a z téže zahrady zazněla měkká, roztoužená hudba, následoval volání žhavých, šeptajících houslí a vešel dovnitř. U dlouhých stolů sedělo a popíjelo hodně mladých lidí, za nimi čekal velký taneční parket, teprve zpola osvětlený. Mladý muž se usadil u prázdného konce stolu a objednal si víno a jídlo. Potom odpočíval, vdechoval zahradní vzduch a poslouchal hudbu, trochu jedl a malými doušky upíjel víno, na které nebyl zvyklý. Čím déle se díval do červených lamp, poslouchal hru houslí a dýchal vůni slavnostní noci, tím opuštěnější a ubožejší si připadal. Kam se podíval, viděl rozzářené, zčervenale tváře a rozdychtěné oči, mladíky v nedělních šatech s odvážnými, panovačnými pohledy, vyparáděná děvčata s žádostivými zraky a neklidnými nohama připravenými k tanci. A zdaleka ještě nebyl hotov se svou večerí, když hudba sladce a naplno spustila, taneční parket se rozzářil stovkami světél a pár za párem spěchal k tanci.

Ladidel pomalu upíjel víno, aby tu mohl ještě chvíli zůstat, a když nakonec přece jen dopil, nemohl se odhodlat jít domů. Dal si přinést další lahvičku a seděl, zíral a propadal dráždivému neklidu, jako by mu mělo všemu navzdory dnes večer vykvést štěstí a i na něj se dostat kousek z toho přebytku blaženosti. A když se to nedělo, alespoň si na počest slavnosti a svého neštěstí přiznal s bolestí a vzdorem právo poprvé v životě se opít. A tak čím bouřlivěji kolem něj šumělo veselí, tím byl nešťastnější, toužil po útěše, ztrácel zábrany a pil.

Čtvrtá kapitola

Zatímco Ladidel seděl u stolu před sklenkou vína a žhavýma očima hleděl do víru tance, okouzlen červeným světlem lampionů a rychlými takty hudby a až k zoufalství přesycen svým trápením, uslyšel náhle vedle sebe tichý hlas, který se ptal: "Vy jste tady sám?"

Rychle se otočil a uviděl, jak se přes opěradlo lavice naklání hezká černovláska v kloboučku z bílého plátna a v lehké červené blůzce. Usmívala se jasně červenými ústy a kolem rozpáleného čela a tmavých očí jí viselo pár uvolněných kudrn. "Úplně sám?" ptala se soucitně a šelmovsky a on odpověděl: "Ano, bohužel." Tu se chopila jeho sklenky s vínem, pohledem poprosila o dovolení, řekla Na zdraví a žíznivě ji vypila. Viděl při tom její štíhlý krk, snědě vystupující z lehké červené látky, a když pila, cítil s bušícím srdcem, že se začíná rodit dobrodružství.

Aby pro věc přece něco udělal, Ladidel znovu naplnil prázdnou sklenku a nabídl ji dívce. Ta však zavrtěla hlavou a ohlédla se na taneční plochu, kde právě znovu zazněla hudba.

"Chtěla bych tančit," řekla a podívala se mládenci do očí, ten okamžitě vstal, uklonil se jí a řekl své jméno.

"Jmenujete se Ladidel? A křestním jménem? Já jsem Fany."

Chytila se ho a oba se ponořili do proudu a víru valčíku, který Ladidel ještě nikdy netančil tak skvěle.

Dřív se při tanci radoval jen ze své šikovnosti, svých hbitých nohou a pěkného držení těla, a přitom neustále myslel na to, jak vypadá a jestli také dělá dobrý dojem. Teď na to neměl ani pomyšlení. Vznášel se v ohnivém víru, stržen a bezbranný, ale šťastný a v nitru vzrušený. Jeho tanečnice ho hned táhla a otáčela, až ztrácel půdu pod nohama i dech, hned zase klidně stála a přimykala se k němu tak těsně, že cítil, jak jí tepe srdce a jak ho její teplo rozpaluje.

Když tanec skončil, vložila Fany paži pod paži svého průvodce a táhla ho s sebou pryč. Zhluboka dýchali a pomalu se procházeli lou-bím mezi mnoha jinými páry, v soumraku plném teplých barev. Mezi stromy prosvítalo noční nebe s lesklými hvězdami, nedaleko dováděla červená záře slavnostních lampiónů přerušovaná pohyblivými stíny a v tomto nejistém světle se pohybovali a povídali si odpočívá-

jící tanečníci, děvčata v bílých a pastelových šatech a kloboucích, s odhalenými krky a pažemi, některá vybavena vějíři měňavými jako paví oka. Ladidel to všechno vnímal jen jako barevnou mlhu, která splývala s hudbou a nočním vzduchem a z níž občas na několik okamžiků a na dotek blízko jasně prosvítal bledý obličej s jiskrnými očima, otevřená rozesmátá ústa s lesklými zuby, něžně oblá bílá paže. "Alfrede!" řekla Fany tiše.

"Ano, co je?"

"Vid, že ty taky nemáš žádnou milou? Můj milý odjel do Ameriky."

"Ne, nemám nikoho."

"Nechtěl bys být můj milý?"

"To bych chtěl."

Ležela úplně v jeho náručí a nabízela mu vlhká ústa. Ve stromech a na cestách vanulo milostné opojení; Ladidel líbal ta rudá ústa a líbal ten bílý krk a snědou šíji, ruku a paži své dívky. Odvedl ji, nebo ona jeho, ke stolu stojícímu stranou v hlubokém stínu, dal přinést víno a pil s ní z jedné sklenice, položil jí paži kolem boků a cítil oheň ve všech žilách. Už hodinu se svět a všechno minulé za ním potápělo a padalo do bezedné propasti, kolem něj všemocně vála žhavá noc, bez včerejška a bez zítřka.

Také hezká Fany se radovala ze svého nového miláčka a své kvetoucí mladosti, ale ne tak bezuzdně a bezmyšlenkovitě jako její milý, jehož oheň se snažila jednou rukou podněcovat a druhou mu zabraňovat. Krásný taneční večer se i jí moc líbil, tančila a otáčela se s rozpálenými tvářemi a s blýskavými očima; nebyla však ochotna zapomenout kvůli tomu na své záměry a cíle.

Proto se Ladidel v průběhu večera mezi vínem a tancem dozvěděl od své milenky dlouhý smutný příběh, který začínal nemocnou matkou a končil dluhy a hrozící ztrátou příbytku. Neposkytovala ohromnému milenci tato závažná sdělení najednou, ale s mnoha přestávkami, při kterých se vždycky mohl opět zotavit a znovu rozpálit, dokonce ho poprosila, aby na to moc nemyslel a nenechal si zkazit krásný večer, brzy však zase zhluboka vzdychla a otřela si oči. U dobráckého Ladidela se jako u všech začátečníků soucit spíše rozněcoval než tlumil, takže dívku už vůbec nepouštěl z náručí a mezi polibky jí sliboval do budoucnosti hory doly.

Přijímala to, aniž dala najevo, že ji utěšil, a náhle zjistila, že je pozdě a že nesmí svou ubohou nemocnou matku nechat déle čekat. Ladidel ji prosil a zapřísahal, chtěl ji zadržet nebo alespoň doprovodit, spílal a stěžoval si a všemožně na sobě nechával znát, že spolkl udičku a nikdy už nemůže uniknout.

Více Fany nechtěla. Beznadějně pokrčila rameny, pohládila Ladi-dela po ruce a požádala ho, aby se s ní navždy rozloučil. Neboť když nebude mít do zítřejšího večera sto marek, bude i se svou ubohou matkou vyhozena na ulici a nemůže ručit za to, k čemu ji pak zoufalství dožene. Ach, chtěla být milá a svému Alfredovi darovat veškerou přízeň, protože ho teď zkrátka tak strašně miluje, ale za těchto okolností bude přece jen lepší, když se rozejdou a spokojí se s věčnou vzpomínkou na tento krásný večer.

Ladidel stejný názor nezastával. Bez velkého přemýšlení slíbil, že sem zítra večer peníze přinese, a vypadal, že skoro lituje, proč ho jeho láska nepodrobí nějaké větší zkoušce.

"Ach, kdybys tak mohl!" povzdychla Fany. Přitom se k němu přitiskla, že málem ztratil dech.

"Spolehni se," řekl. A teď ji chtěl doprovodit domů, ona však byla velmi plachá a najednou měla hrozný strach, že by ji někdo mohl vidět a její dobrá pověst by utrpěla, proto soucitně ustoupil a nechal ji odejít samotnou.

Potom se ještě asi hodinu procházel. Tu a tam ještě ze zahrad a stanů zněly zvuky noční oslavy. Rozpálený a unavený konečně přišel domů, uleh do postele a okamžitě upadl do neklidného spánku, z něhož se po hodině opět probal. Potřeboval teď dlouhý čas, aby se vzpamatoval z neodbytného chaosu zamilovaných snů. Noc za oknem byla bledá a šedivá, pokoj tmavý a všechno tiché, takže Ladidel, jenž nebyl zvyklý na bezesné noci, hleděl zmateně a ustrašeně do temnoty a v hlavě ještě cítil vířit nepřekonané opojení večera. Delší chvíli jej trápilo něco, na co zapomněl, a přesto měl pocit, že na to musí myslet. Nakonec se mučivá mlha prosvětla a vystřízlivělý snílek zase věděl, o co jde. A pak už se jeho myšlenky celou noc točily kolem otázky, kde vzít peníze, které své nové milé slíbil. Vůbec nechápal, jak mohl takový slib dát, muselo se to stát v nějakém oblouzení. Dokonce ho napadlo, že nedodrží slovo, a ta myšlenka vypadala docela přijatelně. Nezvítězila v něm však, zčásti proto, že mládenci bránila poctivost a dobrosrdečnost nechat ubohou zbytečně

čekat na slíbenou pomoc. Ještě mocnější byla samozřejmě vzpomínka na Faninu krásu, na její polibky a teplo jejího těla a jistá naděje, že to všechno bude už zítra docela jeho. Proto myšlenku, že by se jí zpronevěřil, zamítl a styděl se za ni a veškerý svůj důvtip vynaložil na vymýšlení cesty ke slíbeným penězům. Ale čím více to zvažoval a rozvažoval, tím větší v jeho představách ta částka byla a tím nemožnější bylo ji získat.

Když Ladidel ráno šedý a unavený, s ospalýma očima a třešticí hlavou vešel do kanceláře a usedl na své místo, stále ještě nevěděl o žádném východisku. Už ráno byl v jedné zastavárně a chtěl zastavit své hodinky, řetízek k nim a všechny své drobné cennosti, ale trpká a ostudná pochůzka vyšla naprázdno, protože mu za to všechno nechtěli dát více než deset marek. Ted' se smutně skláněl nad svou prací a strávil krušnou hodinu nad tabulkami, když s poštou, kterou roznášel učedník, pro něj přišlo psaníčko. Překvapeně otevřel jemnou obálku, zastrčil si ji do kapsy a potají četl růžovočervený lísteček, který v něm našel. "Nejdražší, přijdeš dneska večer, vid? Líbá Tvoje Fany:"

To rozhodlo. Ladidel se rozhodl, že za každou cenu dodrží slib. Psaníčko schoval do náprsní tašky a každou chvíli ho potají vytáhl, aby k němu přičichl, protože jemná teplá vůně z něj mu stoupala do hlavy jako víno.

Už při úvahách uplynulé noci se v něm vynořila myšlenka, že by v případě nutnosti peníze získal zakázanou cestou, avšak takovým plánům v sobě nedopřál prostor. Ted' se vrátily a byly silnější a lísa-vější. I když měl upřímnou hrůzu z krádeže a podvodu, přece jen si čím dál víc namlouval, že by to byla jen vynucená půjčka, jejíž uhrazení by mu bylo svaté. Nad způsobem provedení si však marně lámal hlavu. Celý den byl rozrušený a mrzutý, přemýšlel a plánoval a nakonec by z této zkoušky byl zarmoucený, leč neposkvrněný, kdyby z něj večer, v poslední hodině, příliš lákavá příležitost přece jen neudělala lumpa.

Šéf mu dal za úkol, aby tam a tam poslal cenné psaní a vyplatil peníze. Bylo to sedm bankovek, které dvakrát přepočítal. Nakonec neodolal a roztřesenou rukou si jednu z bankovek vzal, šest zapečetil, ty pak přišly do pošty a byly odeslány.

Činu litoval, už když učedník odnesl zapečetěný dopis, jehož obsah nesouhlasil s psaným údajem. Ze všech způsobů zpronevěry se

mu tento nyní jevil jako nejpošetilejší a nejnebezpečnější, protože v nejlepším případě mohou uplynout jen dny, než bude odhaleno, že peníze chybějí, a než o tom přijde zpráva. Když byl dopis pryč a nedalo se nic napravit, měl Ladidel, ve špatnostech nezkušený, pocit sebevraha, který už má smyčku na krku a odkopl stoličku, ted' by však rád přece jenom ještě žil. Může to trvat tři dny, pomyslel si, ale možná jen jeden, pak mám po své dobré pověsti, svobodě a budoucnosti, a to všechno pro sto marek, které ani nejsou pro mě. Viděl už, jak je vyslýchán, odsouzen, s ostudou vyhnán a vsazen do vězení, a musel přiznat, že to všechno je zasloužené a v pořádku.

Teprve cestou na večeri ho napadlo, že by všechno nakonec mohlo dopadnout i lépe. Sice se neodvážil doufat, že by věc nebyla vůbec odhalena; ale i když peníze opravdu chybějí, jak chce kdo dokázat, že zlodějem je právě on? Oblečený do svátečního saka a ve svém nejlepším prádle se o hodinu později objevil u tanečního parketu. Cestou se mu vrátila sebedůvěra, nebo opět probuzená žhoucí touha mládí

přece jen přehlušila pocit strachu.

Také tohoto večera tu bylo rušno, Ladidelovi však dnes bylo nápadné, že návštěvníci nejsou solidní měšťané, nýbrž většinou obyčejní lidé a mnozí vypadají i podezřele. Když vypil svou čtvrtku lehkého domácího vína a Fany ještě nepřišla, zmocnila se ho nelibost nad touto společností a odešel ze zahrady, že počká venku za plotem. Ve večerním chládku se na jednom temném místě opíral o plot, díval se do davu a divil se, že byl včera uprostřed stejných lidí a při stejné hudbě tak šťastný a že tak uvolněně tančil. Dneska se mu to všechno nějak nechtělo líbit; mnohé dívky vypadaly drze a nepořádně, mladíci měli špatné způsoby a i při tanci se hlučně bavili, pokřikovali na sebe a pískali. Také červené lampiony nevypadaly tak slavnostně a zářivě, jak se mu jevily včera. Nevěděl, jestli to zavinila jen únava a vystřízlivění, nebo jeho špatné svědomí; ale čím déle přihlížel a čekal, tím méně se chtělo znovu dostavit sváteční opojení a on si předsevzal, že s Fany, jakmile se objeví, odtud odejde.

Když už čekal dobrou hodinu, uviděl vchodem na druhé straně zahrady přicházet svou dívku v červené blůzce a bílém plátěném kloboučku a zvědavě ji pozoroval. Protože musel tak dlouho čekat, chtěl ji teď také trochu poškádlit a nechat čekat, a také ho lákalo sledovat ji z úkrytu.

Hezká Fany pomalu procházela zahradou a někoho hledala; a

protože Ladidela nenašla, sedla si k jednomu stolu po straně. Přišel číšník, ale kývnutím jej poslala pryč. Potom Ladidel uviděl, jak se k ní blíží nějaký mladík, který mu byl už včera nápadný jako náramný drzoun. Vypadalo to, že ji dobře zná, a pokud mohl Ladidel vidět, horlivě se ho na něco vyptávala, asi na něj, a chlapík ukázal k východu a zřejmě vykládal, že hledaný tady byl, ale zase odešel.

Teď jí začalo být Ladidelovi líto a chtěl k ní pospíšet, v tom okamžiku však s leknutím uviděl, jak ten protivný mladík Fany chytil a šel s ní tančit. Pozorně oba sledoval, a i když mu několik hrubých polaskání vehnalo krev do tváře, přece jen se zdálo, že dívka je lhostejná, dokonce ho odmítá.

Jakmile byl tanec u konce, chlapík Fany strčil nějakému jinému, který před ní smekl a zdvořile ji požádal o další kousek. Ladidel na ni chtěl zavolat, chtěl se k ní přes plot dostat, nedokázal to však a musel smutně přihlížet, jak se na cizího muže usmívá a začíná s ním tančit šotyš. A při šotyši viděl, jak s tím druhým koketuje, hladí mu ruce a opírá se o něj, stejně jako to včera dělala s ním, a viděl, jak se cizí muž rozechřívá a pevněji ji objímá a po tanci se s ní prochází v tmavém loubí, přičemž pár se dostal trapně blízko k přihlížejícímu a ten mohl její slova a polibky slyšet až příliš zřetelně.

Tentokrát šel Alfred Ladidel domů s usazenými očima, srdcem plným studu a vzteku, a přesto rád, že unikl děvce. Mladí lidé se se zpěvem vraceli z míst, kde se slavilo, ze zahrad zaznívala hudba a smích; jemu to však znělo jako výsměch jeho osobě a veškeré rozkoši a jako by to bylo otráveno. Když přišel domů, byl smrtelně unavený a neměl vůbec chuť spát. A protože si svlékl sváteční kabát a uhladil jeho záhyby, jak byl zvyklý, zašustilo to v kapse a on vytáhl nepoškozenou modrou bankovku. Papírek ležel na stole nevinně ve světle svíčky; chvíli se na něj díval, potom ho zavřel do zásuvky a zavrtil hlavou. Kvůli tomuhle kradl a zkazil si život.

Kolem jedné hodiny ještě ležel a bděl, ale nemyslel už na Fany a na těch sto marek, ale na Martu Weberovou a na to, že teď si k ní zatarasil všechny cesty.

Pátá kapitola

Co teď má udělat, to věděl Ladidel přesně. Poznal, jak je trpké

muset se stydět sám před sebou, a i když měl odvahy maličko, přesto byl pevně rozhodnut, že s těmi penězi a upřímným doznáním půjde za šéfem a zachrání ze své cti a budoucnosti, co se ještě zachránit dá. Proto mu bylo dost trapné, když notář druhého dne nepřišel do kanceláře. Čekal až do poledne a sotva se kolegům dokázal podívat do očí, protože nevěděl, jestli zítra ještě bude stát na tomto místě a bude považován za jim rovného.

Po obědě se notář ještě neobjevil a proslýchalo se, že se necítí dobře a dnes už do kanceláře nepřijde. To už Ladidel déle nevydržel. Pod nějakou záminkou odešel a zamířil rovnou k šéfovu bytu. Nechtěli ho pustit dále, ale zoufale na tom trval, řekl své jméno a prohlašoval, že musí s pánem mluvit o důležité věci. Zavedli ho tedy do haly a vyzvali, aby čekal.

Služebná jej nechala o samotě a on zmateně a ustrašeně stál mezi plyšovými židlemi, naslouchal každému

zvuku v domě a v ruce měl kapesník, protože se mu bez ustání řinul po čele pot. Na oválném stole ležely zlatem zdobené knihy, Schillerova Píseň o zvonu a Válka v sedmdesátém, dále tu stál lev ze šedého kamene a spousta fotografií ve stojáncích. Vypadalo to tu vznešeněji, ale přece jen podobně jako v parádním pokoji Ladidelových rodičů a všechno vypovídalo o ctnosti, blahobytu a důstojnosti. Na fotografiích byli sami dobře oblečení lidé, novomanželé ve svatebním, ženy a muži z dobrých rodin a nepochybně nejlepší pověsti a z podobizny na stěně shlížela dobře v životní velikosti hlava muže, jehož rysy a oči Ladidelovi připomínaly vyobrazení zemřelého otce u dam Weberových. Mezi takovou měšťanskou důstojností klesal hříšník ve vlastních očích každým okamžikem hlouběji, cítil, že se svým přechinem vyloučil z těchto kruhů a vrhl se mezi bezectné, které nikdo nefotografuje, nezasklívá jejich podobiznu a nevyvěšuje ji v parádních pokojích.

Velké nástěnné hodiny, kterým se říká pendlovky, houpaly mosazným kyvadlem sem a tam a jednou, když Ladidel čekal už opravdu dlouho, si lehce odkašlaly a poté vydaly jeden hluboký, krásný plný úder. Ubohý mladík se lekl a v tom okamžiku vyšel z protějších dveří notář. Nedbal na Ladidelovu poklonu, nýbrž hned rozkazovač-ně ukázal na křeslo, sám také usedl a pravil: "Co vás sem přivádí?"

"Chtěl jsem," začal Ladidel, "já jsem, já bych - - ."

Potom však energicky polkl a vyrazil ze sebe: "Chtěl jsem vás okrást."

Notář pokývl a klidně řekl: "Vy jste mě dokonce opravdu okradl, už to vím. Telegrafovali mi to před hodinou. Vy jste tedy skutečně vzal jednu z těch stomarkových bankovek?"

Místo odpovědi vytáhl Ladidel bankovku z kapsy a podal mu ji. Pán ji překvapeně vzal mezi prsty, pohrával si s ní a ostře se na La-didela zadíval.

"Jak to? Už jste sehnal náhradu?"

"Ne, je to tatáž bankovka, kterou jsem vzal. Nepoužil jsem ji."

"Jste podivín, Ladideli. Okamžitě jsem věděl, že jste ty peníze vzal vy. Nemohl to být nikdo jiný. A kromě toho mi včera někdo vyprávěl, že vás v neděli večer viděli na slavnostním prostranství v poněkud vykřičené tančímě. Nebo to s tím nesouvisí?"

Ted' musel Ladidel vyprávět, a ať se jakkoli snažil potlačit to nejostudnější, přece jen proti jeho vůli vyšlo najevo skoro všechno. Starý pán jej pouze dvakrát, třikrát přerušil krátkými otázkami, jinak zamyšleně poslouchal a hleděl občas hříšníkovi do tváře, většinou však k zemi, aby jej nerušil.

Nakonec vstal a přecházel po pokoji sem a tam. Zadumaně vzal do ruky jednu z fotografií. Náhle ji podal provinilci, jenž se úplně zlomený choulil v křesle.

"Vidíte," řekl, "to je ředitel jedné velké továrny v Americe. Je to můj bratranec, nemusíte to vyprávět každému, ale když byl mladý, v situaci podobné, jako je vaše, zcizil tisíc marek. Jeho otec se ho zřekl, musel tedy za mříže a potom odjel do Ameriky."

mlčel a zase se procházel, zatímco se Ladidel díval na obrázek statného muže a čerpal jakous takous útěchu z toho, že i v této počestné rodině byl učiněn špatný krok a že hříšník to přesto někam dotáhl a teď je rovný všem spravedlivým a jeho obrázek smí být mezi obrázky bezúhonných lidí.

Mezitím notář spředel všechny myšlenky a přistoupil k Ladidelovi, který na něho plaše pohlédl.

Řekl téměř přátelsky: "Je mi vás líto, Ladideli. Myslím, že nejste špatný, a doufám, že se zase vrátíte na správnou cestu. Nakonec bych se dokonce odvážil si vás ponechat. Ale to by pro nás oba bylo trapné a přičilo by se to mým zásadám. A nemohu vás ani doporučit žádnému kolegovi, i když rád věřím vašemu dobrému předsevzetí. Považujme tedy tu věc mezi námi za vyřízenou, nikomu o ní neřek-nu. Ale u mě zůstat nemůžete."

Ladidel byl sice přešťastný, když viděl, že se s tou ošklivou věcí zachází tak lidsky. Protože se však cítil zavržen a poslán do nejistoty, přece jen zmalomyslně a postěžoval si: "Ale co mám teď dělat?"

"Něco nového," zvolal notář a najednou se usmíval. "Buďte upřímný, Ladideli, a řekněte: jak by se vám vedlo příští jaro při státní zkoušce? Vidíte, červenáte se. Nu, i kdybyste nakonec přes zimu stihl ještě leccos dohonit, sotva by to asi stačilo, a já už měl i tak delší dobu v úmyslu promluvit si s vámi o tom. Ted' je k tomu nejlepší příležitost. Jsem přesvědčen, a vy možná vskrytu také, že jste se minul povoláním. Nehodíte se na notáře a vůbec už ne pro úřednický život. Myslete si, že jste propadl u zkoušky, a co

nejdříve si najdete jiné povolání, ve kterém to můžete dovést dál.

Nejlepší bude, když hned zítra odjedete domů. A teď adieu. Když mi někdy později napíšete, bude mě to těšit. Jen teď nevěšte hlavu a neudělejte žádné další hlouposti! - Nuže sbohem a pozdravujte ode mě svého pana otce!"

Podal zdrcenému mladíkovi ruku, silně mu ji stiskl, a přestože ten chtěl ještě něco říci, postrčil ho ke dveřím.

Tak se náš přítel ocitl na ulici. Nechal v kanceláři jen pár černých ochranných rukávů, na kterých mu nezáleželo, a raději se tam už vůbec neukázel. Byt byl tak zarmoucený a velmi se obával cesty domů a otce, v hloubi duše byl přesto vděčný a téměř rozradostněný, že se zbavil strašného strachu před policií a ostudou; a zatímco pomalu procházel ulicemi, vloudila se mu jako útěšné světélko do mysli, která po mnoha zážitcích těchto dní prahla po odpočinutí a vydechnutí, i myšlenka, že teď už před sebou nemá žádnou zkoušku.

Tak bloumal a pozvolna se mu opravdu začalo líbit i neobvyklé potěšení procházet se v tento čas pracovního dne po městě. Zastavoval se před výlohami obchodníků, pozoroval kočárové koně čekající na rozích, díval se na něžně modré nebe a hodinu vychutnával nenadálý prázdninový pocit. Pak se jeho myšlenky vrátily do starého kruhu, a když zabočil do uličky poblíž svého bytu, musel zrovna potkat hezkou mladou dámu, která se podobala Martě Weberové. Tu mu všechno zase dolehlo na srdce a musel si představovat, co by si asi myslela a říkala Marta, kdyby se dozvěděla jeho příběh. Teprve teď ho napadlo, že odchod odtud jej odvede nejen od úřadu a budoucnosti, ale také z blízkosti milované dívky. A to všechno kvůli té Fany.

Čím jasnější mu to bylo, tím silnější byla jeho touha neodejít dřív, než se pozdraví s Martou. Psát jí nechtěl, zůstala mu jen cesta přes Fritze Kleubera. Proto se kousek před domem obrátil a vyhledal Kleubera v holičství, kde pracoval.

Dobrák Fritz měl upřímnou radost, že ho zase vidí. Ladidel mu však jen stručně naznačil, že musí ze zvláštních důvodů opustit své místo a odjet.

"To snad ne!" zvolal zarmouceně Fritz. "To se tedy musíme ještě alespoň jednou sejít, kdo ví, kdy se zase uvidíme! Kdy musíš odjet?"

Alfred přemýšlel. "Zítra musím ještě balit. Takže pozítří."

"To si tedy udělám zítra večer volno a přijdu k tobě, jestli ti to vyhovuje."

"Ano, dobře. A až zase půjdeš za svou nevěstou, vyřídíš ode mě moc pozdravů - všem, ano?"

"Rád. Ale nechceš tam ještě zajít sám?"

"Ach, to už teď nejde. - Tedy zítra!"

Přesto celý tento i příští den přemýšlel, zda by to přece jen neměl udělat. Jenže k tomu nenašel odvalu. Co by měl říci a jak vysvětlit svůj odjezd? Beztak jej dnes zaplavil bezútěšný strach před návratem domů a před otcem, před lidmi doma a ostudou, které kráčet vstříc. A nebalil a dokonce ani nenašel odvalu dát domácí výpověď z pokoje. Místo aby udělal všechny ty nezbytné věci, seděl a zaplňoval listy papíru koncepty dopisu otci.

"Milý otče! Notář mě už nepotřebuje -"

"Milý otče! Protože se přece jen moc nehodím na notáře -." Nebylo lehké vyjádřit tu hroznou věc jemně, a přesto jasně. Avšak bylo lehčí sepsat tento dopis, než jet domů a říci: tak jsem tady, vyhodili mě. A tak byl do večera dopis opravdu hotov.

Večer byl Ladidel zkrúšený a sklíčený a Kleuber jej našel tak mírného a naměkko jako ještě nikdy.

Daroval mu na rozloučenou malou broušenou lahvičku s ušlechtilou voňavkou. Podával mu ji a řekl:

"Mohu ti to dát na památku? Však se ti to ještě do kufru vejde." Přitom se rozhlédl a překvapeně zvolal:

"Vždyť ty ještě nemáš vůbec nic sbaleno! Mám ti pomoci?"

Ladidel na něj nejistě pohlédl a pravil: "No, ještě nejsem tak daleko. Musím ještě čekat na jeden dopis."

"To mě těší," řekl Fritz radostně, "tak tedy máme čas na rozloučenou. Víš, vlastně bychom mohli dnes večer jít k Weberovým. Byla

by to přece škoda, kdybys odjel jen tak."

Ubohému Ladidelovi se zdálo, jako by se mu otevírala nebeská brána a ve stejném okamžiku byla zase přibouchnuta. Chtěl něco říci, ale jen zavrtěl hlavou, a když se chtěl přinutit, slova mu uvízla v hrdle a znenadání se před užaslým Fritzem rozvzlykal.

"Proboha, co je ti?" zvolal přítel vyděšeně. Ladidel mlčky mávl rukou, ale Kleuber byl z toho, že vidí svého obdivovaného a hrdého přítele v slzách, tak dojatý a pohnutý, že jej vzal do náručí jako nemocného, hladil mu ruce a neurčitými slovy mu nabízel pomoc.

"Ach, ty mi nemůžeš pomoci," řekl Alfred, když zase mohl promluvit. Kleuber ho však nenechal na pokoji a Ladidelovi se nakonec jevila jako vykoupení možnost vyzpovídat se duši tak příznivě nakloněné, a tak se podvolil. Sedli si proti sobě, Ladidel se obrátil tváří do šera a začal: "Víš, tehdy, když jsme poprvé spolu šli k tvé nevěstě -" a vyprávěl dál o své lásce k Martě, o jejich hádce a rozchodu a o tom, jak je mu to líto. Potom začal mluvit o střelecké slavnosti, o své rozmrzelosti a opuštěnosti, o taneční zábavě a Fany, o stomarkové bankovce a jak zůstala nepoužita, konečně pak o svém včerejším rozhovoru s notářem a své současné situaci. Přiznal se také, že nemá odvahu takto předstoupit před otce, že mu napsal a teď s hrůzou čeká, co se bude dít.

Fritz Kleuber to všechno poslouchal tiše a pozorně, zarmoucen a v duši zmaten takovými událostmi. Když se přítel odmlčel a bylo na něm, aby promluvil, tiše a nesměle řekl: "To je mi tě líto." A přestože sám jistě nikdy v životě nezpronevěřil ani fenik, pokračoval: "Něco takového se může stát každému a ty jsi ty peníze přece přinesl zpátky. Co k tomu mám říci? Hlavní teď je, co si máš počít."

"No, to kdybych věděl! Kéž bych byl mrtvý."

"Tak nesmíš mluvit!" vykřikl Fritz. "Opravdu tě nic nenapadá?"

"Vůbec nic. Mohu se teď stát dlaždičem."

"To nebude nutné. - Kdybych věděl, že to nebudeš brát jako urážku - -"

"Copak?"

"No, měl bych jeden návrh. Jen se bojím, že je to ode mě hloupost a ty mi to budeš mít za zlé."

"Ale určitě ne! To si vůbec neumím představit."

"Podívej, myslím to takhle - ty už ses občas zajímal o mou práci a sám jsi to pro zábavu zkoušel. Máš pro to velký talent a brzy bys to

uměl lépe než já, protože máš šikovné prsty a jemný vkus. Myslím, že kdyby se hned nenašlo něco lepšího, jestli bys to nechtěl zkusit s naším řemeslem."

Ladidel byl překvapen; na to by nikdy nepomyslel. Holičské povolání mu sice dosud nepřipadalo potupné, ale přece jen málo vznešené. Nyní však klesl z onoho vysokého stupínku a neměl už důvod pohrdat nějakým poctivým zaměstnáním. To také cítil; a dělalo mu dobře, že Fritz tak vychvaloval jeho nadání. Po chvíli úvah minil: "Možná by to nebylo nejhoupější. Ale víš, jsem už přece jen dospělý a také zvyklý na jinou úroveň; bylo by pro mě těžké začínat ještě jednou jako učedník u nějakého mistra." Fritz přikývl. "Jistě, jistě. Tak to také nebylo míněno."

"Jak tedy jinak?"

"Myslím, že by ses mohl u mě naučit, co je ještě třeba se naučit. Bud počkáme, až budu mít vlastní obchod, to už nebude dlouho trvat. Ale už teď bys ke mně mohl nastoupit. Můj mistr rád vezme volenté-ra, který je šikovný a nechce mzdu. Pak bych tě vedl, a jakmile začnu s vlastním podnikem, můžeš u mě nastoupit. Možná pro tebe není snadné zvyknout si na něco takového; ale když má člověk dobré zákazníky, pak to není špatný obchod."

Ladidel s příjemným údivem naslouchal a cítil, že se rozhodlo o jeho osudu. I když krok od notáře k holiči byl jistě krokem zpět, stejně cítil vnitřní uspokojení muže, jenž objevil své pravé povolání a našel cestu, která mu byla souzena.

"Ty, to je velkolepé," zvolal šťastně a podával Kleuberovi ruku. "Teď se zase cítím ve své kůži. Starouš pravděpodobně nebude hned souhlasit, ale musí to pochopit. Taky s ním promluvíš, vid'?"

"Když myslíš" řekl Fritz plaše.

Ted' byl Ladidel tak nadšen svým budoucím povoláním a tak pln horlivosti, že toužil po okamžité zkoušce. Ať Kleuber chtěl nebo ne, musel si sednout a nechat se od přítele oholit, umýt si hlavu a upravit vlasy. A vida, všechno se skvěle podařilo, Fritz sotva musel dát několik drobných rad. Ladidel mu nabídl

cigarety, přinesl lihový vaříč a postavil na čaj, povídal a rychlým vyléčením se ze zármutku přítele nemálo překvapil. Fritz potřeboval delší čas, aby se přizpůsobil změněné náladě, ale Alfredova rozmarnost ho konečně strhla a nechybělo mnoho, aby se jeho přítel jako za starých časů chopil kytary a zazpíval čtverácké písně. Zadržel ho jen pohled na dopis otci, který ještě

ležel na stole a ještě pozdě večer po Kleuberově odchodu ho dlouho zaměstnával. Znovu si ho přečetl, rozhodně s ním nebyl spokojen a nakonec se rozhodl, že přece jen pojedě domů a svou zpověď přednese osobně. Teď už se odvažoval, protože znal východisko z nesnází.

Šestá kapitola

Když se Ladidel vrátil z návštěvy u otce, byl sice trochu tišší, ale dosáhl svého záměru a na půl roku nastoupil jako volontér u Kleube-rova mistra. Chápal, že zpočátku se jeho situace výrazně zhorší, protože už nebude nic vydělávat a měsíční kapesné z domova bylo vyměřeno velmi úsporně. Musel se vzdát svého hezkého pokoje a pronajmout si skromnou komůrku a i jinak se rozloučil s leckterými zvyky, které zřejmě už nebyly přiměřené jeho novému postavení. Nechal si jen kytaru, která mu pomáhala přenést se přes mnohé, a také teď mohl bez omezení pěstovat svůj sklon k dokonalé péči o vlasy a knírek, ruce a nehty. Po krátkém studiu si pořídil účes, který každý obdivoval, a své pleti dopřával kartáčováním, mazáním, potíráním, mydlením, omýváním a pudrováním to nejlepší. Více než to všechno jej však blažilo uspokojení, které nalézal v novém povolání, a vnitřní jistota, že nyní bude provozovat řemeslo, jaké odpovídá jeho talentu a ve kterém má naději vykonat něco významného. Zpočátku ho samozřejmě nechali dělat jen podřadné práce. Musel stříhat vlasy chlapcům, holit dělníky a čistit hřebený a kartáče, brzy však svou schopností při pletení umělých copů získal mistrovi důvěru a po krátkém čekání prožil čestný den, kdy směl obsloužit dobře oblečeného a vznešeně vyhlížejícího pána. Ten byl spokojen a dal mu spropitné a teď to šlo stupeň za stupněm vzhůru. Jen jedinkrát řízl zákazníka do tváře a musel se nechat pokárat, jinak se mu dostávalo téměř stále jen uznání a pochvaly. Zvláště Fritz Kleuber jej obdivoval a teď jej teprve považoval za opravdu vyvoleného. Protože i když sám byl šikovný pracovník, chyběla mu jak vynalézavost, která dokáže pro každou hlavu vytvořit odpovídající účes, tak i lehké, zábavné, příjemné způsoby ve styku se zákazníky. V tom byl Ladidel vynikající a po čtvrt roce někteří zhyčkanější stálí zákazníci už vyžadovali, aby je obsluhoval jen on. Dokázal také mimochodem své

zákazníky přemluvit k častějšímu nákupu nových pomád, vosků na vousy a mýdel, dražších kartáčků a hřebenů; a opravdu, každý musel v těchto věcech ochotně a vděčně přijmout jeho radu, protože on sám vypadal jako záviděníhodně dokonalý muž na svém místě.

Protože práce jej tak zaměstnávala a uspokojovala, nesl každé strádání lehčeji, a tak trpělivě snášel i dlouhé odloučení od Marty Weberové. Pocit studu mu bránil, aby se jí ukázal v nové podobě, dokonce Fritze snažně prosil, aby jeho nový stav před dámami zatajil. To však bylo možné jen nakrátko. Meta, které sestřina náklonnost k hezkému notáři nezůstala utajena, dotírala na Fritze a brzy všechno zjistila. Tak mohla sestře postupně odhalovat, co ví nového, a Marta se dozvěděla nejen o změně povolání svého milovaného, k níž však údajně došlo ze zdravotních důvodů, ale i o jeho nezměněné věrné zamilovanosti. Dále se dozvěděla, že se domnívá, že se před ní musí stydět za svůj nový stav a rozhodně se nemíní ukázat dříve, než to někam dotáhne a bude mít podložené vyhlídky do budoucna.

Jednoho večera se v dívčím pokojíku zase mluvilo o "notáři". Meta ho nadmíru vychvalovala, Marta se však jako vždycky chovala stroze a vyhýbala se tomu, aby přiznala barvu.

"Jen dej pozor," řekla Meta, "ten půjde tak rychle dopředu, že se nakonec bude ženit ještě před mým Fritzem."

"Pro mě za mě, já mu to přeji."

"A sobě také, ne? Nebo ty nikoho míň než notáře nebereš?"

"Vynech mě! Ladidel už bude vědět, kde si má nějakou hledat."

"Doufám, že ano. Jen byl příliš stroze přijat a teď je nesmělý a nemůže najít cestu. Kdyby na něj člověk kývl, přiběhl by po čtyřech."

"To je možné."

"Nepochybně. Mám kývnout?"

"Ty ho chceš? Myslím, že přece už máš jednoho pucifouse."

Meta teď mlčela a v duchu se smála. Chápala, že sestra lituje své dřívější ostrosti. Přemýšlela, jak zapuzeného zase přilákat, a s trochou škodolibosti poslouchala Martiny utajované vzdechy.

Mezitím se opět přihlásil Fritzův starý mistr ze Schaffhausenu a dal vědět, že už by si brzy rád dopřál odpočinku. Ptá se tedy, jak je to s Kleuberovými záměry. Zároveň udal částku, za jakou je jeho obchod k mání a kolik z toho se musí zaplatit hotově. Tyto podmínky byly výhodné a dobře míněné, avšak Kleuberovy prostředky na ně

nestačily, takže teď měl starosti a obával se, aby mu dobrá příležitost osamostatnit se a moci se oženit neunikla. Konečně se přemohl a odepsal a teprve potom vyprávěl celou věc Ladidelovi.

Ten mu vyspílal, že mu o tom nedal vědět dříve, a okamžitě navrhl, že tu záležitost přednese otcí. Když se mu podaří získat ho, mohli by obchod převzít společně.

Starý Ladidel byl překvapen, když za ním přišli oba mladíci se svou žádostí, a nechtěl na ni hned přistoupit. Měl však značnou důvěru ve Fritze Kleubera, který se v rozhodující chvíli tak nezištně ujal jeho syna, a Alfred s sebou také přivezl velmi pochvalné vysvědčení od svého současného mistra. Zdálo se mu, že syn je teď na dobré cestě, a nerad by mu byl házel klacky pod nohy. po několika dnech rozhovorů se rozhodl a sám zajel do Schaffhausenu, aby si všechno prohlédl.

Koupě se uskutečnila a oběma společníkům blahopřáli všichni kolegové. Kleuber se rozhodl, že se na jaře ožení, a požádal Ladide-la, aby mu šel za prvního mládence. Teď už nebylo možné vyhnout se návštěvě u Weberových. Ladidel tam přišel ve Fritzově společnosti, ale srdce mu bušilo tak, že jen stěží vyšel tu spoustu schodů. Nahoře jej přivítala obvyklá vůně a obvyklé pološero, Meta ho s úsměvem pozdravila a stará matka na něj hleděla úzkostlivě a ustaraně. Vzadu ve světlém pokoji však stála Marta, vážná a pobledlá, v tmavých šatech, podávala mu ruku a nebyla tentokrát o mnoho méně zmatená než on. Vyměnili si zdvořilostní pozdravy, navzájem se poptali na zdraví, popíjeli ze staromódních skleněných kalíšků světle červené sladké angreštové víno a přitom hovořili o svatbě a o všem, co k tomu patří. Pan Ladidel požádal o čest, aby směl být kavalírem slečny Marty, a byl pozván, aby zase častěji zašel na návštěvu. Oba si vyměňovali jen samá zdvořilá a bezvýznamná slova, potají však na sebe pohlíželi a jeden druhého považoval za nějak neurčitě, leč příjemně změněného. Aniž si co řekli, oba věděli a cítili, že i ten druhý v té době trpěl, a tajně se rozhodli, že už si nebudou bezdůvodně ubližovat. Zároveň si oba s úžasem všimli, že dlouhé odloučení a vzdorování je neodcizilo, nýbrž sblížilo, a skoro se jim zdálo, že to hlavní je teď mezi nimi v pořádku.

Tak to také bylo a nemálo k tomu přispělo, že Meta a Fritz se na ty dva po mlčenlivé dohodě dívali jako na zaslíbený pár. Když Ladi-del přicházel na návštěvu, zdálo se všem samozřejmé, že přichází

kvůli Martě a chce být především s ní. Ladidel věrně pomáhal při přípravách na svatbu a dělal vše tak horlivě a rád, jako by to byly jeho vlastní oddavky. V tichosti a s nekonečným uměním si však pro Martu vymyslel nádherný nový účes.

Několik dní před svatbou, teď, kdy v domácnosti všechno vřelo, se jednou objevil se slavnostní tváří, vyčkal, až bude s Martou o samotě, a vyznal jí, že má na srdci odvážnou prosbu. Zrudla a doufala, že všechno vytušila, a i když si myslela, že nezvolil vhodný den, nechtěla nic zmeškat a skromně odpověděla, ať jen promluví. Povzbuzen pak přednesl svou prosbu, v níž nešlo o nic jiného než o dovolení, aby směl slečně ve slavnostní den posloužit novým účesem, který si sám vymyslel.

Marta překvapeně souhlasila, že udělají zkoušku. Meta musela pomáhat a nyní Ladidel zažil okamžik, v němž se splnilo jeho staré přání, že držel v rukou Martiny dlouhé světlé vlasy. Zpočátku dívka sice chtěla, aby ji česala jen Meta a on jí radil. To však nebylo proveditelné, takže záhy musel přiložit k dílu vlastní ruku a už se toho nevzdal. Když byl vysoký účes skoro hotov, nechala Meta oba o samotě, údajně jen na okamžik, zůstala však pryč dlouho. Mezitím Ladidel dokončil své umělecké dílo. Marta se viděla v zrcadle královsky zkrášlená a on stál za ní a tu a tam ještě něco vylepšoval. Tu ho přemohlo dojetí a lehce rukou pohlídl tu krásnou dívku po spáncích. A protože se sklíčeně obrátila a pohlédla na něho vlhkýma očima, stalo se samo od sebe, že se nad ni sklonil a políbil ji a ona ho v slzách objala, on před ní

poklekla vstal už jako její milý a ženich.

"Musíme to říci mamince," zazněla pak její první lichotivá slova a on souhlasil, přestože se před zarmoucenou starou vdovou cítil trochu stísněně. Když však před ní stál, držel Martu za ruku a pak o její ruku požádal, stará paní jen lehce potrásla hlavou, bezradně a ustaraně na oba pohlédla a neměla co říci ani pro, ani proti. Zavolala však Metu a teď se sestry objaly, smály se a plakaly, až Meta konečně přestala, oběma rukama odstrčila sestru, držela ji a dychtivě obdivovala její účes.

"Opravdu," řekla Ladidelovi a podala mu ruku, "to je váš mistrovský kousek. Ale nebudeme si teď už tykat?"

Určeného dne se konala v plném lesku svatba a zároveň oslava zasnoubení. Poté Ladidel rychle odcestoval do Schaffhausenu a Kle-uberovi se vydali stejným směrem na svatební cestu. Starý mistr

předal Ladidelovi obchod a ten v něm okamžitě začal pracovat, jako by nikdy nedělal nic jiného. Ve dnech, jež zbývaly do Kleuberova příjezdu, starý mistr ještě pomáhal a bylo to třeba, protože dveře obchodu se netrhly. Ladidel záhy zjistil, že se mu tady bude dařit, a když Kleuber se svou ženou přijel na parníku z Kostnice a on jim šel naproti, už cestou předestřel své návrhy na budoucí rozšíření obchodu. Příští neděli si přátelé i s mladou paní vyšli k Rýnskému vodopádu, kterým v tomto ročním období protékalo bohatě vody. Zde spokojeně poseděli pod stromy s mladým listím, dívali se, jak padá zpěněná voda, a mluvili o minulosti. "Ano," řekl zamyšleně Ladidel a pohlédl dolů na bouřící proud, "příští týden bych skládal zkoušku."

"Je ti to lito?" zeptala se Meta. Ladidel neodpověděl. Zavrtěl hlavou a smál se. Potom vytáhl z náprsní kapsy malý balíček, a když ho rozbalil, bylo v něm půl tuctu jemných koláčků, z nichž nabídl ostatním a sám si také vzal.

"Pěkně začínáš," smál se Fritz Kleuber. "Myslíš, že obchod už tolik vynáší?"

"Vynáší," přikývl Ladidel s plnou pusou. "Vynáší a musí vynášet ještě víc."

Návrat domů

Gerbersauští rádi vandrují a je zvykem, že mladý člověk uvidí kus světa a cizí mravy, dřív než se osamostatní, ožení a navždy podlehe neodolatelné moci domácích obyčejů. Většina však už po krátkém putování objeví výhody domova a vrátí se a je vzácností, když někdo uvízne v cizině až do pozdních mužných let, nebo dokonce napořád. Přece jen se to však čas od času stane a ten, kdo to udělá, bývá pak proti své vůli v rodném městě uznávanou, byt velmi kritizovanou slavnou osobností.

Jednou z takových osob byl August Schlotterbeck, jediný syn jir-cháře Schlotterbecka na Lázeňské louce. Vydal se jako ostatní mladí lidé na zkušenou, a to jako obchodník, neboť jako chlapec byl slabý, a byl proto shledán pro jirchářství neschopným. Později se ovšem ukázalo, že křehkost a slabost byly jen rozmarem dospívání a z Augusta byl opravdu silný a houževnatý mladík. Začal však už s obchodnickým povoláním a v písařském kabátku shlížel na řemeslníky trochu svrchu, vlastního otce nevyjímaje. Ať už tím, že starý Schlot-terbeck proto ztratil otcovskou něhu, nebo tím, že z nedostatku dalších synů se jednou přece jen musel vzdát představy, jak staré Schlotterbeckovo jirchářství zachová rodině - zkrátka na stará kolena začal obchod zjevně zanedbávat a užívat si a nakonec svému jedinému synovi zanechal podnik natolik zadlužený, že August musel být rád, když se ho za pakatel zbavil a prodal jednomu mladému jircháři.

Možná právě proto zůstal August v cizině, kde se mu ostatně dobře dařilo, déle, než bylo nutné, a nakonec už vůbec nemyslel na návrat domů. Když mu bylo něco přes třicet a nenašel podnět ani k založení vlastního obchodu, ani k ženění, zachvátila jej pozdní žízeň po cestování. Poslední léta pracoval za dobrý plat v jednom průmyslovém městě ve východním Švýcarsku, teď se toho místa vzdal a vypravil se do Anglie, aby se něco přiučil a nezrezivěl. Přestože se mu Anglie a město Glasgow, kde vzal práci, nijak zvlášť nelíbily, přece jen si tam nakonec zvykl na světoobčanství a neomezenou svobodomyšlnost, a pocit sounáležitosti s domovem ztratil nebo ho rozšířil na celý svět. A protože jej nic nedrželo, přišla mu velmi vhod nabídka z Chicaga, aby tam jako ředitel vedl továrnu, a záhy v Americe zdomácněl stejně

nebo stejně málo jako na dřívějších místech. Už dávno na něm nikdo nepoznal, že je z Gerbersau, a když se občas

sešel s krajany, což se stávalo jednou za několik let, vítal je a choval se k nim stejně přívětivě a zdvořile jako k jiným lidem, takže se o něm doma šířila pověst, že se z něho stal sice vlivný boháč, ale také americký domýšlivec.

Když se domníval, že se po letech v Chicagu dost naučil a dost si uspořil, rozjel se za svým jediným přítelem, Němcem z jižního Ruska, v jeho domově si brzy otevřel malou továrnu, která ho živila, a požíval tam dobré pověsti. Oženil se s dcerou svého přítele a myslel si, že má na zbytek života vystaráno. Ale další události se odvíjely jinak, než si představoval. Nejprve ho mrzelo a znepokojovalo, že zůstává bezdětný, a jeho manželství tak ztratilo klid a spokojenost. Potom mu žena umřela, což ho přece jen bolelo, a statný muž poněkud zestárl a začal být zamyšlený. Po několika dalších letech začaly obchody jít hůře a v důsledku politického neklidu nakonec povážlivě váznout. Když pak o rok později ještě zemřel i jeho přítel a tchán a on zůstal úplně osamocen, byl s mužovým klidem a usazeností konec. Poznal, že přece jen není jeden kus země stejný jako druhý, alespoň ne pro toho, jehož mládí a šťastné období se chýlí ke konci. Stále více uvažoval o tom, jak by si ještě mohl zajistit klidné stáří, a protože obchody už ho příliš nelákaly, na druhé straně však ztratil chuť putovat i pružnost dřívějších let, kroužila touha a naděje stárnoucího továrníka k jeho vlastnímu údivu stále těsněji a lačněji kolem rodné země a kolem městečka Gerbersau, na něž za desetiletí pomyslel jen zřídka a bez dojetí.

Jednoho dne se s rychlostí a klidem dřívějších časů rozhodl, že se zbaví takřka nevýdělečné továrny a opustí zemi. Bez rozmýšlení prodal svůj podnik, potom dům a nakonec všechno vybavení domácnosti, uvolněný majetek zatím uložil do jihoněmeckých bank, sbalil si věci a přes Benátky a Vídeň cestoval do Německa.

S uspokojením vypil na jedné pohraniční zastávce první bavorské pivo po mnoha letech, ale když jména měst začala znít domáctěji a když nářečí spolucestujících stále jasněji odkazovalo na Gerbersau, zachvátil světoběžníka silný neklid, až sám sebou překvapen naslouchal téměř s bušením srdce vyvolávání stanic a v tvářích nastupujících nacházel samé dobře známé a skoro příbuzensky působící rysy. A konečně vlak sjížděl poslední strmý úsek v dlouhých zatáčkách do údolí a dole leželo nejprve malé a od zatáčky k zatáčce větší a bližší a skutečnější městečko na řece, u úpatí hor porostlých jedlovými

lesy. Cestující cítil, jak se mu svírá srdce. Že dosud přetrvává celý tenhle svět, řeka a radniční věžička, uličky a zahrady, to na něj doléhalo jakousi výčitkou, že to všechno tak dlouho zanedbával, že na to zapomínal, že to poztrácel ze srdce.

Dojetí však netrvalo dlouho, na nádraží pan Schlotterbeck vystoupil a chopil se své žluté kožené cestovní brašny jako muž, který je na obchodní cestě a těší ho, že při té příležitosti zase jednou vidí jedno z míst známých z dřívějška. Na stanici uviděl pacholky ze tří hostinců, což na něj udělalo dojem pokroku a vývoje, a protože jeden měl na čepici jméno starého hostince U Labutě, na který si Schlotterbeck z minulosti vzpomínal, dal mu své zavazadlo a šel do města pěšky.

Pomalou krácející cizinec k sobě přitahoval leckterý pohled, on si toho však nevšímal. Našel v sobě zase svou někdejší zvědavou cestovní náladu a prohlížel si to staré hnízdo pozorně, aniž spěchal s pozdravy, otázkami a scénami znovupoznávání. Nejprve kráčel trochu pozměněnou Nádražní ulicí k řece, na jejíž zelené hladině jako kdysi plavaly husy a k níž se jako odedávna domy obracely svými neudržovanými zadními stěnami a zahrádkami. Potom přešel přes horní můstek a nezměněnými chudými a úzkými uličkami kráčel do končin, kde kdysi bývalo Schlotterbeckovo jirchářství. Tam však marně hledal vysoký dům se štítem a velkou travnatou zahradu s koželužskými jámami. Dům zmizel a zahrada i koželužské prostranství byly zastavěny. Stísněně a pohněvaně se odvrátil a šel dál, že se podívá na tržiště, které mělo svou starou podobu, jen se mu zdálo menší a také mohutná radnice byla méně pěkná, než jak ji nosil ve vzpomínkách.

Navrátilce pro začátek viděl dost a bez potíží našel cestu k Labuti, kde požádal o dobré jídlo a byl připraven na první poznávací scénu. Rodina bývalého hostinského tam však už nebyla a jednalo se s ním úplně jako s vítaným, ale cizím hostem. Teď si teprve všiml, že jeho vyjadřování a výslovnost, které po

celá ta léta vždy považoval za ryze švábské a sotva pozměněné, zde zní cize a podivně a číšnice jim rozumí jen s určitou námahou. Nápadné bylo i to, že při jídle vrátil salát a žádal nový, který si pak sám dochutil, a že místo sladkého moučnicku, z něhož v Gerbersau sestává každý dezert, žádal kompot a toho snědl celý hrnec. A když si po jídle přitáhl druhou židli a položil na ni nohy, aby si trochu odpočinul, hostinští a ostatní hosté tím byli

velmi překvapeni. Host u vedlejšího stolu, jehož tento cizí zvyk rozčílil, vstal a oťel svou židli kapesníkem, přičemž řekl: "Úplně jsem zapomněl ji oťít. Jak snadno se mohlo stát, že si na ni někdo položil své špinavé holínky." Ostatní se tiše smáli, Schlotterbeck však po něm jen otočil hlavu a hned ji zase vrátil zpátky, složil ruce a zažíval dál.

Za hodinu vstal a znovu procházel celým městem. Zvědavě nahlížel výlohami do krámů a dílen, aby zjistil, zda tu nebo tam ještě nezůstal někdo z těch úplně starých, kteří byli staří už za jeho časů. Z těch však zatím uviděl jít přes ulici pouze jednoho učitele, u něhož kdysi maloval na tabuli svou první abecedu. Muži muselo být hodně přes sedmdesát, ale krácel ještě docela vzpřímeně a spokojeně, byl však zestárlý a zřejmě už dlouho mimo službu, přece však byl jasně k poznání podle klenutého nosu a dokonce i pohybu. Schlotterbeck měl chuť jej oslovit, zdržoval ho však stále ještě lehký strach před bouří pozdravů a stisků rukou. Šel tedy bez pozdravů dál, mnozí jej pozorovali, ale nikdo ho nepoznal, a tak strávil tento první den doma jako nepoznaný cizinec.

Oč méně se mu dostalo uvítání od lidí, o to zřetelněji a naléhavěji hovořilo město samo ke svému navráťivšímu se dítěti. Všude sice byly změny a novoty, vzhledem však městečko nezestárla ani se nezměnilo, dívalo se na příchozího důvěrně a mateřsky, takže se zde cítil dobře a v bezpečí a desetiletí ciziny a cestování a dobrodružství se zázračně smršťovala a roztávala, jako by byla jen odbočkou a malou oklikou. Obchodoval a peníze vydělával tady i tam, v daleké zemi si také vzal ženu a ztratil ji, měl se tam dobře a poznal i utrpení, ale patřil jenom sem, jen tady měl domov, a přestože byl považován za cizince, připadal si zde úplně jako doma a ze stejného těsta jako tito lidé, uličky a domy.

Novoty ve městě se mu docela líbily. Zjistil, že také zde přibýlo práce a vzrostly potřeby, i když s mírou, a plynárnu a novou budovu obecné školy také schválil. Obyvatelé se jemu, který si tyhle věci v cizině dobře okoukl, jevíli jako velmi dobře zachovalí, ačkoli už nebyli tak ryze domorodí jako kdysi, kdy vnuci přistěhovalců byli většinou ještě považováni za cizince. Pěknější obchody byly zřejmě ještě všechny v rukou zdejších rodáků, přírůstek vetřelců byl nápadný jen mezi dělnictvem. Musel tedy z dřívějšíka ještě přetrvávat neporušený měšťanský život a dalo se očekávat, že navrátilce, i když

byl dlouho nepřítomen, se zde bude moci brzy zabydlet a zdomácnět.

Zkrátka domov, který si muž v dobách prožívaných v cizině zbytečně neidealizoval stýskáním a nadšeným vzpomínáním, mu nyní připadal líbezný a on vdechoval kouzlo, kterému neodolal. Když se brzy večer vrátil do hostince, měl dobrou náladu a nelitoval, že se na tuto cestu vydal. Předsevzal si, že tu nejprve nějaký čas zůstane a vyčká, a když i potom jeho uspokojení vydrží, usadí se tady.

Bylo to zvláštní chodit jako v masce mezi samými spolužáky, kamarády a příbuznými. Ale pohodlné, očekáváním naplněné inko-gnito starého světoběžníka brzy skončilo. Po večeři přinesl hostinský U labutě svému hostu knihu návštěv a zdvořile jej požádal, aby vyplnil rubriky. Neudělal to ani tak proto, že to bylo nezbytně nutné, ale protože už se mu nechtělo lámat si dál hlavu nad původem a postavením cizince. A host vzal silnou knihu, chvíli si četl jména dřívějších hostů, potom vzal hostinskému z ruky namočené pero a silným, čitelným písmem svědomitě vyplnil všechny kolonky Hostinský poděkoval, posypal stránku pískem a vzdálil se s foliantem jako s kořistí, aby hned za dveřmi utišil svou zvědavost. Četl: Schlotterbeck August - z Ruska - na obchodní cestě. A i když neznal mužův původ a příběh, měl pocit, že jméno Schlotterbeck přece jen odkazuje na někoho z Gerbersau. Hostinský se vrátil do jídelny a s respektem zapředel s cizincem rozhovor. Začal s rozkvětem a růstem zdejšího města, mluvil o vylepšených ulicích a nových železničních přípojkách, zmínil se o městské politice, vyjádřil se k loňským dividendám akciové společnosti přádelny vlny a po čtvrt hodině uzavřel nevinnou otázkou, zda pán nemá tady v místě příbuzné. Na to Schlotterbeck klidně odpověděl, že ano, že tady má příbuzné, na nikoho se však neptal a projevoval tak málo zvědavosti, že rozhovor záhy vázl a hostinský se musel stáhnout. Host četl

noviny a nevšímal si hovoru u sousedního stolu a brzy odešel do svého pokoje.

Mezitím už zápis do knihy hostů a povídání s hostinským od Labutě ve vši tichosti udělaly své, a zatímco August Schlotterbeck nic netuše se spokojeně v dobré posteli ustlané po zdejších způsobu oddával prvnímu spánku a snu ve vlasti, zvěst o jeho příjezdu vyvolala v mnoha lidech čilost a povídavost a jeden dokonce nemohl spát. Byl to Augustův vlastní bratranec a nejbližší příbuzný, obchodník Lukas Pfrommer ze Špitálské uličky. Vlastně to byl knihař a dříve dost dlouho spravoval školákům jejich poničené slabikáře a paní soudco-

vé každý půlrok svazoval zahrádkářský časopis, také vyráběl sešity a rámoval domácí požehnání, podlepováním a vypínáním zachovával pro svět dřevořezy hrozící rozpadnutím a dodával kancelářím šedé a zelené desky na spisy, obaly a pořadače. Přitom nenápadně něco ušetřil a dal na stranu, rozhodně neměl starosti. Když se pak časy změnily, téměř všichni drobní řemeslníci si otevřeli nějaký obchod, z větších se stali továrníci. Tehdy i Pfrommer proboural přední frontu svého domku a zasadil tam výlohu, vzal úspory z banky a otevřel si obchod s papírem a galanterií, kde prodávala jeho žena, která proto zanedbávala domácnost a děti, zatímco muž nadále pracoval v dílně. Obchod však teď byl hlavní, alespoň před lidmi, a i když nevydělával více než řemeslo, přece jen stál víc a byly s ním větší starosti. Tak se z Pfrommera stal obchodník. Časem si zvykl na toto vážené a významnější postavení, už nikdy se na ulici neukazoval v zelené zástěře, ale vždycky jen v pěkném kabátě, naučil se pracovat s úvěry a hypotékou a dokázal si sice udržet čest, ta čest mu však přišla mnohem draž než dříve. Zásoby už neprodejných novoročních přání, obrázků, alb, prošlých doutníků a drobností vybledlých za výlohou rostly a nezřídka se mu zjevovaly ve snu. A jeho paní, dříve veselá a příjemná ženuška, se zvolna proměňovala v neklidnou ustaranou ženu, do jejíž zestárlé tváře se sladce strnulý obchodnický úsměv vůbec nehodil.

Schlotterbeckova bratrance včera večer kolem deváté, když seděl s novinami u lampy, k jeho velkému překvapení navštívil hostinský od Labutě. Přijal jej s údivem, on se však ani nechtěl posadit, ale prohlásil, že se hned zase musí vrátit k hostům, mezi nimiž ostatně pana Pfrommera v poslední době bohužel směl vídat jen zřídka. Je však toho názoru, že mezi spoluobčany a sousedy je drobná laskavá službička samozřejmostí a věci cti, proto mu chce velmi důvěrně sdělit, že ode dneška u něj bydlí cizí pán s dobrými mravy, zapsal se jako Schlotterbeck a udává, že přijel z Ruska. Tu Lukas Pfrommer vyskočil a zavolal ženu, která už byla v posteli, udýchaně shledával vysoké boty, hůl a nedělní klobouk, a dokonce si ještě ve spěchu umyl ruce, aby pak poklusem chvátal za hostinským k Labuti. Tam však už ruského bratrance nezastihl v jídelně, ale přece jen se neodvážil vyhledat jej v pokoji, neboť jej nutně napadlo, že kdyby bratranec podnikl tu velkou cestu extra kvůli němu, už by ho byl doma navštívil. A tak vzrušeně vypil půl litru heilbronnského za šedesát,

aby hostinskému prokázal čest, naslouchal zábavě několika stálých hostů a střežil se prozradit něco o vlastním účelu svého pobytu zde.

Ráno, sotvaže Schlotterbeck sešel na kávu, nejistě se k jeho stolu přiblížil starší muž menšího vzrůstu, který zřejmě už hodnou chvíli čekal u své sklenky třešňovice, a pozdravil jej nesmělou poklonou.

Schlotterbeck řekl dobré ráno a dál si mazal med na chleba s máslem; návštěvník však zůstal stát, přihlížel a odkašlal si jako řečník, aniž však ze sebe vypravil něco srozumitelného. Teprve když na něj cizinec tázavě pohlédl, rozhodl se přistoupit s druhým komplimentem ke stolu a začít s vysvětlováním.

"Jmenuji se Lukas Pfrommer," řekl a s očekáváním se podíval na příchozího z Ruska.

"Tak," odvětil ten, aniž projevil rozrušení. "Jste knihař, smím-li se ptát?"

"Ano, obchodník a knihař ve Špitálské uličce. Vy jste -"

Schlotterbeck uznal, že je nyní odhalen, a už se nepokoušel něco skrývat.

"Tak to jsi můj bratranec," řekl prostě. "Už jsi snídal?"

"Tak přece," zvolal triumfálně Pfrommer. "Už bych tě sotva poznal."

S náhlou radostí podával bratranci ruku a teprve po mnoha gestech dojetí si dokázal sednout ke stolu.

"Ach bože," zvolal pohnutě, "kdo by si pomyslel, že tě jednou uvidíme. Z Ruska! Jsi na služební cestě?"

"Ano, vezmeš si doutník? Co tě sem vlastně přivedlo?"

Ach, knihaře sem přivedlo mnohé, o čem zatím pomlčel. Zaslechl, že bratranec je zase ve městě, a neměl už klid. Díky bohu, teď jej tedy viděl a přivítal; celý život by mu bylo líto, kdyby jej někdo předešel. A bratranec je zdravý? A copak dělá milá rodinka?

"Díky. Moje žena zemřela před čtyřmi lety."

Pfrommer sebou zděšeně trhl. "Ne, je to možné?" zvolal s hlubokou bolestí. "A my jsme vůbec nic nevěděli a nemohli jsme ani kon-dolovat! Přijmi mou upřímnou soustrast, bratranče!"

"Nech být, je to už dlouho. A jak je to u tebe? Stal se z tebe obchodník?"

"Tak trochu. Člověk se zkrátka snaží udržet nad vodou a pokud možno dát něco stranou pro děti. Vedu také opravdu dobré doutníky. - A co ty? Co dělá továrna?"

"Té jsem se vzdal."

"Vážně? A pročpak?"

"Nešly obchody. Byl u nás hladomor a povstání."

"Jo, to Rusko! Vždycky jsem se trochu divil, že jsi začal podnikat zrovna v Rusku. Už ta despotie a potom nihilisté a celý ten úřednický aparát, musí to být zlé. Vždycky jsem se o to trochu zajímal, chápeš, když jsem přece věděl, že tam žije příbuzný Ten Pobědonoscev --"

"Ano, ten také ještě žije. Ale promiň, politice jistě rozumíš lépe než já."

"Já? Člověk si něco přečte v novinách, ale - - No a jaké obchody děláš teď? Ztratil jsi hodně?"

"Ano, dost."

"A to říká tak klidně! Je mi to líto, bratranče! Neměli jsme tady ani tušení."

Schlotterbeck se pousmál.

"Ano," řekl zamyšleně, "tehdy, v nejhorších dobách, mi napadlo, že bych se snad obrátil tady na vás. No ale nakonec to šlo i tak. Bylo by to také hloupé. Kdo by tak vzdálenému příbuznému, kterého už sotva zná, ještě házel peníze na úpadek."

"Ach, bože můj - říkáš úpadek?"

"No ano, mohlo se to stát. Ale jak říkám, našel jsem pomoc jinde..."

"To od tebe opravdu nebylo správné! Podívej, my jsme chudáci a tu svou trochu dost nutně potřebujeme, ale že bychom tě nechali na holičkách, ne, nebylo správné, že sis to mohl myslet."

"No, uklidni se, je to tak lepší. Jakkak se daří tvoji ženě?"

"Děkuji, dobře. Jsem osel, skoro bych tou radostí zapomněl, že tě mám pozvat na oběd. Přijdeš, vid'?"

"Dobře, děkuji. Cestou jsem koupil pár drobností pro děti, to bys mohl vzít a prozatím ode mě pozdravovat svou paní."

Tak se ho zbavil. Knihař potěšeně odcházel domů s balíčkem, a protože se ukázalo, že obsah je velmi noblesní, jeho mínění o bratrancových obchodech zase stoupl. Ten byl mezitím rád, že má hovorného muže z krku, a vydal se na radnici, aby předložil svůj pas a přihlásil se tady k pobytu na dobu neurčitou. Ani toho přihlášení nebylo třeba, aby se po městě rozneslo, že se Schlotterbeck vrátil. Stalo se tak bez jeho přičinění jakousi tajemnou

bezdrátovou telegrafií, takže teď jej na každém kroku někdo volal, vítal nebo si ho alespoň prohlížel a zdravil pozvednutím klobouku. Už se o něm vědělo opravdu hodně, jmenovitě jeho majetek však v ústech lidí rychle nabyl knížecí velikosti. Někteří při předávání zprávy dál ve spěchu zaměnili Chicago za San Francisco a Rusko za Turecko, jen majetek získaný neznámými obchody zůstal pevnou veličinou a v příštích dnech se to v Gerbersau hemžilo pověstmi, které se, podle temperamentu a fantazie vypravěčů, pohybovaly mezi půl milionem a deseti miliony a pokud jde o způsob jeho nabytí, mezi válečnými dodávkami a obchodem s otroky. Vzpomínalo se na dávno zemřelého jircháře Schlotterbecka a na mládí jeho syna, našli se tací, kteří si ho ještě pamatovali jako učedníka a jako školáka a jako birmovance, a jedna zemřelá manželka továrníka byla uváděna jako jeho nešťastná mladická láska.

Sám se těch historek mnoho nedoslechl, protože ho to nezajímalo. Onoho dne, kdy byl pozván k bratrancovu stolu, jej z jeho manželky a děti zachvátila nepřekonatelná hrůza, tak špatně před ním maskovali spekulace o bratrancu, po němž budou dědit. Aby měl klid, poskytl příbuznému, který si tolik stěžoval, menší půjčku, zároveň však začal být velmi chladný a skoupý na slovo a prozatím zdvořile

poděkoval za další pozvání. Žena byla zklamaná a uražená, ale před svědky se u Pfrommerů mluvilo o bratranci jen s úctou.

Ten ještě několik dní bydlel U labutě. Potom si našel byt, který se mu zamlouval. Nad městem byla postavena nová silnice vedoucí k lesům, zatím jen pro potřebu několika kamenolomů, které ležely trochu výš. Avšak stavitel, který v této poněkud obtížně dosažitelné, leč nádherné poloze věřil budoucí obchod, postavil na začátku nové cesty, na pozemku koupeném ještě za pár krejcarů, tři malé domky s bílou omítkou a hnědými trámy. Odtud byla vyhlídka shora na staré město, dále bylo v údolí vidět řeku protékající loukami a naproti červené skály, a vzadu byl hned blízko jedlový les. Z těch tři speku-lantských domečků byl jeden hotový, ale prázdný, další si už před třemi lety koupil jistý soudní exekutor ve výslužbě a třetí se teprve stavěl. Exekutor už tady nebyl. Nesnesl nečinný život a po krátké době podlehl jedné staré chorobě, kterou do té doby několik desetiletí překonával prací a humorem. V domku teď žila úplně sama se starší švagrovou vdova po exekutorovi, opravdu svěží a čistá ženuška, o níž bude ještě řeč.

V prostředním domě, vzdáleném asi sto kroků od vdovina sídla a novostavby, se teď usadil Schlotterbeck. Pronajal si dolní patro, kde byly tři pokoje a kuchyně, a protože neměl chuť jíst tady nahoře úplně sám, koupil si a pronajal jen postel, stoly, židle, pohovku, kuchyni nechal prázdnou a najal si na denní posluhu ženu, která docházela dvakrát za den. Kávu si ráno jako dříve, za dlouhých staromládenec-kých let, vařil sám na lihovém vařiči, v poledne a večer jedl ve městě. Malé zařizování ho na nějakou chvíli příjemně zaměstnalo, také došly jeho kufrы z Ruska, jejichž obsah zaplnil prázdné skříně. Denně dostával a četl několikery noviny, mimo jiné dvoje zahraniční, a také se rozvinula čilá korespondence, mezitím vykonal tu a tam ve městě nějaké návštěvy, zčásti u příbuzných a známých, zčásti u obchodníků, jmenovitě v továrnách. Neboť beze spěchu, leč pozorně hledal příležitost podílet se penězi a prací na nějakém živnostenském podniku. Při tom postupně navazoval některé vztahy i k měšťanské společnosti svého otcovského města. Byl tam i onam zván, i do společenských spolků a ke stálým stolům honorace. Vlídně a se způsoby scestovalého majetného muže se tu i tam něčeho zúčastnil, aniž se napevno zavázal, ale také aniž věděl, jak mnoho je za zády kritizován.

August Schlotterbeck navzdory svému bystrému pohledu žil v zajetí klamu, pokud šlo o něj samého. Pravda, myslel si, že stojí trochu nad svými krajany, žil však s pocitem, že je gerbersauský člověk a ve všem podstatném se opravdu zase hodí na staré místo. A to nebyla tak úplně pravda. Nevěděl, jak velmi se jazykem a způsobem života, myšlením a zvyky liší od svých spoluobčanů. Ti to takto považovali za lepší, a i když Schlotterbeckova dobrá pověst byla v bezpečí ve stínu jeho peněženky, přece jen se o něm říkalo opravdu hodně věcí, které by byl nerad slyšel. Mnohé, co dělal ze staré zvyklosti nic zlého netuše, zde vzbudilo kritiku a nelibost, lidem se zdála jeho řeč příliš uvolněná, jeho výrazy příliš cizí, jeho názory americké a jeho nenucené chování ke každému obtížné a málo noblesní. Se svou posluhovačkou mluvil stejně jako se starostou města, nechával se zvat ke stolu, aniž během sedmi dnů vykonal zdvořilostní návštěvu, ve společnosti mužů se sice nezúčastňoval oplzlého šuškaní, ale věci, které se mu jevily přirozené, nevinně říkal i v rodinách za přítomnosti dam. Zvláště v úřednických kruzích, které stály ve městě nejvýše a udávaly tón, ve sféře mezi nejvyšším správním

úředníkem a nejvyšším poštním, si nikoho nezískal. Tento malý, úzkostlivě strážný svět úředních mocipánů a jejich žen, plný vzájemné úcty a ohledů, kde každý zná poměry druhého až do poslední nitky a každý sedí ve skleněném domě, se z navrátilivšího se světoběžníka těšil o to méně, že nemohl doufat v nějaké výhody z jeho pohádkového bohatství. A v Americe si Schlotterbeck zvykl považovat úředníky prostě za zaměstnance, kteří jako ostatní lidé dělají za peníze svou práci, zatímco v Rusku je poznal jako ohavnou kastu, u které něco zmohou jen peníze. Když mu nikdo nedal pokyny, bylo pro něj těžké správně pochopit posvátnost titulů a celou tu křehkou důstojnost těchto kruhů, ukázat na pravém místě žárlivost, neplést si vrchní sekretáře a nižší sekretáře a ve společenském styku všude nasadit správný tón. Jako cizinec neznal ani spleť rodinné historie a občas se mu bezděky mohlo přihodit, že v domě oběšencově mluvil o provaze. Pod příkrovem nezničitelné zdvořilosti a nejuctivějšího úsměvu se tak skládaly malé položky jeho poklesků v pečlivě zanášené sumy, o nichž neměl tušení, a kdo mohl,

škodolibě tomu přihlížel. Také další bezelstnosti, jichž se Schlotterbeck s nejčistším svědomím dopustil, byly přijímány ve zlém. Dokázal se někoho, jehož vysoké boty se mu líbily, bez dlouhých úvodů zeptat na jejich cenu. A advokátovy manželky, která ke svému zoufalství musela pykat za neznámé hříchy svých předků tím, že jí od narození chyběl levý ukazováček, a která se dovedně a horlivě snažila tuto vadu skrývat, se s upřímným soucitem zeptal, kdy a kde přišla o prst. Muž, jenž si po desetiletí v různých zemích chránil svou kůži a prováděl své obchody, nemohl vědět, že se člověk nesmí zeptat místního soudce, co stály jeho kalhoty. Dobře se naučil být v rozhovoru s každým zdvořilý, věděl, že některé národy nejedí vepřové maso a jiné holuby, že se člověk mezi Rusy, Armény a Turky vyhýbá tomu, aby se přihlásil k jedinému správnému náboženství; ale že uprostřed Evropy existují velké společenské kruhy a stavy, v nichž je považováno za hrubost volně hovořit o životě a smrti, jídle a pití, penězích a zdraví, to zůstalo tomuto odrodilci z Gerbersau skryto.

V podstatě mu také mohlo být jedno, zda jsou s ním lidé spokojeni, protože na ně kladl málo nároků, mnohem méně, než oni na něho. Chodili za ním pro příspěvek na nejrůznější dobré účely a on vždycky dal podle své úvahy. Poděkovali za to velmi zdvořile a zase záhy přišli s novou prosbou, ale spokojenost byla i v tomto ohledu jen

poloviční a čekalo se zlato a bankovky tam, kde bylo jen stříbro.

Při každé cestě dolů do města, tedy několikrát denně, procházel pan Schlotterbeck kolem roztomilého malého domku paní Entrissové, vdovy po soudním exekutorovi, která tu ve společnosti mlčenlivé a přihlouplé švagrové vedla velmi tichý život.

Ještě dobře zachovala a pro život nikoli ztracená vdova si mohla užívat svobody a malého majetku a trávit čas vcelku příjemně a zábavně. Bránila jí v tom však její povaha i pověst, jakou si za léta strávená v Gerbersau získala. Pocházela z Bádenska a kdysi byla už z ohledu na svého muže, jenž byl ve městě oblíben, přijata vlídně a s očekáváním. Ale časem se o ní vytvořila nedobrá pověst, jejímž skutečným kořenem byla její přehnaná spořivost. Řeči z ní udělaly jedovaté lakomství, a protože se žena prostě nezalíbila, nabalovalo se při povídání jedno na druhé a byla vyhlášena nejen jako lakomec a držgrešle, ale také jako domácí saň. Soudní exekutor skutečně nebyl takový, aby o vlastní ženě mluvil špatně, ale přece jen nezůstalo skryto, že veselý a společenský muž nehledá potěšení a odpočinek ani tak doma u své manželky, jako spíše u koníčka nebo u labutě při večerním posezení u piva. Ne že by se z něj stal piják, pijáci se v Gerbersau mezi ctěným měšťanstvem vůbec nevyskytovali. Ale přesto si zvykl trávit část svého volného času v hostinci a také přes den si občas zajít na sklenici. Navzdory chatrnému zdraví pokračoval v takovém životě tak dlouho, až mu lékař a úřady doporučily, aby se vzdal své namáhavé funkce a v důchodu žil pro své chatrné zdraví. Ale když byl penzionován, vedlo se mu spíše hůř a teď byli všichni zajedno, že mu domov ztrpčuje žena a že to ona od samého začátku úpadek toho dobrého muže zavinila. Zůstala sama se švagrovou a nenašla ani útěchu žen, ani mužské ochránce, přestože kromě domu bez dluhů tu ještě byl nějaký majetek. Neoblíbená vdova však zřejmě osamělostí nijak nesnesitelně netrpěla. Držela dům a domácnost, spořitelní knížku a zahradu v nejlepším pořádku a měla s tím dost co dělat, neboť švagrová trpěla pozvolným zatemňováním rozumu a nedělala nic jiného, než že přihlížela a tiché dny trávila tím, že si mnula a třela nos a často si prohlížela staré obrázkové album. Gerbersauští, aby řeči o té ženě neustaly ani po mužově smrti, si vymysleli, že drží to ubohé stvoření příliš zkrátka, dokonce v hrozném zajetí. Povídalo se, že duševně chorá trpí hladu, musí vykonávat těžkou práci a jistě to všechno už dlouho nevydrží, což je také zá-

jmem Entrissové a jejím úmyslem. Protože tyto klepy byly čím dál veřejnější, musely nakonec úřady něco podniknout a jednoho dne se v domě překvapené ženy objevil starosta s vrchním úředním lékařem, proslavil cosi vážného a nabádavého o odpovědnosti, chtěl vidět, jak nemocná bydlí a spí, co dělá a co jí, a uzavřel pohružkou, že jestli nebude všechno shledáno bez závady, musí být pomatená umístěna ve státní nemocnici, samozřejmě na náklady paní Entrissové. Ta se chovala chladně a odpověděla, jen ať si všechno prohlédnou. Její švagrová je neškodná a není nebezpečná a jestli se o nemocnou chtějí postarat jinak, ona může být jen ráda, musí to však být na náklady města a navíc pochybuje o tom, že to pak to ubohé stvoření bude mít lepší než u ní. Prohlídka ukázala, že nemocná v ničem netrpí újmy a po dobře

míněné otázce, zda by třeba chtěla žít jinde, kde by se měla moc dobře, se strašně polekala a úpěnlivě se držela švagrové. Lékař zjistil, že je dobře živěná, nejsou na ní žádné stopy těžké práce a rozpačitě odešel spolu se starostou.

Pokud jde o lakotu paní Entrissově, může se o ní soudit různě. Je snadné kárat charakter a způsob života bezbranné ženy. Je jisté, že byla spořivá. Chovala nejen k penězům, ale ke každému majetku a každé sebemenší hodnotě hlubokou úctu, takže jí bylo zatěžko něco vyhodit nebo nechat zajít. Z peněz, které její muž svého času nosil do hostince, jí ještě dnes bylo líto každého krejcaru jako nenapravitelné nespravedlivosti a je možné, že proto se rozbila svornost jejich manželství. Tím horlivěji se pokoušela to, co manžel tak lehkomyšlně utratil, přivést zpátky přesným vedením domácích účtů a pilnou prací. A nyní, když zemřel a z domu zbytečně nevyšel ani tolar a část úroků mohla být každoročně převedena na kapitál, prožívala dobrá hospodyně pozdní uspokojení. Ne že by si dopřávala. něco víc, než bylo nutné, šetřila spíše víc než dříve, ale vědomí, že to nese ovoce a pomalu se sčítá, jí propůjčovalo spokojenost, kterou se rozhodla nikdy neohrozit.

Zvláštní radost a zadostiučinění pociťovala paní Entrissová, když mohla něčemu bezcennému vrátit cenu, něco najít nebo získat, něco odhozeného přece jen potřebovat nebo něco zavrženého zhodnotit. Tato vášeň v žádném případě nebyla zaměřena jen na čistý užitek, protože tady opouštělo její myšlení a chtění úzký kruh nutnosti a pozvedalo se do oblasti estetické. Paní soudní exekutorová nebyla proti kráse a luxusu, také měla ráda všechno hezké a příjemné, jen to

nesmělo stát žádné hotové peníze. Tak bylo její oblečení skromné, ale čisté a pěkné, a od té doby, co vlastnila s domečkem i kousek půdy, našla si její potřeba krásného a potěšitelného vděčný cíl. Stala se z ní horlivá zahradnice.

Když August Schlotterbeck procházel kolem sousedčina plotu, pokaždé se s radostí a tichou závistí díval na vdovinu malou zahradní nádheru. Pěkně obdělané zeleninové záhony byly lemovány rabátky s pažitkou a jahodami, ale i květinami a růže, fialy, chejra a rezedy jako by zpívaly o nenáročném štěstí. Nebylo snadné vypěstovat na příkrém pozemku a v pískovité půdě takový porost. Zde dokázalo zaujetí paní Entrissově divy a dokazovalo je stále. Vlastníma rukama nosila z lesa černou zem a listí, večer chodila po stopách těžkých vozů z kamenolomů a drobnou lopatkou sbírala hnůj, který tu zůstával po koních a který měl cenu zlata. Za domem pečlivě ukládala všechen odpad a každou slupku z brambor na hromadu, která zetlí a příští jaro musí zemi ztuhnout a obohatit. Z lesa přinášela i divoké růže a sazeničky konvalinek a sněženek a přes zimu pečlivě pěstovala v pokoji a ve sklepě odnože. Touha po krásnu, která plná předtuch skrytě voní v každém člověku, radost z využití něčeho, co leží ladem, a upotřebení toho, co lze získat zadarmo, a možná nevědomky i zbytek neuspokojené ženskosti z ní udělaly vynikající zahradnici.

Pan Schlotterbeck, aniž o sousedce něco věděl, denně několikrát uznale pohlédl na záhonky a pěšinky zbavené veškerého plevelu, popásal se očima na veselém zelení zeleniny, jemné červení růží a veselých barvách svažců, a když větřík zafoukal a přinesl k němu závan sladké zahradní vůně, radoval se z tohoto příjemného sousedství s rostoucí vděčností. Neboť přece jen se vyskytly hodiny, v nichž tušil, že domácí půda mu zrovna zapouštění kořenů neusnadňuje, a připadal si trochu osamělý a podvedený.

Když se příležitostně zeptal známých na majitelku zahrady, uslyšel příběh zesnulého soudního exekutora a mnoho zlých odsudků jeho vdovy, takže nějaký čas se díval na mírumilovný dům v zahradě s údivem, jak je možné, že tak půvabné a pokojné obydlí musí náležet tak zavrženíhodné duši.

Jednoho rána se však stalo, že ji poprvé uviděl za nízkým plotem a oslovil ji. Dosud vždycky, když jej z dálky zahlédla přicházet, zašla do domu. Tentokrát byla sehnutá nad záhonem a zabraná do práce,

takže jej neslyšela přicházet, a teď stál u plotu, zdvořile držel v ruce klobouk a přál jí dobré ráno.

Opětovala pozdrav a on nijak nespěchal, ale zeptal se: "Už tak pilná, paní sousedko?"

"Trochu," odpověděla a on povzbuzeň pokračoval: "Máte krásnou zahradu."

Na to už neodpověděla a on se na ni udiveně podíval, jak zase vytrhává každou travičku. Podle těch řečí si ji představoval jako větší fúrii a teď byla k jeho příjemnému překvapení pěkné postavy, tvář měla trochu přísnou a nepřívětivou, ale svěží a nezáludnou a vcelku rozhodně nebyla nepříjemným zjevem.

"No, tak já půjdu," řekl vlídně. "Adieu, paní sousedko."

Vzhlédla a kývla, jak smekl, zadívala se za ním ještě tři, čtyři kroky a poté pokračovala v práci, aniž o sousedovi přemýšlela. On však na ni ještě chvíli myslel. Bylo mu divné, že by ta osoba měla být taková obluda, a předsevzal si, že ji bude trochu pozorovat. Všiml si, jak obstarává svých pár nákupů ve městě bez dlouhého otálení a řečí, viděl, jak se stará o zahradu, suší na slunci prádlo, zjistil, že nepřijímá žádné návštěvy, a sledoval osamělý živůteček té pilné ženy s úctou a dojetím. Ani její trochu plaché večerní cesty pro koňské kobližky, za které byla velmi odsuzována, mu nezůstaly skryty. Ale ani ho nenapadlo se jim posmívat, i když se tomu musel pousmát. Považoval ji za trochu plachou, ale počestnou a statečnou ženu a myslel si, že je škoda vynakládat tolik starostí a péče pro tak malé účely. Poprvé teď začal, zaražen tímto případem, nedůvěřovat úsudkům gerbersauských a pokládat za prohnílé leccos, co dosud důvěřivě přijímal.

Mezitím občas znovu potkával paní sousedku a vyměňoval s ní několik slov. Teď ji oslovoval jménem a ona také věděla, kdo je on, a říkala mu pane Schlotterbecku. Rád čekal s odchodem, dokud ji neviděl venku, a potom neprošel kolem, aniž navázal krátký rozhovor o počasí a vyhlídkách zahrady a potěšil se jejími upřímnými a chytrými odpověďmi.

Jednou večer zavedl s jedním svým známým U orla řeč na tuto ženu. Vyprávěl, jak ho upoutala upravená zahrada, jak sledoval tichý život té ženy a jak nemůže pochopit, proč má tak ošklivou pověst. Muž mu zdvořile naslouchal a potom řekl: "Vidíte, vy jste neznal jejího muže. Byl to správný chlap, víte, vždycky vtipný a milý kamarád a dobrý jako dítě. A toho prostě má na svědomí."

"Na copak umřel?"

"Na nějakou ledvinovou nemoc. Ale tu měl už léta a byl přitom v pohodě. Když byl pak penzionován, žena, místo aby mu to teď doma zkrášlila a zpříjemnila, v něm vyvolala odpor k domovu. Někdy odešel už v poledne, protože mu špatně uvařila! Možná měl trochu lehkomyšlnou povahu, ale že nakonec už hodně pil, na tom měla vinu ona. Víte, je to mrcha. Například u ní v domě žije švagrová, ubohá nemocná ženská, která je už léta pomatená. Tu opravdu nechávala hladovět a zacházela s ní tak, že se o ni musely postarat úřady a zkontrolovat to."

Schlotterbeck vypravěči moc nevěřil, ale potvrzovali mu to všude, kde to jen našel. Zdálo se mu to podivné a skoro mu bylo lito, že se v té ženě mohl tak zmýlit. Ale kdykoli ji viděl a vyměnil si s ní pozdrav, všechno podezření zase zmizelo. Rozhodl se a zašel za starostou, aby se dozvěděl něco jistého. Byl vlídně přijat; když však přednesl svou otázku, jak je to s paní Entrissovou a její švagrovou, zda je opravdu podezřelá, že s ní špatně zachází a je pod kontrolou, starosta odmítavě odpověděl: "Je sice milé, že se tak zajímáte o svou sousedku, ale přece jen si myslím, že vám do těchto věcí vlastně nic není. Domnívám se, že klidně můžete přenechat nám, abychom na to dohlédli. Nebo chcete podat stížnost?" Schlotterbeck se teď choval ledově a řezavě, jak to musel někdy dělat v Americe. Tiše přešel ke dveřím, zavřel je, potom si znovu sedl a řekl: "Pane starosto, vy víte, co se o paní Entrissově povídá, a protože jste u ní sám byl, musíte také vědět, co je na tom pravdy. Už nepotřebuji žádnou odpověď, jsou to všechno vyhlané a zlé klepy. Nebo ne? - Tak tedy. Proč to trpíte?"

Pan starosta byl zpočátku zděšen, rychle se však zase ovládl. Pokrčil rameny a řekl: "Milý pane, já mám na práci něco jiného, než se zabývat takovými věcmi. Je možné, že se tu a tam o té ženě povídá něco, co není pravda, ale proti tomu se musí bránit sama. Může si podat žalobu."

"Dobře," řekl Schlotterbeck, "to mi stačí. S jistotou mi tedy můžete říci, že se tam s tou nemocnou, podle toho, co víte, zachází dobře?"

"Když chcete, tak ano, pane Schlotterbecku. Ale jestli vám smím radit, dejte od toho ruce pryč! Neznáte zdejší lidi a jen se znelíbíte, když se budete vměšovat do jejich věcí."

"Děkuji, pane starosto. Rozmyslím si to. Ale pokud zase někoho uslyším, že o té ženě tak mluví, řeknu mu, že je nactiutřač, a při tom se odvolám na vaše svědectví."

"Nedělejte to! Té ženě tím nepomůžete a sám z toho budete mít jen škodu. Varuji vás, protože by mi bylo lito, kdybyste-"

"Ano, děkuji vám."

Prvním následkem návštěvy bylo, že Schlotterbecka vyhledal jeho bratranec Pfrommer. Rozneslo se, že projevuje podivný zájem o tu strašnou vdovu, a Pfrommer dostal strach, že bláznivý bratranec by mohl na stará kolena ještě provádět nějaké pošetilosti. Kdyby došlo k nejhoršímu a on by si tu ženu vzal, Pfrommerovy ubohé děti by z těch všech milionů nedostaly ani tolar. Opatrně se s bratrancem bavil o hezké poloze jeho bytu a pomalu začal mluvit o sousedstvu a naznačil, že by toho mohl o paní Entrissově hodně povídat, kdyby to bratrance zajímalo. Ten však lhostejně mávl rukou, nabídl knihaři vynikající koňak a vůbec jej nenechal dojít k tomu, co všechno chtěl říci.

Ale ještě téhož odpoledne uviděl v zahradě sousedku a zašel tam. Poprvé s ní měl dlouhý a důvěrný rozhovor. Chytře a skromně se rozpovídala, nepřivykla běžnému hovoru, a přece se ženskou přizpůsobivostí a zřejmým půvabem.

Takové hovory se od této chvíle opakovaly denně, vždycky přes lat'kový plot, protože jeho prosbu, aby jej jednou přijala v zahradě či dokonce v domě, rozhodně odmítla.

"To nejde," řekla s úsměvem. "Už nejsme mladí, ale gerbersauští mají vždycky rádi nějaké klepy a rychle by z toho vzešly hloupé řeči. Já jsem tady stejně špatně zapsaná a víte, vy jste také považován za podivína."

Ano, to teď, druhý měsíc života zde, věděl a jeho radost z Gerber-sau a krajanů už hodně polevila. Rozveselovalo ho, že jeho majetek daleko přeceňovali, a ustrašená snaživost bratrance Pfrommera a dalších umělců v nahazování udičky ho do jisté míry pobavila, ale to ho nemohlo odškodnit za počínající zklamání, a své přání usadit se tady natrvalo vskrytu už zase stáhl. Možná by prostě zase odcestoval a ještě jednou, jako za mladých let, okusil vandrování, z čehož mu nijak úzko nebylo. Teď jej tu však držel drobný osten a on cítil, že nebude moci odejít, aniž se zraní a nechá tu kousíček sebe.

Proto zůstával, kde byl, a často chodíval kolem bílého a hnědého

sousedního domku. Osud paní Entrissové pro něj už nebyl tak temný, protože ji lépe znal a ona mu také leccos vyprávěla. Zvláště si teď uměl velmi jasně představit zesnulého soudního exekutora, o němž vdova mluvila bez výčitek, jenž však přece jen musel být do větru, když nedokázal pod drsností a přísností této ženy vycítit cenné jádro a vynést je na světlo: pan Schlotterbeck byl přesvědčen, že vedle muže, který by jí rozuměl a byl navíc zámožný, by to byla perla.

Čím více tu ženu poznával, tím lépe chápal, že je nemožné, aby jí v Gerbersau rozuměli. A také povaha gerbersauských se mu teď jevila srozumitelnější, i když tím nikoli milejší. Rozhodně poznal, že sám tuto povahu nemá, nebo už nemá, a tady se bude moci uchytit a rozvinout stejně málo jako paní Entrissová. Takové myšlenky však byly jen samé hravé parafráze jeho tiché touhy po novém manželství a pokusu učinit svůj osamělý život přece jen plodným a nesmrtelným.

Léto vrcholilo a vdovina zahrada voněla uprostřed písčitého a rozžhaveného okolí, triumfujíc daleko za svůj nízký plot, zvláště večer, když z blízkého okraje lesa ptáci chválili krásný den a když po skončení práce v továrnách neslo tichem z údolí nahoru jemné šumění řeky. Jednoho takového večera přišel August Schlotterbeck k paní Entrissově a nezván vstoupil nejen do zahrady, ale také do domovních dveří, kde jej ohlásil tenký, postrašený hlas zvonku a paní domu jej přijala udiveně a skoro až nevlídně. Prohlásil však, že dnes musel přijít dovnitř, a ona jej zavedla do pokoje, kde se rozhlédl a viděl, že je sice poněkud prostý a nezdobený, avšak čistý a prozářený večerním sluníčkem. Žena rychle odložila zástěru, sedla si na židli u okna a vyzvala jej, aby se také posadil.

Tu začal pan Schlotterbeck dlouhou, hezkou řeč. Vyličil celý svůj život, nevynechal ani své první krátké manželství, mluvil suše a prostě, o něco vřeleji pak líčil svůj návrat do Gerbersau, své první seznámení s ní a vzpomínal na některé rozhovory, v nichž si tak dobře rozuměli. A teď je tedy tu, ona už ví proč, a doufá, že nebude tak moc překvapená.

"Nejsem žádný milionář, jak tady lidé říkají, ale něco mám. Ostatně si myslím, že jsme oba ještě příliš mladí a silní, než aby už bylo na čase všeho se vzdát a uzavřít se do sebe. Proč má žena jako vy sedět sama a spokojit se se zahrádkou, místo aby ještě jednou začala a možná dostihla, co jí dříve chybělo do opravdového štěstí?"

Paní Entrissová měla obě ruce klidně položené v klíně a pozorně naslouchala nápadníkovi, který se

pomalů rozechřival a opakovaně k ní vztahoval pravou ruku, jako by ji vyzýval, aby ji přijala a sevřela. Neučinila však nic podobného, seděla úplně tiše a vychutnávala, aniž to uvnitř byla s to pochopit, že sem někdo přišel, aby jí projevil vlídnost a lásku. Protože ani neodpovídala, ani nevzhlédla ze svých zvláštních snových pocitů, Schlotterbeck po krátké odmlce pokračoval. Laskavě a s nadějí jí popisoval, jaké by to mohlo být, kdyby souhlasila, jak by se dal někde na jiném místě bez nemilých vzpomínek vést poklidný, ale čínorodý život, trochu bohatší, s větší zahradou a více penězi měsíčně, přičemž by se ročně stejně něco ušetřilo. Uklidněn pohledem na ni a lehce a příjemně oslněn rudožlutými večerními paprsky mluvil mímě, polohlasně, spokojený, že mu alespoň naslouchá. A ona poslouchala a mlčela, v duši poněkud ochromena příjemnou únavou. Neuvědomovala si plně, že se o ni uchází a že to znamená rozhodnutí na celý život, ani ji to pomýšlení netrýznilo a nevzrušovalo, neboť ji ani na okamžik nenapadlo brát nabídku vážně. Ale čas míjel tak plynule a lehce a jako by byl nesen hudbou, takže malátně poslouchala a nebyla schopna rozhodnutí ani tak malého jako zavrtět hlavou nebo vstát.

Schlotterbeck se opět odmlčel, tázavě na ni pohlédla viděl ji nezměněně setrvávat se sklopenýma očima a uzardělými tvářemi, jako by naslouchala hudbě. Její pohnutí nechápal, protože si ho vysvětloval ve svůj prospěch, avšak přece cítil stejný smířlivý a snový stav a stejně jako ona slyšel, jak ty zvláštní okamžiky poletují jako na příjemně šumějících křídlech pokojíkem v podvečerním světle a jeho nitru.

Oběma se později zdálo, že tak napůl očarování vedle sebe seděli dlouho, byly to však jen minuty, neboť slunce pořád ještě stálo nízko nad okrajem protějších hor, když byli z toho ticha náhle vytrženi.

Ve vedlejší pokoji se zdržovala nemocná švagrová a už sama neobvyklá návštěva jí nahnala trochu strach, při dlouhém tichém rozhovoru a společném posezení těch dvou ji pak přepadlo zlé tušení a šílené představy. Zdálo se jí, že se děje něco neobvyklého a nebezpečného, a protože dokázala myslet jen sama na sebe, zmocňovaly se jí rostoucí obavy, že ten cizí muž přišel nejspíš proto, aby ji odvedl pryč. Podezíravý strach z toho byl výsledkem oné návštěvy pánů z magistrátu a od té doby se v domě nemohlo ani to nejmenší přihodit,

aniž by ubohá stará panna s hrůzou musela myslet na to, že ji násilím odvedou.

Proto teď, když už chvíli bojovala proti té hrůze, vběhla s hlasitým vzlykáním do pokoje, vrhla se před švagrovou k zemi a objala jí kolena a při tom sténala a vzlykavě naříkala, takže Schlotterbeck polekaně vyskočil a paní Entrissová náhle vytržená ze svého omámení všechno zase vnímala střízlivým rozumem a nechtěně se styděla za svou předchozí zadumanost.

Rychle vstala, zvedla klečící k sobě, útěšně ji hladila po vlasech a mluvila k ní polohlasně a jednotvárně, jako na plačící dítě.

"Ne, dušinko, ne, neplač! Nebudeš už plakat, že ne? Pojd', dítě, pojd', budeme veselí a dostaneme něco dobrého jako moučník. Ty sis myslela, že tě chce vzít pryč? Ty hlupáčku, nikdo tě nevezme pryč; ne, ne, to mi můžeš věřit, nikdo ti nesmí ublížit. Hlavně neplač, hlupáčku, neplač!"

August Schlotterbeck rozpačitě a také dojatě přihlížel, nemocná už plakala klidněji a skoro s dětinským požitkem, kývala hlavou sem a tam, naříkala stále tišším hlasem a znenadání stáhla zoufalý a ještě slzami zalitý obličej do přihlouplého úsměvu malého dítěte. Návštěvník si však při tom všem připadal postradatelný, proto si trochu odkašlal a řekl: "Je mi líto, paní Entrissová, doufám, že to přejde a bude to v pořádku. Dovolím si přijít zase zítra, jestli smím."

Teprve v tomto okamžiku ženě všechno dolehlo na srdce, jak se o ni ucházel a ona naslouchala a strpěla to, aniž přece byla ochotna jej vyslyšet. Podivila se sama nad sebou, mohlo to přece vypadat, že si s ním pohrává. Teď ho však nesmí nechat odejít a vzít s sebou ten klam, to uznávala a řekla: "Ne, zůstaňte tady, už je to v pořádku. Musíme spolu mluvit." Hlas měla klidný a obličej nepohnutý, ale červeň slunce a červeň jemného vzrušení pohasly a oči se na nápadníka, jenž si s kloboukem v ruce opět sedl, dívaly chytře a chladně, avšak přece jen s jakýmsi teskným odleskem smutku.

Usadila mezitím švagrovou na židli a vrátila se na své dřívější místo. "Musíme ji nechat v pokoji," řekla tiše, "nebo bude zase neklidná a bude vyvádět hlouposti. - Prve jsem vás nechala mluvit, pane sousede, sama nevím proč, byla jsem trochu unavená. Doufám, že jste si to nevyložil nesprávně. Už dlouho jsem totiž pevně rozhodnutá nic na svém postavení neměnit. Je mi skoro čtyřicet let a vám bude jistě dobrých padesát, v tom věku se už opatrní lidé neberou.

Víte přece, že jsem vám vděčná a mám vás ráda jako vlídného souseda, a jestli chcete, můžeme to tak nechat dál. Ale s tím se spokojme, jinak bychom si mohli uškodit."

Pan Schlotterbeck na ni sklíčeně, ale přívětivě pohlédl. Pomyslel si, že za jiných okolností by teď klidně odešel a dal jí za pravdu. Jen ta zář, kterou měla před čtvrt hodinou v tváři, mu ještě zůstala v paměti jako opravdu krásný rozpuk pozdního léta a mocně udržovala jeho touhu při životě. Kdyby nebylo té záře, zarmouceně, avšak bez ostnu v srdci by šel dál svou cestou; takto se mu ale zdálo, že už mu štěstí sedělo na ruce jako důvěřivé ptáče a on jen propásl okamžik, kdy je měl chytit. A ptáky, které člověk měl tak blízko, nenechá uniknout bez zarputilé naděje na novou příležitost k polapení. Kromě toho a přes rozčilení, že takto vyklouzla poté, co tak vroucně žhnula, když se o ni ucházel, ji teď měl mnohem raději než ještě před hodinou. Dosud se domníval, že mu jde o příjemný a užitečný sňatek z rozumu, teď, v této večerní hodině, se však zcela opravdově zamiloval.

"Paní Entrissová," řekl proto rozhodně, "teď jste se polekala a možná vás můj návrh příliš překvapil. Mám vás rád, a protože vy odmítáte jen z rozumu, nemohu se s tím spokojit jako nějaký obchodník, kterého pošlou o dům dál. Mám v úmyslu vést tuto válku dál a podle svých sil vás obléhat, aby se ukázalo, kdo je silnější."

Na takový tón nebyla připravená, zněl její ženské podstatě teple a lichotivě a v nitru jí dělal dobře jako první kosí zpěv v únoru, i když si to nechtěla přiznat. Nebyla však zvyklá dopřát moci tak temným hnutím a byla pevně rozhodnuta útok odrazit a ponechat si svobodu, kterou si zamilovala.

Řekla: "Naháníte mi strach, pane sousede! Muži prostě zůstávají mladí déle než my, ženy, a je mi líto, že se s mým rozhodnutím nechcete spokojit. Já se nemohu znovu omladit a dělat zamilovanou, nešlo by mi to od srdce. Také jsem si zvykla na život takový, jaký je teď, a mám ho ráda, mám svou svobodu a žádné starosti. A je tu také ta chudinka moje švagrová, která mě potřebuje a kterou nenechám na holičkách, to jsem jí slíbila a chci to dodržet. - Ale co tak dlouho mluvím tam, kde není co říci! Nechci a nemohu a jestli to se mnou myslíte dobře, ponechte mi můj klid a nevyhrožujte mi obléháním a ničím podobným. Jestli chcete, zapomeneme na dnešek a zůstaneme dobrými sousedy. Jinak vás už nikdy nemohu vidět."

Schlotterbeck vstal, ještě se však nerozloučil, nýbrž ve vzrušených myšlenkách, jako by byl ve vlastním domě, rychle přecházel sem a tam, aby našel východisko z této nouze. Chvíli se na něj dívala, trochu obveseleně, trochu dojatě a trochu dotčeně, až už jí to bylo moc. Tu na něj zavolala: "Nebud'te pošetilý, pane sousede: my teď chceme večeřet a vy už také máte na čase."

Ale on právě teď dospěl k rozhodnutí. Vzal zdvořile do levé ruky klobouk, který v rozčilení odložil, uklonil se a řekl: "Dobře, paní Entrissová, půjdu. Teď vám říkám adieu a nějaký čas vás nebudu vůbec obtěžovat. Nechci, abyste mě považovala za násilníka. Ale přijdu zase, řekneme za čtyři, pět týdnů a neprosím vás o nic jiného, než abyste si v té době celou věc ještě jednou nechala projít hlavou. Odcestuji a vrátím se jen proto, abych si přišel pro vaši odpověď. Když potom řeknete ne, slibuji, že se s tím spokojím a osvobodím vás pak i od svého sousedství. Vy jste to jediné, co by mě ještě v Gerbersau mohlo udržet. Žijte tedy opravdu blaze a na shledanou!"

Položil ruku na kliku, vrhl ještě zpět do místnosti jeden pohled, který opětovala jen švagrová, a bez doprovodu vyšel z domu do ještě světlého soumraku. Zahrozil pěstí k městu, z nějž slabě zazníval hluk až sem nahoru a jemuž připisoval všechnu vinu za zaraženost paní Entrissové, a rozhodl se, že je navždy opustí tak brzy, jak jen to bude možné, ať už se ženou nebo bez ní.

Pomalou došel nejkratší cestou domů, nikoli bez četných ohlédnutí na sousední domek. Úplně v dáli stál na pohaslém nebi ještě malý obláček, sotva nádech, a v umírání kvetl v jemně růžové zlaté vůni vsříc první hvězdě. Při pohledu na něj muž pocítil, jak ještě jednou kolem něj vane jemné vzrušení uplynulé hodiny, a s úsměvem zavrtil starou hlavou nad přáními svého srdce. Potom vstoupil do svého osamělého domu a ještě téhož večera se začal chystat na cestu.

Druhý den odpoledne byl hotov, předal klíče posluhovačce a kufr nosiči, osvobozeně si oddychl a odešel dolů do města a k nádraží, aniž se cestou odvážil pohlédnout do zahrady a oken paní Entrissové. Ona jej však dobře viděla, jak odchází provázen nosičem kufrů. Bylo jí ho líto a ze srdce si přála, aby se dobře

zotavil.

Pro paní Entrissovou teď začaly tiché dny. Její skromný život opět vklouzl do dřívější osamělosti, nikdo k ní nechodil a nikdo se už nedíval přes plot do zahrady. Ve městě se přesně vědělo, že se všemožně snažila ulovit bohatého muže z Ruska, a všichni jí přáli jeho

odjezd, který samozřejmě nezůstal utajen ani den. Ona se po svém způsobu o nic takového nestarala, jen klidně naplňovala své povinnosti a zvyky. Bylo jí líto, že to s panem Schlotterbeckem tak dopadlo. Nebyla si však vědoma žádné viny a za dlouhá léta byla tak přivyklá životu o samotě, že jí jeho odchod nepůsobil žádný zvláštní zármutek. Sbírala květinová semena z odkvétajících záhonů, ráno a večer zalévala, sklídila bobulovité ovoce, zavařila je a se spokojenou přičinlivostí vykonávala četné letní práce. A potom jí nadělala nečekané potíže švagrová.

Po onom večeru se chovala tiše, ale zdálo se, že od té doby ještě více než dřív bojuje se strachem, který byl určitým druhem stihomamu a spočíval v nedůvěřivých snech o únosu a násilných činech. Horké léto, které přineslo neobvykle mnoho bouřek, jí také nedělalo dobře a nakonec mohla paní Entrissová vyjít sotva na půl hodiny na nákup, protože nemocná vůbec nesnášela samotu. To ubohé stvoření se cítilo bezpečně jen v bezprostřední blízkosti své pečovatelky a zahrnovalo trýzněnou ženu vzdechy, spínáním rukou a plachými pohledy neodůvodněné bázně. Nakonec musela přivést lékaře, jehož se nemocná znovu zděsila a který teď docházel vždy za několik dní na zběžnou prohlídku. Pro gerbersauské to zase byl důvod povídat o dalším zneužívání a úřední kontrole.

Mezitím odjel August Schlotterbeck do Wildbadu, kde se mu však zdálo být příliš horko a rušno, takže brzy znovu zabalil a jel dál, tentokrát do Freudenstadtu, který znal z časů mládí. Tam se mu opravdu líbilo, našel společnost jednoho švábského továrníka, s nímž se sprátlil a mohl si popovídat o technických a obchodních věcech, jež tak dobře a z vlastní zkušenosti znal. S tímto mužem, který se jmenoval Viktor Trefz a stejně jako on procestoval kus světa, podnikal denně dlouhé procházky do stinných lesů. Pan Trefz měl na východě země továrnu na kožené zboží, velmi proslulou a s dávnou tradicí. Mezi oběma muži se zrodila zdvořilá důvěrnost a vzájemná úcta, neboť Schlotterbeck projevil výtečné znalosti v jirchářské branži a kromě toho měl na světovém trhu známosti, které soukromníka překvapovaly. Tak netrvalo dlouho a továrníkovi přesněji vypověděl svůj příběh a vyličil situaci a oběma se zdálo, že by případně jednou mohli být dobrými přáteli i v obchodování.

Schlotterbeckovi se tedy bohatě dostalo vytouženého zotavení a dokonce na celé půldny zapomínal na svůj otevřený obchod s vdovou

v Gerbersau. Starého obchodníka nemálo oživilo a vzrušilo hovory se zkušeným kolegou a vyhlídka na případné nové podnikání, takže se potřeby jeho srdce skromně stáhly do pozadí, protože jim nikdy nedopřával příliš mnoho prostoru. Jen když byl sám, například večer před spaním, vystával před ním obraz paní Entrissové a opět jej rozechřival. Ale ani tehdy se mu záležitost už nezdála tak závažná. Myslel na onen večer v sousedčině domku a nakonec dospěl k tomu, že neměla tak docela nepravdu. Uznal, že na jeho manželských úmyslech měly z větší části viny nedostatek práce a to, že žije sám. Při jedné procházce jej pan Trefz pozval, aby ho tento podzim navštívil a prohlédl si jeho podnik. Ještě nebyly ani slovem zmíněny obchodní styky, ale oba věděli, jak se věci mají a že návštěva by velmi dobře mohla vést k podílnictví a zvětšení podniku. Schlotterbeck s díky přijal a sdělil příteli, ve které bance se na něj může informovat.

"Dobře, to je v pořádku," řekl Trefz, "ostatní prohovoříme potom, pokud budete mít chuť, přímo na místě."

August Schlotterbeck cítil, že je tak znovu získán pro život. S veselou myslí toho dne uleh do postele a usnul, aniž jedinkrát pomyslel na svou vdovu. Netušil, že ta teď prožívá opravdu zlé časy a mohla by jeho podporu potřebovat. Švagrová se pod dohledem úředního lékaře stala ještě plašší a nevypočitatelnější a udělala z malého domku místo nářků tím, že hned křičela, jako by ji na nože bral, hned bez odpočinku a těžce oddychujíc putovala po schodech nahoru a dolů a procházela místnostmi, hned se zase zamkla ve svém pokojíku a s modlením a sténáním odolávala smyšlenému obležení. Ubohé stvoření muselo být neustále pod dohledem a poplašený doktor naléhal, aby byla odvezena a zabezpečena v ústavu. Paní

Entrissová se tomu bránila, jak dlouho jen mohla. Za léta přivykla blízkosti trud-nomyslné staré panny a také doufala, že její špatný stav dlouho ne-potrvá, a v neposlední řadě se obávala značných nákladů, které by jí mohly vzniknout. Ráda by nešťastnici po celý její život vařila, prala a uklízela, snášela její nálady a starala se o ni; ale vyhlídka, že by pro tento zničený život možná po léta mohly plynout její úspory jako do bezedného pytle, pro ni byla strašlivá. Tak musela kromě denní starosti o duševně chorou nést také tento strach a zátěž a navzdory své houževnatosti začala trochu ztrácet na váze a v obličejí poněkud stárnout.

O tom všem Schlotterbeck nevěděl zholá nic. Myslel si, že vdova v pohodě sedí ve svém domku a možná je ráda, že se na chvíli zbavila svého obtížného nápadníka.

To však už nebyla pravda. Odjezd pana Schlotterbecka v ní sice nevyvolal touhu po vzdáleném muži a nevyjasnil jeho obraz do jemných barev, avšak teď, ve své nouzi, by byla docela ráda měla přítele a poradce. Ano, kdyby to mělo být se švagrovou špatné, jistě by si nabídku bohatého muže ještě jednou důkladněji a vlídněji promyslela.

V Gerbersau mezitím utichly rozhovory o Schlotterbeckově odjezdu a jeho pravděpodobném významu a délce, protože teď zase všichni měli na chvíli plnou hubu vdovy Entrissové. A zatímco pod jedlemi Freudenstadtu si oba obchodníci čím dál lépe rozuměli a už zřetelněji si povídali o budoucích společných podnicích, seděl doma ve Špitálské uličce knihař Pfrommer po dva dlouhé večery nad dopisem bratranci, jehož blaho a budoucnost mu tolik leží na srdci. O několik dní později držel August Schlotterbeck udiveně v rukou tento dopis napsaný na nejlepším papíru se zlatou ořízkou a pomalu ho dvakrát pročítal. Zněl:

"Milý a vážený bratranče Schlotterbecku!

Pan aktuár Schwarzmantel, který nedávno podnikl cestu do Schwarzwaldu, nám sdělil, že tě viděl ve Freudenstadtu a že se máš dobře a bydlíš U lípy. To nás potěšilo a přál bych si, aby ses na tomto krásném místě dobře zotavil. Jak člověk slyší, je takový letní pobyt vždycky velmi dobrý, také jsem jednou byl na pár dní v Her-renalbu, protože jsem byl nemocný, a skvěle mi to pomohlo. Přeji tedy ještě jednou nejlepší úspěch a náš domácký Schwarzwald se šuměním jedlí se ti jistě bude líbit.

Milý bratranče, všem se nám po Tobě stýská a až se zotavíš a vrátíš, určitě se Ti v Gerbersau zase bude opravdu líbit. Člověk má přece jenom jeden domov, a i když venku ve světě může být spousta hezkého, může být šťastný jenom doma. Získal sis také ve městě velkou oblibu, všichni se těší, až se vrátíš.

Je jenom dobře, že jsi pryč právě teď, kdy je to ve Tvém sousedství zase zlé. Nevím, jestli je Ti to už známo. Paní Entrissová teď přece jen musela vydat svou nemocnou švagrovou. Zacházela s ní tak, že to ubohé stvoření už to nemohlo vydržet a dnem i nocí volalo

o pomoc, dokud nebyl povolán vrchní úřední lékař. Tu se ukázalo, že to s tou nemocnou starou pannou vypadá zle, a Entrissová přesto trvala na tom, že si ji za každou cenu ponechá, můžeme se domyslet, proč. Ale teď jí to nevyšlo, švagrovou jí odebrali a možná se bude muset ještě někde jinde zodpovídat. Ta chudinka byla umístěna do blázince ve Zwiefaltenu a Entrissová za ni musí pořádně platit. Však proč na té nemocné dříve tak šetřila!

Měl jsi vidět, když tu nemocnou ubožačku odváželi, to byla hrůza. Vzali vůz, v něm seděla Entrissová, vrchní úřední lékař, ošetřovatel ze Zwiefaltenu a pacientka. Ta začala křičet a celou cestu křičela jako šílená, takže všichni za nimi běželi až na nádraží. Na cestě zpátky si pak Entrissová leccos vyslechla, jeden chlapec po ní dokonce hodil kamenem.

Milý bratranče, pokud tady pro Tebe mohu něco zařídit, velmi rád to udělám. Byl jsi třicet let pryč z domova, ale to nevadí a jak víš, pro příbuzné mi není nic zatěžko. Má žena Tě také pozdravuje.

Přeji Ti, abys měl na letní pobyt hezké počasí. Tam ve Freuden-stadtu už bude chladněji než tady v tom úzkém údolí, máme tu horko a často bouřky. V Bavorském dvoře předevcírem uhodilo, ale nehořelo. Jestli něco potřebuješ, jsem Ti plně k dispozici. Ve staré věrnosti Tvůj bratranec a přítel

Lukas Pfrommer"

Pan Schlotterbeck dopis pozorně přečetl, zastrčil ho do kapsy, zase ho vytáhl a ještě jednou četl, přeložil ho z gerbersauštiny do normálního jazyka a pokusil se představit si líčené události. Při tom jej zaplavil

stud a vztek, viděl tu ubohou ženušku vysmívanou a vydanou všanc, jak bojuje se slzami a je tam sama bez útěchy. Čím více o tom přemýšlel a čím zřetelněji všechno viděl a chápal, tím rychleji mizel tichý úsměv nad písicím bratrancem. Byl upřímně rozčilen nad ním a celým Gerbersau a už se chtěl rozhodnout k pomstě, když si poznenáhlu uvědomoval, jak málo sám v poslední době myslel na paní Entrissovou. Kul plány a dopřával si pěkných dní, a mezitím se milé ženě dařilo tak zle, měla to těžké a možná doufala v jeho podporu.

Když o tom tak uvažoval, začal se stydět. Co teď může udělat? Rozhodně chtěl okamžitě jet domů. Bez zaváhání zavolal hostinské-

ho, přikázal na zítřek časně ráno nachystat k odjezdu a sdělil to také panu Trefzovi. Zatímco si balil kufr, zapomněl na stud a vztek a všechny pochybnosti a zmocnila se ho veselost, která jej po celý večer neopustila. Bylo mu jasné, že všechny tyto události jsou jen voda na jeho mlýn. Švagrová je pryč, díky bohu, paní Entrissová sedí osamělá a smutná a zřejmě má i finanční starosti, je tedy čas, aby před ní ještě jednou předstoupil a v pokojíku zalitým večerním sluncem jí zopakoval svou nabídku. Radostně strávil večer s panem Trefzem při dobrém markgrafském víně. Muži si připili na šťastné shledání a trvající přátelství, hostinský vypil sklenku s nimi a doufal, že oba dobré hosty zase příští rok uvidí.

Druhého dne stál Schlotterbeck včas na nádraží a čekal na vlak. Hostinský jej doprovázel a ještě jednou mu stiskl ruku, čeledín vynesl kufr do vagonu a dostal své spropitné a vlak odjel a po několika hodinách strávených v netrpělivosti byla cesta u konce a Schlotterbeck putoval kolem zdravícího přednosty stanice do města.

Jen krátce posnídal u Orla, který byl při cestě, nechal si tam okartáčovat kabát a šel rovnou nahoru k paní Entrissové. Branka byla zavřená a musel chvíli počkat, než paní domu přišla a s tázavou tváří - protože jej neviděla přicházet - otevřela dveře. Když jej poznala, začervenala se a pokusila se o přísný výraz, on však vešel s přátelským pozdravem dovnitř a ona ho zavedla do pokoje.

Jeho příchod ji překvapil. V uplynulé době měla málo času, aby na něj mohla myslet, ale jeho návrat pro ni už neznamenal úlek, ale spíše útěchu. Velmi dobře to chápal a i přes její zamlklost a předstíraný chlad sobě i jí celou věc usnadnil, když ji srdečně chytil kolem ramen a napůl se smíchem jí pohleděl do uzardělé tváře a zeptal se: "Teď už je dobře, že?"

Chtěla se usmát a ještě trochu dělat drahoty a něco říkat; ale znenadání ji přemohlo pohnutí, vzpomínka na všechny starosti a hořkost těchto týdnů, které až dosud statečně a bez slzí prodělávala, a k jeho i svému úleku náhle propukla v pláč. Brzy potom se jí však na tvářích opět objevila plachá zář štěstí, kterou pan Schlotterbeck znal z dřívějška, opřela se o něj, nechala se obejmout, a když ji po něžném políbení ženich posadil na židli, řekl v dobré náladě: "Díky bohu, tak je to v pořádku. Ale na podzim domek prodáme, nebo snad chceš za každou cenu zůstat tady v tom hnízdě?"

Robert Aghion

V osmnáctém století se ve Velké Británii rodil nový způsob křesťanství a křesťanské činnosti, jenž se z maličkého kořínku poměrně rychle rozrostl ve velký exotický strom a dnes je každému znám pod jménem evangelická misie k pohanům. Protestantské misijní hnutí vycházející z Anglie mělo napohled nemálo základů a podnětů. Od slavné epochy objevů se všude na Zemi objevovalo a opanovávalo a vědecký zájem o podobu vzdálených ostrovů a pohoří i námořní a dobrodružné hrdinství všude ustupovaly modernímu duchu, jenž se v objevených exotických krajích už nezajímal o vzrušující činy a zážitky, o zvláštní zvířata a romantické palmové lesy, ale o pepř a cukr, o hedvábí a kožešiny, o rýži a ságo, zkrátka o věci, na nichž vydělává světový obchod. Proto se lidé často stávali poněkud jednostrannými a vznětlivými a mnohá pravidla, která v křesťanské Evropě platila, zapomínali a porušovali. Houfy vyděšených domorodců byly tam v dáli pronásledovány a odstřelovány jako dravá zvěř a vzdělaný křesťanský Evropan se v Americe, Africe a Indii choval jako kuna, která se vkradla do kurníku. Ať člověk na celou věc nahlížel sebemenší citlivě, odehrávaly se tam opravdu hanebnosti a loupilo se opravdu hrubě a špinavě a k hnutím studu a rozhořčení lidu doma patřilo také misijní hnutí

založené na krásném přání, že pohanské národy by měly od Evropy dostat ještě něco jiného, lepšího a vyššího než jen střelný prach a kořalku.

V druhé polovině předminulého století se v Anglii nezdálo, že se této misijní myšlenky chopili dobročinní soukromníci, kteří též poskytli prostředky na její uskutečňování. V oné době však ještě neexistovaly k tomuto účelu zařízené společnosti a podniky, jaké vzkvétají dnes. Každý se pokoušel podle svého majetku a svou cestou podporovat dobrou věc a kdo tehdy jako misionář vyjel do vzdálených zemí, neplul jako dnešní, podoban poštomnímu balíku opatřenému správnou adresou, po mořích vstříc uspořádané a organizované práci, ale s důvěrou v Boha a bez dlouhých příprav vplul přímo do pochybného dobrodružství.

V devadesátých letech se jeden londýnský obchodník, jehož bratr v Indii zbohatl a bezdětný tam zemřel, rozhodl věnovat značnou peněžní částku na šíření evangelia v oné zemi. Člen mocné Východoindické společnosti a několik duchovních bylo přizváno na radu a

vypracován plán, podle něhož měli být jako misionáři vysláni nejprve tři nebo čtyři mladí muži opatření dostatečným vybavením a slušným cestovním.

Vyhlášení takového podniku záhy přitáhlo hejno všelijakých mužů toužících po dobrodružství, neúspěšných herci a propuštění holičů pomocníci se domnívali, že jsou k takové lákavé cestě povoláni, a zbožné kolegium se muselo hodně snažit, aby přes hlavy těchto dotě-rů pátralo po mužích důstojných. Pod rukou se pokoušelo získat především mladé teology, ale anglické duchovenstvo většinou nebylo nijak unaveno svou vlastní nebo chtivě náročných, ba nebezpečných akcí; hledání se protahovalo a dárce už začal být netrpělivý.

Zvěst o jeho záměrech a neúspěších konečně zabloudila na jeden statek nedaleko Lancasteru a na tamější faru, jejíž důstojný pán měl u sebe na byt a stravu jako pomocníka mladého synovce jménem Robert Aghion. Byl to syn námořního kapitána a zbožné, pilné Skotky, otce sotva znal a ztratil jej velmi záhy a jako talentovaného chlapce ho strýc poslal na školy a řádně dal připravit na povolání duchovního, jemuž teď stál tak blízko, jak jen může stát kandidát s dobrými vysvědčeními, ale bez majetku. Občas pomáhal svému strýci a dobrodinci jako vikář a za strýcova života nemohl s vlastní farou počítat. A protože farář Aghion byl ještě statný muž, nevypadala synovcova budoucnost příliš zářivě. Jako chudý mládenec, který podle všeho nemůže počítat s vlastním úřadem a příjmem dříve než ve středním věku, nebyl zajímavý pro dívky, alespoň ne pro počestné, a s jinými než takovými se nikdy nesetkal.

Jako syn upřímně zbožné matky měl prostý křesťanský smysl a víru a působilo mu radost vyznávat ji jako kazatel. Svou skutečnou duchovní potěchu však nalézal v pozorování přírody, pro niž měl bystré oko. Jako skromný a bystrý mladík s dovednými rukama nacházel uspokojení ve vidění a poznání, sbírání a zkoumání přírodnin, které se mu nabízely. Jako chlapec pěstoval květiny a věnoval se botanice, potom se nějakou dobu horlivě zabýval kameny a zkamenělinami a v posledním čase, zvláště od chvíle, kdy žil ve venkovském prostředí, si ze všeho nejvíce zamiloval barevný svět hmyzu. Nejmilejší mu však byli motýli, jejichž skvělá proměna z larev a kulek jej stále znovu dokázala vnitřně nadchnout a jejichž kresby a kombinace barev mu působily tak ryzí potěšení, jaké méně způsobili lidé mohou prožívat jen v letech raného dětství.

Takový byl mladý teolog, jenž jako první na zvěst o oné nadaci okamžitě nastražil uši a ucítil v nejhlubším nitru žádostivost, která se jako střelka kompasu obrátila k Indii. Matka mu před několika lety zemřela, nebyl ani zasnouben, ani potají zaslíben nějaké dívce. Napsal do Londýna, dostal povzbudivou odpověď a peníze na jízdu do hlavního města a hned poté s malou bedýnkou knih a uzlíkem šatů směle vyjel a líto mu bylo jen toho, že s sebou nemohl vzít své herbáře, zkameněliny a sbírky motýlů.

Stísněně vstoupil kandidát v pochmurném, rušném starém městě Londýně do vysokého důstojného domu zbožného obchodníka, v jehož ponuré chodbě mu obrovská nástěnná mapa východní polokoule a hned v prvním pokoji i velká skvrnitá tygří kůže uvedly před oči vytouženou zemi. S úzkostí a zmateně se nechal vznešeným sluhou zavést do pokoje, kde jej očekával pán domu. Přijal jej velký, vážný, dobře oholený muž s kovově modrými pronikavými očima a přísnými stařeckými rysy, jemuž se však plachý uchazeč po chvíli mluvení velmi zalíbil, takže jej vyzval, aby se posadil a zkoušku dokončil s důvěrou a blahovůlí.

Poté si pán převzal jeho vysvědčení a zvonečkem přivolal sluhu, který teologa mlčky odvedl a šel s ním do hostinského pokoje, kde se vzápětí objevil druhý sluha s čajem, vínem, šunkou, máslem a chlebem. S tímto občerstvením byl mladý muž ponechán o samotě a utišil hlad a žízeň. Potom klidně zůstal sedět v křesle potaženém modrým sametem, přemýšlel o své situaci a zahálčivě si prohlížel místnost, kde pro krátkém rozhlížení objevil další dvě navštívenky ze vzdálené horké země, totiž v jednom rohu vedle krbu vycpanou rudohnědou opici a nad ní na modré hedvábné tapetě vydělanou kůži obrovského hada, jehož hlava bez očí visela dolů slepá a pokleslá. To byly věci, které oceňoval, a okamžitě si je pospíšil zblízka prohlédnout a osahat. I když mu představa živého hroznýše, kterou se pokoušel podpořit prohnutím lesklé stříbřité kůže do tvaru válce, byla do určité míry děsivá a odporná, přece jen tento pohled jeho zvědavost na tajemné dálky ještě roznítil. Nepomýšlel na to nechat se vyděsit hady nebo opicemi a s potěšením si maloval nádherné květiny, stromy, ptáky a motýly, kterým se v takové požehnané zemi musí dařit.

Mezitím se už schylovalo k večeru a mlčenlivý sluha přinesl rozsvícenou lampu. Před vysokým oknem stál mlhavý soumrak. Ticho vznešeného domu, vzdálené tiché šumění velkého města, samota

vysoké chladné místnosti, v níž se cítil jako v zajetí, nedostatek jakékoli činnosti a nejistota jeho románové situace se spojily s přibývajícím temnotou londýnské podzimní noci a ladily duši mladého člověka z výšin jeho nadějí stále níž, až po dvou hodinách, jež strávil nasloucháním a čekáním v křesle, se pro dnešek vzdal všech očekávání a bez dlouhých okolků unaven ulehl do výtečné postele pro hosty, kde záhy usnul.

Vzbudil jej sluha, zdálo se mu, že uprostřed noci, se zprávou, že mladý pán je očekáván k večeři, a nechť si laskavě pospíší. Ospalý Aghion se nasoukal do šatů a malátný, s hloupým výrazem v očích, se potácel za mužem přes pokoje a chodby, dolů po schodišti až do velké jídelny jasně ozářené lustry, kde si jej lorňonem prohlédla do sametu oblečená a šperky zářící paní domu a pán mu představil dva duchovní, kteří svého mladého bratra hned při jídle podrobili ostré zkoušce a především se pokoušeli dozvědět se něco o opravdovosti jeho křesťanského smýšlení. Ospalému apoštolovi činilo potíže všem otázkám rozumět, natož je pak zodpovědět; ale plachost mu slušela a všichni muži, zvyklí na docela jiné uchazeče, mu byli příznivě nakloněni. Po jídle byly ve vedlejší místnosti rozloženy mapy a Aghion poprvé uviděl kraj, kde měl hlásat slovo Boží, na mapě Indie jako žlutou skvrnu jižně od města Bombaje. Druhý den jej zavedli k jednomu starému úctyhodnému pánovi, jenž byl obchodníkovým nejvyšším duchovním poradcem. Tento stařec se okamžitě cítil nezáludným mladým člověkem přitahován. Dokázal rychle poznat Robertovo smýšlení a povahu, a protože si všiml, že má jen málo chuti k činnosti duchovního, bylo mu chlapce lito a důrazně mu líčil nebezpečí námořní cesty a hrůzy jižních krajů; jevilo se mu jako nesmyslné, aby se mladý člověk tam v dálce obětoval a zničil, když k takové službě zřejmě není zvláštním nadáním a sklony předurčen. Tak položil kandidátovi ruku na rameno, naléhavě a dobrácky mu pohlédl do očí a řekl: "Co mi říkáte, je dobré a možná správné; ale pořád ještě úplně nechápu, co vás vlastně táhne do Indie. Buďte upřímný, milý příteli, a řekněte mi otevřeně: žene vás nějaké světské přání a touha, nebo pouze vroucí přání předat těm ubohým pohanům naše drahé evangelium?" Na tuto otázku Robert Aghion zrudl jako přistižený podvodník. Sklopil oči a chvíli mlčel, potom však nepokrytě přiznal, že to s oním zbožným přáním sice myslí úplně vážně, ale nikdy by nepřišel na myšlenku přihlásit se do Indie

a vůbec stát se misionářem, kdyby jej k tomu nezlákala touha po nádherných vzácných rostlinách a zvířatech tropické země, především po motýlech. Starý muž viděl, že mladík mu teď vyjevil poslední tajemství a nemá už co přiznat. Usmál se na něj a vlídně řekl: "Nu, s tímhle hříchem se musíte vypořádat sám. Pojedete tedy do Indie, chlapče!" A okamžitě zvažněl, položil mu obě ruce na hlavu a slavnostně mu požehnal biblickým požehnáním.

O tři týdny později cestoval mladý misionář, vybavený četnými bednami a kufry, jako pasažér na krásné plachetnici a první týden, ještě než dopluli ke Španělsku, poznal, jak náladové a nebezpečné je moře. V těch dobách ještě nemohl nezkušený nováček, cestující do Indie dosáhnout cíle tak snadno jako dnes, kdy v Evropě nastoupí na pohodlný parník, Suezským kanálem se protáhne kolem Afriky a po krátké

dobře, udiven a zlenivělý po hojném spaní a jídle, uzří indické břehy. Tehdy se musely plachetnice celé měsíce lopotit kolem obrovské Afriky, ohrožovány bouřemi a ochromovány obdobími dlouhého bezvětrí, každý se potil a mrzl, hladověl a málo spal a kdo cestu vítězně dokončil, už dávno nebyl žádným zelenáčem, ale naučil se do jisté míry stát na nohou. Tak se vedlo i misionáři. Mezi Anglií a Indií byl na cestě sto padesát šest dní a v přístavním městě Bombaji vystoupil na pevninu jako opálený a vyhublý mořeplavec.

Neztratil však za tu dobu svou radost a zvědavost, přestože se stal tišším, a jak už cestou vstupoval na každou pláž s badatelským smyslem a pozoroval kdejaký cizí palmový háj s úctyplnou zvědavostí, tak vstoupil na indickou pevninu s lačně otevřenými očima a přicházel do toho krásného zářícího města s nezlozmlou odvahou.

Nejprve hledal a našel dům, kam měl doporučení; stál v tiché předměstské uličce zastíněn kokosovými palmami. Když vcházel, přelétl pohledem malou zahrádku před domem, a přestože zrovna teď musel dělat a pozorovat něco důležitějšího, našel právě ještě čas všimnout si keře s tmavými listy a velkými zlatožlutými květy, kolem kterého radostně poletovalo hejno bílých motýlů. S tímto pohledem v ještě lehce oslněných očích prošel po několika nízkých schodech do stínu široké verandy a otevřenými dveřmi do domu. Hindský sluha v bílém oděvu a s holýma, tmavě hnědýma nohama přiběhl po chladné podlaze z červených cihel, uctivě se uklonil a zpěvavým nosovým tónem spustil hindská slova, rychle si však všiml, že mu cizinec nerozumí, a s další pružnou poklonou a hadovitě mrštnými

oddanými a zvoucími gesty jej vedl do nitra domu a ke dveřnímu otvoru, který nebyl uzavřen dveřmi, nýbrž visící lýkovou rohoží. Ve stejném okamžiku byla rohož zevnitř odhrnuta a objevil se vysoký, vychrtlý, pánovitě vyhlížející muž v bílém tropickém obleku a slaměných sandálech navlečených na bosé nohy. V nesrozumitelném indickém jazyce vysypal řadu nadávek na sluha, který se přikrčil a podél stěny se plížil pryč, potom se obrátil k Aghionovi a anglicky jej vyzval, aby vstoupil.

Misionář se nejprve snažil omluvit svůj neohlášený příchod a ospravedlnit ubohého sluha, jenž se ničeho nedopustil. Ale druhý muž netrpělivě mávl rukou a řekl: "S těmi darebáky sluhy se také brzy naučíte zacházet. Pojd'te dál! Očekávám vás."

"Vy jste jistě mister Bradley?" zeptal se přichodzí zdvořile a již při prvním kroku do exotické domácnosti a při pohledu na rádce, učitele a spolupracovníka v něm rostl pocit cizoty a chladu.

"Jsem Bradley, jistě, a vy jste určitě Aghion. Tak tedy, Aghione, pojd'te konečně dál! Už jste obědval?"

Velký kostnatý muž okamžitě s veškerou strohostí a pánovitostí osvědčeného zámořského usedlíka a obchodního zástupce vzal životní dráhu hosta do svých snědých rukou porostlých černými chloupky. Dal mu přinést rýžový pokrm se skopovým a pálivým kari, přidělil mu pokoj, ukázal dům, vzal si od něho dopisy a pokyny, odpověděl mu na první zvědavé otázky a sdělil první nejnutnější pravidla indického života. Prohnal čtyři snědé Indy, rozkazovala v chladném vzteku křičel, až se to rozléhalo po domě, poručil také přivést indického krejčího, který musel okamžitě pro Aghiona šít tucet oděvů podle zdejšího zvyku. Nováček vděčně a trochu zakřiknutě všechno přijímal, i když by mu lépe vyhovovalo, kdyby jeho příchod do Indie probíhal tišeji a klidněji, kdyby se mohl nejprve trochu zabydlet a v přátelském rozhovoru porozprávět o svých prvních dojmech a mnoha silných zážitcích z cesty. Ale při půlroční plavbě po moři se člověk naučí uskrovnit a zvládnout leckteré situace, a když mister Bradley k večeru odešel, aby se ve městě věnoval své práci obchodníka, evangelický mládenec si radostně oddychl a teď se chystal sám a v tiché spokojenosti oslavit svůj příjezd a pozdravit indickou zemi.

Slavnostně opustil svůj vzdušný pokoj, který neměl dveře ani okna, nýbrž jen prázdné prostorné otvory ve všech stěnách, a vyšel ven

v klobouku se širokou krempou a dlouhým slunečním závojem na plavé hlavě a s mohutnou holí v ruce. Při prvním kroku do zahrady se zhluboka nadechl, rozhlédl a se zbystřenými smysly do sebe vtahoval vzduch a vůně, světla a barvy cizí, bájně země, kterou měl jako skromný pracovník pomáhat ovládnout a již se hodlal ochotně oddat.

Co kolem sebe viděl a cítil, se mu velmi líbilo a spatřoval v tom tisícové zářivé potvrzení mnoha snů a tušení. Husté vysoké keře stály v prudkém slunečním světle a hýřily velkými, neobyčejně sytě barevnými

květy; na sloupovitě štíhlých hladkých kmenech se do překvapivé výšky tyčily ztichlé, kulovité koruny kokosových palm, vějířovitá palma stála za domem a vzpřímeně držela ve vzduchu své přísné, pravidelné kolo obrovských, jako muž velkých listů, na kraji cesty si však jeho oči milovníka přírody všimly malého živočicha, k němuž se opatrně přiblížil. Byl to zelený chameleon s trojúhelníkovou hlavou a zlýma očkami. Sklonil se nad něj a cítil se šťastný jako chlapec.

Z nábožného zadumání jej probudila cizokrajná hudba. Z šepotajícího ticha hluboké zelené divočiny stromů a zahrad vycházel rytmický hluk kovových bubnů a tympánů a řezavě pronikavých žestů. Zbožný milovník přírody překvapeně poslouchal, a protože nic neviděl, zvědavě se vydal na cestu, aby zjistil, co jsou tyto barbarsky slavnostní zvuky zač a odkud vycházejí. Následoval tóny, opustil zahradu, jejíž branka byla dokořán otevřená, a po travnaté ulici šel vlnitou krajinou mezi zahradami domů, palmovými stromy a rozesmátými světlezelenými rýžovými poli, až zabočil za vysoký roh jedné zahrady a dostal se do uličky indických chatrčí připomínající vesnici. Domečky byly postaveny z hlíny nebo jen z bambusových tyček, střechy pokryty suchými palmovými listy, ve všech dveřních otvorech stály a posedávaly indické rodiny. Díval se na ty lidi se zvědavostí a poprvé nahlédl do vesnického života cizího přírodního národa a na první pohled si oblíbil ty snědé lidi, jejich krásné dětské oči zírající v neuvědomělém a nevykoupeném smutku. Krásné ženy vykukovaly mezi silnými pletenci dlouhých temně černých vlasů jako tiché laně; uprostřed obličejů i na zápěstích a kotnících u nohou měly stříbrné šperky a na prstech u nohou prsteny. Malé děti byly úplně nahé a neměly na sobě nic než zvláštní stříbrné nebo kostěné amulety pověšené na tenké lýkové šňůrce.

Stále ještě zněla ta šílená hudba, teď už úplně zblízka, a na rohu

další uličky našel, co hledal. Stála tam tajuplná zvláštní stavba, fantasticky tvarovaná a děsivě vysoká, uprostřed s obrovskou bránou, a když s údivem vzhledl vzhůru, zjistil, že celá její ohromná plocha je sesazena ze samých kamenných postav bájných zvířat, lidí a bohů nebo d'áblů, které se na sebe ve stovkách vršily až ke vzdálené úzké špičce chrámu, lesa divoká spleť těl, údů a hlav. Tento úděsný kamenný kolos, velký hinduistický chrám, jasně svítil ve vodorovných paprscích pozdního večerního slunce a ohromnému cizinci srozumitelně vyprávěl, že tito zvířecky utlí polonazí lidé v žádném případě nejsou rajský přírodní národ, ale už několik tisíc let mají své myšlení a bohy, umění a náboženství. Ohlušující hra na bubny právě zmlkla a z chrámu vycházelo mnoho zbožných Indů v bílých a barevných oděvech, vpředu a se vznešeným odstupem malá slavnostní skupinka bráhmanů, pyšných v tisícileté učenosti a důstojnosti. Kráčeli kolem bílého muže hrdě jako šlechtici kolem řemeslnického uředníka a ani oni, ani skromnější postavy, které následovaly za nimi, nevypadali, že by měli sebemenší chuť nechat se přicestovalým cizincem poučovat o pravé podstatě věcí božských a lidských.

Když zástup prošel a v místě nastal větší klid, přiblížil se Robert Aghion k chrámu a s rozpačitým zaujetím začal studovat postavy na zdi, záhy toho však zarmouceně a polekaně opět nechal; neboť groteskní alegorická řeč těchto zobrazení jej nemátla a neděsila méně než pohled na některé nestoudně obscénní scény, které naivně rozeznal uprostřed hemžení bohů.

Zatímco se odvrátila vyhlížel zpáteční cestu, chrám a ulička náhle pohasly; po nebi přeběhla krátká blikavá hra barev a rychle se rozhostila noc. Tajemně rychlý příchod tmy vyvolal u misionáře, přestože jej už dávno znal, lehké mrazení. Zároveň s příchodem temnoty začal ze všech stromů a keřů kolem znít pronikavý zpěv a bzukot tisícového hmyzu a v dáli se cizími, divokými tóny ozval zlobný nebo žalostný křik nějakého zvířete. Aghion spěšně hledal cestu domů, šťastně ji našel a ještě ani neurazil ten krátký kousek, když se celá země ponořila do hluboké noční tmy a vysoké černé nebe bylo plné hvězd.

V domě, kam zamyšleně a roztržitě přišel, jej, sotva se přiblížil k první osvětlené místnosti, přivítal mister Bradley: "Tak tady jste. Zatím byste ale neměl chodit tak pozdě večer ven, není to bez nebez-

pečí. Ostatně, umíte dobře zacházet s puškou?"

"S puškou? Ne, to jsem se neučil."

"Tak se to brzy naučte... Kdepak jste byl dnes večer?"

Aghion pln horlivosti vyprávěl. Dychtivě se vypytał, jakému náboženství chrám náleží a jaká služba bohům či modlám se tam provádí, co znamenají všechny ty postavy a co ta zvláštní hudba, zda ti krásní

mužové v bílých oděvech jsou kněží a jak se jejich bozi jmenují. Ale tady zažil první zklamání. O všem, na co se ptal, nechtěl jeho rádce vůbec nic vědět. Prohlásil, že žádný člověk se v tom strašném kraválu a svinstvu těch modloslužeb nevyzná, že bráhmani jsou bezbožná banda vykořisťovatelů a lenochů a že vůbec všichni Indové dohromady jsou mizerná pakáž, žebráci a lotři, s nimiž slušný Angličan raději nemá vůbec nic společného.

"Ale mým posláním," namítl Aghion zdráhavě, "právě je zavést tyto zbloudilé lidi na pravou cestu! K tomu je musím znát a milovat a všechno o nich vědět..."

"Brzy o nich budete vědět víc, než vám bude milé. Samozřejmě se musíte naučit hindustánštině a později snad ještě některou tu hanebnou negerskou řeč. Ale s láskou daleko nedojdete."

"Ach, ale ti lidé přece vypadají opravdu dobrácky!"

"Myslíte? No, však uvidíte. Tomu, co máte s hinduisty v úmyslu, nerozumím a nechci to posuzovat.

Naším úkolem je pomalu vnést mezi tu bezbožnou pakáž trochu kultury a matný pojem slušnosti; dál možná nikdy nedojdeme!"

"Naše morálka, nebo to, čemu říkáte slušnost, je ale morálka Kristova, pane!"

"Myslíte lásku. No, jen řekněte jednou nějakému Indovi, že ho milujete. Dneska k vám přijde žebrat a zítra vám ukradne z ložnice košili."

"To je možné."

"To je dokonce úplně jisté, milý pane. Máte tady do jisté míry co do činění s nesvéprávnými lidmi, kteří ještě nemají tušení o poctivosti a právu, to nejsou dobromyslní angličtí školácci, ale národ mazaných snědých uličníků, kteří mají z každé hanebnosti ohromnou radost. Ještě si na mě vzpomenete!"

Aghion se smutně vzdal dalšího vyptávání a předsevzal si, že teď se nejprve pilně a poslušně naučí to, co se tady naučit dá. Ale ať má přísný Bradley pravdu nebo ne, už od pohledu na obrovský chrám a

neprístupně hrdé bráhmany se mu jeho předsevzetí a služba v této zemi jevily mnohem obtížnější, než si kdy předtím pomyslel.

Příštího rána byly do domu přineseny bedny, v nichž si misionář přivezl svůj majetek z domova. Pečlivě vybaloval, skládal košile ke košilím a knihy ke knihám a zjistil, že některé předměty jej naladily zádušně. Dostaly se mu do ruky malý mědiryt v černém rámečku, jehož sklo se na cestě rozbilo a který představoval podobiznu pana Defoa, autora Robinsona Crusoa, a stará matčina modlitební knížka, kterou od dětství důvěrně znal, hned poté však, jako povzbuzující ukazatel do budoucnosti, mapa Indie, kterou mu daroval strýc, a dva ocelové držáčky pro sítku na motýly, které si sám dal udělat v Londýně. Jeden z nich hned odložil stranou, že jej v příštích dnech použije.

Večer byl jeho majetek roztríděn a uložen, malý mědiryt mu visel nad postelí a celý pokoj byl uveden do čistotného pořádku. Nohy stolu a nočního stolku postavil, jak mu bylo doporučeno, do malých hliněných hrnečků a hrnečky naplnil vodou na ochranu proti mravencům. Mister Bradley byl celý den z obchodních důvodů nepřítomen a mladému muži přišlo zvláštní, když jej uctivý sluha posuňky zval k jídlu a obsluhoval jej, aniž s ním mohl promluvit jediné slovo.

Další den ráno začala Aghionova práce. Objevil se krásný tmavo-oký mladík Vyardenya, jehož mu Bradley představil a jenž se měl stát jeho učitelem hindustánštiny. Usměvavý mladý Ind nemluvil zle anglicky a měl ty nejlepší způsoby; jen polekaně ustoupil, když mu naivní Angličan přátelsky podával ruku na uvítanou, a i v budoucnosti se vyhýbal každému tělesnému doteku s bělochem, neboť by se jím pošpinil, protože patřil k vysoké kastě. Také si nikdy nechtěl sednout na židli, kterou před ním použil někdo cizí; každý den si nosil pod paží srolovanou vlastní hezkou lýkovou rohož, kterou rozprostřel na cihlové podlaze, a na ní ušlechtilě a vzpřímeně seděl se zkříženýma nohama. Jeho žák, s jehož horlivostí mohl být spokojen, se snažil naučit se od něj i tomuto umění a při hodinách se vždy choulil na podobné rohoži na podlaze, přestože jej z toho první čas bolely všechny údy, než si zvykl. Pilně a trpělivě se učil slovo za slovem, začínaje denními pozdravy, které mu mladík neúnavně a usměvavě předřikával, a každý den se s novou odvahou vrhal do boje s indickými hrdelními hláskami, které mu zpočátku připadaly jako neartikulované chroptění a které se teď všechny učil rozeznávat a

napodobovat.

Jakkoli zvláštní byla hindustánština a jakkoli rychle plynuly dopolední hodiny se zdvořilým učitelem, odpoledne a hlavně večery byly dost dlouhé, aby daly snaživému panu Aghionovi pocítit samotu, v níž žil. Jeho domácí, k němuž jej vázal nejasný vztah a který vůči němu vystupoval napůl jako dobrodinec, napůl jako jakýsi nadřízený, býval doma málo; vracel se z města většinou kolem poledne buď pěšky nebo na koni, předsedal jako pán domu u jídla, k němuž s sebou někdy přivedl anglického písaře, a potom si na dvě tři hodiny lehl na verandu, zakouřil si a prospal se a večer ještě na několik hodin odešel do kanceláře nebo do obchodu. Občas musel na pár dní odcestovat, aby nakoupil zboží, a jeho nový spolubydlící proti tomu nic neměl, protože se při nejlepší vůli nemohl s drsným a na slovo skoupým obchodníkem sprátnit. Ve způsobu, jakým mister Bradley žil, bylo také leccos, co se misionáři nemohlo líbit. Mimo jiné se někdy stávalo, že Bradley po práci s oním písařem až do opilosti popíjel směs vody, rumu a citronové šťávy; zpočátku k tomu několikrát zval i mladého duchovního, vždy však byl jemně odmítnut.

Za takových okolností nebyl Aghionův každodenní život právě zábavný. Pokoušel se používat své první chabé jazykové znalosti tak, že se za dlouhých pustých odpolední, když dřevěný dům byl obklopen palčivým žářem, vydal za služebnictvem do kuchyně a snažil se s těmi lidmi mluvit. Mohamedánský kuchař byl sice tak pyšný, že se zdálo, jako by jej ani neviděl, ale nosič vody a domácí sluha, kteří celé hodiny lenořili na rohožích a žvýkali betel, neměli nic proti tomu, bavit se pánovými snaživými pokusy o mluvení.

Jednoho dne se však v kuchyňských dveřích objevil Bradley, právě když se ti dva darebáci rozveseleně plácali do hubených stehů nad nějakými misionářovými chybami a záměnou slov. Bradley se na to veselí podíval se semknutými rty, bleskově dal sluhovi políček, nosiči vody kopanec a mlčky táhl vyděšeného Aghiona s sebou pryč. Ve svém pokoji rozžlobeně řekl: "Jak často vám ještě musím říkat, že si s těmi lidmi nemáte začínat! Zkazíte mi ty chlapíky, i když samozřejmě s tím nejlepším úmyslem, a beztak není možné, aby ze sebe Angličan dělal šaška před těmi hnědými šelmami!"

A zase odešel, ještě než se uražený Aghion mohl ohradit.

Mezi lidmi se osamělý misionář dostal jen v neděli, kdy pravidelně chodil do kostela, jednou i převzal za málo pracovitého anglického

faráře kázání. Ale on, který v rodném kraji, před sedláky a tkalci vlny, kázal s láskou, se tady, před chladnou obcí bohatých obchodníků, unavených churavějících dam a mladých zaměstnanců plných chuti do života cítil cizí a vystřízlivělý.

Když teď občas býval při uvažování o své situaci opravdu zarmoucený a cítil se politováníhodně, byla tu pro jeho mysl útěcha, která nikdy neklamala. To se pak vyzbrojil k výletu, přehodil si přes rameno botanickou brašnu a vzal do ruky sítku, kterou si připevnil na dlouhou štíhlou bambusovou hůlku. Právě to, na co si většina ostatních Angličanů trpce stěžovala, žhavý sluneční žár a indické klima vůbec, mu bylo milé a zdálo se mu báječné; neboť se cítil svěží na duši i na těle a nedopustil žádné ochabnutí. Pro jeho studium přírody a vůbec záliby byla tato země nekonečnou pastvinou, na každém kroku jej zadržovaly neznámé stromy, květiny, ptáci, hmyzí druhy, které se chtěl časem všechny naučit znát jménem. Zvláštní ještěřky a štíři, obrovské tlusté stonožky a jiná pozemní havěť už jej vyděsila jen zřídka a od té doby, co v koupeli statečně dřevěným kbelíkem ubil tlustého hada, cítil, že jeho stísněnost před tajemným zvířecím nebezpečím neustále mizí.

Když se poprvé rozehnal sít'kou po velkém nádherném motýlovi, když ho uviděl lapeného a opatrně v prstech vytáhl hrdého skvoucího tvora, jehož široká křídla se alabastrově leskla a byla poprášená tím nejkrásnějším barevným pelem, srdce mu bušilo nespoutanou radostí, jakou nepocítil od doby, kdy jako chlapec ukořistil svého prvního otakárka fenýklového. Radostně přivykal nepohodlí džungle a neklesal na mysl, když v pralese hluboko zapadl do skrytých bažin, vysmívaly se mu houfy ječících opic a přepadaly jej armády zuřivých mravenců. Jen jednou klečel roztrávený v modlitbách za obrovským gumovníkem, zatímco poblíž se jako bouře a zemětřesení hnalo hustým porostem stádo slonů. Zvykl si, že jej v jeho vzdušné ložnici brzy ráno budí zuřivý křik opic z blízkého lesa a že v noci slyší řev vyjících šakalů. Oči mu jasně a pozorně blýskaly ve vyhublém, snědém a zmužnělém obličejí.

Také ve městě, a ještě raději v pokojných okrajových vesnicích podobajících se zahradám, se rozhlížel čím dál pozorněji a Indové se mu líbili tím více, čím více z nich viděl. Jen jej rušil a byl mu velmi trapný

zvyk nižších stavů nechávajících své ženy chodit s nahou horní polovinou těla. Misionář těžko přivykal vídat na ulici nahá

ženská hrdla, nahé paže a nahá řadra, přestože to často vypadalo velmi pěkně.

Hned po této pohoršlivosti v něm nic nevyvolávalo tolik starostí a přemýšlení jako hádanka, kterou pro něj představoval duchovní život těchto lidí. Všude, kam se podíval, bylo náboženství. V Londýně jistě nebylo ani o největších náboženských svátcích možné spatřit tolik zbožnosti, jako tady každý všední den a v každé uličce; všude bylo vidět chrámy a obrazy, modlitby a oběti, průvody a obřady, kajícíky a kněze. Ale kdo se kdy vyzná v tom chaotickém klubku různých náboženství? Byli tu bráhmani a mohamedáni, vyznavači ohně a buddhisté, sluhové Šivovi a Krišnovi, nositelé turbanů a věřící s vyholenými hlavami, vyznavači hadů a sluhové posvátných želv. Kde byl Bůh, jemuž všichni tito zbloudilí sloužili? Jak vypadal a který kult z toho množství byl starší, posvátnější, čistší? To nikdo nevěděl a zvláště Indům to bylo úplně jedno; koho neuspokojovala víra jeho otců, ten přešel na jinou nebo se jako kajícík uzavřel do sebe, aby našel nové náboženství, nebo je dokonce vytvořil. Bohům a duchům, jejichž jména nikdo neznal, byly na malých miskách obětovány pokrmy a všechny ty stovky bohoslužeb, chrámů a kněžstev žily v pohodě vedle sebe, aniž stoupence jedné víry napadlo ty druhé nenávidět nebo zabíjet, jak to je zvykem doma v křesťanských zemích. Mnohé se dokonce jevilo hezké a mírné, flétnová hudba a jemné květinové oběti a mír, sídlící na mnoha zbožných tvářích, a vesele tichá rozzářenost, která by se těžko hledala v obličejích Angličanů. Krásné a posvátné se mu také zdálo Indy přísně dodržované přikázání nezabít žádné zvíře a občas se styděl a sám před sebou hledal ospravedlnění, když bez slitování zahubil některé krásné motýly a brouky a nabodl je na špendlík. Na druhé straně mezi týmiž národy, pro něž byl každý červ jako boží stvoření posvátný a které se vroucně oddávaly modlitbám a chrámovým službám, byly krádeže a lež, falešné svědectví a porušení důvěry úplně všedními věcmi, nad nimiž se nikdo nerozčiloval, ba jimž se ani nepodivoval. Čím více se nad tím posel víry v dobré vůli zamýšlel, tím více se mu tento lid jevil jako neproniknutelná záhada vysmívající se každé logice a teorii. Sluha, s nímž i přes Bradleyův zákaz brzy opět vedl rozhovory a jenž s ním zdánlivě byl jedno srdce a jedna duše, mu za hodinu ukradl bavlněnou košili, a když mu to mírně a vážně vytýkal, muž nejprve zapíral a zapřisahal se, potom s úsměvem všechno přiznal, ukázal

košili a důvěřivě řekl, že už je na ní stejně dírka, a tak si myslel, že master ji už jistě nebude nikdy chtít nosit.

Jindy jej udivil nosič vody. Tento muž dostával mzdu a jídlo za to, že denně zásoboval vodou z nejbližší cisterny kuchyni a koupelnu. Vykonával tuto práci vždycky časně ráno a večer, zbytek dne seděl v kuchyni nebo v chatrči sluhů a žvýkal buď betel nebo kousky cukrové třtiny. Jednou, když byl druhý sluha pryč, Aghion mu předával k okartáčování své kalhoty, na které se po jedné procházce nachytala travní semena. Muž se jen usmál, zkrřížil ruce za záda, a když začal být misionář nevrlý a přísně mu poručil, aby tuto drobnou práci okamžitě udělal, konečně sice uposlechl, avšak s reptáním a v slzách, potom se zoufale usadil v kuchyni a celou hodinu spílal a zuřil jako zoufalec. S nekonečným úsilím a s překonáním mnoha nedorozumění Aghion zjistil, že toho člověka těžce urazil, protože mu přikázal vykonat práci, která nepatřila k jeho službě.

Všechny tyto drobné zkušenosti se pomalu zhušťovaly, až vy tvořily skleněnou stěnu, jež oddělovala misionáře od jeho okolí a odkazovala jej do stále trapnější osamocenosti. O to usilovněji, ba až s jakousi zoufalou nenasatností se oddával studiu jazyka, v němž dělal značné pokroky a jež mu měl přinést klíč k tomuto cizímu národu, jak pevně doufal. Teď se stále častěji mohl odvážit oslovit na ulici domorodce, chodil bez tlumočníka ke krejčímu, ke kupci, k ševci. Mnohdy se mu podařilo zapříst hovor s jednoduchými lidmi, když si například vlídně prohlížel a pochválil řemeslníkovi jeho dílo, matce novorozeně, a z pohledů těchto pohanských lidí, především však z jejich dobráckého, dětského, blaženého úsměvu jej často oslovila duše cizího národa tak jasně a bratrsky, že na okamžik padly všechny zábrany a pocit cizoty se vytratil.

Nakonec dospěl k poznání, že děti a prostí lidé z venkova jsou pro něj téměř vždycky přístupní, dokonce že všechny potíže, všechna nedůvěra a zkaženost pocházejí z jeho styků s evropskými loďaři a

obchodníky. Od té doby se odvažoval, často na koni, na výlety stále dále do vnitrozemí. V kapse nosil měděné mince a někdy i cukroví pro děti, a když daleko v pahorkaté krajině uvázal koně před nějakou hliněnou rolnickou chýší, vešel pod rákosovou střechu, pozdravil a požádal o lok vody či kokosového mléka, téměř pokaždé z toho vznikla prostá přátelská známost a povídání, při kterém se muži, ženy a děti často ve veselém údivu hlasitě zasmáli jeho ještě nedo-

statečné znalosti jazyka, což rozhodně neviděl nerad.

Ještě se nijak nepokoušel vyprávět při takových příležitostech lidem o milém Bohu. Zdálo se mu to nejen předčasné, ale také nanejvýš choulostivé a téměř nemožné, protože pro všechny běžné výrazy biblické víry nemohl vůbec najít žádná indická slova. Kromě toho necítil právo povýšit se na učitele těchto lidí a vyzývat je k důležitým změnám v jejich životě dříve, než tento život bude přesně znát a bude schopen s Indy do jisté míry žít a mluvit na stejné úrovni.

Proto se jeho studie dále rozšiřovaly. Chtěl poznat život, práci a živobytí domorodců, nechal si ukazovat a pojmenovávat stromy a ovoce, domácí zvířata a nástroje, zvolna prozkoumával tajemství mokrého a suchého pěstování rýže, získávání lýčí a bavlny, pozoroval stavění domů a hrnčířství, splétání slámy a tkalcovské práce, o nichž z domova něco věděl. Díval se, jak se bažinatá rýžová pole orají pluhu taženými růžovočervenými tučnými buvoly poznal práci ochočeného slona a viděl vycvičené opice, které pro své pány česaly kokosové ořechy.

Na jednom z výletů v mírumilovném údolí mezi vysokými zelenými pahorky jej překvapila prudká bouře s lijákem, před níž hledal úkryt v nejbližší chatrči, které mohl dosáhnout. V těsné místnůstce mezi bambusovými stěnami polepenými blátem natrefil malou rodinu, jež vstupujícího cizince pozdravila s plachým údivem. Matka domu měla šedivé vlasy obarvené hennou do ohnivé červeně, a protože se na uvítanou usmívala co nejvládněji, ukazovala plná ústa stejně rudých zubů prozrazujících vášeň pro žvýkání betelu. Její muž byl vysoký chlapík s vážným pohledem a ještě tmavými vlasy. Povstal ze země a zaujal královsky vzpřímený postoj, vyměnil si s hostem pozdrav a okamžitě mu nabídl čerstvě otevřený kokosový ořech, jehož nasládlého mléka se Angličan s požitkem napil. Malý chlapec, který při jeho vstupu tiše prchl za kamenné ohniště, bleskl odtamtud houštinou lesklých černých vlasů a ustrašeně zvědavýma očima; na tmavé hrudi se mu blýskal mosazný amulet, jeho jediný šperk a jediné oblečení. Nade dveřmi visely k dozrání velké trsy banánů; v celé chatrči, osvětlené jen otevřenými dveřmi, nebylo vidět chudobu, jen naprostou jednoduchost a pěkný, čistý pořádek.

Jemný pocit domova stoupající ze vzpomínek na nejvzdálenější dětství, který se tak snadno zmocňuje cestovatele při pohledu na spokojenou domáckost, jemný pocit domova, který misionář v bun-

galovu pana Bradleye nikdy nepoznal, zaplavil ho nyní tak, až se mu zdálo, jako by jeho příchod sem nebyl jen příchodem pocestného zaskočeného deštěm, ale jako by jemu, ztracenému v kalných vírech života, konečně zase jednou zavály vstříc smysl a radost pravého, přirozeného, se sebou spokojeného žití. Prudký déšť šuměl a vášnivě bubnoval na hustě poskládaných rákosových listech střechy chatrče a visel přede dveřmi jako silná a třpytná skleněná stěna.

Staří si povídali se svým neobvyklým hostem, a když nakonec zdvořile položili přirozenou otázku, jaké cíle a záměry má v této zemi, upadl do rozpaků a začal mluvit o něčem jiném. Opět, jako už tak často, se skromnému Aghionovi jevilo jako nesmírná drzost a domýšlivost, že sem přijel coby vyslanec vzdáleného národa s úmyslem vzít těmto lidem jejich boha a víru a vnutit jim místo toho jinou. Vždycky si myslel, že tato plachost zmizí, ale dnes mu bylo nepochybně jasné, že to byl klam a že čím lépe rozumí tomu snědému lidu, tím méně v sobě pocítí uje právo a chuť pánovitě zasahovat do života tohoto národa. Déšť polevil a voda prosycená tučnou červenou zemí odtékala hrbolatou uličkou, sluneční paprsky se prodíraly mezi mokře se lesknoucími palmovými kmeny a sytější oslnivě se zrcadlily na obrovských třpytivých listech banánovníků. Misionář poděkoval hostitelům a chystal se k rozloučení, když na podlahu dopadl stín a místnůstka potměněla. Rychle se obrátila viděl, že dveřmi tiše a bosa vstupuje postava, mladá žena nebo dívka, která se při neočekávaném pohledu na něj polekala a prchla k chlapci za ohniště.

"Popřej pánovi dobrý den!" zavolal na ni otec a ona nesměle popošla o dva kroky, zkrřížila ruce na prsou

a několikrát se uklonila. V hustých temně černých vlasech se jí třpytily kapky deště; Angličan na ně vlídně a ostýchavě položil ruku a vyslovil pozdrav a zatímco v prstech živě cítil měkké poddajné vlasy, pozvedla k němu tvář a přívětivě se na něj usmála čarokrásnými očima. Kolem krku měla řetízek z korálků a na kotníku nohy těžký zlatý náramek, jinak nic než těsně pod řadry páskem převázanou červenohnědou spodní roušku. Tak stála v celé své kráse před užaslým cizincem; sluneční paprsky se jí matně odrážely ve vlasech a na snědých lesklých ramenou, z mladých úst jí oslnivě zářily zuby. Robert Aghion na ni hleděl s nadšením a pokoušel se zadívat hluboko do jejích klidných mírných očí, rychle však zrozpačitěl; vlhká vůně jejích vlasů a pohled na nahá

ramena a řadry jej zmátl, takže brzy před jejím nevinným zrakem sklopil oči. Sáhł do kapsy a vytáhl malé ocelové nůžtičky, kterými si stříhal nehty a vousy a které mu sloužily také při sbírání rostlin; dal je krásné dívce a dobře věděl, že to je opravdu cenný dar. Přijala věc ostýchavě a se šťastným úžasem, zatímco rodiče se rozplývali ve slovech díky, a když se teď rozloučil a odcházel, následovala jej až do přístřešku před chatrčí, uchopila jeho levou ruku a políbila ji. Vlahý, jemný dotek těch květinových rtů pronikl muži do krve, nejraději by ji políbil na ústa. Místo toho vzal obě její ruce do své pravé, zadíval se jí do očí a zeptal se: "Kolik je ti let?"

"To nevím," odpověděla.

"A jakpak se jmenuješ?"

"Naisa."

"Žij blaze, Naiso, a nezapomeň na mě!"

"Naisa na pána nezapomene."

Po odchodu hledal cestu domů hluboce zamyšlen, a když tam pozdě za tmy došel a vstoupil do své komory, teprve si všiml, že dnes si z výletu nepřinesl ani jediného motýla nebo brouka, ani list nebo květinu. Ale jeho byt, pustý mládenecký dům s povalujícími se sluhy a chladným, nabručeným panem Bradleyem mu ještě nikdy nepřipadal tak podivný a bezútěšný jako v této večerní hodině, když seděl před malou olejovou lampou u rozvíklého stolečku a pokoušel se číst bibli.

Té noci, když po dlouhých neklidných úvahách a navzdory bzučícím moskýtům konečně usnul, měl misionář podivné sny.

Putoval smrákajícím se palmovým hájem, kde si na rudohnědé zemi hrály žluté sluneční skvrny. Papoušci na něj z výšky křičeli, opice šíleně odvážně cvičily na nekonečně vysokých sloupech stromů, malí ptáčci zářili jako drahé kameny, hmyz všeho druhu projevoval tóny, barvami a pohybem svou radost ze života. Misionář vděčně a šťastně putoval uprostřed této nádhery; zavolal na opici tančící jako provazochodec a hledme, to hbité zvíře poslušně slezlo na zem a s gesty oddanosti se jako sluha postavilo před Aghiona. Pochopil, že v tomto blaženém světě stvoření může poroučet, a okamžitě k sobě povolal ptáky a motýly a ti se slétali ve velkých překrásných hejnech, on jim mával a rukama dirigoval, kýval hlavou, poroučel pohledem a mlasknutím jazyka a všechna ta nádherná zvířata se ve zlatavém vzduchu poslušně řadila do krásných vznášejí-

cích se kruhů a slavnostních průvodů, pískala a bzučela, cvrlikala a vrkala v jemném sboru, hledala a prchala, pronásledovala a honila jedno druhé, opisovala ve vzduchu slavnostní kola a žertovné spirály. Byl to skvostný, nádherný balet a koncert a znovunalezený ráj a snílek setrval v tomto harmonickém kouzelném světě, který mu patřil a byl vlastní, s téměř bolestnou potěchou, neboť celé to štěstí už obsahovalo lehké tušení nebo vědění, příchut' něčeho nezaslouženého a pomíjivého, jakou beztak musí mít zbožný misionář na jazyku při každém smyslovém požitku.

Tato bojácná příchut' také neklamala. Ještě se nadšený milovník přírody kochal pohledem na čtverylku opic a laskal obrovského modrého sametového motýla, jenž se důvěřivě usadil na jeho levé ruce a nechal se hladit jako holoubek, a už se začaly kouzelným hájem vznášet stíny strachu a rozplývání a zahalovaly náladu snícího. Jednotliví ptáci náhle pronikavě a vystrašeně vykřikovali, neklidné závany větru rozšuměly vysoké koruny, veselé teplé sluneční světlo zesinalo a zchřadlo, ptáci se rozlétali do všech stran a krásní velcí motýli se nechali v bezmocné hrůze odnášet větrem. Dešťové kapky vzrušeně pleskaly do korun stromů, nebeskou klenbou duněl a dozníval vzdálený tichý hrom.

Tu do lesa vstoupil mister Bradley Poslední pestrý pták odlétl. Bradley, velký jako Hun a zasmušilý jako duch zabitého krále, přicházel, pohrdavě si před misionářem odplivl a začal mu urážlivými, posměšnými, nepřátelskými slovy předhazovat, že je darebák a zlodějíček, který se nechává zaměstnat a platit londýnským patronem za obrácení pohanů, místo toho však nedělá nic, než se líně toulá, chytá brouky a chodí na procházky. A Aghion musel zdrceně doznat, že ten druhý má pravdu a on sám zavinil všechna tato opomenutí.

Ted' se zjevil onen mocný bohatý patron z Anglie, Aghionův chlebodárc, i mnoho anglických duchovních a ti všichni dohromady s Bradleyem hnali a štváli misionáře před sebou křovím a trním až k zalidněné ulici na předměstí Bombaje, kde stál groteskní hinduistický chrám vysoký jako věž. Sem a tam proudil pestrý dav lidí, nazí kuliové a bíle odění hrdí bráhmani, naproti chrámu však byl zřízen křesťanský kostel a nad portálem byl v kameni zobrazen Bůh otec vznášející se v oblacích s vážným otcovským pohledem a splývajícím plnovousem.

Misionář ve svízelné situaci vystoupil na chrámové stupně, mával

pažemi a začal kázat hinduistům. Hlasitě je vyzval, aby se podívali a porovnali si, že skutečný Bůh vypadá docela jinak než jejich ubozí rozšklebení bozi s mnoha pažemi a choboty. Prsty ukazoval na figurální spleť zobrazenou na průčelí indického chrámu a potom pohyby zval k Božímu obrazu své církve. Ale jak strašlivě se ulekl, když sám sledoval svá gesta a vzhlédl; neboť Bůh otec se proměnil, měl tři hlavy a šest paží a místo trochu přihlouplé a bezmocné vážnosti měl ve tváři pobavený úsměv převahy, přesně takový, jaký nezřídka ukazují indické podobizny bohů. Kazatel se zaraženě ohlédl po Bradle-yovi, patronovi a duchovenstvu; všichni však zmizeli, stál sám a vysílený na stupních kostela a teď jej dokonce opustil i sám Bůh otec, neboť svými šesti pažemi kynul k protějšímu chrámu a s božskou rozjařeností se usmíval na hinduistické bohy

Úplně opuštěný, zahanbený a ztracený stál Aghion na schodišti kostela. Zavřel oči a zůstal vzpřímeně stát, veškerá naděje v jeho srdci pohasla a on se zoufalým klidem čekal, že ho budou pohané kamenovat. Místo toho však cítil, že jej po strašné době silná, leč jemná ruka odsunula stranou, a když otevřel oči, viděl, jak kamenný Bůh otec, velký a důstojný, kráčí ze schodů, zatímco naproti postavě bohů v celých houfech sestupovaly ze svých míst. Bůh otec je všechny zdravil a s vlídným gestem přijímal pocty bíle oděných bráhmánů. Pohanští bohové však s choboty, loknami a šikmýma očima svorně navštívili kostel, všechno se jim jevilo dobré a hezké a táhli za sebou mnoho modlících se, a tak nastalo stěhování bohů a lidí mezi kostelem a klášteřem; gong a varhany sestersky souzněly a tiší snědí Indové přinášeli na střízlivé anglikánskokřesťanské oltáře lotosové květy.

Uprostřed svátečního davu však kráčela s hladkými, leskle černými vlasy a velkýma dětskýma očima krásná Naisa. Přicházela mezi mnoha jinými věřícími z chrámu, stoupala po schodech vzhůru ke kostelu a zastavila se před misionářem. Pohlédla mu vážně a mírně do očí, kývla na něho a podávala mu lotosový květ. On však, přemožen vytržením, se sklonil nad její jasný, klidný obličej, políbil ji na rty a sevřel v náručí.

Ještě než mohl spatřit, co na to Naisa říká, probral se Aghion ze sna a uvědomil si, že unavený a polekaný leží v hluboké temnotě na svém lůžku. Bolestný chaos všech citů a pudů jej trýznil až k zoufalství. Sen mu nepokrytě ukázal jeho vlastní já, jeho slabost a zaraže-

nost, nevíru v povolání, jeho zamilovanost do snědé pohanky, nekřesťanskou nenávist k Bradleymu, jeho špatné svědomí vůči anglickému chlebodárci.

Chvilí ležel v temnotě smutný a vzrušený až k slzám. Pokoušel se modlit, a nedokázal to, pokoušel se představit si Naisu jako d'áblici a svou náklonnost k ní uznat jako zavrženíhodnou, a nedokázal ani to. Nakonec vstal z jakéhosi polovědomého podnětu a ještě obklopen stíny a hrůzou snu; vyšel ze své místnosti a zamířil do Bradleyova pokoje, v pudové potřebě pohlédnout na člověka a dojít útěchy, ale i se zbožným záměrem zastydět se za svou nechuť k tomuto muži a otevřeností si jej přátelsky naklonit. Tiše se na tenkých lýkových podrážkách plížil temnou verandou až k Bradleyově ložnici, jejíž lehké dveře z bambusových tyček sahaly jen do poloviny dveřního otvoru a ukazovaly vysokou, slabě osvětlenou místnost; neboť Bradley jako mnoho Evropanů v Indii nechával celou noc svítit malou olejovou lampu.

Opatrně zatlačil Aghion slabé křídlo dveří dovnitř a vešel.

Malý olejový knot plaval v hliněné mističce na podlaze místnosti a vrhal slabé obrovské stíny nahoru na holé stěny. Hnědá noční můra oblékala světlo v malých kružích. Kolem velkého lože byl pečlivě zatažen závěs proti moskytům. Misionář vzal světélko do ruky, přistoupil k posteli a poodhrnul závoj. Chtěl právě zavolat jméno spícího, když s velkým úlekem zjistil, že Bradley není sám. Ležel na zádech oblečený do tenkého hedvábného pyžama a tvář s vysunutou čelistí nevypadala o nic jemněji či vlídněji než za dne. Vedle něj však ležela nahá druhá postava, žena s dlouhými černými vlasy. Ležela na boku a obracela k misionáři spící tvář a on ji poznal: bylo to statné silné děvče, které každý týden chodívalo pro prádlo. Aniž závěs zase zatahl, prchl Aghion ven a zpátky do svého pokoje. Opět se pokusil spát, ale nepodařilo se mu to; zážitek ze dne, podivný sen a nakonec pohled na nahou spáčku jej nesmírně rozrušily. Zároveň jeho odpor k Bradleyovi ještě zesílil, ba dokonce se obával okamžiku setkání a pozdravu u snídání. Nejvíce jej však trýznila a trápila otázka, zda je teď jeho povinností vyčistit spolubydlícímu jeho způsob života a pokusit se, aby ho zlepšil. Celá Aghio-nova povaha byla proti, ale jeho povolání od něj zřejmě žádalo, aby překonal svou zbabělost a neohroženě promluvil hříšníkovi do svědomí. Rozsvítil lampu a obletován a sužován bzučícími komáry četl

celé hodiny v Novém zákonu, aniž získal jistotu a útěchu. Skoro by mohl proklínat celou Indii nebo alespoň svou zvědavost a chuť cestovat, jež ho zavedla sem a do této slepé uličky. Nikdy se mu budoucnost nejevila tak pochmurná a nikdy se necítil tak málo stvořen pro to, aby byl vyznavačem a mučedníkem, jako této noci.

K snídani přišel s kruhy pod očima a unavenými rysy, neradostně míchal lžičkou ve voňavém čaji a v mrzuté hře dlouho loupal banán, dokud se neobjevil pan Bradley. Ten krátce a chladně pozdravil jako vždycky, hlasitými rozkazy popohnal sluhu a nosiče vody, se zdloouvavou obezřelostí si vybíral nejzlatější plod z trsu banánů a potom rychle a pánovitě jedl, zatímco na slunném dvoře sluha předvedl jeho koně.

"Chtěl jsem s vámi ještě o něčem mluvit," řekl misionář, když se druhý muž právě chystal k odchodu.

"Tak? Mám velmi málo času. Musí to být zrovna teď?"

"Ano, bude to lepší. Cítím povinnost vám říci, že vím o nepovoleném styku, který máte s tou indickou ženou. Dovedete si představit, jak je mi to trapné..."

"Trapné!" zvolal Bradley, vyskočil a propukl ve vztekly smích. "Pane, vy jste ještě větší osel, než jsem si kdy myslel! Co si o mně myslíte, je mi samozřejmě úplně jedno, že ale čmucháte a vyzvídáte v mém domě, to považuji za podlost. Tak to zkraťme! Dám vám čas do neděle. Do té doby si laskavě najděte nový byt ve městě; protože v tomto domě vás nestrpím ani o den déle!"

Aghion očekával, že bude drsně odbyt, ale takovou odpověď nečekal. Nenechal se však zastrašit.

"Bude mi potěšením," řekl a dobře se ovládal, "že vás osvobodím od své obtížné přítomnosti zde. Pěkné ráno, pane Bradley!"

Odcházel a Bradley se za ním pozorně díval, napůl dotčen a napůl obveselen. Potom si pohladil tvrdý vousek pod nosem, stáhl rty, zapískal na psa, sešel po dřevěných schodech na dvůr odjel do města. Oba muži krátký bouřlivý rozhovor a vyjasnění situace uvítali. Aghion však byl náhle postaven před starosti a rozhodnutí, které se ještě před hodinou vznášely v příjemné dáli. Ale čím vážněji přemýšlel o svých záležitostech a čím zřejmější mu bylo, že hádka s Bradleyem je vedlejší věc, zato řešení celého jeho zmateného stavu se stalo neúprosnou nutností, tím jasnější a příjemnější byly jeho myšlenky Život v tomto domě, marnění sil, všechny ty neuspokojené

touhy a mrtvé hodiny se staly trýzní, kterou jeho prostá povaha beztak už nemohla déle snášet.

Bylo časně ráno a kout v zahradě, jeho oblíbené místo, ještě ležel v chladném stínu. Tady visely větve zdivočelých keřů nad úplně malým, vyzděným rybníčkem, který byl kdysi založen jako místo ke koupání, avšak zpustl a nyní ho obýval houfek žlutých želv. Sem si přinesl své bambusové lehátko, natáhl se a pozoroval mlčenlivá zvířata, která líně a blaženě plavala ve vlažné zelené vodě a tiše se dívala chytrými očkami. Na druhé straně v hospodářském dvoře nečinně dřepěl v koutku chlapec ze stáje a zpíval; jeho jednotvárná nosová píseň sem zaznívala jako hra vln a rozplývala se v teplém vzduchu, takže znenadání po bezesné a rozrušené noci ležícího přepadla únava, zavřel oči, paže mu poklesly a usnul.

Když jej vzbudilo bodnutí komára, se studem si uvědomil, že prospal skoro celé dopoledne. Ale cítil se teď čerstvý a bez otálení začal pořádat své myšlenky a přání a střízlivě rozplétat chaos svého života. Nyní už mu bylo nepochybně jasné, co jej podvědomě už dlouho ochromovalo a strachem tísnilo jeho sny, že totiž jeho cesta do Indie sice byla veskrze dobrá a moudrá, ale aby se stal misionářem, na to mu chybí správné vnitřní povolání a popud. Byl dost skromný, aby v tom viděl porážku a zarmucující nedostatek; ale k zoufalství neměl důvod. Spíše se mu teď, kdy byl rozhodnut hledat si přiměřenější práci, zdálo, že bohatá Indie je teprve nyní opravdu dobrým útočištěm a domovem. Možná je smutné, že všichni ti domorodci se upsali falešným bohům - jeho povoláním nebylo to měnit. Jeho povoláním bylo osvojit si tuto zemi a vydolovat z ní pro sebe i druhé to nejlepší tak, že nabídne své oči, znalosti, své mládí odhodlané k činu a bude připraven všude, kde se pro něj naskytne nějaká práce.

Ještě téhož večera jej po krátkém rozhovoru zaměstnal jistý v Bombaji bydlící pan Sturrock jako tajemníka a dozorce na sousedních kávových plantážích. Dopis, ve kterém Aghion dosavadnímu chleboďárce vysvětlil své počínání a zavázal se k pozdější úhradě toho, co již obdržel, slíbil pan Sturrock dopravit do Londýna. Když se nový dozorcí vrátil do svého bytu, zastihl Bradleyho samotného sedět v košili u večeře. Ještě než vedle něho usedl, sdělil mu, co se událo.

Bradley s plnými ústy přikývl, nalil si do vody trochu whisky a řekl téměř přátelsky: "Sedněte si a posloužte si, ryba je už studená."

Ted' jsme něco jako kolegové. No, přeji vám všechno dobré. Pěstovat kávu je snazší než obracet hinduisty na víru, to je jisté, a možná je to stejně hodnotné. Nevěřil bych, že budete mít tolik rozumu, Aghio-ne!"

Plantáž, na které měl nastoupit, ležela dva dny cesty do vnitrozemí a pozítří se tam měl Aghion v doprovodu skupiny kuliů vypravit; tak mu na zařízení všech jeho záležitostí zbyl jediný den. K Bradleyho údivu požádal na zítřek o jezdeckého koně, avšak pán domu se zdržel jakýchkoli otázek a oba muži poté, co dali odnést lampu obletovanou tisícerým hmyzem, proti sobě seděli ve vlhkém, černém indickém večeru a cítili se být jeden druhému blíže než po všechny ty četné měsíce nuceného soužití.

"Řekněte," začal Aghion po dlouhém mlčení, "vy jste jistě od začátku nevěřil v mé misionářské plány?"

"Ale ano," odpověděl klidně Bradley. "Bylo vidět, že to myslíte vážně."

"Ale jistě vám také bylo jasné, jak málo se hodím k tomu, co jsem tady měl dělat a představovat! Proč jste mi to nikdy neřekl?"

"Nikdo mě tím nepověřil. Nemám rád, když někdo mluví do mých věcí; tak to ani nedělám já jiným. Kromě toho jsem tady v Indii už viděl podnikat a úspěšně uskutečňovat ty nejbáznivější věci. Obracení na víru bylo vaše povolání, ne moje. A teď jste sám od sebe pochopil některé své omyly! Tak to bude ještě i s jinými..."

"S jakými například?"

"Například s tím, co jste mi dneska ráno hodil na hlavu."

"Ach, kvůli té dívce!"

"Jistě. Byl jste duchovní; přesto přiznáte, že zdravý muž nemůže léta žít a pracovat a zůstat zdravý, aniž má občas u sebe ženu. Můj bože, proto se přece nemusíte červenat! Nu, podívejte se: jako běloch v Indii, který si rovnou nepřivezl ženu s sebou z Anglie, má člověk malý výběr. Nejsou tady žádné anglické dívky. Ty, které se tady narodí, jsou už jako děti posílány domů do Evropy. Zbývá jen volba mezi námořnickými děvkami a Indkami a ty jsou mi milejší. Co na tom vidíte špatného?"

"Ach, my si nerozumíme, pane Bradleyi! Já považuji, jak to předepisuje bible a naše církve, každé nemanželské spojení za špatné a nesprávné!"

"Když ale člověk nemůže mít nic jiného?"

"Proč by nemohl? Když má muž dívku opravdu rád, má se s ní oženit."

"Ale přece ne s indickou dívkou?"

"Proč ne?"

"Aghione, vy jste velkorysejší než já! Já bych si raději ukousl prst, než se oženil s barevnou, chápete? A vy budete jednou smýšlet také tak!"

"Ale prosím vás, doufám, že ne. Když už jsme tak daleko, mohu vám to říci: miluji jednu indickou dívku a mám v úmyslu vzít si ji za ženu."

Bradleyova tvář zvažněla. "Nedělejte to!" řekl téměř prosebně.

"Ale ano, udělám to," pokračoval nadšeně Aghion. "Zasnoubím se s tou dívkou a potom ji budu tak dlouho vychovávat a vyučovat, dokud se jí nedostane křesťanského křtu; potom se dáme oddat v anglikánském kostele."

"Jakpak se jmenuje?" zeptal se Bradley zamyšleně.

"Naisa."

"A její otec?"

"To nevím."

"No, do křtu je ještě čas; rozmyslete si to raději ještě jednou! Samozřejmě se našinec může zamilovat do indické dívky, často jsou dost hezké. Prý jsou i věrné a pokorné manželky. Ale já se na ně stejně mohu dívat jen jako na nějaká zvířátka, veselá kůzlata nebo krásné laně, ne jako na sobě rovné."

"Není to předsudek? Všichni lidé jsou bratři a Indové jsou starý ušlechtilý národ."

"No, to musíte vy vědět lépe, Aghione. Pokud jde o mě, já mám velkou úctu k předsudkům."

Vstal, popřál dobrou noc a odešel do své ložnice, kde měl včera u sebe tu hezkou statnou pradlenu.

"Nějaká zvířátka," řekl a Aghion se proti tomu dodatečně v myšlenkách vzepřel.

Druhý den časně ráno, dříve než Bradley přišel na snídani, si dal Aghion předvést koně a odjel, když ještě opice v korunách stromů z jitra křičely. A slunce ještě nestálo vysoko, když uvázal zvíře poblíž oné chatrče, kde se seznámil s krásnou Naisou, a pěšky se blížil k obydlí. Na prahu seděl nahý malý syn a hrál si s kůzlem, od něhož se neustále se smíchem nechal ducat do hrudi.

Právě když chtěl návštěvník odbočit z cesty, aby vstoupil do chý-

še, překročila sedícího chlapce mladá dívka vycházející ven a muž okamžitě poznal Naisu. Vyšla do uličky, v pravé ruce nesla prázdný hliněný džbán na vodu a bez povšimnutí přešla kolem Aghiona, který ji uchváceně následoval. Brzy ji dohonil a hlasitě pozdravil. Zvedla hlavu, pozdrav tiše zopakovala a krásnými hnědozlatými očima chladně hleděla na muže, jako by jej neznala, a když ji chytil za ruku, polekaně ji stáhla zpátky a zrychlenými kroky pokračovala dál. Doprovázel ji až ke zděné nádrži na vodu, kam tenkou stružkou přes staré kameny porostlé mechem přitékala voda ze slabého pramene; chtěl jí pomoci naplnit džbán a zvednout ho, ale mlčky jej odmítla a tvářila se vzdorovitě. Byl překvapen a zklamán takovou nevlídností a teď vytáhl z kapsy dárek, který jí přinesl, a přece mu bylo trochu líto, když viděl, jak okamžitě zapomněla na odmítavost a sáhla po věcičce, kterou jí nabídl. Byla to malá smaltovaná dózička s hezkým obrázkem kytičky a vnitřní stranu kulatého víčka tvořilo zrcátko. Ukázal jí, jak se otevírá, a dal jí věc do ruky.

"Pro mě?" zeptala se s dětským pohledem v očích.

"Pro tebe!" řekl a zatímco si hrála s dózičkou, hladil jí sametově měkkou paži a dlouhé černé vlasy.

Protože mu poděkovala a nerozhodným pohybem se chopila džbánu naplněného vodou, pokusil se jí říci něco milého a něžného, čemuž zjevně rozuměla jen napůl, a zatímco se rozpomínal na slova a bezmocně vedle ní stál, náhle se mu zdálo, že propast mezi nimi je obrovská, a tak si se smutkem pomyslel, jak je přece jen málo toho, co je spojuje, a jak dlouho, dlouho může trvat, než by jednou mohla být jeho nevěstou a jeho přítelkyní, rozumět jeho jazyku, chápat jeho založení, sdílet jeho myšlenky. Mezitím se pomalu vydala na zpáteční cestu a on šel vedle ní k chatrči. Chlapec byl zabrán do rychlé honičky s kůzlem; jeho černohnědá záda se na slunci kovově leskla a ve srovnání s břichem nafouklým rýží vypadaly jeho nohy příliš tenké. S nádechem údivu si Angličan pomyslel, že kdyby se s Naisou oženil, bylo by toto přírodní dítě jeho švagrem. Aby se té představy zbavil, opět pohlédl na dívku. Pozoroval její úžasně jemný obličej s velkýma očima, chladnými dětskými ústy a musel myslet na to, zda by byl opravdu šťastný, kdyby ještě dnes dostal od těch rtů první polibek.

Z těch něžných myšlenek jej vyděsilo zjevení, které náhle vyšlo z chýše a stálo před jeho nevěřícíma očima jako přízrak. Ve dveřích se

objevila druhá Naisa, překročila práh a stála před ním a byl to zrcadlový obraz té první, a tento

zrcadlový obraz se na něj usmíval a pozdravil ho, sáhl do záhybu šátku ovinutého kolem boků a vytáhl něco, čím triumfálně mával nad hlavou, co se ve slunci lesklo a co po chvíli také poznal. Byly to nůžtičky, které nedávno daroval Naise, a dívka, již dnes dal zrcadlovou dózičku, do jejích krásných očí hleděl a jejíž paži hladil, nebyla Naisa, ale její sestra, a jak ty dvě dívky stály vedle sebe, stále ještě sotva k rozeznání, připadal si zamilovaný Aghion nevýslovně podveden a ošizen. Dvě laně si nemohly být podobnější, a kdyby mu někdo v tom okamžiku nabídl, aby si jednu z nich vybral, vzal s sebou a navždy ponechal, nevěděl by, kterou z těch dvou miloval. Sice pozvolna začínal rozeznávat, že opravdová Naisa je starší a trochu menší; ale jeho láska, o níž si před několika okamžiky ještě byl tak jist, se rovněž rozpadla na dvě poloviny jako obraz dívky, který se před jeho očima tak nečekaně a záhadně zdvojit. Bradley se o té události nedozvěděl nic, také nekladl žádné otázky, když se Aghion vrátil v poledne domů a mlčky seděl u jídla. A příštího rána, když se dostavili Aghionovi kuliové a naložili jeho bedny a vaky a odnesli je pryč a když odjíždějící zůstávajícímu ještě jednou děkoval a podával mu ruku, tu Bradley ruku silně stiskl a řekl: "Šťastnou cestu, chlapče! Později nadejde čas, kdy budete umírat touhou vidět místo těch sladkých indických ksichtů zase jednou poctivou koženou anglickou hlavu! Pak přijďte za mnou a budeme zajedno v mnohém, o čem dnes ještě smýšlíme jinak!"

Emil Kolb

Rozené diletanty, z nichž, jak se zdá, sestává tak velká část lidstva, by bylo možné označit jako karikatury svobody vůle. Postrádají totiž původní schopnost každého originálního člověka postřehnout volání přírody ve vlastním nitru, a tak lehkomyšlně a nerozhodně proplovají životem zdánlivě o své vůli. K těm mnoha patřil i chlapec Emil Kolb z Gerbersau a náhoda (protože u takových lidí se přece nesmí mluvit o osudu) tomu chtěla, že to se svým diletantismem nedotáhl jako mnozí jiní ke ctnosti a blahobytu, ale k nectnosti a bídě, přestože nebyl o nic horší než tisíce jemu podobných.

Otec Emila Kolba byl příštípkář. Tomuto muži byl odepřen dar rozeznat a uznat nezměnitelnou nutnost v běhu přírody a v odvíjení lidských osudů; proto také to, co mu nebylo dopráno v jeho konání a v životě, považoval za dovolené alespoň ve svých přáních a zahálči-vých snech a rád se vznášel v představách jiného, bohatšího, krásnějšího života, pokud toho byla jeho fantazie, zaměřená na materiálně, schopna. Jakmile tomuto příštípkáři žena porodila pěkně statného chlapce, přenesl své blouznění na jeho budoucnost, a tak se vše, co dosud bylo jen hříchem v myšlenkách a zábavou ve výmyslech, posunulo do určitého světla možnosti. Mladý Emil Kolb cítil otcovská přání a sny kolem sebe už brzy jako teplý a proudící vzduch a dařilo se mu v nich jako dýni na kompostu. Hned v prvních školních letech si předsevzal, že se stane spasitelem své chudé rodiny a později neúprosně sklídí všechno, co mu štěstí dluží po tak dlouhém strádání rodičů a předků. Emil Kolb v sobě cítil odvahu vzít na svá bedra osud velikána, starosty nebo milionáře, a kdyby už dnes před otcovský dům předjel zlatý kočár tažený čtyřmi bělouši, žádný ostych by mu nebránil, aby nasedl a se samozřejmostí přijímal uctivé pozdravy spoluobčanů.

Už záhy se mu ti nemnozí originální lidé, které poznal, jevíli jako směšní a přímo blázniví, že se raději obětovali ideálům a pěstovali neužitečnou ctižádost, místo aby své vlohy dali do služeb pohodlné mzdy v hotovosti. Proto projevoval horlivý zájem o všechny školní předměty, které se vztahovaly k věcem tohoto světa, zatímco zabývat se dějinami a ságami minulosti, zpěvem, cvičením a jinými podob-

nými věcmi se mu zdálo jako vyslovené marnění času.

Zvláštní úctu však měl mladý snaživec k umění řeči, kterým však nemyslel pošetilosti básníků, ale pěstování výrazu ve prospěch reálných obchodních jednání a výhod. S ryzím obdivem četl všechny doklady obchodní či právní povahy, od jednoduchých účtů nebo potvrzení po veřejné vyhlášky či prohlášení v novinách. Neboť velmi dobře viděl, že jazyk takových uměleckých produktů, vzdálený od obecného jazyka ulice stejně jako nějaké skvělé literární dílo, je vhodný k tomu, aby dělal dojem, uplatňoval moc a nesrozumitelností získával výhody. Ve svých školních pracích se vytrvale snažil napodobit tyto vzory a stvořil mnohé výkvěty, které by nebyly nehodny nějaké kanceláře.

Právě tato záliba ve vybraném kancelářském stylu dala podnět a základ jedinému přátelství Emila Kolba. Učitel dal jednou třídě za úkol napsat stat' o jaru a několik prací měli jejich autoři předčítat. Tehdy leckterý dvanáctiletý žák podnikl svůj první nesmělý let do země tvůrčí fantazie a raní čtenáři knih vyzdobili své práce nadšenými nápodobami líčení jara u známých básníků. Byla tu řeč o kosím zpěvu a májové slavnosti a jeden zvláště sečtělý použil dokonce slovo filomela. Všechny tyto krásy však nedokázaly dojmout naslouchajícího Emila, jenž to vše považoval za hloupost a pošetilost. Tu učitel vyvolal syna hostinského od Konvice Franze Remppise, aby přečetl svou práci. A hned při prvních slovech: "Nelze popřít, že jaro si přece jen zaslouží, aby bylo nazýváno příjemným ročním obdobím," - Kolb nadšeně zaznamenal tón spřízněné duše, naslouchal pozorně a souhlasně a nenechal si ujít ani slovo. To byl styl, ve kterém týdeník většinou psal zprávy z města a okolí, a Emil ho s určitou jistotou už také ovládal.

Když skončilo vyučování, Kolb vyslovil spolužákovi uznání a od té chvíle měli oba chlapci pocit, že si rozumějí a patří k sobě.

Emil začal tím, že navrhl založení všeobecné spořitelny. Dokázal vyložit přednosti šetření a vzájemného podporování spořivosti tak obratně, že Franz Remppis s tím souhlasil a prohlásil, že je ochoten svěřit své úspory této spořitelně. Byl však natolik chytrý, aby trval na tom, že peníze zůstanou v jeho rukou tak dlouho, dokud i jeho přítel nevloží nějakou částku v hotovosti, a protože k tomu nikdy nemělo dojít, plán zanikl, aniž by ho Emil připomínal nebo Franz měl Emilovi ten pokus o přelstění za zlé. I tak našel Kolb velmi záhy cestu,

jak své ubohé poměry výhodně spojit s podstatně lepšími podmínkami syna hostinského tím, že kamarádovi za malé dárky a požívatelné pozornosti vypomáhal svými schopnostmi v některých školních předmětech. Trvalo to až do konce školní docházky a za slib honoráře ve výši padesáti feniků dodal Emil Kolb Franzovi matematickou práci u závěrečné zkoušky, v níž tímto způsobem oba slušně obstáli. Emil dokonce sklídl tak dobré známky, až jeho otec přísahal na to, že v tom chlapci je promarněn vědec. Ale na další studium nebylo ani pomyšlení. Přesto se však otec Kolb usilovně snažil a podnikl leckterou trpkou prosebnou cestu, aby synovi opatřil zvláštní místo v životě a dle svých sil podpořil jeho naděje na skvělou budoucnost. A podařilo se mu dostat chlapce na místo uředníka v bankovním domě bratří Dreissů. Tak byl podle něj učiněn významný krok vzhůru a zaručeno splnění snů mnohem smelejších. Pro mladé Gerbersauské, kteří se chtěli věnovat obchodnickému povolání, nebylo nadějnějšího zahájení této životní dráhy než učení u bratří Dreissoových. Jejich banka a obchod se zbožím byly staré a ctěné a pánové měli každý rok možnost vybrat si mezi nejlepšími žáky nejvyšších tříd jednoho nebo dva jako uředníky do svého obchodu. Protože učení bylo tříleté, měli u sebe vždy čtyři až šest mladých lidí, kteří sice za svou práci dostávali stravu, jinak však žádnou mzdu. Zato si ale mohli vzít do života výuční list staré ctěné firmy jako doporučení platné po celé zemi.

Tento rok byl Emil Kolb jediným novým uředníkem. Považoval to však za malou a hodně drazé zaplacenou čest; neboť jako nejmladší uředník byl tím, o kterém si všichni starší, i ti z předchozího roku, mysleli, že si o něj musí otírat boty. Když bylo v domě potřeba udělat něco, do čeho se nikomu nechtělo a pro co se každý považoval za příliš dobrého, zavolal se Emil, jehož jméno neustále znělo domem jako zvonek přivolávající sluhu, takže si mladík jen zřídka našel chvíli, v níž se mohl ve sklepním koutku za sudy s olejem nebo na půdě u prázdných beden oddávat svým snům o skvělé budoucnosti. Za ten drsný život jej odškodňovala jen vidina lesku pozdějších dní a dostatek dobré stravy v domě. Bratří Dreissové, kteří se svými uřednickými místy dělali dobré obchody a kromě toho si ještě drželi dobře placího volontéra, šetřili na všem, jen ne na jídle pro své lidi. Tak se mladý Kolb mohl každý den třikrát dobře a dosyta najíst, což horlivě činil, a i když se přesto záhy naučil hubovat na stravu, bylo to

jen ze zvyku patřícímu k obyčejům uředníků, který věrně dodržoval stejně jako leštění holínek každé ráno a kouření ukradených cigaret večer.

Jen jej trápilo, že se při nástupu do tohoto předpekli svého povolání musel rozloučit s přítelem. Franze Remppise poslal otec do učení mimo město, a tak se jednoho dne Franz přišel s Emilem rozloučit. Jeho útěcha, že si budou pilně dopisovat, chudého Emila příliš nepřesvědčila; nevěděl totiž, kde by měl vzít

peníze na poštovní známky.

Opravdu už brzy došel z Lachstattenu dopis, ve kterém Remppis líčil svůj nástup na novém místě. Psaní Emila podnítilo k dlouhé a pečlivé odpovědi, s jejímž formulováním strávil několik večerů, jejíž odeslání však zatím nebylo možné. Konečně se mu to přece jen podařilo a sám před sebou považoval za poloviční ospravedlnění, že první chybný krok učinil z ušlechtilých přátelských citů. Musel totiž odnést na poštu několik dopisů, a protože to právě spěchalo, dal mu starší učedník do ruky známky, které měl cestou nalepit. Této příležitosti Emil využil. Nalepil na dopis Franzovi, který s sebou nosil v náprsní kapse, jednu z hezkých nových známek a jeden obchodní dopis vhodil do schránky bez známky. Tímto činem překročil hranici, která pro něj byla zvláště nebezpečná a lákavá. Sice už i předtím si čas od času stejně jako ostatní učedníci přivlastnil maličkosti, které patřily pánům, například pár suchých švestek nebo doutník. Jenže takové mlsání si dopřával každý s čistým svědomím, představovalo to jeden obratný pohyb, kterým se pachatel chlubil sám před sebou a jímž dával najevo svou příslušnost k domu a jeho zásobám. Ale ukrást známku bylo něco jiného, něco závažnějšího, tajný lup peněžní hodnoty, který neomlouvaly žádná zvyklost a žádný příklad. Však také mladému provinilci bušilo srdce a několik dní každým okamžikem očekával, že jeho přestupek bude odhalen. Dokonce i pro lehkomyšlné lidi a pro takové, kteří mlsali už v otcovském domě, je přece jen první opravdová krádež podivným zážitkem a leckdo jí strádá více než mnohem většími hříchy.

Emil si vytrpěl dost strachu před možným odhalením, ale když dny plynuly a slunce dál svítilo a dění se odvíjelo obvyklým chodem, jako by se nic nestalo a jako kdyby se neměl z čeho zodpovídat, začala se mu možnost brát si s naprostým klidem z cizích kapes jevit jako východisko ze spousty svízeli, ba možná jako jemu určená cesta ke štěstí. Neboť jelikož jej práce a obchodování dokázaly těšit pouze

jako namáhavá oklika k výdělku a zábavě, jelikož vždy myslel jen na cíl a nikdy na cestu, musela jej zkušenost, že si člověk beztretně může nakrást lečjaké výhody, uvést v ohromné pokušení.

A tomu pokušení neodolal. Mužiček jeho věku těžce postrádá stovku drobností, jímž dítě chudých rodičů vždy připisuje dvojnásobnou hodnotu. Jakmile si Emil Kolb začal pohrávat s představou dalších nepoctivých zisků, jakmile se mu vlastnictví nikláku, ba stříbrné mince, už nezdálo nemožné, jeho touha se chytivě zaměřila na mnoho věcíček, na které předtím ani nepomyslel. Tak učedník Farber měl kapesní nůž s pilkou a ocelovým kolečkem na řezání skla, a přestože Emil rozhodně neměl potřebu řezat sklo ani nic jiného, přece jen se mu vlastnictví takové skvělé věcičky jevilo jako nanejvýše žádoucí. A také by nebylo špatné nosit v neděli takovou modře a hnědě vzorkovanou kravatu, jaká teď byla u lepších učedníků v módě. Potom bylo dost mrzuté vidět, jak čtrnáctiletí kluci z fabriky už jdou po konci pracovní doby na pivo, zatímco obchodnický učeň, o rok starší a stavovsky o tolik výše než oni, nevidí hostinec zevnitř, jak je rok dlouhý: A nebylo to stejné s děvčaty? Cožpak už v neděli nebylo vidět leckterého dospívajícího pletáře nebo tkalce z továren jít s kolegyní zavěšenou na jeho paži? A mladý obchodník by měl nejprve čekat celé tři až čtyři roky učení, než bude schopen zaplatit hezkému děvčeti jízdu na kolotoči nebo nabídnout preclík?

S takovými špatnými poměry se mladý Kolb rozhodl skoncovat. Jeho patro nebylo zralé pro trpkou chuť piva a ani jeho srdce a oko pro půvaby dívek, ale dokonce i v zábavě usiloval o cizí cíle a nepřál si nic jiného, než být takový a žít tak, jako ti vážení šviháci mezi jeho spolupracovníky.

Při veškeré pošetilosti však Emil vůbec nebyl hloupý. Neuvažoval o své zlodějské dráze o nic méně pečlivě, než když předtím zvažoval volbu svého prvního povolání, a jeho myšlenkám nezůstalo skryto, že i na nejlepšího zloděje vždy číhá nepřítel. Rozhodně se nesmí stát, aby byl někdy dopaden, proto raději chtěl na celou věc vynaložit větší úsilí a všechno důkladně připravit, než aby kvůli předčasnému požitku riskoval krk. Tak zvažoval a zkoumal všechny cesty, které snad měl k zakázaným penězům otevřeny, a nakonec usoudil, že bude muset mít trpělivost do příštího roku. Věděl totiž, že když první rok učení odslouží bezúhonně, pánové mu předají takzvanou porto-pokladnu, kterou vždy vede druhý nejmladší učedník. Aby tedy mlá-

denec mohl pány v příštím roce pohodlněji okrádat, teď jim sloužil velmi pozorně. Až se málem kvůli tomu zpronevěřil svému rozhodnutí a stal se opět poctivým; neboť starší z obou šéfů, který si všiml jeho

horlivosti a měl soucit s chudým příštípkařovým synem, mu občas daroval desetiňák nebo jej pověřoval takovými pochůzkami, které slibovaly spopitné. Tak se časem domohl menšího peněžního obnosu a dokázal si ještě za poctivě vydělané peníze koupit jednu z těch hnědých a modrých vzorkovaných kravat, jimiž se v neděli zdobili jeho lépe situovaní kolegové.

Vybaven touto vázankou učinil mladý pán svůj první krok do světa dospělých a slavil svou první oslavu. Dosud se v neděli někdy připojil ke kamarádům, když pomalu a nerozhodně bloumali prosluněnými uličkami, pokřikovali žertovně na kolemjdoucí kolegy a opravdu bez domova a odstrčení se jen tak potloukali, bez milosti vyhoštění z barevného dětského světa a ještě nepřijetí do světa mužů.

Ted' se však i on měl poprvé od školních dob zúčastnit oslavy slavnostní neděle. Přítel Remppis měl v Lachstetenu zřejmě větší štěstí než Emil doma. A nedávno napsal dopis, který kamaráda Kolba přiměl ke koupi módní vázanky.

"Milý vážený příteli!

Dostal jsem Tvůj ctěný dopis z 12. toho měsíce a mám to potěšení pozvat Tě na příští neděli, 23. t.m., na malou celebraci. Náš Spolek mladších příslušníků obchodnického stavu pořádá v neděli svůj výroční výlet a nerad by opomněl Tě srdečně pozvat. Očekávám Tě brzy po poledni, neboť nejprve ještě musím obědvat u šéfa. Postarám se, aby všechno bylo k Tvé spokojenosti, a prosím Tě, abych Tě pak směl považovat za svého hosta. Samozřejmě jsou pozvány i dámy! V případě, že přijmeš, prosím o odpověď jako vždy poste restante Merkur 01137. S radostí očekávaje Tvůj ctěný dopis poroučí se s pozdravem Tvůj

Franz Remppis, člen SMPOS."

Emil Kolb okamžitě odpověděl:

"Milý vážený příteli!

Obratem odpovídám na Tvé považované psaní ze včerejška, vy-

slovuji Ti upřímný dík za Tvé laskavé pozvání a bude mi potěšením přijmout je. Vyhledka na seznámení se ctěnými pány a dámami Vašeho chvályhodného Spolku je mi poctou a polichocením a nemohu jinak, než Ti poblahopřát k cílému společenskému životu v Lachs-tetenu. Vše ostatní odsouvám na naše brzké osobní setkání a zůstávám s vřelými pozdravy Tvůj oddaný přítel
Emil Kolb.

P.S. Ve spěchu si ještě dovoluji zvláštní dík za obchodní stránku Tvého pozvání, jíž s povděkem využiji, neboť v současné době, bohužel, má pokladna větším požadavkům nedorostla.

Tvůj věrný výše uvedený."

Nu a nadešla dotyčná neděle. Byl konec června, a protože už před několika dny zavládlo horké letní počasí, všude byla senoseč v plném proudu. Emil dostal bez potíží na celý den dovolenou, avšak žádných peněz na krátkou cestu vlakem do Lachstetenu. Proto se časně dopoledne vydal na cestu pěšky a do smluvené hodiny měl dost času, aby si mohl dostatečně barvitě a krásně představovat nadcházející radovánky a pocity. Kromě toho na příhodných místech vzdával čest právě dozrávajícím třešním a pohodlně došel včas do Lachstetenu, který ještě nikdy neviděl. Podle líčení přítele Remppise si toto město představoval jako úplný protiklad ke špatnému, měšťáckému Gerbersau, jako skvělé místo nádherné chuti do života, a byl nyní trochu zklamán, že uličky, náměstí, domy a kašny jsou spíše menší a prostší než v otcovském městě. Také obchodní dům Johanna Löhle-ho, v němž jeho přítel měl být zasvěcen do tajemství obchodu, se nemohl měřit s mohutným domem bratří Dreissů v Gerbersau. To vše poněkud utlumilo Emilovo očekávání a radostné naladění, avšak kritické poznatky posílily jeho odvalu a naději, že bude schopen obstát vedle svěťácké mládeže tohoto města.

Chvilí přichází obcházel obchodní dům, rázoval sem a tam a jen občas se odvážil nesměle zapískat začátek jedné písničky, který v dřívějších časech mezi Remppisem a jím platil jako signál. Po nějaké chvíli se hledaný také objevil v okénku jedné mansardy, zamával a posuňky příteli ukázal, aby na něho nečekal před domem, ale dole na tržišti.

Franz brzy přišel a Emilova kritičnost se okamžitě zbortila, neboť

viděl přítele ze školních let vyšňořeného v novém obleku s tuhým a neúměrně vysokým límcem košile a

dokonce v manželách.

"Servus!" zvolal vesele mladý Remppis. "Tak teď to může začít. Máš doutníky?"

A protože Emil žádné neměl, zastrčil mu jich hrst do náprsní kapsy.

"To je v pořádku, jsi přece mým hostem. O vlásek a byl bych dneska nedostal volno, starý byl zatroleně ostrý. Ale teď pojďme."

Jakkoli se Emilovi švihácké způsoby líbily, stejně nedokázal skrýt své zklamání. Byl pozván na spolkový výlet, očekával vlajky a možná dokonce hudbu.

"No, a kde je váš Spolek mladších příslušníků obchodnického stavu?" zeptal se s nedůvěrou.

"Však už přijde. Nemůžeme přece vyrukovat pod okny šéfu! Ti člověku stejně nepřejí žádnou radost. Kdepak, my se sejdem za městem."

Brzy dospěli k nízkému stromoví a starému ošumělému hostinci, kam rychle vešli, jen co se Franz pozorně rozhlédl, zda ho nikdo nepozoruje. Uvnitř je uvítalo šest nebo sedm ostatních učedníků sedících před vysokými sklenicemi s pivem a kouřících doutníky. Remppis představil svého krajana a kamaráda a Emilovi se dostalo slavnostního přivítání.

"Vy všichni patříte ke Spolku?" zeptal se.

"Jistě," odpověděli. "My jsme ten spolek uvedli v život, abychom podporovali zájmy svého stavu, především však proto, abychom mezi sebou pěstovali družnost. Jste-li, pane Kolbe, srozuměn, tak teď vyrazíme."

Emil se nesměle přítele zeptal na dámy, které jsou přece také pozvané, a dozvěděl se, že lze doufat v pozdější setkání s nimi v lese.

Mladí lidé čile vyšli do zářivého letního dne. Emilovi bylo nápadné, s jakou horlivostí Franz vychvaluje jejich rodné město, které ve svých dopisech téměř zapíral.

"Ach, naše Gerbersau!" velebil Franz. "Vid', Emile, tam je jiný život než tady! A jaké jsou tam krásné dívky!"

Emil poněkud zaraženě souhlasil, potom se rozpovídal a upřímně sděloval, jak se mu Lachstetten ve srovnání s Gerbersau jeví menší a méně krásný. Několik mladých lidí, kteří už v Gerbersau byli, mu dávalo za pravdu. Brzy poté se rozmluvili všichni, každý vychvalo-

val své město a původ, jak se tam žije jinak a radostněji než v tomhle zatraceném hnízdě, a několik rozených Lachstettenských, kteří tu také byli, jim dávalo za pravdu a lálo vlastnímu domovu. Všichni byli plní nevybouřené dětinskosti a bezcílné lásky ke svobodě, kouřili doutníky a posunovali vysoké stojaté límečky a počínali si tak mužně a divoce, jak jen mohli. Emil Kolb se rychle přizpůsobil tomuto tónu, jaký už také dobře slyšel a trochu cvičil doma, a se všemi se dobře spřátelil.

O půl hodiny cesty dále na ně čekala malá společnost čtyř dospívajících dívek ve světlých nedělních šatech. Byly to dcery z bezvýznamných rodin, kterým chyběl dozor a které už zčásti jako školačky udržovaly něžné vztahy se školáky nebo uční. Emilovi Kolbovi byly představeny jako slečny Berta, Luisa, Ema a Agnes. Dvě z nich už měly pevné známosti a okamžitě se zavěsily do svých ctitelů, obě zbývající šly volně vedle sebe a snažily se celou společnost bavit. Když se k nim totiž dámy připojily, dřívější hlučná výřečnost náhle ochabla a na její místo nastoupila rozpačitě mlčenlivá laskavost, jejímuž kouzlu propadli i Franz a Emil. Všichni tito mladí lidé byli vlastně ještě děti a pro všechny bylo snazší napodobovat způsoby mužů, než se chovat přiměřeně svému věku a založení. Všichni by v zásadě byli raději bez dívek nebo by s nimi povídali a žertovali jako se sobě rovnými, ale to se zjevně nehodilo, a protože všichni dobře věděli, že dívky s nimi jdou bez dovození rodičů a v nebezpečí ohrožení své pověsti, pokoušel se každý z těch mladých obchodníků hrát to, co si z doslechu a četby představoval pod označením kavalír. Dívky měly převahu a udávaly tón naladěný na citlivé horování a všechny, jež po ztrátě dětské nevinnosti ještě nebyly schopny lásky, se pohybovaly velmi bázlivě a stísněně ve fantasticky křehké sféře něžné sentimentality.

Emil se jako cizí těšil největší pozornosti a slečna Ema jej záhy vtáhla do rozhovoru o jeho původu a životních poměrech, přičemž Emil se neosvědčil zle, protože měl pouze odpovídat na otázky. Brzy dívka věděla všechno, co stálo za vědění o mladém muži, jehož si pro dnešní den vyvolila za kavalíra; jenže samozřejmě byla mladíkova výpověď o jeho životě pouze poetickým ubíjením času. Protože když se ho

slečna Ema ptala na stav otce, zdálo se mu slovo příštíp-kář příliš strohé, a opsal celou věc prohlášením, že papá má obchod s obuví. Slečnina fantazie okamžitě viděla skvělou výkladní skříň pl-

nou černých a barevných párů bot, z níž stoupal takový opar zámožnosti, že její další otázky už vždy předpokládaly notnou dávku tohoto lesku a nenápadně nutily ševcova syna ke stále výraznějšímu přikrašlování skutečnosti. Z otázek a odpovědí vznikla příjemná legenda. Podle ní byl Emil poněkud přísně držený, leč milovaný syn zámožných rodičů, jehož sklon a nadání už od prvních hodin školní výuky vedly k obchodu. Naučil se jako volontér, na tom slově si přišla Ema na své, v jedné velké staré obchodní firmě všem povinností svého budoucího povolání a dnes, zlákan krásným počasím, přijel sem, aby navštívil Franze, svého kamaráda ze školních let. Pokud šlo o budoucnost, mohl Emil bez obav plýtvat barvami, a čím méně se mluvilo o skutečnosti a přítomnosti a čím více o budoucnosti a naději, tím více se rozohňoval a tím více se líbil slečně Emě. Ta o svém původu neřekla nic a o ostatních poměrech jen tolik, že jakožto jemnocitná dcera nemajetné a bohužel i poněkud panovačné vdovy musí leccos vytrpět, avšak díky svému statečnému srdci to dokáže zvládnout.

Na mladého Kolba učinily jak slečniny morální vlastnosti, tak i její zevnějšek velký dojem. Možná a pravděpodobně by se byl stejně zamiloval i do nějaké jiné, pokud by nebyla vyloženě ošklivá. Bylo to poprvé, co takto šel s dívkou a co o něj nějaká dívka projevovala takový zájem. Slavnostně naslouchal Eminu vyprávění a snažil se, aby neopomněl žádnou zdvořilost. Nezůstalo mu skryto, že jeho vystupování a úspěch mu u Emy dodávaly úcty a že to imponovalo zvláště Franzovi.

Protože se kvůli dámám neodvážili vstoupit do žádného hostince, byli poblíž jedné vesnice dva mladíci vysláni pro proviant. Vrátili se s chlebem a sýrem, láhvemi piva a sklenicemi a začala veselá sedán-ka v zeleni. Emil, který byl celý den na nohou a bez oběda, teď s dravým hladem sáhl po dobrotách a byl nejveselejší ze všech. Musel však učinit hořkou zkušenost, že ne všechno, co dobře chutná, také dobře dělá, a že jeho síly v usrkávání mužských požitků jsou ještě dětské. Potupně podlehl třetí nebo čtvrté sklenici piva a musel zpáteční cestu do Lachstetenu ujit v závěsu a s přítelovou oporou.

Žalostně se večer rozloučil s Franzem a poslal po něm pozdravy kamarádům a té milé slečně, kterou už neuviděl. Franz Remppis mu velkoryse daroval lístek na vlak, a když Emil cestou z okna viděl, jak krajina dohasíná a noří se do soumraku, předem cítil celé to vystříz-

livění návratu k práci a strádání. Po čtyřech dnech napsal příteli:

"Milý příteli!

Vzhledem k uplynulé neděli bych nerad opomněl vyslovit Ti ještě jednou svůj dík. K mému upřímnému politování se mi cestou přihodilo ono nedopatření a pevně doufám, že Tobě a pánům a dámám nepokazilo ten krásný slavnostní den. Byl bych Ti velmi zavázán, kdybys byl té dobroty a vyřídil slečně Emě ode mne pozdrav a omluvu za tu nehodu. Zároveň bych byl velmi napjatý, kdybys se od Tebe směl dozvědět Tvůj názor na slečnu Emu, neboť nemohu tajit, že se mi velmi zalíbila a případně bych nebyl proti, přistoupit k ní při nějaké pozdější příležitosti s vážnější nabídkou. V tomto ohledu předpokládám Tvou naprostou diskrétnost, prosím Tě o ni a zůstávám s neupřímnějším pozdravem v přátelské oddanosti Tvůj

Emil Kolb."

Franz na toto nikdy řádně neodpověděl. Dal vědět, že pozdrav vyřídil a že pány ze spolku by těšilo, kdyby zase jednou mohli Emila u sebe přivítat. Léto plynulo a přátelé se za celé měsíce viděli jen jedinkrát, když se setkali ve vesnici Walzenbach ležící uprostřed mezi Lachstettenem a Gerbersau, kam Emil přítele ze školy povolal. Neměli však opravdovou radost ze shledání, neboť Emil neměl na mysli nic jiného, než se dozvědět něco o slečně Emě, a Franz se dokázal jeho otázkám na ni stále znovu vyhýbat. Od oné neděle totiž sám na tuto pannu vrhal pohledy a pokoušel se svého přítele u ní odsunout. Nepěkně začal tím, že zničil jeho legendu a aniž jej šetřil, vyličil jeho bezvýznamný původ. Částečně kvůli této zradě přítele, ještě více však kvůli takzvanému zaječímému pysku, který měl Franz na ústech a který se Emě nelíbil, jej velmi chladně odbyla, o čemž se ale Emil nic nedozvěděl. A teď proti sobě staří přátelé seděli neupřímně a zklamaně a při rozchodu večer byli zajedno pouze v tom, že žádný z nich nepovažuje brzké zopakování takového setkání za nutné.

V obchodu bratří Dreissoových Emil zatím pomáhal a získal si takovou důvěru, že na podzim, po povýšení nejstaršího učedníka a přijetí nového, mu šéfové předali portokasu. Byl mu přidělen pultík na psaní vstoje a zároveň předána knížka a pokladna, plochá kazeta ze zeleného drátěného pletiva, v níž nahoře ležely archy známek, pod

nimi ale byly spořádaně uloženy peníze v hotovosti.

Mladík, nyní u cíle dávných přání a plánů, první čas spravoval těch několik tolarů ve své pokladně svědomitě. Celé měsíce sžitý s myšlenkou, že bude z tohoto zdroje čerpat, si teď přece jen nevzal ani feník. Tato poctivost měla jen částečně kořeny ve strachu a v moudrém předpokladu, že v této první době bude jeho účetnictví obzvlášť přesně sledováno. Spíše však jej činily dobrým a odvracely od zlého slavnostní pocit a vnitřní uspokojení. Emil viděl sám sebe, jak s vlastním psacím pultíkem v kanceláři a jako správce peněz v hotovosti postoupil do řad dospělých a vážených; vychutnával toto postavení nábožně a shlížel se soucitem na nově přichozího nejmladšího učedníka. Tato dobrotivá a měkká nálada u něj přetrvávala. Jenže stejně jako pouhá nálada dokázala slabého chlapce zadržet od zla, stačila také nálada k tomu, aby mu jeho ošklivá předsevzetí připomněla a přiměla ho k jejich provedení.

Začalo to, jako všechny hříchy mladých obchodníků, jednoho pondělí. Tento den, kdy se po krátké nedělní svobodě a leccaké zábavě opět na tak dlouhé dny snese mlha služby, nucené poslušnosti a práce, je i pro pilné a šikovné mladé lidi zkouškou, zvláště když i nadřizení zasvětili neděli zábavě a všechnu týdenní dobrou náladu předem vypotřebovali.

Bylo to pondělí na začátku listopadu. Oba starší učedníci byli den předtím i s volentérem na představení kočovné divadelní skupiny a teď, tajně spojeni společným nezvyklým zážitkem, si měli hodně co šeptat. Volentér, mladý požitkář z hlavního města, napodoboval za psacím pultíkem obličej a gesta jednoho komika a co chvíli znovu vyvolával vzpomínku na včerejší zážitek. Emil, který strávil deštivou neděli doma, poslouchal se závistí a vztekem. Mladší šéf už se na něj hned ráno v nepříjemné pondělní náladě rozkřikl, teď Emil stál sám a vyloučený na svém místě, zatímco ostatní mysleli na divadlo a jeho nepochybně litovali.

V tom okamžiku zazněl venku na tržišti pronikavý zvuk trumpet, který se dvakrát opakoval. Signál, který už několik dní dobře znalo celé město, ohlašoval vyvolavače herecké rodiny, jenž se také okamžitě objevil na náměstí, vyskočil na schody před radnicí a dunivým hlasem vyvolával: "Vážené panstvo! Dámy a pánové! Dnes večer se koná neodvolatelně poslední představení známé divadelní společnosti Elvíra.

Uveden bude slavný kus ‚Hrabě z Felsheimu aneb

otcovská kletba a bratrovražda‘. Na toto neodvolatelně úplně poslední galapředstavení tímto uctivě zveme staré i mladé. Tramtadadá! Tramtadadá! Na konci bude slosování o hodnotné předměty! Každý majitel jednoho lístku v první a druhé řadě dostane úplně zdarma jeden los. Tramtadadá! Tramtadadá! Poslední vystoupení slavné společnosti! Poslední vystoupení na přání četných milovníků umění! Dnes večer v půl osmé se otevírá pokladna!"

Takové lákavé volání uprostřed kalného, střízlivého pondělního rána zasáhlo učedníka do srdce. Gesta a obličej volentéra, šuškáni kolegů, pestré, zmatené představy o lesku a požitku splývaly ve žhavou touhu konečně to také jednou všechno vidět a vychutnat a z této touhy se ihned stalo předsevzetí, neboť prostředky byly v jeho ruce.

Toho dne Emil Kolb poprvé napsal do své pořádné pokladní knížečky nesprávná čísla a vzal si několik nikláků ze svěřených peněz. Ale přestože to bylo horší než ona krádež poštovní známky před měsíci, tentokrát zůstalo jeho srdce klidné. Už dlouho si zvykal na představu tohoto činu, nebál se odhalení, dokonce pocítil lehký pocit triumfu, když se večer loučil se šéfem. Jde teď ven, v kapse má peníze toho muže a udělá to tak ještě často a ten hlupák si ničeho nevšimne.

V divadle byl velmi šťastný. Slyšel, že ve velkých městech jsou ještě mnohem větší a okázalejší divadla, a jsou lidé, kteří do nich chodí každý večer, vždýcky na ta nejlepší místa. Tak to chtěl také jednou mít.

Od té chvíle měla portopokladna firmy Dreiss neviditelný otvůrek, kterým neustále unikal tenoučký pramínek peněz, jenž připravoval učedníku Kolbovi pěkné dny. Divadlo samozřejmě odjelo do dalších měst a něco podobného se hned tak neobjevilo. Ale tu bylo posvícení v Hangstettu, brzy zase kolotoč na

Brúhelu a kromě jízdného a piva nebo koláče k tomu většinou byl nepostradatelný i nový límec ke košili nebo vázanka. Úplně pozvolna se chudý mladý člověk stával rozmazleným mužem, který si rozmýšlí, kam se příští neděli půjde bavit. Záhy se naučil, že v zábavě jde o něco jiného než o nutnost, a s požitkem dělal věci, které by dříve považoval za hřích a hloupost. U piva psal pohlednice mladým pánům do Lachstetenu a kde jindy pojídal suchý chleba, žádal teď uzeninu a k tomu sýr, naučil se panovačně v hostincích vyžadovat hořčici a zápalky a vyfukovat cigaretový kouř nosem.

Musel však být při spotřebě svého blahobytu opatrný a nesměl vždycky vystupovat tak, jak by jej právě těšilo. V prvních několika měsících také před koncem měsíce a kontrolou své pokladny pociťoval značnou tíseň. Ale vždycky šlo všechno dobře a nikdy se nevyskytla nutnost se započatým nešvarem skončit. Tak se Kolb, jako každý zloděj ze zvyku, nakonec stal navzdory veškeré opatrnosti jistým a slepým.

A jednoho dne, kdy opět zapsal porto na sedm dopisů místo na čtyři, a kdy mu šéf špatný zápis vytkl, drze trval na tom, že to muselo být sedm dopisů. A protože se zdálo, že pan Dreiss se tím uklidnil, Emil šel pokojně svou cestou. Večer si však pán, aniž to provinilec věděl, sedl k jeho knížečce a pečlivě ji prostudoval. V poslední době mu byl totiž nápadný nejen vzrůst nákladů na poštovné, ale dnes mu jeden hostinský na předměstí vyprávěl, že mladý Kolb k němu v poslední době o nedělích chodívá častěji a zdá se, že za pivo vydává víc, než by mu na ně mohl otec dát. A teď už obchodníkovi stačilo málo, aby nepřehlédl zlořád a poznal příčinu lecjakých změn v založení a chování svého mladého pokladníka. Protože starší bratr Dreiss byl právě na cestách, nechal mladší věci nejprve volný průběh a denně jen ve vši tichosti sledoval a zapisoval drobné zpronevěry. Viděl, že svým podezřením mladému muži nečiní bezpráví, a rozzlobeně se divil šikovné věcnosti, s jakou ho ten chlapík tak dlouho podváděl a okrádal. Bratr se vrátil a druhého dne ráno si oba pánové zavolali hříšníka do své soukromé kanceláře. Tam přece jen selhala získaná jistota svědomí; jakmile Emil Kolb uviděl vážné tváře obou šéfů a v ruce jednoho z nich svou pokladní knížku, zbledl v obličeji a dech se mu zatajil.

Nyní Emilovi začaly zlé časy. Jako by se hezké tržiště stalo průhledným a člověk viděl dole pod zemí stoky a proudy kalné vody plné červů a hnusně páchnoucí, tak ležel před očima jeho i obou pánů ohavně odkrytý nečistý základ tohoto zdánlivě nevinného mladého života. To nejstrašnější, čeho se kdy obával, nastalo a bylo horší, než si myslel. Všechno čisté, poctivé, co dosud v jeho životě bylo, se potopilo a zmizelo, nebyla tu jeho píle a poslušnost, ze dvou let pilného života nezbylo nic než potupa provinění. Emil Kolb, který byl do té doby prostě malý ničema a skromný domácí zloděj, se nyní stal tím, co noviny nazývají obětí společnosti.

Nebot' bratři Dreissové nebyli zvyklí vidět v mnoha svých učednících mladé lidi, jež čekají mladé osudy, nýbrž prostě jen dělníky, jejichž živobytí moc nestálo a kteří za léta nelehké služby ještě museli být vděční. Necháпали, že tady stojí zpustošený mladý život na křižovatce, odkud vede cesta dolů do temnoty, pokud nebude nějaký dobrý člověk ochoten pomoci. Pomoci mladému zloději by se jim naopak jevilo jako hřích a poštilost. Věnovali důvěru chlapci z chudé rodiny, otevřeli mu svůj dům, a teď je ten člověk podváděl a zneužil jejich důvěry - to byla jasná věc. Páni Dreissové byli dokonce ušlechtilí a dohodli se, že toho chudáka nepředají policii. Ale propustili ho, vyspílali mu, zdeptali ho a přikázali, aby šel za svým otcem a sám mu řekl, proč už jej nemohou ve slušné obchodní firmě potřebovat.

Bratři Dreissové byli ctnostní muži a svým způsobem to mysleli dobře, byli jen zvyklí vidět ve všem, co se dělo, "případy", ve kterých museli podle okolností použít jedno z pravidel měšťanského chování. Tak pro ně ani Emil Kolb nebyl ohrožený a pod hladinu klesající člověk, ale politováníhodný případ, který vyřídili podle všech pravidel a bez tvrdosti.

Dokonce si více než bylo nutné uvědomovali své povinnosti a následujícího dne sami zašli k Emilovu otci, aby si s ním promluvili, sdělili mu tu věc a možná pomohli radou. Ale otec Kolb o neštěstí ještě vůbec nic nevěděl. Syn včera nepřišel domů, utekl a strávil noc venku. V době, kdy jej šéfové hledali u jeho otce, stál Emil vymrzlý a hladový na kraji lesa nad údolím a v pudu sebezáchovy se zatvrzoval a vzdoroval pokušení dobrovolného zániku tak, jak by to jinak za celá léta nebylo slabému chlapci možné.

Jeho první myšlenkou bylo jen uprchnout, skrýt se a zavřít oči, protože nad sebou cítil hanbu jako jedovatý stín. Teprve pozvolna, když pochopil, že se musí vrátit a nějak žít dál, zatvrdil se jeho život ve vzdor a předsevzal si, že bratřím Dreissovým zapálí dům. Mezitím už ho přešla i tato pomstychtivost. Emil chápal, jak velmi si ztížil další cestu k jakémukoli štěstí, a dospěl k závěru, že teď má zatarasenu každou světlou stezku a nyní se teprve musí opravdu a se zdvojenou silou vydat cestou zla, aby si přece ještě svým způsobem zachoval pravdu a pokořil osud.

Vyděšený malý uprchlík ze včerejška se po mrazivé noci vrátil domů jako mladý zloduch, připravený na tupení a špatné zacházení a

odhodlaný k válce proti zákonům hanebného světa.

Teď by bývalo bylo na otci, aby si jej vážně vzal na paškál a oslabenou vůli úplně nezlomil, nýbrž pomalu opět pozvedl a obrátil k dobru. To však bylo více, než švec Kolb dovedl. Tento muž dokázal stejně málo jako jeho syn rozeznat nebo alespoň vycítit souvislost příčiny a důsledku. Místo aby uklouznutí svého potomka vzal jako důsledek své špatné výchovy a začal se pokoušet o polepšení sebe a dítěte, dělal pan Kolb, jako by z jeho strany bylo všechno v pořádku a jako by měl důvod očekávat od svého syna jen dobré. Samozřejmě, otec Kolb nikdy nekradl, ale v jeho domě nikdy nebyl ten duch, který jediný může v dětských duších probudit svědomí a odolnost vůči chuti zvrhnout se.

Rozzuřený, uražený muž přijal navrátilivšího se hřištníka jako strážce pekel, řval a soptil, bez důvodu vychvaloval dobrou pověst svého domu, ba vychvaloval jeho poctivost a chudobu, kterou jinak stokrát proklel, a všechnu bídu, všechnu tíhu a zklamání svého života svedl na dospívajícího, jenž uvrhl hanbu na jeho dům a zatáhl jeho jméno do špíny. Všechny tyto výrazy nevycházely z jeho vyděšeného a úplně bezradného srdce, choval se jen podle určitého pravidla a vyřídil případ podobně a ještě smutněji, než to učinili Dreissové.

Emil měl sklopenou hlavu a mlčel, cítil se bídne, ale přece jen v převaze nad bezmocně zuřícím starým otcem. Všechno, co ten řval o poctivé chudobě, pošpiněném jménu a věznici, mu připadalo nicotné; kdyby v celém světě věděl o nějakém jiném ubytování, odešel by bez odpovědi. Cítil převahu člověka, kterému je všechno jedno, protože se právě napil hořké vody zoufalství a hrůzy. Oproti tomu dobře rozuměl matce, která seděla vzadu u stolu a tiše plakala; nenašel však cestu k té, již způsobil největší bolest a od níž přece nejspíše očekával soucit.

Domácnost Kolbových na tom nebyla tak dobře, aby nechala téměř dospělého syna nečinně posedávat. Mistr Kolb, když se vzpamatoval z prvního úleku, sice ještě zkusil všechno možné, aby tomu darebákovi přes to všechno umožnil nějakou budoucnost. Ale učedník, kterého vyhodili bratři Dreissové, už se v Gerbersau neuchytí. Ani truhlářský mistr Kiderle, který přece v novinách hledal učedníka za stravu, se nemohl odhodlat, aby Emila přijal.

Nakonec, když marně uplynul týden, otec řekl: "No, když nic ne-

pomůže, musíš zkrátka do továrny!"

Byl připraven na odpor, ale Emil odpověděl: "Souhlasím. Ale místním neudělám tu radost, aby mě viděli chodit do továrny."

Poté odjel pan Kolb se synem do nedalekého Lachstetenu. Tam zašel za továrníkem Erlerem, který vyráběl jedlové zátky do sudů, ale nebyl vyslyšen, potom za Walkmüllerem, jenž se rovněž poděkoval, a nakonec se ještě vydal do strojové pletárny, kde ke svému překvapení poznal v mistrovi svého starého známého, který byl po několika slovech svolný mladíka na zkoušku přijmout.

Otec Kolb byl rád, když následující pondělí syn opustil dům, aby zahájil svůj život v továrně v Lachstetenu. I synovi vyhovovalo, že šel rodičům z očí. Rozloučil se, jako by to bylo na několik dní, a přece měl pevně v úmyslu se doma už nikdy neukázat.

Nástup do továrny pro něj i přes všechna zoufalá předsevzetí nebyl lehký. Kdo si jednou zvykl ohrnovat nos nad lůzou, pro toho je trpkým soustem, když má sám svléknout pěkný kabát a počítat se k opovrhovaným.

Emil se spoléhal, že najde útěchu u přítele Remppise. Neodvážil se vyhledat kamaráda v domě jeho šéfa, potkal se s ním však hned druhého večera na ulici. Potěšeně k němu zamířil a zavolaal na něj jménem.

"Pozdrav tě Bůh, Franzi, to mám ale radost! Představ si, že jsem teď taky v Lachstettenu!"

Přítel se však nijak radostně nezatvářil. "Já už vím," pravil chladně, "psali mi to."

Šli vedle sebe po ulici. Emil se pokoušel naladit lehký tón, ale pohrdání, jež mu přítel dával najevo, jej deptalo. Pokoušel se vyprávět, vyptávat, domluvit si schůzku na neděli; ale na všechno Franz Remppis odpovídal chladně a opatrně. Má teď tak málo času a právě dneska na něj čeká kamarád v jedné důležité záležitosti, a najednou byl pryč a Emil šel večerem ke svému chudému loži sám, rozhněvaný a smutný. Předsevzal si, že brzy příteli vyčte jeho nevěrnost v pohnutém dopise, a to předsevzetí mu dopřálo trochu útěchy.

Ale i v tom jej Franz předešel. Už následujícího dne, když mladý dělník přišel večer z továrny domů, dostal dopis, který s obavami otevřel a s hrůzou četl:

"Vážený Emile!

Na základě našeho včerejšího rozhovoru bych tě chtěl požádat, aby ses do budoucna vzdal našich dosavadních příjemných vztahů. Aniž se Tě chci příliš dotknout, přece jen snad smím naznačit, že každý z nás si hledá známé v okruhu svých stavovských kolegů. Proto mi také dovol navrhnout, abychom se napříště v případě setkání raději oslovovali zdvořilým Vy.

Oddaně Vás zdraví dříve Váš

Franz Remppis."

Na cestě mladého Kolba, která odtud vedla už stále jen dolů, bylo toto místo místem posledního ohlédnutí, posledního rozvažování, zda by teď ještě nebyla možná změna. Po několika dnech už to všechno leželo vyřízeno za ním a mladý člověk se úplně bezhlavě hnál dál úzkou slepou uličkou svého osudu.

Práce v továrně nebyla tak strašná, jak mu bývala líčena. Zpočátku vykonával jen pomocné práce, otevíral bedny a zatloukal je, nosil do hal koše s vlnou, obstarával pochůzky do skladu a opravářské dílny. Netrvalo však dlouho a na zkoušku měl obsluhovat jeden pletací stav, a protože projevil šikovnost, brzy seděl u svého vlastního stavu a pracoval v úkole, takže záleželo jen na jeho pili a vůli, kolik peněz si chce v týdnu vydělat. Mladíkovi se takové poměry velmi líbily a vychutnával teď s divokým uspokojením svou svobodu tak, že po skončení pracovní doby a o nedělích bloumal po ulicích s nejbujnějšími kamarády z továrny. Nebyl tu už žádný šéf, který by seděl v odporné blízkosti a kontroloval, nebyl tu žádný domácí řád staré obchodní firmy, žádní rodiče a dokonce žádné stavovské vědomí, které by mohlo klást rušivé požadavky. Peníze vydělávat a peníze utrácet, to byl smysl života a zábava spočívala vedle piva, tance a doutníků především v pocitu drzé nezávislosti, s níž se člověk mohl v neděli poškebovat do tváře čemě oděných obchodníků a ostatních filistrů, aniž by někdo, kdo by našinci směl něco zakazovat nebo rozkazovat.

Za to, že se mu nepodařilo dostat se z nízkého otcovského domu nahoru do vyšších stavů, se teď Emil Kolb těmto vyšším stavům mstil. Začal, ať je to jakkoli laciné, úplně nahoře a dal milému Pánu-bohu pocítit své pohrdání tak, že už nechodil ani na kázání, ani na katechismus a faráři, jehož byl zvyklý zdravít, při setkání na ulici s potěšením foukl do tváře kouř z doutníku. Krásné také bylo postavit

se večer před osvětlenou výlohu, za níž učedník Remppis ještě v trpkých pozdních hodinách pracoval, nebo si zajít přímo do obchodu a s penězi v kapse kalhot požadovat dobrý salám.

Nejkrásnější na tom všem však byly bezpochyby dívky. Zpočátku se Emil v továrně vyhýbal ženským halám, dokud jednoho dne v polední přestávce nezahlédl vycházet ze sálu třídiček mladou dívku, kterou okamžitě poznal. Rozběhl se k ní a zavolal na ni.

"Slečno Emo! Znáte mě ještě?"

Teprve v tomto okamžiku ho napadlo, za jakých jiných okolností se s dívkou loni seznámil a jak málo jeho současný stav odpovídá tomu, co tehdy o sobě povídal.

I ona si zřejmě ještě dobře vzpomínala na rozhovor, protože jej pozdravila dosti chladně a zeptala se:

"Tak to jste vy? No co vy tady děláte?"

Vyhrál však tím, že obratně a galantně odpověděl: "To se přece rozumí samo sebou, že jsem tady jen kvůli vám!"

Slečna Ema od onoho nedělního výletu se Spolkem mladých příslušníků obchodnického stavu poněkud ztratila na půvabu, avšak získala mnoho životní zkušenosti a smělosti. Po krátké zkušební době se rozhodně zmocnila mladého milence, jenž se nyní o nedělích procházel hrdě a pánovitě s kráskou opírající se o jeho rámě a ukazoval svou mladou mužnost na tanečních parketech a výletních místech. Mít dostatek peněz a smět si bez obtížného dohledu po libosti vyjít, to byla zábava, po níž Kolb dlouho toužil a kterou teď marnotratně vychutnával. Přesto však a přes jeho milostné jaro mu nebylo úplně blaze. Chyběla mu chuť neoprávněného vlastnění a vzruch špatného svědomí. Ke krádeži měl ve svém současném životě sotva příležitost. Nic člověk nepostrádá více než neřest a málo neřestí je tak houževnatých jako ta zlodějská. Kromě toho v sobě mladý muž vypěstoval nenávist k bohatým a ctěným, z jejichž řad byl vypuzen, a s nenávistí i touhu tyto lidi přelstít a poškozovat. Pocit, že může jít v sobotu večer z továrny s několika poctivě vydělanými tolary v peněženke, byl docela příjemný. Ale onen druhý, tajně nakládat s cizími penězi a moci do sytosti okrádat hlupáka šéfa, byl přece jen lepší. Proto Emil Kolb uprostřed svého štěstí stále lačněji uvažoval o nových možnostech nepoctivého výdělků. V poslední době se mu občas stávalo, že byl bez peněz, přestože vydělával více, než žádala

potřeba. Energii plánovitého myšlení, kterou sotva využíval pro počestné účely, opět našel ve svých zlodějských plánech. Trpělivě pátral po příležitosti a místu pro větší čin, a protože byl poučený domácími zkušenostmi, zdálo se mu správné tentokrát ušetřit vlastní podnik a hledat něco odlehlejšího. Tu mu padl do očí obchod, kde sloužil Franz Remppis jako učedník, největší obchod v městěčku.

Firma Johanna Löhla v Lachstetenu přibližně odpovídala firmě bratří Dreissů v Gerbersau. Kromě kupeckého zboží a zemědělských nástrojů vedla všechny věci denní potřeby, od dopisního papíru a pečetního vosku po látky na šaty a železná kamna, a kromě toho si držela malou banku. Krám znal Emil Kolb přesně, býval v něm dost často a dobře věděl, kde stojí jaké bedny a skřínky, i kde je a jak vypadá pokladna. O dalších místnostech v domě něco věděl z dřívějšího příteleho vyprávění a na všechno, o čem si ještě myslel, že je nepostradatelné vědět, se vyptal při příležitostných návštěvách obchodu. Například když večer kolem sedmé vešel do krámu, řekl domácímu sluhovi nebo nejmladšímu učedníkovi: "No, teď už brzy končíte!" Jestliže ten odpověděl: "Ještě dlouho ne, může to trvat do půl deváté," vyptával se Emil dále: "Tak, tak, ale potom alespoň můžeš hned jít, zavírání obchodu asi není tvoje věc." A potom se dozvěděl, že krám jako poslední vždy opouští prokurista nebo šéfův syn, a podle toho všeho upravoval své plány.

Tak ubíhal čas a od jeho nástupu do továrny uplynul rok. Tato dlouhá doba nepřešla beze stop ani kolem slečny Emy. Začala vypadat trochu staře a sešle; co však jejího milého vyděsilo nejvíce, byla už neskrývatelná skutečnost, že čeká dítě. Zkazilo mu to vzduch v Lachstetenu a čím více se blížil porod, tím pevnější bylo Kolbovo předsevzetí, že místo opustí ještě před touto událostí. Proto se pilně poptával po přespolních pracovních příležitostech a zjistil, že má dobré vyhlídky, když se zaměří na Švýcarsko. Nicméně se proto nehodlal vzdát plánu ulehčit obchodu Johanna Löhla. Jevilo se mu dobré a chytré spojit svůj odchod z města s činem. Proto naposledy přehlédl všechny své prostředky a vyhlídky, spokojeně uzavřel účet a k provedení celé věci nepostrádal nic jiného než trochu odvahy. Tu však dostal při jednom velmi neradostném rozhovoru s Emou, takže se v okamžitém rozčilení bez prodlení vydal na osudovou cestu a u mistra podal výpověď od příštího týdne. Všichni mu bezúspěšně radili, aby zůstal, ale protože se nenechal

odradit od vandrování, mistr slíbil, že mu dá dobré vysvědčení a doporučení do několika švýcarských továren.

Stanovil tedy napevno den svého odjezdu a rozhodl se, že v jeho předvečer vykrade krám Johanna Löhla. Přišel na nápad, že se večer nechá zavřít v domě. Tak se k večeru potloukal před domem, v kapse už vysvědčení a vandrovní knížku, a hledal, jak vejít dovnitř, až v okamžiku, kdy se zdálo, že nablízku nikdo není, prošel velkou, dokořán otevřenou branou do dvora. Ze dvora se tiše vplížil do protějšího skladu bezprostředně spojeného s krámem a zůstal ukrytý mezi sudy a vysokými bednami, dokud se nesetmělo a ruch v obchodě neutichl. Kolem osmé už byla v místnosti úplná tma, o hodinu později opustil obchod mladý pan Löhle, zavřel za sebou a zmizel do horního patra, kde měl byt.

Zloděj schovaný v temném skladu čekal plné dvě hodiny, než našel odvalu udělat krok. Potom bylo všude kolem ticho, ani z ulice a z tržiště už sem nedoléhaly skoro žádné zvuky a Emil opatrně v temnotě vystoupil ze svého úkrytu. Ticho velké osamělé místnosti mu svíralo srdce, a když odsunul zástrčku na dveřích do krámu, najednou ho napadlo, že vloupání je těžký zločin a těžce se trestá. Teď však, uvnitř obchodu, jeho pozornost plně zaujalo množství dobrých a krásných věcí. Měl slavnostní pocit, když se rozhlížel po krámě a nástěnných policích plných zboží. Tu byly ve skleněné skříňce, srovnány podle druhů, stovky krásných doutníků; cukrové homole, věnce fíků a dlouhé uzené párky na něho vesele shlížely a nemohl odolat, aby pro začátek do náprsní kapsy nenacpal alespoň plnou hrst doutníků. Při slabém světle své svítilničky poté vyhledal pokladnu, jednoduchou dřevěnou zásuvku v krámském pultu, která však byla zamčená. Z opatrnosti, aby se neprozradil, s sebou neměl žádné nářadí a teď si přímo v obchodě našel páčidlo, kleště a šroubovák. Tím odlo-mil zámek zásuvky a brzy pokladnu otevřel. Lačně se ve slabém světle podíval dovnitř a v malých přihrádkách viděl srovnané mince, jemně se lesknoucí, desetníky u desetníků a feníky u feníků. Vybírat začal u větších mincí, kterých však bylo velmi málo, a záhy ke svému vzteku a zklamání spočítal, že veškerý obsah činí necelých dvacet marek. S tak málo penězi nepočítal a připadal si teď bídně podvedený. Měl takový vztek, že by mohl dům zapálit. Poprvé v životě, po pečlivých přípravách provedl vloupání, riskoval svobodu a vydal

se do velkého nebezpečí, aby ukořistil pár mizerných mincí! Hromádku měďáků nechal pohrdavě ležet, ostatní si dal do peněženky a teď se rozhlížel, co jiného by snad ještě stálo za odnesení. Bylo tu sice dost žádoucích věcí, ale všechny byly velké a těžké a nemohl je bez pomoci odnést. Opět si připadal podvedený a zklamáním a dotčením neměl daleko do pláče, když už si bez dalšího přemýšlení vzal ještě několik doutníků a hrst pohlednic z velké zásoby narovnané na pultě a opustil krám. Bojácně, beze světla, hledal cestu skladem zpátky do dvora a nemálo se polekal, když těžká vrata dvora hned nechtěla podlehnout jeho úsilí. Zoufale lomcoval těžkou zástrčkou, která byla pevně zasunuta do kamenné škvíry v zemi, a zhluboka si oddychl, když povolila a vrata se pomalu otevřela. Zběžně je za sebou přivřel a s podivně chladným pocitem vystřízlivění a stísněnosti kráčel mrtvými nočními uličkami ke svému bydlišti. Tam beze spánku ležel do rozednění. Pak vyskočil, omyl si oči a se starým drzým výrazem zašel za domácím, aby se s ním rozloučil. Dostal hrnek kávy, spoustu přání všeho dobrého na cestu, vzal přes rameno ranec navlečený na holi a šel k nádraží. A když se ve městě probudil den a sluha u Löhla po otevření krámu našel vyloupenou pokladnu, projížděl už Emil Kolb o pár mil dál krásnou zalesněnou krajinou, kterou z okna vlaku zvědavě pozoroval, protože to byla první cesta v jeho životě. V domě Johanna Löhla vyvolalo odhalení zločinu velkou bouři a i poté, co byla škoda zjištěna a uznána za nepatrnou, rozdychtěné vzrušení šumělo dál a šířilo se celým městem. Objevila se policie a četníci, vykonali obvyklý sled symbolických úkonů a posílali pryč dav lidí tisících se před domem. Přišel i místní soudce a prohlédl si celou věc, ale ani on nemohl najít ani vytušit pachatele. Byl vyslechnut sluha a balič a celá řada vyděšených, a přesto neslýchanými událostmi vskrytu nadšených učedníků, byli dotazováni všichni zákazníci, kteří včera obchod poctili, všechno však bylo marné. Na Emila Kolba nepomyslel nikdo.

Mezitím on sám velmi často vzpomínal na Löhlov dům. S velkou stísněností a poté se zadostiučiněním četl noviny z domova, z nichž se několikery případem zabývaly, a když zjistil, že na něj nepadlo vůbec žádné podezření, polichoceně se těšil ze své mazanosti a i přes malou kořist byl se svým prvním vloupáním spokojen.

Ještě byl na vandru a právě se zdržoval v okolí Bodamského jeze-

ra, protože nespěchal a chtěl cestou i něco vidět. První doporučení měl do Winterthuru, kam hodlal dojít, až mu budou docházet peníze.

Bezstarostně seděl v jednom hostinci u párku, jeho plátky si v klidu a bohatě potíral hořčicí a zas její palčivost hned hasil dobrým studeným pivem. Cítil se při tom dobře a bylo mu skoro teskně při vzpomínání, takže mohl bez zášti myslet i na svou Emu. Teď se mu zdálo, že to s ním přece jen myslela dobře. Čím déle o tom přemýšlel, tím více mu bylo toho děvčete líto, a když si objednal třetí nebo čtvrtou sklenici piva a čekal na ni, dospěl k rozhodnutí, že jí napíše pozdrav.

Potěšeně sáhl do kapsy, kde ještě zbyla malá zásoba Löhlových doutníků, a vytáhl malý tuhý balíček, ve kterém byly pohlednice Lachstettenu. Číšnice mu půjčila tužku, a když ji špičkou jazyka vlhl, poprvé se pozorněji podíval na obrázek na pohlednici. Byl na něm dolní most v Lachstettenu a byl vytištěn úplně novým způsobem v sytých barvách, jaké ubohá skutečnost nemá.

Zřetelně namaloval adresu, přičemž zlomil tuhu. Nenechal si tím však pokazit náladu, tužku ořezal a pak pod barevný obrázek napsal: "Vzpomínám na Tě v cizině a zůstávám s mnoha pozdravy Tvůj věrný E. K."

Tento něžný pohled sice Ema dostala, nikoli však bez zdržení a nikoli z rukou listonoše, nýbrž místního soudce, který dívku náhlým předvoláním do svého úřadu nemálo vylekal.

Tyto pohledy totiž přišly do Löhlova obchodu teprve před několika dny a z celé zásoby byly prodány teprve tři nebo čtyři kousky, jejichž kupci mohli být zjištěni. Proto byla naděje na odhalení zloděje vsazena na pohlednice, které si vzal, a úředníci na poště, kteří o tom byli zpraveni, pohled od Bodamského jezera okamžitě poznali a zadrželi.

Tím příběh Emila Kolba končí. Jeho příjezd do Lachstettenu se podobal lidové veselici a triumf obyvatelstva nad osmnáctiletým zlodějem malé krámské pokladny přiváženým v poutech měl ony rysy, které ve čtenáři takových zpráv vzbuzují lítost nad zločincem a pohrdání obyvatelstvem. Proces s ním netrval dlouho. Ať už se z věznice, která jej přijala, vrátí do našeho světa k delšímu pobytu, či ať už celý zbytek života stráví jen s malými přestávkami v podobných trestních zařízeních, rozhodně však nám jeho příběh už bude mít málo co říci a ukázati.

Napravovatel světa

Betholdu Reichardtovi bylo čtyřiaadvacet let. Brzy ztratil rodiče a z jeho vychovatelů na něj získal vliv jen jediný, ryzí, leč fanatický muž, zbožný a svobodomyšlný, který mladíka záhy naučil zvyku myšlení, jež ač se tvářilo jako spravedlnost sama, přece jen poněkud domýšlivě vnucovalo věcem svou formu. Nyní by pro mladého člověka bylo na čase zkusit své síly ve hře světa, poohlédnout se po přístupném a dosažitelném životním štěstí, na které jako chytrý, hezký a zámožný člověk jistě nebude muset dlouho čekat.

Berthold si nezvolil žádné určité povolání. Veden svým založením studoval u dobrých učitelů, na cestách a z knih filozofii a dějiny s tendencí k estetickým oborům. Jeho původní přání stát se stavitelem přitom v letech studií střídavě vždy ochladlo a opět vzplálo; nakonec se zastavil u dějin umění a předběžně uzavřel svá učednická léta doktorskou prací. Jako mladý doktor teď přijel do Mnichova, kde, jak doufal, nejspíše najde lidi a činnost, k nimž jeho povaha spěla, i když po cestách dosud nejasných. Žíznil po tom, aby se mohl podílet radou a činem na vzniku nových časů a děla vyrůstat s formováním a vzestupem své generace. Výhody, kterou má kdejaký holičský pomocník, že má totiž díky svému povolání a postavení od samého začátku pevný a jasný vztah k životu a oprávněné místo v soustavě lidských činností, té výhody se tedy musel Berthold při vstupu do světa a mužného věku vzdát.

V Mnichově, kde už dříve rok žil jako student, byl mladý doktor uveden do několika domů, s pozdravy a návštěvami však nespěchal, neboť chtěl své styky volit naprosto svobodně a svůj život uspořádat nezávisle na dřívějších závazcích. Především dychtil po uměleckém světě, který právě v této době opět kypěl novými idejemi a téměř denně odhaloval stavy, zákony a zvyky, jimž bylo nutno vyhlásit válku.

Záhy navázal bližší vztahy s kroužkem mladých umělců tohoto typu. Setkávali se u jídla a v kavárně, při veřejných přednáškách a brzy také přátelsky v bytech a ateliérech, většinou v tom, který patřil malíři Hansi Konegenovi, jakémusi duchovnímu vůdci skupiny umělců.

V dalších stycích s těmito umělci našel leč který podnět k údivu, aniž přitom ztratil dobrou vůli k učení. Především mu bylo nápadné,

že ta hrstka slavných malířů a sochařů, jejichž jména vždy slyšel jmenovat v těsném spojení s mladými uměleckými revolucemi, je zřejmě reformátorskému myšlení a konání mládeže mnohem vzdálenější, než si

myslel, a že zřejmě spíše v jisté osamělosti a neviditelnosti žije jen pro svou práci. Ano, tito slavní rozhodně nebyli mladými kolegy obdivováni jako vzory, nýbrž ostře, ba s neláskou kritizováni a zčásti dokonce přezíráni. Vypadalo to, jako by se každý umělec, který bezstarostně tvoří svá díla, dopouštěl zradu na věci revoluční mládeže.

Takovému chaosu odpovídal určitý mladicko-pedantský rys v Reichardtově povaze, takže navzdory občasným pochybám velmi záhy s celým tímto způsobem chování souhlasil. Nebylo mu nápadné, jak málo a s jakým nepatrným nadšením se v ateliérech jeho přátel pracuje. Protože sám neměl povolání, líbilo se mu, že i jeho malířští přátelé mají téměř vždy čas a chuť k povídání a teoretizování. Především se přimkl k Hansi Konegenovi, jehož chladnokrevná kritičnost mu imponovala stejně jako jeho zjevné sebevědomí. S ním často procházel mnoha uměleckými výstavami a byl přesvědčen, že se při tom hodně učí, neboť sotva se našlo nějaké dílo, na kterém by Konegen nedokázal jasně a krásně vysvětlit, v čem spočívají jeho chyby. Zpočátku Bertholdovi mnohdy bylo líto, když druhý drsně a bezohledně napadl obraz, který se jemu líbil a do něhož se právě s radostí zadíval; časem se mu však ten tón zalíbil, a dokonce zbarvil i jeho vlastní.

Dejme tomu tu visela něžná zelená krajina, údolí řeky se zalesněnými pahorky, nad nimiž plula oblaka časného léta, namalováno to bylo věrně a jemně, dílo ještě mladého, ale už dobře známého malíře. "Tak to lidé oceňují a kupují," řekl k tomu Hans Konegen, "a je to docela hezké, mráčky odrážející se ve vodě jsou dokonce dobré. Ale kde je tady velikost, síla, linie, zkratka - rytmus? Je to pěkná prácička, čistá a milá, jistě, ale to má teď být slavný člověk! Prosím vás: jsme národ, který vyhrál největší válku moderních dějin, provozuje obchod a průmysl ve velkém, zbohatl a má mocenské povědomí, národ, který ještě nedávno seděl u nohou Bismarcka a Nietzscheho - a toto má být naše umění!" Zda je hezké zalesněné údolí řeky vhodné k tomu, aby bylo malováno s monumentální silou, nebo zda je cit pro jednoduché krásy venkovské přírody našeho národa nedůstojný, o tom nemluvil.

Doktor Reichardt nevěděl, že jeho známí v žádném případě nepředstavují výkvět umělecké mládeže, neboť podle svých řečí, vystupování a mnoha teoretických znalostí jím rozhodně byli. Nevěděl, že znamenají nanejvýš slabý průměr, ba možná dokonce jen náladovou bublinu a zkreslenou formu. Nevěděl ani, jak málo důkladné a svědomité jsou soudy Konegena, který od prostých krajiněk vyžadoval rozmáchlý styl, od obrovských kartin však zase barevnou měkkost, od studií obrazový účinek a od stojanových obrazů větší přirozenost, takže jeho požadavky samozřejmě vždy zdaleka přesahovaly možnosti umění všech umělců. A neptal se, jestli jsou jeho vlastní práce tak silné, aby mu k takovým požadavkům a úsudkům daly právo. Jak je zvykem a pěkným právem mládí, nerozlišoval mezi ideály svých přátel a jejich činy.

Pracovali většinou na opravdu nenáročných věcech, drobných dekorativních a spotřebních předmětech a hříčkách. Ale jak se dovednost sebevětšího malíře zmenšovala a bídě rozplývala, byla-li měřena jejich požadavky a soudy, tak vyrůstala jejich vlastní činnost do obrovských rozměrů, když člověk slyšel, jak o ní mluví. Jeden udělal náčrt na vázu nebo šálek a byl s to prokázat, že tato práce, na pohled tak nepatrná, možná znamená více než mnohý sál plný obrazů, protože ve svém prostém výrazu nese charakter nutnosti a spočívá na poznání statického a konstrukčního základního zákona každého průmyslového předmětu, ba i uspořádání světa. Jiný zase opatřil kus šedého papíru, který měl sloužit jako předsádka knihy, libovolně roztroušenými nažloutlými skvrnami a dokázal hodinu filozofovat, jak způsob rozmístění těch skvrn zjevuje cosi kosmického a dokáže vyvolat pocit hvězdného nebe a nekonečnosti.

Podobné nešvary visely ve vzduchu a mládež je uznávala jako módu; lečťerý chytrý, ale slabý umělec mohl také mít vážně v úmyslu nahrazovat nebo omlouvat takovým rozumovým mudrováním nedostatek přirozeného vkusu. Reichardt však ve své důkladnosti všechno bral určitou dobu vážně a při tom se od základu naučil zahalečskému umění intelektuální pseudozaměstnanosti, která je smrtelným nepřítelem každé hodnotné práce.

Pro tohle bloumání však nemohl natrvalo zapomínat na všechny společenské závazky, a tak si vzpomněl především na dům, kam kdysi jako student chodíval, protože pán domu před dávnou dobou udržoval bližší vztahy s Bertholdovým otcem. Byl to justiční rada

Weinland, který jako vášnivý přítel umění a družnosti vedl skvělou domácnost. Tam teď chtěl Reichardt, poté, co už měsíc bydlel ve městě, vykonat návštěvu, a pečlivě upraven zašel do domu, jehož první patro rada tehdy obýval. Ke svému úžasu uviděl na dveřní tabulce jiné jméno, a když se zeptal sluhy, který vyšel, dozvěděl se, že pan rada už více než před rokem zemřel.

Byt vdovy, jehož adresu si Berthold zapsal, ležel daleko od centra, v neznámé ulici na okraji města a než tam šel, pokoušel se v kavárně prostřednictvím některých známých ještě ze svých studentských dob dozvědět se něco o současném stavu rodiny Weinlandovy. Nebylo to těžké, protože zesnulý rada byl velmi známý muž, a tak se Berthold dozvěděl celý příběh: Weinland vždycky žil vysoko nad své poměry a zabředl tak hluboko do dluhů a choulostivých finančních obchodů, že nikdo nemohl jeho náhlou smrt považovat za přirozenou. V každém případě okamžitě po tomto nevysvětlitelném úmrtí musela rodina prodat všechnu majetek, a přestože ještě bydlí ve městě, je téměř zapomenuta a ztracena. Škoda je přitom dcery, které lidé přáli lepší osud.

Mladý muž, překvapený takovými zprávami a zaplavený soucitem, se podívil existenci této dcery, nevzpomínal si, že by ji kdy viděl, a částečně ze zvědavosti se po několika dnech rozhodl, že Weinlandovy navštíví. Najal si auto a jel zchátralým předměstím až k okraji širého pole. Auto zastavilo před osaměle stojícím několikapatrovým činžákem, který i přes novost chodeb a schodišť už do sebe nasál neradostný pach chudoby.

Poněkud rozpačitě vešel do malého bytu ve druhém patře, jehož dveře mu otevřela děvečka z kuchyně. Jakmile se ocitl v prostém pokoji, poznal paní radovou, jejíž přísný hubený zjev mu připadal zcela nezměněný, jen o stín rezervovanější a chladnější. Vedle ní se však objevila dcera a on přesně věděl, že ji ještě nikdy neviděl, protože by na ni jistě nemohl tak úplně zapomenout. Měla matčinu postavu a se zdravou tváří, přísným, pružným držením těla a v jednoduché toaletě, které se však nedalo nic vytknout, vypadala jako mladá důstojnická manželka nebo sportovkyně. Při delším pozorování se pak ukázalo, že ve svěžím, uzavřeném obličejí mají své místo tmavě hnědé oči a v těchto klidných očích i v mnohých ovládaných pohybech postavy zřejmě přebývá skutečný charakter té krásné dívky, který se díky ostatnímu zevnějšku jeví tvrdší a chladnější, než sku-

tečně je.

Reichardt zůstal se ženami půl hodiny. Slečna Agnes, jak se nyní dozvěděl, byla v dobách, kdy se stýkal s její rodinou, v cizině. Ale všichni se vyhýbali bližšímu hovoru o minulosti, a tak samo sebou vyplynulo, že se mluvilo především o osobě a životě návštěvníka. Obě ženy projevily lehký údiv, že jej vidí tak vyčkávajícího a nerozhodného na prahu života a Agnes pravila, že stavitelství je nádherné povolání a pokud on v sobě cítí nadání pro ně, ona nechápe jeho zdráhání. Při loučení byl pozván, aby zase přišel, kdykoli bude chtít.

O změněných poměrech rodiny sice svědčila poloha a skromnost bytu, ženy se však o tom slovem nezmínily a ani v celém svém projevu nedaly najevo vědomí chudoby nebo stísněnosti; spíše zachovávaly tón, který pro ně byl běžný při jejich dřívějším životním stylu. Reichardt s sebou do večerního města vzal účast a obdiv ke statečné dceři a až do noci, do okamžiku, kdy usnul, se cítil příjemně obklopen přívětivou atmosférou a hlubokou, teplou hnědí jejích očí.

Tento jemný podnět také doktora přiměl k novým pracovním úvahám a životním plánům. Měl o nich dlouhý rozhovor s malířem Konegenem a následkem bylo ochlazení jejich přátelství. Hans Konegen na Reichardtovy stížnosti okamžitě navrhl pracovní plán, rychle přecházel velkým ateliérem sem a tam, nervózníma rukama si kroutil vousy a hned se, jak bylo jeho zvláštním nadáním, oděd do blýskavé kukly z hlasité výřečnosti, podobně jako šermířský mistr z pohádky, jenž stál v dešti suchý pod střechou, která nesestávala z ničeho jiného než z rychlých pohybů jeho kordu.

Nejprve ospravedlňoval existenci svého přítele Reichardta tak, že zdůrazňoval hodnotu intelektuálů, kteří jako kritičtí a vskrytu tvůrčí poradci mohou umění pomáhat a sloužit. Je tedy jeho povinností dát své síly do služeb umění. Proto ať se tedy snaží stát se kritickým spolupracovníkem nějakého váženého uměleckého časopisu, nebo ještě lépe nějakého deníku, a získat vliv. Potom by mu on, Hans Konegen, dal souhrnnou výstavou svých děl příležitost, aby posloužil dobré věci a ukázal světu něco nového.

Když Berthold trochu rozmrzele příteli připomněl, jak pohrdavě se ještě před nedávnem vyjádřil o všech

novinách a funkci kritika, malíř vysvětlil, že právě při smutně pokleslém stavu kritiky by se mohl skutečně svobodný duch stát v této oblasti reformátorem, Les-singem naší doby. Kromě toho tomu, kdo píše o umění, se otevírá

ještě jiná krásná cesta, totiž cesta knihy. Sám už několikrát myslel na to, že podniknutí napsání monografie o sobě, Hansi Konegenovi; nu a nyní je v Reichardtovi nalezen muž pro tento nelehký úkol. Berthold at' napíše text, ilustrace převezme sám.

Reichardt poslouchal mnohomluvné návrhy se vzrůstajícím rozladěním. Dnes, kdy byl bez povolání a pocíťoval zlo své postradatelnosti obzvlášť silně, jej bolelo, že malíř v tomto jeho stavu nespátňuje nic jiného než lákavou možnost získat jej do služeb své osobní slávy nebo výhod.

Ale ačkoli mu vpadl do řeči a tyto plány stručně odmítl, Hans Konegen rozhodně nebyl poražen.

"Dobře, dobře," pravil blahosklonně, "plně vás chápu a vlastně vám musím dát za pravdu. Vy chcete pomáhat vytvářet hodnoty, že? Učiňte to! Máte znalosti a vkus, máte mě a mé přátele, a tím přímé spojení s tvůrčím duchem doby. Založte tedy podnik, kterým můžete vyvíjet bezprostřední vliv na umělecký život! Založte například umělecké nakladatelství, místo pro výrobu a šíření hodnotných grafik, dám pro to k dispozici nakladatelská práva na své dřevorezy a četné návrhy, zařídím vám tiskárnu a soukromou kancelář, nábytek třeba z javoru s mosazným kováním. Nebo ještě lépe, poslyšte! Začneme s malou dílnou pro vznešená umělecká řemesla! Vezměte mě jako poradce nebo ředitele, o dobré pomocné síly se postarám, například jeden můj přítel skvěle modeluje a ovládá i lití z bronzu."

A tak to šlo dál, čile se nořil jeden plán za druhým, až Reichardtovi znovu začalo být téměř do smíchu. Všude měl být on podnikatelem, vložit a riskovat své peníze, Konegen však byl ředitelem, technickým vedoucím, zkrátka duší všeho. Poprvé jasně rozpoznal, jak těsně všechny umělecké myšlenky malířova génia kroužily jen kolem jeho vlastní osoby a ješitnosti, a dodatečně s nelibostí viděl, jak málo pěkná byla role, kterou hrál v představení a záměrech těchto lidí.

Ale stále se ještě přeceňoval, když teď myslel na to, že se těchto styků pokud možno delikátně a ohleduplně zbaví. Neboť jakmile pan Konegen po několika opakovaných přesvědčovacích pokusech pochopil, že Reichardt opravdu nehodlá tyto podnikatelské choutky uspokojit, celá známost padla, jako by nikdy nebyla. Doktor si už od těchto lidí dávno nakoupil jejich dřevoryty a hrnečky, několika dokonce půjčil menší peněžní obnosy; když teď chce jít svou cestou,

nikdo ho nebude držet. Reichardt, ještě málo obeznámený se zvyklostmi bohémy, s nelibým úžasem viděl, jak na něj jeho umělečtí přátelé zapomínají, sotva jej už pozdraví, zatímco on se ještě trápil s tím, jak právě takové odcizení navléci.

Občas se doktor Reichardt zastavil v pustém předměstském domě u paní radové Weinlandové, kde se pokaždé cítil pozoruhodně dobře. Tamější vznešený tón tvořil příjemný protiklad k řečem a obyčejům cikánského stylu a on se stále vážněji zabýval dcerou, která jej dvakrát přijala sama a jejíž přísný půvab jej pokaždé nadchl a zmátl. Považoval za nemožné někdy s ní mluvit o citech nebo přece jen poznat ty její, protože při veškeré ženské kráse se jevila jako moudrost sama. Měla totiž onu praktickou, na nutné a nejbližší záležitosti zaměřenou chytrost, která nezná jen jedno: zabývat se věcmi jen tak jakoby.

Agnes projevovala přátelskou, věcnou účast pro stav, v němž, jak viděla, uvízl, a neúnavně se ho vyptávala a domlouvala mu, ba dokonce ani neskrývala, že považuje pro muže za nedůstojné, když si hledá povolání bůhví kde, jako se hledává dobrodružství, místo aby s pevnou vůlí začal na určitém bodě. O moudrostech malíře Konegena měla stejně nízké mínění jako o jeho dřevorezech, které jí Reichardt přinesl.

"Jsou to hračky," řekla s určitostí, "a doufám, že váš přítel se tím zabývá jen ve chvílích odpočinku. Pokud dobře chápu, jsou to napodobeniny japonských prací, které snad mohou mít cenu jako stylová cvičení. Proboha, co jen je to za muže, kteří svá nejlepší mladá léta ztrácejí tím, že sladují zelenou a šedou! Každá žena, která má jen trochu vkusu, přece dokáže víc, když si vybírá látky na šaty!"

Ta odhodlaná bojovnice mu sama ve svém jednoduchém, ale pečlivě a promyšleně vypracovaném kostýmku skýtala příklad takové ženy. Štěstí mu tuhle skvělou osobu, které se měl držet, postavilo do cesty, jako by opravdu chtělo, aby do ní přímo narazil nosem. Ale člověk se nenechá k ničemu přimět

obtížněji než k vlastnímu štěstí.

Při jedné veřejné přednášce na téma "Nové cesty k umělecké kultuře" se Berthold dozvěděl něco, co přijal velmi ochotně, neboť to odpovídalo jeho momentálnímu smýšlení vyvolanému zklamáním, totiž že je nutné oprostít se od všech estetických a intelektualistických zajímavůstek. Pryč s formalistickou a negativní kritikou naší

kultury, pryč se slabošskou duchaplností na úkor posvátných statků a událostí naší doby! To bylo volání, za nímž šel jako vykoupený. Šel za ním, jako by konvertoval, okamžitě a bezpodmínečně, bez ohledu na to, kam vedlo.

A vedlo na ulici, jejíž dlažba byla pro Bertholdovy koníčky jako stvořená, totiž k nové etice. Není snad všude, kam oko pohlédne, všechno prohnílé a zkažené? Naše domy, nábytek a šaty nevkusné, nepravé, vypočítané na zdání, naše družnost dutá a ješitná, naše věda zkosnatělá, naše šlechta zhlouplá a naše měšťanstvo ztučnělé? Nespočívá náš průmysl na loupežném systému a není to právě proto, že představuje protiklad svého pravého ideálu? Přináší snad, jak by mohl a měl, mezi lid krásu a veselí, usnadňuje život, podporuje radost a šlechetnost?

Vnímavý učenec viděl, že jej zcela obklopuje faleš a podvod, viděl města pošpiněná uhelným kouřem a zkorumpovaná lačností po penězích, venkov bez lidí, rolnictvo na vymření, každý opravdový životní vzruch ohrožený v zárodku. Věci, na které se ještě před několika dny díval lhostejně, ba s potěšením, mu nyní odhalily svou vnitřní prohnílost. Berthold cítil za to vše spoluodpovědnost a povinnost na nové etice a kultuře spolupracovat.

Když o tom poprvé pověděl slečně Weinlandové, byla z toho upřímně zarmoucená. Měla Bertholda ráda a důvěřovala si, že mu dokáže pomoci k řádnému a hezkému životu, a teď viděla, jak se on, který ji zjevně miluje, slepě vrhá do učení a pletich, pro které nebyl tím pravým mužem a v nichž mohl jen ztratit. Řekla mu svůj názor opravdu jasně a mínila, že každý, kdo třeba udělá podrážku k botě nebo přišije knoflík, je lidstvu jistě užitečnější než tito proroci. V každém malém lidském životě je dost příležitostí ukázat ušlechtilost a odvahu a jen málokterí jsou vyvoleni, aby zaútočili na dosavadní stav věcí a stali se učiteli lidstva.

On zapáleně odpovídal, že právě toto smýšlení, které teď vyjádřila, je ta obvyklá vlažná moudrost, již mu jeho svědomí zakazuje podporovat. Byla to první malá hádka, kterou mezi sebou měli, a Agnes zarmouceně pochopila, že ten milý člověk je stále více vytlačován z vlastního života, od svého štěstí a unášen do nekonečných pustin teorie a iluzí. Už se chystal slepě a hrdě s napjatými plachtami proplout kolem hezkého ostrova štěstí, na kterém ho čekala.

Celá věc byla tím horší, že Reichardt se teď dostal pod vliv

opravdového proroka, s nímž se seznámil v "etickém spolku". Muž, který se jmenoval Eduard van Vlissen, byl nejprve teologem a potom umělcem a všude, kam přišel, rychle získal v kruzích hledajících lidí velkou moc, jež mu také náležela, protože byl nejen neúprosný v rozeznávání a odsuzování společenských nešvarů, ale osobně v každé hodině ochoten stát za svými myšlenkami a obětovat se jim. Jako katolický teolog uveřejnil spis o svatém Františkovi z Assisi, kde vysvětloval zánik světcových idejí jeho kompromisem s papežstvím a velmi stroze vyličil rozpor mezi svatou intuicí a pravou mravností na jedné a dogmatem a církevní mocí na druhé straně. Vyhnán za to z kazatelny vystoupil z církve a záhy poté se objevil na belgických uměleckých výstavách jako autor zvláštních mystických obrazů, o nichž se hodně mluvilo. Léta však už žil na cestách, zcela oddán tíze svého poslání. Dal nějakému chudákovi bez rozmyšlení svůj poslední peníz a sám pak žebřil. V domech bohatců se pohyboval nenuceně, oblečen vždy do stejného jednoduchého lodenového oděvu, který nosil i na svých pěších túrách a cestách. Jeho učení bylo bez dogmat, miloval a doporučoval především nenáročnost a pravdivost, takže nenáviděl i sebemenší zdvořilostní lež. Když tedy někomu, s kým se seznámil, řekl: "Těší mě," bylo to jako vyznamenání, a právě to řekl Reichardtovi.

Od chvíle, kdy Reichardt uviděl onoho pozoruhodného muže a těšil se styky s ním, byl jeho vztah k Agnes Weinlandové stále volnější a nejistější. Prorok viděl v Reichardtovi nadaného mladého muže, který v soukolí světa nemůže najít své pravé místo, a v žádném případě jej nehodlal uklidňovat a

smířovat, neboť miloval a potřeboval takové nespokojence, jejichž nouzi sdílel a od jejichž potřeb a vzpoury očekával zrození lepších časů. Zatímco diletantští zlepšovatelé světa vždy trpí vlastními nedostatky, holandský prorok byl vůči svému blahu nebo bolesti necitelný a veškerou svou sílu zaměřil proti tomu zlu, jež považoval za nepřítele a ničitele lidského míru. Nenáviděl válku a mocenskou politiku, nenáviděl peníze a luxus a spatřoval své poslání v tom, že bude svou nenávist šířit a z jisker rozdmýchá plamen, aby jednou to zlo vyhubil. Skutečně znal stovky a tisíce trpících a hledajících duší a jeho styky sahaly od ruských velkostatků hraběte Tolstého po mírové a vegetariánské kolonie na italském pobřeží a na Madeiře.

Van Vlissen se zdržoval tři týdny v Mnichově a bydlel u jednoho

švédského malíře, v jehož ateliéru si na noc zavěsil síť ke spaní a s nímž se ráno dělil o skrovnou snídani, přestože měl dost bohatých přátel, kteří na něj naléhali se svými pozváním. Neměl veřejné přednášky, ale od rána do večera a dokonce při pochůzkách na ulici byl obklopen kruhem stejně smýšlejících nebo radu hledajících, s nimiž neúnavně mluvil buď jednotlivě nebo ve skupinách. S jednoduchou lidovou dialektikou dokázal všechny proroky a mudrce představit jako své spojence a jejich výroky citovat jako doklady svého učení, nejen svatého Františka, ale i přímo Ježíše, Sókrata, Buddhu, Konfu-cia. Berthold ochotně podlehl vlivu tak silné a přitažlivé osobnosti. Jako jemu se vedlo i stovce jiných, kteří se zdržovali ve van Vlissee-nově blízkosti. Reichardt však byl jedním z mála, kteří se nespokojovali jen s pomíjivou senzací, nýbrž v sobě prožívali obrácení vůle.

V této době navštívil Agnes Weinlandovou a její matku jen jedinkrát. Ženy si okamžitě všimly změny jeho bytosti; jeho nadšení, které nedokázalo snést ani nejmenší odpor, a zfanatizovaná nadnesenost jeho jazyka se jim oběma nelíbila, a zatímco se on, nic zlého netuše, svou horlivou řečí stále zapáleněji a více vzdaloval od Agnes, zlý nepřítel se postaral, že právě dnes se musel zabývat tím nejnešťastnějším tématem.

Byla to reforma ženského oblečení, o níž se tehdy tolik mluvilo a která byla z mnoha stran fanaticky prosazována, umělci z důvodů estetických, hygieniky z hygienických, etiky z etických. Zatímco hlučná mládež významně podporovaná mnohými vážnými muži a ženami vystupovala proti dosavadnímu ženskému ošacení a upírala módě její životní oprávnění, bylo samozřejmě stejně jako dříve vidět půvabné a elegantní ženy zdobící se oslnivým leskem pronásledované módy; a tyto elegantní ženy se líbily samy sobě i světu podstatně více než první oběti nové reformy, které odvážně chodily v nezvyklých volných kostýmech.

Reichardt v poslední době jednoznačně stál na straně reformátorů. Na zpočátku humorné, potom vážnější a nakonec rozhořčené námitky obou dam odpovídal povýšeným tónem jako mudrc, který hovoří k dětem. Stará dáma se několikrát pokusila odvést rozhovor jiným směrem, avšak marně, až nakonec Agnes rozhodně řekla: "Nemluvme už o tom! Jsem překvapená, pane doktore, nakolik rozumíte oblasti, o níž jsem se domnívala, že se v ní také trochu vyznám, protože

si všechny své šaty šiji sama. To jsem tedy, aniž jsem to tušila, svým oblečením neustále zraňovala vaše názory a váš vkus."

Teprve při těchto slovech si Reichardt uvědomil, jak domýšlivé bylo jeho kázání, a tak zrudl a prosil o prominutí. "Mé přesvědčení sice zůstává," řekl vážně, "ale nikdy mě ani nenapadlo pomyslet třeba jen na okamžik na vaši osobu, která mi pro takovou kritiku stojí příliš vysoko. Také musím přiznat, že se sám prohřešuji na svých názorech, když mě vidíte v obleku, jehož princip zavrhuji. Spolu s jinými změnami svého způsobu života, které už chystám, změním také oblečení, s jehož popisem vás teď však nesmím obtěžovat." Při těch slovech si Agnes bezděky prohlédla jeho postavu, která ve vycházkovém obleku vypadala opravdu pěkně a vznešeně, a s povzdechem zvolala: "Přece snad vážně nechcete chodit tady po Mnichově v prorockém kabátci!"

"Ne," odpověděl doktor, "ale pochopil jsem, že se vůbec nehodím pro městský život, a v brzkou se chci stáhnout na venkov a trávit tam v jednoduché činnosti prostý a přirozený život."

Určitá stísněnost, která se všech tří zmocnila, ochromovala další zábavu, takže se Reichardt za několik minut rozloučil. Podal ruku radové a potom dceři, která však prohlásila, že jej chce vyprovodit ven. Šla s

ním, což ještě nikdy neudělala, úzkou chodbou ven a čekala, až si oblékne svrchník. Potom otevřela dveře na schodiště, a když se s ní loučil podáním ruky, na okamžik ji podržela ve svých, pronikavě na něj upřela tmavé oči dívající se ze zbledlé tváře a řekla: "Nedělejte to! Nedělejte nic z toho, co ten prorok žádá! Myslím to dobře."

Pod jejím napůl prosebným, napůl rozkazovacím pohledem pocítil sladký, silný záchvěv štěstí a v tom okamžiku se mu jevilo jako vykoupení svěřit svůj život do rukou této ženy. Cítil, jak daleko mu musela vyjít vstříc ze své upjaté samostatnosti, a několik okamžiků se celá stavba jeho myšlenkového světa, rozkolísaná těmi slovy a pohledem, kymácela, jako by se chtěla zhroutit.

Potom jeho ruku pustila a zavřela za ním dveře.

Druhého dne bylo van Vlissenovi zcela jasné, že jeho učedník znejistěl a je rušen cizími vlivy. S úsměvem mu pohlédl do tváře jasnými a přece bolestnými očima, nepoložil však žádnou otázku a místo toho jej pozval na procházku. Berthold okamžitě dal zavolat vůz, kterým vyjeli daleko za město, proti toku Isaru. V lese přikázal

van Vlissen zastavit a poslal vůz zpátky. Les stál pod předzimně světle šedým nebem opuštěně, jen z velké dálky slyšeli šedým chladem zaznívat úder sekery dřevorubců.

Ani teď apoštol nezačal rozhovor. Šel lehkým krokem přivykým pěšimu cestování, pozorně všemi smysly načerpával lesní ticho a pronikal jím. Jak pil vzduch a šlapal po zemi, jak se díval za prchající veverkou a neslyšným pohybem upozorňoval společníka na datla sedícího poblíž, bylo v jeho bytosti něco tiše nutkavého, nezkaleně ostražitého a sounáležitě nevinného, a mocný muž byl do toho všeho zahalen jako do kouzelného pláště, takže se zdálo, že putuje říší, jejímž je tajným králem. Když vyšli z lesa, rozkládala se před nimi pole, na obzoru pomalu kráčel sedlák s těžkými koňmi a van Vlissen začal pomalu mluvit o setbě a sklizni a samých selských věcech a prostými slovy rozvinul obraz venkovského života, jaký nevědomky vede otupělý sedlák, jaký však by musel být naplněn posvěcením a tajnou silou, kdyby ho vědomě vedl vděčný člověk. A učedník cítil, jak k němu rozlehlost a ticho a klidný hluboký dech venkovské přírody začínají promlouvat a zmocňují se jeho srdce. Teprve k večeru se vrátili do města.

O několik dní později jel van Vlissen k přátelům do Tyrolska a Reichardt cestoval s ním; v jednom jižním údolí si koupil ovocnou zahradu a malý, poněkud zpustlý vinařský domek, do kterého se chtěl bez meškání nastěhovat, aby začal nový život. Nosil jednoduchý oděv ze šedého lodenu, jako bylo Holanďanovo oblečení, a jel v tomto oděvu i zpět do Mnichova, kde chtěl zrušit své bydlení a rozloučit se.

Už z jeho dlouhé nepřítomnosti Agnes usoudila, že její pokus o záchranu byl marný. Hrdá dívka byla zarmoucena, že ztratila muže a naděje, které k němu upínala, neméně však také dotčena ve svém sebevědomí, neboť se jím cítila být ponížena, když mu nikoli bez sebezapření vyšla tak daleko vstříc. Když teď byl Berthold Reichardt ohlášen, měla velkou chuť jej nepřijmout, potlačila však svou nelibost a pohlédla na něj s jistou zvědavostí. Matka ležela v posteli s nachlazením.

S údivem spatřila Agnes vcházet muže, o něhož měla bojovat s vidinami a který teď před ní stál poněkud rozpačitý a podivuhodně změněný. Měl totiž na sobě van Vlissenovo oblečení, kazajku a kalhoty z hrubého sukna a místo nažehleného prádla košili z přírodního

lnu.

Agnes, která jej nikdy neviděla jinak než v černém návštěvním kabátě nebo módním vycházkovém obleku, se na něho na okamžik zadívala, potom mu nabídla židli a řekla s lehkým náznakem posměchu: "Změnil jste se, pane doktore."

Stísněně se usmál a řekl: "Jistě, a vy také víte, co tato změna znamená. Přicházím, abych se rozloučil, neboť se v těchto dnech stěhuji na svůj malý statek do Tyrolska."

"Vy máte statek v Tyrolsku? To jsme vůbec nevěděly."

"Je to jen zahrada a vinice a patří mi teprve týden. Byla jste tak velmi laskavá, že jste se starala o mé záměry a o to, jak se mi vede, proto se domnívám, že jsem vám dlužen vysvětlení. Nebo snad už s takovou účastí nemohu počítat?"

Agnes Weinlandová svažila obočí a pohlédla na něj.

"Zajímalo mě, jak se vám vede, pokud jsem se na tom mohla nějak činně podílet," řekla tiše a jasně. "O pokusy s tolstojovským stylem života, které zamýšlíte, se však bohužel zajímám jen velmi málo."

"Nebud'te tak přísná," řekl prosebně. "Ale ať si o mně myslíte cokoliv, slečno Agnes, nebudu na vás moci zapomenout a doufám, že mi to, co činím, prominete, jakmile mě v tom ohledu úplně pochopíte."

"Ach, nemám vám co promíjet."

Berthold se uklonil a tiše se zeptal: "A kdybychom oba měli dobrou vůli, nemyslíte, že byste pak snad mohla jít touto cestou společně se mnou?"

Vstala a bez pohnutí pravila: "Ne, pane Reichardte, to si nemyslím. Mohu vám popřát hodně štěstí. Ale nejsem při vši své chudobě tak nešťastná, abych měla chuť sdílet cestu, která vede ze světa do nejistoty."

A náhle vzplanula a téměř prudce zvolala: "Jen si jděte svou cestou! Jděte si!"

Rozzlobeně hrdým, krásným gestem jej vyzvala k rozloučení, což zaraženě a ustaraně učinil, a když venku otevíral a zavíral dveře a sestupoval po schodech, slyšela doznívat jeho kroky a měla v srdci stejně hořký pocit jako odcházející muž, jako když se tu z pošetilosti ničí krásná a cenná věc; až na to, že každý tím myslel pošetilost druhého.

Bertholdu Reichardtovi teď začalo martyrium. V prvopočátcích to vůbec nevypadalo špatně. Když časné ráno vstal z postele, kterou si sám ustlal, díval se malým okénkem komory, kde spal, do tichého ranního údolí. Den začal příjemnými a zábavnými činnostmi poustevnického učedníka, mytím nebo i koupáním ve žlabu u studny, rozděláváním ohně ve sporáku, uklízením komory, ohříváním mléka. Poté se objevil jeho čeledín a zároveň učitel, vesničan Xaver, který také přinesl chléb. S Xaverem se Berthold pustil do práce, za pěkného počasí venku, jinak v kůlně nebo ve stáji. Snaživě se pod čeledínovým vedením učil zacházet s nejdůležitějšími nástroji, dojit a krmit kozu, kypřit půdu, prořezávat ovocné stromy, spravovat plot zahrady, štípat třísky do sporáku a vázat chrástí do kamen; když bylo chladno a sychravo, ucpávaly se v domě spáry a okna, pletly se koše a slaměná povřísla, řezaly násady motyk a dělaly podobné věci, přičemž pacholek kouřil dřevěnou dýmku a z oblaku kouře vyprávěl spoustu příhod.

Když Berthold na jednoduchém ohništi pod otvorem komína rozdělal oheň dřívím, které sám naštipal, a v příliš velkém zavěšeném kotli se začala vařit voda nebo mléko, pak mohl ve všech údech vnímat pocit robinzonské blaženosti, jaký nezakusil od dávných chlapeckých let a o němž se už domníval, že vychutnává první doušek vytouženého vnitřního vykoupení.

Skutečně nemůže obyvatele města nic osvěžit více, než si chvíli hrát na selskou práci, unavit údy, chodit brzy spát a brzy vstávat. Avšak zděděné a získané zvyklosti a potřeby nelze měnit jako košile, na to musel přijít i Reichardt.

Večer šel čeledín domů nebo do hospody, aby se pobavil mezi sobě rovnými a vyprávěl o tom, co tropí jeho podivný chleboďárce; pán však seděl pod lampou a četl v knihách, které si přivezl, o zahradničení a ovocnářství. Ty jej však nedokázaly upoutat na dlouho. Četl a důvěřivě se učil, že kořeny peckovin se rozrůstají do šířky, jádrovin však spíše do hloubky a že květáku nic neprospěje více než rovnoměrné vlhké teplo. Zajímal se také ještě o to, že semena česneku a cibule ztratí klíčivost po dvou letech, zatímco jádra okurek a melounů podrží svou tajemnou životnost až do šestého roku. Brzy jej však unavily a znudily věci, které se přece mohl lépe naučit od Xavera, a takové četby zanechal.

Místo toho teď vytáhl malou hromádku knih, která se u něj za po-

slední čas v Mnichově nashromáždila, protože to a ono současné dílo koupil na naléhavé doporučení, ke čtení se však nikdy nedostal. Byly tu knihy od Tolstého, van Vlissonovo pojednání o svatém z Assisi, spisy proti alkoholu, proti hříchům města, proti luxusu, industrialis-mu, válce.

Tyto knihy utvrzovaly uprchlíka od světa ve všech jeho principech, se zatrpklým potěšením do sebe nasával filozofii nespokojených, asketů a idealistů, z jejichž spisů dopadala svatozář na jeho vlastní současný život. A když pak záhy nastalo jaro, prožíval Berthold s rozkoší požeňování přirozené práce a způsobu života, viděl, jak mu pod hráběmi vznikají pěkné záhony, poprvé v životě vykonával tu krásnou důvěrnou práci, setí, a měl radost, že rostliny klíčí a prospívají. Práce jej nyní držela v zajetí až do

pozdního večera, hodiny odpočinku nastávaly zřídka a v noci tvrdě spal. Když se teď ve chvílce klidu opíral o rýč nebo u studny čekal, až se konev na zalévání naplní vodou, a musel pomyslet na Agnes Weinlandovou, přece jen se mu srdce trochu sevřelo, domníval se však, že to časem úplně překoná, a soudil, že by byla škoda, kdyby se byl nechal zdržet ve špatném světě.

Navíc se teď i osamělost stále více vytrácela jako zimní mlha. Znovu a znovu se objevovali nečekaní, vlídně přijímaní hosté různého druhu, samí cizí lidé, o nichž nikdy nevěděl a které teď poznával jako jedinečný lidský druh, protože všichni z neznámého pramene znali jeho adresu a nikdo z toho řádu neprošel údolím, aniž jej vyhledal. Byli to roztroušení příslušníci onoho velkého houfu podivínských existencí, které mimo obvyklý řád světa vedly potulný život komet a jejichž jednotlivé typy se Berthold pozvolna učil rozlišovat.

První se ukázal poměrně měšťansky vypadající pán z Lipska, jenž jezdil po světě s přednáškami o nebezpečí alkoholu a teď byl na prázdninové cestě. Zůstal jen hodinu nebo dvě, zanechal však v Rei-chardtovi příjemný pocit, že není ve světě úplně zapomenut a patří k tajné společnosti lidí krácejících ušlechtilou cestou.

Další návštěvník vypadal už neobvykleji, byl to čilý, nadšený pán v širokém staromódním vycházkovém kabátě, pod nímž na sobě neměl vestu, ale loveckou košili, nosil žluté kostkované kalhoty a na hlavě plstěný klobouk se širokou krempou. Tento muž, jenž si říkal Salomon Adolfus Wolff, se choval s tak vlídnou urozeností a řekl své jméno s tak skromným úsměvem a předem už trochu nervózně od-

mitaje všechny přílišné projevy úcty, že Reichardt upadl do lehkých rozpaků, protože jej neznal a jeho jméno nikdy neslyšel.

Cizinec byl, jak vyplývalo z jeho vlastní zprávy, vynikajícím nástrojem Božím a uměl zázračně léčit, kvůli čemuž jej sice lékaři a soudy podezírají a osočují, ba zuřivě pronásledují, zato tím více jej malý houfec moudrých a spravedlivých uctívá. Právě v Itálii jedné hraběnce, jejíž jméno nesmí prozradit, pouhým přikládáním ruky vrátil život, s nímž se už loučila. Teď, jelikož pohrdá moderním spěchem, je pěšky na zpáteční cestě domů, kde jej očekávají četní chudáci. Bohužel je mu cesta ztížena nedostatkem peněz, neboť je přece nemožné, aby za léčení bral jinou odměnu než vděčné slzy uzdravených, proto se tedy nestydí požádat bratra Reicharda, k němuž jej poslal Bůh, o malou půjčku, která není určena jeho osobě - na níž vůbec nezáleží -, nýbrž právě těm chudákům čekajícím na jeho návrat.

Protikladem tohoto spasitele byl mladý muž ruského vzezření, který se zastavil jednoho večera a jehož jemné rysy a ruce byly v rozporu s velmi ubohým dělnickým oblečením a velkými roztrhanými botami. Mluvil německy jen pár slov a Reichardt se nikdy nedozvěděl, zda hostil pronásledovaného anarchistu, zpustlého umělce či nějakého světce. Cizinec se spokojil tím, že vrhl do Reichardtovy tváře žhavě pátravý pohled a poté jej pozdravil tajným signálem zvednutých rukou. Mlčky prošel celým domečkem následován udiveným domácím, ukázal pak na prázdnou komoru se širokou lavicí u stěny a pokorně se zeptal: "Já můžu tady spát?" Reichardt přikývl, pozval jej k večerní polévce a ustlal mu na té lavici.

Příštího rána cizinec ještě přijal hrnek mléka, řekl hlubokým hrdelním hlasem "Děkuji" a odešel.

Brzy po něm se objevil polonahý vegetarián, první z jejich dlouhé řady, v sandálech a jakési bavlněné kombinéze. Jako většina bratří jeho cechu neměl kromě odporu k práci žádnou větší neřest, ale byl to dětinský, dojemně skromný člověk, který ve svých podivných bludech o hygienických a společenských vykupitelských myšlenkách žil stejně volně a přirozeně, jako navenek nosil nikoli bez důstojnosti svůj poněkud teatrální pouštní oděv.

Tento jednoduchý dětinský muž udělal na Reicharda dojem. Nekázal nenávist a boj, ale byl v hrdé pokoře přesvědčen, že na základě jeho učení úplně samo od sebe rozkveté nové rajske lidské bytí, je-

hož součástí se už sám cítil. Jeho nejvyšším příkázáním bylo: "Nezabiješ!", což nevztahoval jen na bližní a zvířata, ale pojímal jako bez-mezné uctívání všeho živého. Zabít zvíře se mu jevilo odporné a pevně věřil, že po uplynutí současného období degenerace a slepoty lidstvo od tohoto zločinu opět zcela upustí.

Považoval však za vraž-dění i trhání květin a kácení stromů. Reichardt namítl, že kdybychom nekáceli stromy, nemohli bychom stavět domy, načež odříkavec horlivě přikyvoval: "Máte úplně pravdu! Vždyť také bychom žádné domy mít neměli, stejně jako šaty, to všechno nás dělí od přírody a vede nás dál ke

všem těm potřebám, kvůli nimž vznikly vraždy a války a všechny neřesti." A když Reichardt opět namítl, že by se sotva našel nějaký člověk, který by v našem podnebí přežil jednu zimu bez domu a bez šatů, host se znovu vlídně usmál a řekl: "Tak, tak! Rozumíte mi báječně. Právě to je hlavní zdroj veškeré bídy na světě, že člověk opustil svou kolébku a přirozený domov v klínu Asie. Zpátky tam povede cesta lidstva a potom budeme všichni opět v zahradě rajské."

I přes zjevné mělčiny měl Berthold určitou radost z idylické filozofie vyslechnuté ještě od mnoha jiných zvěstovatelů v jiných tónech a musel by být obrem, kdyby každé z těchto vyznání na něj, jenž žil mimo svět, zvolna nečinilo dojem a nezbarvovalo jeho vlastní smýšlení. Svět, jak ho teď viděl a jinak vidět nemohl, sestával z malého kruhu primitivních činností, kterým se věnoval, kromě toho nebylo nic než na jedné straně zkažená, prohnílá kultura, kterou proto opustil, na druhé malá, po celém světě rozptýlená obec lidí budoucna, k níž se musel počítat a k níž také patřili všichni jeho hosté, z nichž mnozí u něho zůstávali celé dny. Nyní také zřejmě pochopil jakési podivně náboženské zanícení všech těchto hostů a bratří. Byli solí země, přetvářeči a nositeli budoucnosti, spojily se s nimi tajné duchovní síly od pústů a mystérií Egyptů a Indů po fantazírování dlouhovlasých pojídačů ovoce, po zázračné uzdravování magnetizérů nebo léčitelů vírou.

Z těchto zážitků a pozorování okamžitě opět vznikala systematická teorie nebo světový názor a o to se postarala nejen doktorova vlastní duchovní potřeba, ale i veškerá literatura v jednotlivých spisech, které mu jeho hosté zčásti přinesli, zčásti poslali, zčásti naléhavě doporučili. V malém domku tak vznikla zvláštní knihovna, od vegetariánských kuchařek až po nejpodivuhodnější mystické systé-

my, přes platonismus, gnosticismus, spiritismus a teosofii, napříč všemi oblastmi duchovního života, a co všechny tyto autory spojovalo, byl společný sklon k okultistickému žvanění. Jeden autor uměl dokázat identitu pythagorejského učení a spiritismu, druhý vykládal Ježíše jako zvěstovatele vegetariánství, třetí prokazoval obtížnou potřebu lásky jako přechodný stupeň přírody, která rozmnožování využívá jen prozatím, nakonec však usiluje o tělesnou nesmrtelnost individua.

S touto sbírkou knih se Berthold za rychle se krátících dnů blížil ke své druhé tyrolské zimě. S nástupem chladného počasí ustal provoz hostů, na který si zvykl, tak náhle, jako by byl odstřižen nůžkami.

Apoštolové a bratři teď seděli buď ve vlastním zimním hnízdě, nebo, pokud neměli svůj domov, putovali a živili se žebráním, zdržovali se v jiných krajích a na adresách městských duchovních spřízněnců.

V té době si Reichardt v jediných novinách, které odebíral, přečetl zprávu o smrti Eduarda van Vlissena. V jedné vesnici na ruské hranici, kde byl v karanténě kvůli choleře zadržen, avšak téměř nehlídán, kázal v jedné selské hospodě proti pálenice a ve rvačce, která se strhla, byl zabit.

Osaměle Berthold přihlížel, jak do jeho údolí přichází zima. Už rok svůj kousek půdy vůbec neopustil a zapřisahal se, že i nadále se k životu světa obrátí zády. Spokojenost a první dětinská radost z nového však už v jeho srdci nebyla, hodně chodil na namáhavé procházky ve sněhu, neboť zima byla mnohem tvrdší než loni, a domácí práce stále častěji přenechával Xaverovi, který se dávno dokázal učinit v malé domácnosti nepostradatelným a docela se odnaučil poslouchat.

Ať se Reichardt venku procházel jakkoli dlouho, musel přece jen po všechny ty nekonečně dlouhé večery sedět v domku sám a proti němu seděla a hrozivě na něho poulila velké oči samota - jako vlk, jehož nedokázalo upoutat nic jiného než neustálé bdělé zírání do jeho prázdných očí a jenž jej stejně zezadu přepadl, kdykoli pohled odvrátil. Samota seděla v noci na jeho posteli, když tělesnou únavou usnul, a otravovala mu spánek a sny. A když večer čeledín opustil dům a s pískáním mizel v ovocném sadu směrem ke vsi, pán se za ním nezřídka díval s čirou závistí. Nic není nebezpečnější a neubíjí duši více než neustále se zabývat sám sebou, vlastním bytím, vlastní osamělou nespokojeností a slabostí. Celou chorobnost tohoto stavu

na sobě musel poustevník zažít a vyškolen četbou mnoha mystických knih teď mohl sám na sobě pozorovat, jak nevysvětlitelně pravdivé jsou všechny ty legendy o nouzi a pokušení zbožných poustevníků na Thébské poušti.

Tak strávil bezútěšné měsíce, odcizen životu a v hloubi duše nemocen. Vypadal špatně a jeho dřívější přátelé by jej už nepoznali; neboť nad ošlehaným, ale propadlým obličejem mu vyrostly vlasy, narostly

vousy a ze zapadlé tváře mu nyní hladově planuly samotou poplašené oči, jako by se byly nikdy nesmály a nikdy netěšily z pestrosti světa.

Už vál první fén, a tu jednoho dne čeledín přinesl s novinami také dopis, tištěnou pozvánku na shromáždění všech, kteří se slovem nebo činem snaží o reformu života a lidstva. Shromáždění, na jehož svolání se sjednotily teosofické, vegetariánské a jiné společnosti, se mělo konat koncem února v Mnichově. Jeden tamější spolek se nabídl, že zprostředkuje levné ubytování a bezmasé stravování. Několik dní Reichardt váhal a kolísal, potom se však rozhodl a do Mnichova se přihlásil. A teď tři týdny nemyslel na nic jiného než na tento podnik. Už cesta, i když byla jednoduchá, v něm, jenž zde uzavřen sídlil déle než rok, vyvolávala pochybnosti a starosti. Rád by také poslal pro holiče a dal si ostříhat vousy a vlasy, obával se toho však, protože mu to připadalo jako zbabělý ústupek světským zvykům. Věděl také, že mnozí jeho přátelé z různých sekt nepřikládají ničemu tak velkou cenu jako nábožensky dodržovanému nestříhání vlasů. Zato si dal ve vsi udělat nový oblek, ve stylu a střihu van Vlis-senova kajicnického oblečení, ale z dobrého sukna, a v kraji obvyklý lodenový kabát s límcem.

V určený den, časně, za chladného rána opustil svůj domeček, jehož klíč odevzdal ve vsi Xaverovi, a v šeru scházel tichým údolím dolů k nejbližšímu nádraží. Potom seděl s dlouho už nepocíťovaným radostným cestovním neklidem ve vlaku do Mnichova a pozorně projížděl krásnou krajinou, nekonečně rád, že na několik dní unikl nesnesitelným domácím poměrům.

Byl den před zahájením shromáždění a příjíždějícího hned na nádraží pozdravily jeho první náznaky. Z vlaku, který přijel zároveň s jeho, vystoupila celá skupina ctitelů přírody v malebně exotickém oblečení a v sandálech, s hlavami Krista a apoštolů, a několik podobných bratří z města, kteří jim přišli naproti, je uvítalo a pak se

všichni v početném průvodu vydali na cestu. Reichardt, jehož poznal jeden z jeho letních návštěvníků, buddhista, který také dnes přicestoval, se musel připojit, a tak se vracel do Mnichova v průvodu zjevů, jejichž odlišnost mu zde byla trapná. Za hlasitého pokřiku hloučku chlapců, který se za nimi táhl, a za rozveselených pohledů všech kolemjdoucích, se podivný houf valil do města k uvítání v přijímacím sále. Reichardt se co možná nejdříve zeptal, kde má být ubytován, a do ruky dostal papírek s adresou.

Rozloučil se, na příštím rohu si najal vůz a unaven a zmaten jel do ulice, kterou neznal. Tu kolem něho kypěl život dobře známého města, tu stály výstavní budovy, v nichž kdysi s Konegenem provozoval uměleckou kritiku, tam byl jeho bývalý byt s osvětlenými okny, tam naproti kdysi bydlel justiční rada Weinland. On však teď byl osamělý a neměl žádné styky a s tím vším nic společného, a přece každá z těch znovu probuzených vzpomínek v něm vyvolala sladkou bolest. A po ulicích chodili a jezdili lidé jako jindy, jako kdyby na tom nebylo nic zlého a ve světě jako by nebyly žádné starosti a nebezpečí, elegantní vozy jezdily na nehlukných kolech k divadlům a vojáci si vodili své dívky pod paží.

To všechno osamělého mladíka rozrušilo - i rozkývané červené světlo, které se na vlhké dlažbě odráželo s veselou ješitností i zvuky vozů a kroků, celé to jakoby samozřejmě jdoucí soukolí. Byla tu neřest a nouze, luxus a sobectví, ale také radost a lesk, družnost a láska a především tu byla naivní nevědomost o skládání účtů a klidné potěšení ze života ve světě, jehož nabádavým svědomím se chtěl stát a jenž jej prostě odsunul stranou, aniž pocítil ztrátu, zatímco jeho kousek štěstí se tím rozbil na padrt'. A to všechno k němu promlouvalo, tahalo za neuvolněné nitky jeho citů a rozesmutňovalo jej.

Vůz zastavil před velkým činžákem; podle lístku vyšel dvě patra a žena, která si jej nedůvěřivě prohlédla, jej zavedla do úplně holé místnůstky, jež ho studeně a nehostinně přivítala.

"Na kolik dní to bude?" zeptala se chladně a naznačila mu, že nájemné se musí složit předem. Neochotně vytáhl peněženku a zatímco číhala na zaplacení, zeptal se po lepším pokoji.

"Za jeden a půl marky není lepší pokoj v celém Mnichově," řekla žena. Ted' se musel usmát.

"Zdá se, že jde o nějaké nedorozumění," řekl rychle. "Hledám pohodlný pokoj, nikoli místo na přespání. Nezáleží mi na ceně, jestli

máte hezčí pokoj."

Domácí mlčky prošla chodbou, otevřela jiný pokoj a rozsvítila elektrické světlo. Host se spokojeně rozhlédl v mnohem větším a útulněji zařízeném pokoji, odložil plášť a zaplatil ženě na několik dní

dopředu.

Teprve ráno, když se probudil v nezvykle měkké cizí posteli a vzpomněl si na předchozí večer, uvědomil si, že jeho nespokojenost s jednoduchým místem k přenocování a jeho požadavek většího pohodlí vlastně byl proti jeho svědomí. Ale nebral si to k srdci, čile vstal z postele a s napětím očekával, co den přinese. Časně vyšel, a když si jen tak kráčet ještě klidnými ulicemi, na každém kroku poznával známé obrazy. Bylo nádherné procházet tudy a jako obyčejný spoluobytel patřit k ruchu krásného města, nikoli okorávat v začarovaném kruhu samoty a stále jen tý z vlastního mozku.

Velké kavárny a obchody byly ještě zavřené, proto vyhledal lidovou jídelnu, aby si pochutnal na šálku mléka.

"Přejete si kávu?" zeptal se číšník a už začal nalévat. Reichardt jej s úsměvem nechal a s tajným potěšením vdechoval vůni nápoje, který si rok odpíral. Zůstal však u tohoto malého požitku, snědl jen kousek chleba a vzal si noviny.

Potom vyhledal zasedací sál, vyzdobený palmami a vavříny a už oživený mnoha hosty. Přírodní chlapíci byli i tady ve značné menšině a starozákonní nebo tropické oblečení bylo i zde jako zvláštnost nápadná, zato bylo vidět leckterou ušlechtilou učencovu hlavu a hodně umělecké mládeže. Včerejší skupina dlouhovlasých a bosých zde stála osamoceně jako ostrov v příboji.

Jako první řečník vystoupil elegantní Videňan, jenž vyslovil přání, aby se tu příslušníci mnoha jednotlivých skupin od sebe v projevech ještě více nevzdálili, ale hledali, co mají společného, a spřátelili se. Potom nestranně hovořil o nových náboženských vzdělávacích programech doby a jejich vztahu k otázce světového míru. Po něm následoval staříčkový teozof z Anglie, jenž doporučoval svou víru jako univerzální sjednocení jednotlivých světlých bodů všech světových náboženství. Vystřídal jej teoretik ras, který s ostrou zdvořilostí poděkoval za poučení, avšak ocejoval myšlenku mezinárodního světového náboženství jako nebezpečnou utopii, neboť každý národ má potřebu vlastní, podle své jedinečnosti utvořené a zbarvené víry a právo na ni.

Při tomto projevu se jedné ženě vedle Reichardta udělalo nevolno a on ji doprovodil sálem k nejbližšímu východu. Aby dále nerušil, zůstal tu pak stát a pokoušel se zachytit nit přednášky, zatímco jeho pohled putoval po sousedních řadách sedadel.

Tu uviděl, vůbec ne daleko, v pozorném držení těla krásnou ženskou postavu, která upoutala jeho pohled, srdce mu zneklidnělo, rychle jej opustila každá myšlenka a řečníkova slova a náhle poznal Agnes Weinlandovou. Silně rozechvělý se opřel o veřejné dveře a neměl jiný pocit než zbloudilec, jemuž v mukách a zoufalství nečekaně pokynou věže domova. Neboť jakmile poznal hrdé držení její hlavy a zezadu vycítil ztracený obrys její tváře, nevěděl o ničem jiném na světě než o sobě a o ní a věděl, že krok k ní a pohled jejích hnědých očí a polibek jejích úst je to jediné, co jeho životu chybí, a bez toho mu nemůže žádná moudrost pomoci. A to vše se mu zdálo možné a věrně zachované; neboť s milujícím tušením vycítil, že na shromáždění přišla jen kvůli němu, nebo alespoň s myšlenkou na něj.

Když řečník skončil, hlásili se mnozí do diskuse a už se projevila první vlna neústupnosti a nesnášenlivosti, která téměř všem těmto upřímným hlavám vzala rozhled a lásku a na níž celý tento kongres, místo aby posloužil spasení světa, žalostně ztroskotal.

Berthold Reichardt však pro tyto poslíčky blížících se bouří neměl sluchu. Zíral na postavu své milované, jako by si celá jeho bytost byla vědoma, že ji může zachránit jen ona. Se závěrem projevu slečna povstala, zamířila k východu a ukázala vážně chladný obličej, ve kterém byl zjevně potlačen odpor proti celému tomuto jednání. Prošla blízko kolem Bertholda, aniž si jej všimla, a mohl jasně vidět, jak její ovládaná chladná tvář stále ještě kvete čerstvou barvou, ale přece jen o lehký milý odstín zestárla a uklidnila se. Zároveň s hrdostí zpozoroval, jak je krácející všude provázena obdivnými a uctivými pohledy.

Vyšla ven a šla ulicí, jako jindy v dokonalém oblečení a sportovním krokem, ne právě radostně, ale vzpřímeně a pružně. Beze spěchu kráčela z jedné ulice do druhé, jen se chvilku potěšila před nádherně upraveným květinářstvím, aniž tušila, že ji Berthold celou dobu následuje a je v její blízkosti. A zůstal za ní až na roh vzdálené předměstské ulice, kde ji viděl zmizet ve dveřích jejího starého bytu.

Potom se obrátil a v pomalé chůzi pohlédl sám na sebe. Byl rád, že ho neviděla, a celá nepěstěná

ubohost jeho zjevu, která jej tísnila

už včera, se mu teď zdála nesnesitelná. Jeho první cesta vedla k holiči, který mu musel ostříhat vlasy a oholit vousy, a když se podíval do zrcadla a pak opět vyšel na ulici a ve slabém větříku cítil svěžest oholených tváří, veškerá jeho poustevnická plachost z něj opadla. Rychle odjel do velkého obchodu s oděvy, koupil si módní oblek a dal ho co nejpečlivěji přizpůsobit své postavě, kromě toho koupil bílé prádlo, vázanku, klobouk a boty, a když zjistil, že mu docházejí peníze, zajel si do banky pro další, přidal k obleku ještě kabát a k botám gumové přezůvky a večer, když se příjemně unaven vrátil domů, vše už tam na něho čekalo zabaleno v krabicích a balíčcích.

Ted' nemohl odolat, aby okamžitě všechno nevyzkoušel, a ihned se oblékl od hlavy k patě, trochu rozpačitě se usmál do zrcadla a nedokázal si vzpomenout, jestli měl někdy v životě z nových šatů tak chlapeckou radost. Vedle toho visel, nedbale přehozen přes židli, jeho asketický lodenový oblek, šedý a postradatelný jako kukla mladého motýla.

Zatímco stál před zrcadlem, nerozhodný, zda si má ještě jednou vyjít, ozvalo se zaklepání na dveře a sotva stačil odpovědět, když dovnitř hlučně vešel statný muž, v němž okamžitě poznal pana Salomona Adolfa Wolffa, onoho cestujícího divotvorce, který ho před několika měsíci navštívil v tyrolské poustevně.

Wolff "přítele" pozdravil mohutným potřesením ruky a s údivem si všiml jeho čerstvé elegance. Sám měl na hlavě hnědý klobouk a starý redingot jako tehdy, tentokrát si však k tomu oblékl ještě černou vestu a hnědé kalhoty, které ovšem zřejmě ušili na delší nohy než jeho, neboť nad horním okrajem vysokých bot se shrnovaly do příčných záhybů podobných harmonice. Blahopřál doktorovi k pěknému vzhledu a neměl nic proti tomu, když byl pozván na večeři.

Už cestou začal Salomon Adolfus na ulici vášnivě vyprávět o dnešních projevech a jednáních a sotva mohl uvěřit, že se jich Rei-chardt nezúčastnil. Odpoledne prý hezký dlouhovlasý Rus mluvil o rostlinné stravě a společenské bídě a vyvolal skandál tím, že neve-getariánskou část lidstva označil za mrchožrouty. Tak se rozvířily vášně stran, uprostřed hádanic se zmocnil slova jeden anarchista a z tribuny jej musela odvést policie. Buddhisté opustili sál mlčky a v uzavřeném průvodu, teozofové marně nabádali k míru. Jeden řečník přednesl vlastní skladbu "Spolková píseň budoucnosti" s refrénem:

"Světů jsem ponechal jeho díl, Jen v kosmu samém je náš cíl!"

a publikum se nakonec rozešlo se smíchem a nadáváním.

Rozrušený muž se uklidnil až při jídle, potom se uvolnil a rozveselil, když ohlásil, že zítra bude přednášet on. Je to smutné, když člověk musí přihlížet takové nicotné hádce kolem sebe, a sám zná jednoduchou pravdu. A rozvinul své učení, jež pojednává o "tajemství života" a v probuzení magických duševních sil dřímajících v každém člověku spatřuje léčivý prostředek proti všemu zlu světa.

"Budete přece při tom, bratře Reichardte?" zval jej otázkou.

"Bohužel ne, bratře Wolffe," odpověděl tento s úsměvem. "Já už vaše učení znám a přeji mu hodně úspěchů. Já jsem tady v Mnichově z rodinných důvodů a zítra bohužel nemám čas. Mohu-li vám však prokázat nějakou službu, velmi rád to udělám."

Wolff na něho nedůvěřivě pohlédl, v Reichardtově tváři však spatřil jen vlídnost.

"Nu tedy," řekl rychle. "V létě jste mi vypomohl půjčkou deseti korun, které nejsou zapomenuty, i když jsem dosud nebyl s to je vrátit. Kdybyste mi ještě jednou chtěl vypomoci maličkostí - můj pobyt zde ve službách naší věci je spojen s náklady, které mi nikdo neuhradí."

Berthold mu dal zlaťák a ještě jednou popřál na zítřek štěstí, potom se rozloučil a odešel se domů vyspat.

Sotvaže však ulehl do postele a zhasil světlo, únava a spánek se náhle vytratily a celou noc se převaloval v palčivých myšlenkách na Agnes.

Brzy ráno vyšel z domu, neklidný a vyčerpaný bezesnou nocí. Strávil časně hodiny na procházce a v bazénu, seděl pak ještě netrpělivou půlhodinu u šálku čaje, a jakmile se mu zdálo, že je doba pro

návštěvu možná, dojel v pěkném autě k bytu Weinlandových.

Zatáhl za zvonek a musel chvíli čekat, potom se ho nová mladá děvče, žádná skutečná služka, neobratně zeptalo, co si přeje. Ptal se po dámách a děvče běželo do kuchyně a nechalo dveře otevřené. Odtamtud bylo slyšet rozhovor, ale jen z polovice srozumitelně.

"To nejde," říkala Agnes, "musíš říci, že milostivá paní je nemocná. - Jakpak vypadá?"

Nakonec však vyšla Agnes osobně, v modré plátěné kuchyňské

zástěře, tázavě na něho pohlédla a nepromluvila ani slovo, protože jej okamžitě poznala.

Podal jí ruku. "Smím dále?" zeptal se, a než bylo cokoliv řečeno, vešli do známého obývacího pokoje, kde seděla v ušáku paní radová zahalená do vlněné šály a při pohledu na něho se ihned dokonale napřímila.

"Přišel pan doktor Reichardt," řekla Agnes matce, jež návštěvníkovi podávala ruku.

Sama se však nyní v ranním jasu světlého pokoje zadívala na muže, četla v jeho hubeném obličejí nouzi nepodařeného těžkého roku a v očích vůli poznané lásky.

Už z něho pohled nespustila a mlčky přitahování jeden druhým si ještě jednou podali ruce.

"Dítě, ale dítě," zvolala polekaně radová, když její dcera měla znenadání v očích velké slzy a pobledlou tvář schovávala v křesle vedle matky.

Dívka se však hned s planoucími tvářemi narovнала a ještě v slzách se usmívala.

"To je dobře, že jste zase přišel," promluvila teď stará dáma. To už hezký pár stál ruku v ruce u ní a vypadal přitom tak dobře a rozesmátě, jako by už dávno patřil k sobě.